

ČESKOSLOVENSKÝ

fejeton

fejtón

1977/ 1978

ČESKOSLOVENSKÝ fejeton 1977 - 1978
fejton

Pro přátele dal opsat

Jakékoliv další opisečné rukopisy zakázáno
- 1979 -

ČESKOSLOVENSKÝ
rejeton
rejeton
1977 - 1978

Pro přetisk dal opast

Jakékoliv další opisování rukopisu zakázáno
- 1979 -

Předmluva

Čtenář si možná vzpomene, jak jsem právě před rokem na tomto místě jasně naznačil, že bych rád letěl do vesmíru, bude-li to jen trochu možné. Je pravda, že nemám trénink a hlavně mi padají brýle, když jsem hlavou dolů, ale s tím už by se nějak počítalo. No, byla tedy dána přednost jinému, snad se ten člověk na to líp hodil, věnoval prý se poslední roky jen tomu a čekal na to on i jeho tatínek, nechme toho tedy.

Co říci k článkům, které se už zase shromáždily mezi těmito deskami? - Velká část fejetony ani nejsou: spíš zprávy, stížnosti, úvahy a protiútoky. Vznikl jakýsi náhradní oznamovací prostředek a uvolňovací způsob. Není důvod klást mu meze ani dělat nad ním cenzuru. Máme dokument o poměrech. Pravda je, že původní nápad se vyvinul v něco jiného, širšího, snad i významnějšího a určitě tedy potřebného. Ale neměli bychom se -krom toho a po zkušenostech - k tomu nápadu vrátit?

Ještě k prvnímu českému kosmonautovi: Překvapilo mě, jak jednomyslně nesympaticky

ho naše veřejnost přijala. Samé vtipy, říkánky a nelichotivé charakteristiky; mně připadaly až nespravedlivé. Ten člověk musel jistou sílu a schopnost ukázat. Okamžitý projev do mikrofonu - to není žádný ukazatel ducha, vždyť plná restituce psychická i fyzická může trvat po návratu z kosmu i několik týdnů. České sportovní obecenstvo ovšem mělo kus pravdy: kritéria výběru pro kosmickou výpravu čpěla okresním kádrováctvím tak, že budila nedůvěru i k jistě nutným a objektivním měřítkům odborné přípravy a výkonů. Co bylo velmi shora míněno jako obratná pocta našemu národu, přijal národ divně. Že ruský kolega musel "našeho kosmonauta" upozornit, aby mluvil česky, bylo obecně pociťováno jako hanba; já bych zrovna toto tak nebral.

Také tento sborník obsahuje všechny příspěvky - všechny, jež mi přišly do ruky. Pominul jsem jen takové, jimiž autor jako by si výslovně říkal o něco zlého. Je tu i Mlynářův fejeton, přikolovaný až z Vídně. Je tu právem výjimky a proto, že byl do této souvislosti adresován.

Já sám jsem byl událostí velice zklamán. Nevadilo by mi, že český kosmonaut mluví rus-

ky, když už vlezl do ruské rakety. Mně vadí, že prvním Čechem ~~á~~ ve vesmíru nebyl, a tedy už nebude, někdo, kdo by byl schopen osobního a českého postřehu o věci. Zás jed-
na nezdařená delegace, další ztracené prven-
ství! To já bych jinak uměl využít té příle-
žitosti a nemluvil bych protistátně vůbec:
protože čekám, že z toho odstupu nemá to už
naléhavost a význam.

Když přehlížím tento náš sborník, chy-
bí mi v něm vlastně odstup. Kniha je zas
tlustší než minulá, ale točíme se v ní jak
obezdění. Vždyť to vypadá, jako by se komu-
si podařilo stísnit naše myslí do rozměrů
naší chudé existence. Jako by "ducha lvi"
už ani nepoznávali svou mříž. Chybí lehký
klíček, pomocí jehož bychom se nastartovali
nad hranici své tíže.

Po nevýrazné rotaci kolem zeměkoule
prvním Čechem ve vesmíru zůstává Jan Neruda.
Z jeho cestovní zprávy z roku 1878 cituju:

Hvězd tam plno, plno v černém nebi,
kdož by sčítal vše je, světlohoše!
Ale všechny planou bez rozkoše,
bez hravosti, chvějné bez sladkosti,
svítí jako drobné bílé leby,

jak když z černé země bílé svítí kosti.
Ach, ta noc! Ta není obraz milosrdí!
Jedním dechem plamy v ledy tvrdí -
zima, zima, mráz až v báj rostoucí -
by tam bylo srdéčko kés vroucí,
v jednom trhlo by se okamžení,
ale není tam to srdce - není!

Praha 30. března 1978

Ludvík Vaculík:

Jaro je tady

Hledím na tento už potřetí zdařilý nadpis a napadá mi, že by jej někdo mohl vzít jako slovo do hádky: Jaro je tady, jinde jara není a nemůže být! - Ale nikdo se o to se mnou nehádá. Tak proč mi to napadá? Ukazuje se, že to já, já se už několik dní v duchu hádám se Zdeňkem Mlynářem, který toto jaro miní prý lépe prožít jinde. Lépe? Miní? On? To všecko je otázka. Když uvážím, co o jeho situaci vím, a připustím, co raději ani nevím, nenacházím práva vyčítat mu to. V duchu se s ním ale, bez práva, uraženě přu.

Začíná jich být už moc, těch venku. Krajina entropicky pustne. Pustne, ač nadusávána populací, takže úřady se nezřízeně těší, jak založí kádrovou kartu patnáctimilióntému občánkovi posránkovi. S každým vypuzeným člověkem se o něco přesněji definuje čísi hrozivý názor, že tady smí a může žít jenom ten, kdo se podvolí. My však víme, že vzdor je největší lidská ctnost, zároveň s pokorou. Bez vzdoru se ani tunel do skály nevyvrtá, natož aby přišly lepší časy. Práce, ta matka pokroku, je transformovaný vzdor; úřady se tedy vypuzováním dopouštějí, řečeno shovívavě, omylu.

Ale už mě to emigrování rozlaďuje i jinak. Všichni, kdo odešli a přitom neztratili zájem o tuto zem, dychtí dál po zprávách z ní: přejí si číst tady psaná zajímavá díla, slyšet tu pronesené statečné slovo. Člověk někdy přímo cítí, jak mají na jazyku, co až by odsud chtěli. Někteří jsou ochotni třeba si to zaplatit, ba snad i myslí, že si to platí. Jenže čím víc jich odejde, tím méně toho pak smějí od nás čekat. A my snad od nich? Kdyby jich i legendárních 180.000 bylo, ta legenda se nezopakuje. Takže jaro, hm, je tady. A co a jak my s ním, to už holt je pouze naše matějská pouť, s kolotočem, strašidelným zámekem, houpačkami a ruským kolem. A naše šance ve střelnici? Na špejli papírová růže.

Lidé se rozcházejí v tom momentě, kdy se rozcházejí jejich naděje. Musíme uznat, že naše naděje je jedna z posledních. Je na první i další pohled tak nelibivá, že ne každý ji snese. Co když naši nadějí zůstanou ti majori a podplukovníci, kteří nás zatím netlučou, jenom nás vyhazují z práce, přislouchají, co si říkáme, čtou, co si píšem, a mají sklon i čas rozprádat pak o tom s námi svobodné debaty mezi čtyřmi stěnami... a když to vydržíme přes jakousi neznámou mez, prosadíme svou existenci vedle nich? Brrr, musí se otrást nekompromisní nátura s cestovním pasem.

Ale já říkám jenom: co když? To je zas riziko nevystěhování: budou-li tu kvést květy jara, budeme žít v květech, pokvetou-li jarní hovna, zůstane rádio i televize, jaké jsou, a my si dál budeme pučovat pod lavicí své čím dál ušmudlanější papírky. Co je život? Komu je odpovědný? - Správně! Proto se nesmím hněvat ani na Zdeňka Mlynáře, za což smím spoléhat, že vysvětlí soudruhům v dáli, proč se nesluší čekat náš snad koreferát pro bělehradskou konferenci, jaký by krásně byl uměl napsat zrovna on.

A dejte mi pokoj, já mám svou vlastní jarní agendu. Před rokem jsem tu slíbil vyprávět, jak jsme hrávali ciby. Tedy sotva slezl sníh a zem u teplých zdí oschla, nastalo cibání. Zatímco cěrky, na jiných místech ovšem, hrály kuličky do důlku, chlapi zvonili železnými kroužky. Byla to naše první jarní zábava a společenská příležitost. Nosil jsem ciby v kapse do školy i do kostela. "Poď si zacibat!" - "Nemožu, nemám čas," pravil jsem většinou a potřásl kapsou, abych dal najevo, že kdybych chtěl, mohl bych. Ve skutečnosti jsem ani nemohl, neboť jsem byl špatný hráč, který se vracíval domů ocibán do posledního dvojkového košulového knoflíčku. Nevím také, proč by nás mělo být pořád víc. Proč se úřady vlastně tak hloupě těší, až nás bude patnáct

miliónů? Přeju jim, aby ten patnáctimilióntý, jehož s takovým kvokáním nosí pod srdcem, byl krásný Cikánek. Jemu pak přeju zdraví a úspěch. Nechť je z něho jednou prezident! A už vidím, jak ho kněžna Líba uvádí slavně na Hrad, uvádí ho poprvé, podruhé, a navečer ho pokaždé najde v Jelením příkopě u velikánského prezidentského ohně, jenž je pro nás znamením, že pan prezident neočekává, že budeme dělat všechno po něm.

Konečně jsem po mnoha letech dostal první příznivou odpověď úřadu. Týká se pokáceného stromu, o němž jsem se tu zmínil posledně. Dovolili nám skácet jej! Není to jarní zpráva? Nezačíná se to obracet? Kdo by mě byl pozoroval ve chvíli, kdy jsem přípis otvíral, to napětí v mé tváři, byl by viděl mé ulehčení za několik tisíc korun, přecházející ve smích. Kladný smích nad podmínkou, jíž úřad doprovodil souhlas: za každý skácený lesní strom je žadatel povinen vysadit tři nové. - Už tam jsou! Už je máme, tři smrčky malilinkaté. A už se radujeme, protože už to vidíme: jak se Čechy díky kácení stromů mění v jeden souvislý, zdravý, neproniknutelný hvozd.

Ale člověče, nekysněš ty nám s každým jarem víc a víc? Vždyť ty nedoveđeš už vyslovit ani slovo jaro bez zadního přízvuku. Podívej, Karel Čapek: Psal o něm zahrádkářsky malicherně,

a jaká veliká důvěra v nezadržitelný nástup širšího lidského jara z toho dodnes dýše!

Co bych nedovedl! Budu možná muset i začít psát o jaru výhradně líbezně, bude-li v něm furt tak přituhovat, sakra: A jednoho dne poznáváme, že naše jaro, jaro sadaře, je tady. Pupen živý celou zimu četbou odborných příruček nám v hlavě pukl, a my musíme zasadit svůj první strom. Jděte mi k šípku, vy břídilové sázející do svého sadu koupené hotové stromky s korunkami, jež zapěstoval někdo jiný! Pravý sadař amatér chce svůj strom vynalézat samostatně: od kořene, ze semínka, z jadýrka, z ničeho! On nesází strom, on jej počíná! Že je to zdlouhavé? Že se to nemusí povést? Chcete snad říci, že my jsme se svému sadaři povedli? Nuže vezte hrubý rýč a vlastní rukou podryjte kořínky svému dvouletému roubovanci. Dvě leta jste se o něj chvěli, neboť křehce ujatý roub mohl kdykoli bez příčiny zaschnout. Když vydržel, div že jej nevylomil vítr. Později mohly zdraví stromku podlomit samé mery, puklice, mšice a štítenky, nemluvě o vašem neustálém znervózňujícím dozoru. Meruňky, jak víme, mohou z rozčilení dostat mrtvici čili apoplexií.

Nyní tedy doslova vyrváváme své dítě z teplé kolébky, abychom je uložili do definitivní

jámy, v níž mu bude žít. Jámu jsme vykopali už v zimě, aby z ní vyvanuly hrobové jedovatiny. Tam ustýláme lůžko z jemně přesáté zeminy, obohacené sypkým a záhřevným kompostem... a tak dále, a tak dále až po: Voda jemně mlaská v hlíně, z níž jsme kolem kmínku vytvořili mísu. Z hlíny jdou bublinky a tichý šelest, což může znamenat pouze jedno: náš strom koření. To je chvíle, kdy na něm spácháme neslýchanou krutost: zakrátíme všechny jeho větvičky nad pátým až šestým očkem, jak nám to káže sadařská příručka. S pocitem zrádce a zvrhlého člověka vyndáme nožík, zatajíme dech, a šmik, šmik! Je nám jako bychom řezali do vlastních prstů. Pak ošetříme poraněné větvičky štěpařským voskem, prsty leukoplastí, a dílo je hotovo! Poodstoupivše o pár kroků zkoumáme, podobá-li se tomu, co je nakresleno v naší příručce.

V noci nemůžeme spát. Ráno se vyřítíme do sadu. Strom přestál kritickou noc, uvázan k hrubému kůlu jako těžký pacient k špitálnímu lůžku. Dobré jitro, náš zřízený strome. Nemůžeme si jaksi představit, že vyroste, zesílí, zestará a bude rozložitě těžké koruny, pln trouchnivé vůně ve vlhkém stínu. Ale nezdá se vám, že zimomřivé pupeny se už za tu chvilku, co je prohlížíme, trochu nafoukly? Ne, to přece nemůže být!

S pokleslým duchem probíráme, zda jsme všechno učinili, jak bylo třeba. Prohlížíme větvičky, kůl i úvazek. Však co to? Mezi křehkou větévkou a drsným kůlem je napjato jedno jediné vlákno pavučiny, které tam včera jistě nebylo, nemohlo být. Žasneme nad zázrakem. Náš strom se ujal.

Praha 21.března 1977

Ivan Kadlečík:

Čím by bol život...

keby nebolo smrti?

M. Maeterlinck

Na tesnom medzníku dvoch vesmírno-politických udalostí zimy a jara, keď podľa tamojšieho zvyku som hrobárovi priniesol za krčah vína a kus slaniny, spomenul som si na Hamleta, lebo aj umenie, literatúra sa niekedy chtiac-nechtiac podobá životu! Hrobárstvo u Shakespeara je veselé povolanie, no tento, čo sme mu boli, žiaľ, klientmi, iba čosi zlostne zavrčal, ani nepoďakujúc položil svoj starodávny úplatok na vedľajší čerstvý hrob a pod nohy mi namrzené hodil za lopatu mastnej hliny, temer jarnej, samodruhej. Zdá sa však, že Shakespeare predsa len všetko vedel. Lebo keď aj nie hrobár, aspoň ten urastený zamestnanec pohrebnej služby mal v očiach múdru rovnováhu účasti a ľahostajnosti a čosi usmievavé. Veď mu ja iba poviem, Julko môj, nože sa trochu podaj, a on sa uvoľní - odpovedal vraj nedávno maloverným, čo sa obávali, ako oblečie a vystrie istú mŕtvolu stuhnutú v skrútenej polohe. A veru sa tak aj stalo, lebo milý Julko poslúchal, neodvrával. Pravdaže, stalo sa to bez svedkov, hoci na tom vôbec nezáleží: veď

tak či onak posledné slovo mala hrozná žltočervená hlina.

Ale z tej hlíny, dobre vyhnitej, teda dažďom zbavenej drobných častíc vápenca, už stáročia tvarujú krčahy, mliečniky, pekáče-protvany, hrnce-sikáče, vajlingy, misky, taniere: už v 17. storočí tam /popri mojich predkoch, mimochodom/ jestvoval hrnčiarsky cech. Veď recept na výrobu keramiky je veľmi prostý: základné prvky vesmíru, zem, voda a oheň sa alchymicky tajomne zlúčia. Hlina sa pomelie /ale ne na dedovom chrbte/, preoseje /ale nie cez rebrík/, vymiesí a vytočí na hrnčiarskom kruhu. A nech sa kruh otáča ako kedysi v dravom konskom zube alebo v oceľovom ložisku, nič sa na veci nemení: len ľudský hmat /dobrého majstra z vrby nestrasieš!/ dá špinavej hline čistý tvar, neopakovateľnú, jedinečnú formu, ktorej nedostatky, chyby a nepravidelnosti sa stávajú hodnotou nesériovej výroby, tj. tvorby; len jeden formálny nedostatok sa nepripúšťa: aby integrovaná jednota hmoty a tvaru malá trhlinu, ktorou už potom presiakne čokoľvek, teda všetko - a osirelá forma stráca význam. Preto je krčah /najmä plný/ človeku taký blízky, že navzájom sa k sebe priaznivo musia nakloniť /z prázdneho a nenakloneného nič nevytečie/. Nie- lenže má krčah ústie, pyštek, ucho, hrdlo, bru-

cho a dno, ale vari aj dušu. Hrnčiari to vedia a takto perzonifikujú, nehajúc nádobu v náipse hovoriť: Len sa na mňa nehnevajte, často do mňa nalievajte, vivat! Zmysel a tvar dá teda nádobe človek, ale jej trvanie cez tisícročia pochádza od svätého a magického ohňa; ten pohanský vládca /kresťanmi zvaný svetlo/, ten uzdravujúci a očisťujúci posol boží, car-ogon, darca života, je vlastne to isté, čo smrť. Tak akosi hovorí Maeterlinck: všetko, čo zomiera, upadá do života.

Akoby smrť bola investíciou životu. Jeden z posledných mojich predkov prestal byť nedávno viditeľný našimi očami a už sa ho nemožno nikdy priamo dotknúť ani v dúfani, ani v nádeji, ktorá je napokon iba nedostatkom poznania. Odrazu nadišiel pre neho koniec strachu zo života v jedinom sústreďení, ktoré je zároveň rozptýlením častíc do nekonečna: takže odteraz ťa, strýko, možno už nájsť i hľadať vždy a všade. V okamihu smrti nastalo veľké zatmenie a prázdno v tkanive môjho sveta, no prázdno, podtlak zároveň nasáva, ťažisko sa presúva - a my sa zákonite sunieme do medzery, stávajúc sa opäť úrodnejším cintorínom svojich mŕtvych, predkami svojich predkov, seba samých i budú-dich. Ako intenzívnejší a novozvolený predok

potomkov kráčam odteraz jeho sedom a pristihujem sa začudovane pri obyčajoch tohto rodového patriarchu a starostlivého gazdu mnohých ľudských hodnôt. Vidím oveľa lepšie než včera, ako si každá maličká čiastka, ako si každá maličká čiastka hmoty uvzato hľadá svoje ťažisko, alebo - neprotirečiac ťažisku - aspoň oporu; veď aj inteligentný strom, čo má koréne, vôľu i hlbokú pamäť semena, nepadá iba tak; vidím oveľa lepšie než predvčerom temer nehybný charakter stromov, ich odvahu a strach, že nemôžu ujsť, prikované k zemi berúcim opakom dávajúcej koruny dreva, ovocia a listia... Postojím pri orechu, ktorého puky sú už pevné ako bradavky a miazga z neho, plačúc, temer strieka, a podľa gazdovho zvyku významuplne pohmávam presne v tej istej tónine a trojštvrťovom takte hm-hm-hm. Ba zdá sa mi, že sa preobliekam do sviatočnejšieho, naťahujúc si jeho kožu; aj nos sa mi ostrí ako dobrá kosa /kosatie či kosí?/ a vlasy holubejú, akoby sme sa všetci blízki začali v blízkej chvíli na seba podobať.

Všetko sa podobá na všetko, bystro by povedal marxistický filozof. Aj malé teplé telá našich detí sa raz zmiesia s hlinou na nepoznanie. Hrnčiar ako hrobár vykope hlinu, materiál

pre tvorbu. Po čas života si tak vyhĺbi niekoľko hrobov, ani čo by chcel viac ráz umrieť, alebo viac ráz ostať nesmrteľný, dávajúc svojej hrozivo-tvorivej jame zmysel a tvar. Dva razy hlinu vypáli, engobou obalí, grguľou namaľuje hrachový kvet v rázovitých farbách, čo dala okolitá zem. A napíše ako na ten kuľáč či verešdúr s dvoma otvormi: Nič to zato, že som ja chudobný, že som na dva kusy ako riť spravený, ale sa ja aspoň s týn poteším, že zo dvuch strán ľudí poctím... Verešdúr je plochá a kruhovitá nádoba na pálenku, spratná do vrec-ka na kabáte: vhodný sprievodca na cesty temné a zablatené. Ako doživotne počestný na križovatke ciest: jednej pomaly zabúdanej a druhej neznámej a krátkej hľadám svoj verešdúr, zmiesený z ťažkej hliny kraja, kde stáročia v metamorfózach bytia žili predkovia garbieri, baníci, učitelia, sedliaci, kňazi, zemani, komunisti, mešťania i statkári... V ňom sú zotlelé ich kosti, slzy, pot aj krv a ten sprievodca-džbán je urnou nie plnou popola, ale plného života budúceho i minulého zabudnutého - zabudnutého tak dávno, že iba semeno si pamätá podstatu. Keď zomriem, chcel by som byť plným krčahom pre svojich pravnukov hoci aj s nápisom Omara Chajjáma: Strom môjho života sa do prie-

pasti zrúti, zhni je tam, spráchnivie v bezmocnom zabúdnutí, zmení sa na hlinu: z nej vykrúžte si džbány, vínom ich naplňte - a tak sa vyhнем smrti.

A predsa, naplnené verešdúry predkov a predkov plné verešdúry, oklamali ste ma: vraj prácou a cnosťou si treba nažiť na plnosť svojho mena! Oveľa je to lacnejšie a možné aj bez zásluhy. Hľa: kráčam od zasypanej jamy a ľudia mi sústrastne stískajú ruku - comme il faut. Ale oni akosi žmurkajú, bežársky sa usmievajú, ani čo by si ma vážili - a neviem prečo. Až neskoršie sa dozviem. V okresnom meste na akej-si schôdzi prednášali, že som podpísal nejaký pamflet o ľudských právach! A mne je zrazu pochopiteľne a dost divne pusto a absurdne a veselo i smutno, akoby sa prevrátil vesmír.

No vesmír je nezúčastnene, bez sústrasti a sympatie činný. Hlinené hrudy, ktorými prikrývame predok nášho predka, rozmrzajú nám pozvoľna v dlaniach /pretože v nich, v pamäti ich buniek, je aj kus strýkovho tichého ohňa-svetla/ a pod už-už jarnou udalosťou ešte skrytého Slnka v bázni začínajú rásť stromy. A rastú tak skutočne a mocne, akoby sa vôbec nič nedialo.

8. dubna 1977

Milan Šimečka:

Pozitívny fejtón

Keď mi istí súdruhovia vysvetľovali, že v týchto fejtónoch je málo pozitívneho, priznal som, že majú pravdu. Mohol som síce povedať, že negatívne fejtóny sú výrazom negatívnych skúseností, ale nepovedal som to, lebo viem, akí nepríjemní sú ľudia, ktorí stále len huďú svoje a nechcú nič priznať. Fakt je, že tieto fejtóny sú zväčša akési negatívne.

Pritom nám nič nebráni, aby sme napísali voľačo aj o pozitívnych stránkach nášho života. Tak napríklad u nás, na CS - Petržalka, sme vyrobili v marci a apríli viac ako 11.000 kubíkov betónu. Základy, deky, kanály, cesty a parkoviská sme zaplavili týmto betónom. Aj našou zásluhou budú ľudia bývať v nových bytoch a parkovať na nových parkoviskách. Je to dobrý a pozitívny pocit, lebo si dobre spomínam ešte na to, aký šťastný som bol ja, keď som sa pred dvadsiatimi rokmi uprostred treskúcej bytovej núdze sťahoval do nového bytu. Švagor nám požičiaval peniaze a my sme si kúpili stôl, stoličky, smeták a lopatku na smeti. Ferko Šišulák, čo u nás jezdí na rakete, dostal nedávno krásny nový byt a ukázal mi, ako si ho zariadil. Vyzeralo to tam

nádherne, všetko voňalo novotou, koberce žiarili čistými farbami a Ferko bol pyšný. Naozaj si myslím, že je pozitívne, keď teraz stavieme toľko bytov.

Lenže aj medzi pozitívnymi javmi nedokážem nemyslieť na to, ako sa asi cíti Václav Havel, keď chodí v teplákoch po svojej cele. A niekde vo svete sa zdvihne v divadle opona a sviatočne vyobliekaní ľudia pozerajú na jeho hru. A ja teraz ani neviem, či je už dovolené, aby si človek vo vyšetrovacej väzbe mohol cez deň ľahnúť na posteľ. A neviem ani napísať nič pozitívne o tom, že je u nás vo väzení človek, ktorý, ako sa pamätám, sa akoby stále mierne usmieval a ktorý by iste nikomu neušiel a neskrýval by sa, keby bolo potrebné sa ho na niečo opýtať.

Anička Liptáková, čo je u nás skladníčka, sa bude vydávať. Povedala mi, že nebudú robiť veľkú svadbu, ale keď to tak ráta, aj tak bude musieť pozvať stodvadsať ľudí. V záhrade v Jasovej postavia šátor a do toho sa všetci stodvadsiaty hostia vmiestia. Aj jesť bude čo, aj piť bude čo, lebo aj my chováme aj oni chovajú a sladké sa napečia doma z toho, čo ľudia donesú. A ja si viem predstaviť, aké to bude dobré, lebo mi Anička dala ochutnať z toho, čo napiek-

li na Veľkú noc. V Jasovej sa žije tak dobre, ako sa predtým určite nikdy nežilo, a to je pozitívny jav.

Laco Csiba dostane nový byt a to je tak dobrý miešač, že si ho naozaj zaslúži. A Vlado Víglasský, údržbár, začal študovať diaľkovo na strednej škole a chodí k nám domov na matematiku. A Pišta Krištof, čo tiež jezdí na rakete a je najlepší pracovník, dostal prísľub do Juho-slávie. Až ho tam v tom jeho oranžovom Chysleri uvidia dajakí Západní Nemci, istotne si pomyslia, že je to československý podnikový riaditeľ alebo plukovník tajnej polície. Okrem toho si Pišta kúpil od pána Bota, čo jazdí na IFe, jedenástkilovú šunku, takú voňavú, akú vedľa vyúdiť iba na Žitnom ostrove. Pišta mi kus dal a jedli jsme ju z jedného papiera.

Práve keď sme jedli tú šunku, telefonoval mi prof. Miroslav Kusý, že ho na hodinu vyrazili z univerzitnej knižnice. Pýtal som sa ho, čo bude robiť, a on povedal, že si zobere tie cerúzky, čo sú jeho, a zopár kníh, čo sú jeho, a pôjde domov. Od tej doby som pozoroval okolo seba veľa pozitívnych javov socialistickej spoločnosti, ale Miro stále nemôže dostať zamestnanie. Ukazoval mi také papiere z národného vý-

boru, kam mu personálne útvary potvrdzujú, že ho nechcú. Už mi aj prišlo na um, že sú dohovorení. Alebo možno nevedia, že sa z jeho knihy učili študenti na vysokých školách marxistickú filozofiu. Preto, keby ste o niečom vedeli... to by bolo veľmi pozitívne.

Tak pozitívne ako skutočnosť, že vodiči Almáši, Balla a Bednár boli na liečení. Zadarmo, na poukaz od ROH. Iba pán Bednár si sťažoval, že im tam nedávali dosť jesť, ale podľa môjho to bola súčasť diéty. Tiež je pozitívne, že iný šofér, ktorého radšej nebudem menovať, číta práve Cicerónove reči. Povedal som mu, že ten starý stoik z rímskeho senátu mu v ničom nepomôže, že to poznám z vlastnej skúsenosti, aby sa radšej staral, aby mal dosť fúr. Ale on mi neverí, prečítal už celého Platóna a všetky filozofické antológie, lebo hľadá pravdu o svete. Ako by jej nebolo dosť v novinách.

Som prístupný všetkým týmto pozitívnym javom a nezištne sa z nich radujem. Pozitívne javy vyvolávajú pozitívnu náladu a v takej pozitívnej nálade sa príjemnejšie žije. Včera som sa v takej pozitívnej nálade vracal z práce a ponáhľal sa do Drevenej budy na Žilinskej, kde ma čakal starý kamarát. Celé roky to tak bolo,

že keď prišiel z Prahy niečo vybavovať, stihli sme spolu vypíť pred odletom lietadla jedno dve deci. Tentoraz sme boli pri druhom litri obkľúčení a potom, ako sa úradne vraví, predvedení. Museli sme sa podrobiť osobnej prehliadke, lebo bolo "dôvodné podozrenie, že máme u seba veci dôležité pre trestné konanie, závadné písomnosti s protištátnym zameraním". Ako sa ukázalo, mal som u seba iba výplatu, dva lístky, dva lístky do divadla na Solovičovu hru Zlatý dážd, ktoré som dostal od ROH, ošúchaný plánik tratí podzemnej dráhy v Londýne, rozpis stretnutí mestskej súťaže v šachu, z ktorých posledné sa hrálo práve v tom čase a ja som chýbal, potvrdenky od doporučených listov, ktoré som poslal predsedovi vlády, jednu kartu adresovanú do Oxfordu, vreckovku, zažltnutý výstrižok z novín, v ktorom sa píše, že ma Zbigniew Brzeziński kedysi parafrázoval, proti čomu som nikdy nemal možnosť kategoricky protestovať, a podobné drobnosti.

Ak to tak môžem povedať, všetko sa skončilo nedramaticky. Dovolili mi, aby som nadiktoval do protokolu sťažnosť a možno neboli ani veľmi nahnevaní, že nenašli žiadnú závadnú písomnosť. Keď je raz piatok večer, každý chce ísť radšej domov k rodine. Tak sme sa iba roz-

právali a ja som dostal veľa rád, ako by som si mohol napraviť svoj zbabraný život. Medzi inými aj takú, aby som prestal s týmito fejtónmi. Ale ja si aj tak myslím, že pozitívny fejtón je lepší, ako žiadny fejtón.

V Bratislave 30. apríla 1977

Pavel Kohout:

Bitva o pohled z okna

Měřeno ohlasem je domácí událostí číslo jedna naše stěhování. Sdělovací prostředky v čele s RP a ČST tvrdí, že k němu dochází, aby se někdejší čeledník Schwarzenberských vrátil lidu, jemuž je až dosud odpírán pohled na Prahu z našich oken. Dekrety ONV v Praze 1 a NVP, které nám byt odnímají, však praví, že mezinárodní konference uložily Československu zajistit naši vyhlídku pro diplomaty. Myslím, že nejbliž k pravdě měl městský prokurátor, když se mimoděk podivil, že u nás dosud nebyla vykonána domovní prohlídka, ač k ní dal souhlas.

Soudruh Málek ze Správy služeb diplomatického sboru /v našem domě koexistuje už půl století desítky českých rodin s ambasádou de la Suisse/ i soudruh Kučera z ONV Praha 1 prohlásili na stanici Hvězda, že naše stěhování je zcela běžné, probíhá v obvyklých normách i termínech a nový byt je o tolik větší a komfortnější, že si ho vlastně ani nezasloužíme. Byli jsme se tam podívat. Je to nízký panelák mezi rodinnými domky, a kdybychom nabídku přijali, pomohlo by se všem. Dík jeho poloze se v něm dá prohlížet i zatýkat velmi decentně. Lesnatá

rokle skýtá velké možnosti těm pisatelům anonymních dopisů, kteří své sliby mínili vážně. Odlehlost pak nutí člověka, který nesmí užívat auta ani telefonu, sedět na zadku a psát, zejména k stáru, až ohluchne a přestane vnímat vytí těžkých vozidel, projíždějících v nepřetržité koloně sedm metrů od oken. Škoda jen, že tak ideální byt je kubicky asi o třetinu menší než náš a sklep má rozměr dvougauče, takže bychom museli žít na bednách s knihami i archivem v poměrně skromném prostoru pod stropem.

Z toho důvodu jsme si dovolili dovolat se § 39 bytového zákona, který při stěhování z obecného zájmu ukládá úřadům, aby nám nabídly něco příhodnějšího, jako všem našim sousedům. Naše argumenty byly však shledány lehkými a zmínka o knihách dokonce směšnou. Úřady v odpověď zrychlily své úsilí: užívací právo na náš byt zaniklo 22.3., ONV požádal o soudní vyklizení 23.3. A soud, který potřeboval na projednání mé tiskové žaloby tři roky, vydal souhlas 24.3. Nikomu nevadilo, že k tomu dni nebyl nový byt ještě zkolaudován. Je to ostatně lapálie proti jiným právním chybám, pro něž by byla kauza za jiných okolností zmateční.

Všiml jsem si už dávno, že stát dbá, abych měl jako spisovatel co nejpestřejší zážitky.

K tomu teď přibyla snaha dokázat mi názorně, oč hezčí je to v Rakousku. Náš pohled z okna toto úsilí silně paralyzoval. Proto mi dnes oznámil soudní sluha /byl tím potěšen stejně viditelně jako předtím soudruzi Málek a Kučera/, že budeme hned po oslavě osvobození, přesněji 11. května v 9.00 vystěhováni exekučně, o čemž jsem dosud pouze čítal v sociálních románech. Množí se dotazy, jak to proběhne. K tomu mohu jen citovat usnesení:

"Vyklizení bude provedeno tím způsobem, že vykonavatel vykáže povinné /to jsme my/, odstraní jejich movité věci a odevzdá byt i s klíči vlastníku domu. Movité věci přestěhuje vykonavatel do náhradního bytu a pokud /předvídá soud/ se tam snad nevejdou, odevzdá je povinným. Kdyby nebyli přítomni nebo převzetí odmítali, popíše vykonavatel tyto věci a odevzdá je do úschovy národnímu výboru na náklady povinných. Nevyzvednou-li si povinní věci do 6 měsíců, budou prodány. Bude-li byt uzavřen a povinní nebudou ihned k dosažení, otevře vykonavatel byt úředně a provede přestěhování."

Množí se dotazy, jak se přitom zachováme my.

Nejraději bych se s nimi pral. Překvapil jsem už nejednoho krasavce, který se chtěl předvést jako ostrý hoch v domnění, že spisovatel

má v žilách inkoust a svaly z papíru; a cosi mi říká, že mužem se může zvat jen ten, kdo hájá práh svého domu třeba s perlíkem. Ale předpokládám, že autoři tohotole grandgignolu sami nepřijdou a nechají tu nádeničinu jiným. A pak: muži hájící práh jsou dnes šmahem zavírání pro výtržnictví.

V noci, kdy po mém /dosud/ modrém /dosud/ stropě běží filmy vzpomínek i představ, mě už i napadlo, že by bylo nejlepší prostě skočit z toho okna. Ale vyděsilo mě, že by potěšení úřadů dostoupilo vrcholu, zatímco kamarádi by museli podstoupit další pohřeb s televizí.

Takže jsem od fantazie u reality. Ať už jim otevřem nebo neotevřem, čímž získáme pár cenných minut, kdy budeme intenzívně hledět z okna, abychom si ten pohled zapamatovali, nakonec stanou v bytě a řeknou, že už tu nejsme doma. Co pak? Stěhovat se? Aby mohli soudruzi M + K na Hvězdě tvrdit, že jsme vděčně akceptovali jejich velkorysost? To raději to tam nechat a jít, ať si s tím naloží, jak se jim zlíbí. Ale vždyť, děsí se přátelé, vám všecko potlučou!

A tu chci zmínit zajímavý úkaz. Když mi 10. ledna unesli pod okny ženu, byl jsem šokován. Když mě 11. ledna vypáčili z auta, zuřil jsem. Když nám 13. ledna zrušili telefon, roz-

hořčilo mě to. Když mi 21. ledna vzali řidičský, technický i občanský průkaz, rozzlobil jsem se. Když mi 9. února zastavili sociální a důchodové zabezpečení, byl jsem uražen. Ale teď, když nám berou s pohledem z okna i střechu nad hlavou, shledáváme, že útlak má i svou lepší stránku. S vymoženostmi, které mizí škrtem úředníkovy pera, ačkoliv k jejich vynalezení i uzákonění potřebovalo lidstvo staletí, jako by po úvodním šoku odplýval ze života balast a navracela se do něho původní svoboda. Vždyť v časech, kdy se zrovna na příměstských věžích nekolíbají viselci, to není konec konců nikdy nic jiného než strach o pár blbých sklenic, co nutí dospělé muže, aby raději rozbili, řečeno s Andrejevem, křišťálovou vázu svého života. Avšak, řečeno český, získám-li kapitulací telefon, koho jím budu volat, vrátí-li mi auto, ke komu v něm pojedu, a zachráním-li byt, kdo mě v něm navštíví? Sotva ti, o které stojím.

Takto však vezmu svou ženu, psa, papouška a psací stroj, má žena vezme můj holicí strojek, své mastičky, pro nás trochu prádla a pro zvěř něco žrádla a půjdem, kam nás napadne a kde nás nechají.

Budem nejspíš smutní, ale určitě svobodní. A tak nikoli statečnost, paličatost nebo

bezcitnost, ale prostá logika věcí učí člověka poznat skutečnou stupnici hodnot.

Jistá desetiletá žena, se kterou často pobývám, se mě nedávno zeptala: máš rád hvězdy? Než jsem uvážil odpověď, pokračovala: já ne, když na ně kouknu, je mi zlé. Tento pocit, který znám už dávno, lze zpracovat dvojím způsobem. Buď, že smyslem všeho je sama existence. Anebo, že to jediné, čím směšná lidská bytost může čelit těm strašným hvězdám, je vlastní důstojnost.

Sbohem, okno. Nashledanou, pohlede.

Praha 5. května 1977

Jan Moravec:

Zákaz pro Martu

Zastavil se nade mnou, přiblížil brunátnou tvář a nenávistně prohlásil: "Pamatujte si, že vaše žena nebude nikdy zpívat!"

Zvědavě jsem na něho pohlédl - ne, určitě to nebyl lékař, který právě sdělil nešťastnému manželovi zdrcující zdravotní zprávu; nebyl to ani kritik režimu, který chtěl takto vtípně - vzhledem k všeobecně známé úrovni zakázané zpěvačky - pranýřovat chabou úroveň odpovědných funkcionářů. Koneckonců málokdy člověk zaslechne, že by výslech na ministerstvu vnitra vedl lékař nebo disident. Stále však doufám, že to byl nepřítel prezidenta.

Napřímil se a s podivnou jistotou připojil:

"Ani v rozhlase, ani v televizi, ani v Lucerně!"

V té chvíli jsem ho začal podezřívát, že se snaží formulovat nějakou novou vyhlášku, snad dokonce nějaký budoucí definitivní úřední zákaz. Ale vždyť pro takové jednání nemá na-prosto žádný důvod! Kde se v něm bere ta jistota? Neobjeví jediný zákon, který by ho k tomu opravňoval! A tehdy jsem si uvědomil, že jednu takovou možnost má...

Přikrčil jsem se - nic. Zatím to neřekl. Nedodal ani slovo, a přesto mi v uších zaznělo: -... na základě čl. 2 a 3 odst. 1 zákona ze dne 14. července 1927 č. 125 Sb., o organizaci politické správy. -

Po pravdě řečeno mohl být upřímnější - takový zákaz pro Martu Kubišovou je přece tak nestoudná diskriminace, že už nemusel brát na nic ohledy. A stejná neupřímnost: okresní tajemník přikázal místnímu tajemníkovi, aby se nám nadále vyhýbal - a znovu ani slovo o zákonu z roku 1927! A co televizní prohlášení čakovického funkcionáře? Anebo to pokrytecké přezkušování s jediným cílem znemožnit určitým lidem řídit motorová vozidla? Ten zákon ze dne 14. července 1927 ve svém druhém a třetím článku zní:

- Článek 2. /1/ Ministerstvo vnitra a politické úřady jemu podřízené jsou povinny... bdíti nad veřejným - p o ř á d k e m, klídem, b e z p e č n o s t í a veřejnou m r a v - n o s t í a odvracet i v tomto směru všeliká nebezpečnost i odstraňovati nastalé poruchy.

- Článek 3. /1/ Za účely uvedenými v článku 2 mohou politické úřady ve svých úředních obvodech vydávati příkazy a zákazy v zájmu veřejném nutné - jak ve způsobu všeobecných nařízení, tak i pro jednotlivé případy... -

Tenkrát sotva mohlo některého z poslanců, kteří hlasovali pro veřejný pořádek a mravnost, napadnout, že v té chvíli vlastně schválili také zákon o apartheidu. Bylo pro ně tehdy napposto nepředstavitelné, že i někteří z nich se už za pár let na základě právě tohoto zákona nebudou smět ani projít po nábřeží. Už v roce 1941 vstoupila v platnost tato pozoruhodná vyhláška:

- Podle článku 3 odst. 1 zákona ze dne 14. července 1927 č. 125 Sb., o organizaci politické správy nařizují:

1. Židům bydlícím v obvodu Velké Prahy se nařizuje, aby odevzdali do 14 dnů po vydání této vyhlášky řidičské průkazy, jízdní průkazy motorových vozidel a osvědčení...

Povolení k řízení motorových vozidel, jakož i jízdní průkazy motorového vozidla a vlečného vozu nebudou se již Židům udělovati...

Sedím ve studovně Univerzitní knihovny a čtu Židovské listy. Tenkrát už vycházely jenom proto, aby se židé nemohli vymlouvat, že se o nějakém novém diskriminačním opatření nedozvěděli včas.

Zakázané ulice, zahrady, parky, lesy, prádelny, čistírny, lázně, koupaliště, omezená nákupní doba i jízdy pražskou pouliční drahou, zákaz přístupu i pobývání v blízkosti pražského

hradu, zákaz telefonovat...

Obracím stránky. Kolem mne se připravují vysokoškoláci na své zkoušky. Jedna studentka únavou usnula s tváří na objemných skriptech.

13. března 1942 vstoupilo v platnost vládní nařízení č. 85, které ve svém devátém paragrafu dokonce přesně cituje:

- Policejní opatření proti Židům

/1/ Ministerstvo vnitra a politické úřady jemu podřízené jsou povinny bdíti nad tím, aby veřejný pořádek, klid a bezpečnost, jakož i veřejná mravnost nebyly ohrožovány stykem Židů s ostatním obyvatelstvem...

Co s vámi bude, jestliže někdo jednou stanoví, že pro tentokrát třeba právě svým vzděláním a uměním porušujete veřejný pořádek, bezpečnost a mravnost? Náhle jsem měl pocit, že musím zatřást spící dívkou a křiknout na ostatní; teď je přece ze všeho nejdůležitější, abychom společně zjistili, jestli na těchto stránkách nejsou také jeho otisky prstů, jestli tedy v nich přede mnou nelistoval on!

Nepřítel prezidenta se ušklíbl a opakoval spokojeně: "Vaše žena nebude nikdy zpívat..." Avšak svůj zákaz zatím stále ještě nezaštítil žádným zákonem. Možná, že nechtěl připomínat minulost, ale proč se pořád tak sebejistě us-

míval?

Pozoroval jsem ho, jak vzrušeně přechází kolem mne. Vítězné tihho se za ním táhlo místností a já se rychle zmenšoval. Pochopil jsem, že to už dávno všechno domyslel, že si se mnou jenom tak pohrává a že svůj triumf s rozkoší schválně oddaluje. Náhle znovu přiblížil tvář a pohlédl mi pevně do očí - byl určitě v Univerzitní knihovně - každým okamžikem mohl teď začít odříkávat text svého zákona:

- Všem občanům, kteří svým souhlasem s Prohlášením Charty 77 vyjádřili odhodlání nadále hrubým způsobem využívat svého práva zastávat svůj názor bez překážky, jakož i práva na svobodu projevu, které zahrnuje svobodu drze vyhledávat, bez zábran přijímat a neomaleně rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím tak zvaného umění nebo jakýmikoli jinými nekalými prostředky podle vlastní, pracujícímu lidu nepřátelské volby, a tím ohrozili veřejný p o ř á d e k , b e z - p e č n o s t a m o r á l k u, s okamžitou platností podle článku 2. a 3. odst. 1 zákona ze dne 14. července 1927 č. 125 Sb., o organizaci politické správy, a v souladu s článkem 19 odst. 3b vyhl. ze dne 10. května 1976 č.120

Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, zakazují... řídit motorová vozidla, telefonovat, bydlet, hrát divadlo, vydávat knihy, zpívat...

On však prozatím jenom řekl - můžete jít domů.

17. května 1977

Eva Kantůrková:

Nedokončený koncert z Vídně

Pouštím si ráno koncerty z Vídně, dobře se při nich začíná den, Mozart, Bach, Dvořák a dirigenti Böhm a von Karajan; dnes ale ve směsi veleznamých děl vysílají Čajkovského symfonickou skladbu "1812" a mně se jí cosi připomíná: dvě má přátelství, jedno srovnání.

Nikdy bych si tu skladbu sama nevybrala, hudba úslušná panské moci a ve svém smyslu falešná, vždycky mě dráždilo, jak velebné carské vyzvánění v konci skladby pohlcuje Marseillaisu, Napoleon netáhl do Ruska z pohnutek ušlechtilých a jistě si porážku zasloužil, avšak proč skladatel nechal pod tíhou kremelského jásotu zemřít právě hymnu svobody? - Vladimíru jsme ale oblibu té skladby tolerovali; bylo to za války a krátce po ní, Josef Stalin byl evropským hrdinou číslo jedna a kremelské vyzvánění jako by znělo na jeho počest, a nadto je Vladimír po tatínkovi Čech a po mamince Rus a dětství prožíval dvojazyčně.

Zjišťuji, že mě k přátelství přitahují povahy silné a sebejisté a ti oba mí kamarádi, Jaroslav i Vladimír, jsou muži jdoucí vytrvale, houževnatě, bez zaváhání a i s odříkáním za

svým, Jaroslav za vědou a politikou, Vladimír za politikou a uměním; mám-li je charakterizovat zkratkou, jsou to ti, kteří jsou o sobě a o své pravdě vždy do krve přesvědčení. V oné už poněkud vzdálené době našeho mládí jsme se v kvasu let všichni sobě podobali: posvátná byla věc lidu a strany, zájem celku, a teprve pak následovalo to ostatní. Oblékali jsme modré košile a utahané manšestráky, zevnějškem jsme se velice podobali dnešním odžínsovaným mládencům a pannám, jen uvnitř nikoli: tam jsme pláli svatým ohněm. Toho telecího nadšení! Té štěňečí důvěřivosti! A jak svět šel, my rozum brali, a nyní - koukám - mí dva kamarádi jsou si nepřáteli. Zní "1812" a mě to nutí uvažovat; nikoli však, jak se to stalo; to je všeobecně známé; ale proč k tomu došlo. Neboť "jak", to je vždy cosi mimo člověka, jen "proč" je obsaženo přímo v něm.

Jaroslav je povahy až nesmiřitelně zásadové, myšlenka se nikdy nerozchází s činem, čin s myšlenkou; a není to u něho póza, je to přirozenost. Jaroslav je tvrďák. Jeho pět pé: přesvědčení, povinnost, perspektiva, paličatost, ale taky pýcha. Lidské slabosti zkoumá s pochopením vědce a jemně provinilým úsměvem dává najevo, že jemu se žádná ta směšná patálie nemůže

stát. Vzpomínám, jak vřele ho milovala jedna dívka a on vzal její ruku do své, otočil jejím snubním prstenem a mravoučně mladou ženu odkázal tam, kde se zaslíbila. Dodnes jej podezírám, že i on ji tehdá miloval, avšak který chlapecký muž připustí, že se kdy mýlil. Takže jsme se bez ustání přeli. Totiž: přeli jsme se pokaždé, kdykoli jsme se zas po letech sešli. Nejbouřlivěji za jedné březnové noci v roce 1968.

Přitrpkle jsem pak následující roky na tu hádku vzpomínala a on též, když jsme se loni před vánocemi zas po letech setkali, řekl: "Taky jsem si tam několikrát vzpomenu." Každý jsme si ale zapamatovali něco jiného. On si vybavoval, jak jsem řekla: "Politika je vždycky svinstvo. I reformátoři počítají v politice jen se silami, a nikoli s lidmi. Odpuzujete mě, že uvažujete o lidech, jako byste hráli šachy." Na to pravil on, že úplně stejně hovoří jeho žena, rozčílil se na můj krátký rozum pod dlouhými vlasy, prohlásil, že to bych měla vystoupit ze strany a z celého socialistického hnutí, když jsem tak nasáklá skepsí, a uraženě se opil. Naproti tomu já si zapamatovala, že jsem řekla: "Pokrok? Obroda? V této osamoceně malé zemi? Bez toho, že se pohne vývoj ve Francii a Itá-

lii? S nekrytými zády?"

Pak, když na moji skepsi došlo, jsme o zmíněné členství přišli oba a jej, fanatika pokroku, zatkli pro jakési letáky a odsoudili i s jeho dětmi do vězení. Rozsudek hrdě odmítl a v pyšném odmítání prožil i těch dlouhých pět let odloučení; vrátil se a řekl: "Na mých názorech to nic nezměnilo." A mně se pro tu chvíli svět zazdál krásný a vzácný, neboť je něco vznešenějšího, než když se muži nepóddají?

Z Vídně zní sebejisté fanfáry Napoleono-vých vojsk, netušících, do jaké to lezou pas-ti, a já přemýšlím, proč, zatímco si tento od-seděl pět let za nesouhlas, se tamten vyšvihl mezi prominenty, když přece oba začínali s na-vlas stejným přesvědčením. Odmítám pohnutky ryze nízké, to, že Vladimírovu volbu vedla ziskuchtivost a příležitost levně si vydobýt uznání, neboť i jeho pět pé jsou: přesvědčení, povinnost, perspektiva, avšak též popanštělost a pýcha. Měla na jeho rozhodování vliv výchova v druhém jazyce? Či mi - při výběru kamaráda - unikla jakási jeho základní nedostatečnost?

Fillův žák, zbloudivší však až do obdivu k Čumpelíkovu Nanebevstoupení Josefa Stalina, talent, o němž přátelé s povzdechem tvrdívali,

že má potřebu sytit se inspirací pouze z hlasných mimořádností a násilného vypětí, lidé však naštěstí nejsou vystavováni permanentním válkám a revolucím, takže on za nimi musel tu až na Kubu, tu až do Vietnamu - a tak si dovedete představit, jak jsem spěchala na jeho soubornou výstavu. Ale ach, kamaráde zlatá, tohle už tu všechno bylo před tebou a líp, a náměty, které by rády byly dramatické, ale jenom čpí pseudorevoluční oficiózností, a ani v portrétech, které jsou zručné, se nedostáváš lidem pod kůži. A jistě si přál čin a velikost, a je to jen gesto a velikášství. Mít vše, co si může přát: vliv, peníze, uznání; a za tak málo; téměř za nic. Jestli to není k zoufání.

To Jaroslav zůstal i na cele vědcem a s jemnou ironií se pochvaluje vězňům, kteří, domnívajíce se znesnadňovat mu pobyt, mu vybírali za spoluvězně jen psychopaty, výrazné studijní případy, jejichž porušenou psychiku pitval a snažil se ovládnout; není to med žít na pár metrech s člověkem, o němž nikdy nevíte předem, co v následující chvíli udělá. A vrátil se kulatější než byl kdykoli předtím, neprožil žádný povězeňský šok ze svobody, vyrovnanost z něho zrovna svítí a vrátil se se svaly ne-

atrofovanými, neboť si denně uběhl své dva kilometry a odcvičil své pozice jógy. Jen peněz moc nevydělal, i když normu plnil; denně šest stovek umělých jiřin.

Historiky z Vladimírovy současnosti se dozvídám jen zprostředkovaně. Naposledy od pořadatelů jeho výstavy. Ředitel galerie opatřil pro prominentní vernisáž i pionýry s kyticemi, místní hodnostáře přesvědčil, aby se zúčastnili, oslavný referát si napsal, a to vše horlivě sděloval Mistrovi, když ten přijel na kontrolu. Mistr jen ucedil: "To je snad samozřejmý!" a vůbec se choval, jako by už byl proslaven v Paříži, New Yorku a v Amsterdamu. Tuzérem se rozhodl odměnit jen dělníky, kteří zatloukali skoby, vytáhl z kapsy hrst zmuchlaných bankovek, hledal mezi nimi, muchlance se v dlani vábivě nadouvaly, narovnal jeden a optal se: "Nemá někdo drobný?" Ale kdepak by měl dělník drobný na pětistokorunu; a tak jim nedal nic. Na vernisáž se taky nedostavil. Ano, ano, takovíhle mocipanští prevíti se z mužů stávají, když jejich pé vpadnou ze vzájemné rovnováhy.

Marseillaisa z Vídně už jen kníká a carské zvony nabírají na rozmachu. Pročže se tento ocitl zde a onen tamto? Není to jednoduše tím,

že jeden je přitahován silou, zatímco druhý je silný v sobě?

Zavírám přijímač. Nesnesu, aby hymnu svobody rdousila carská vítězosláva.

29. května 1977

Jan Moravec:

Dezinformace

O únorovém setkání zpěváků v Divadle hudby se mluví jako o vynuceném existenčním tanci před státními a stranickými orgány: Karel Gott u řečnického pultu servilně děkuje za ideální podmínky pro svou práci; další řečníci následují jeho skvělého příkladu oddanosti a loajality; pečlivě připravený scénář schůze je úzkostlivě dodržován se vzácným smyslem pro detail...

Tolik pomluvy. Ve skutečnosti to však bylo jinak:

Karel Gott přistoupil k řečnickému pultu a se svým proslulým naivním šarmem se omluvil, že tentokrát nebude zpívat. Jeho kolegové v hledišti mu s pochopením zatleskali a novopečený řečník několikrát opakoval své typické děkuji, děkuji, děkuji - a pak dodal, že jsou v životě chvíle, kdy i zpěvák musí promluvit.

Ā tak promluvil.

- Sešli jsme se zde, abychom vyjádřili svůj postoj k současné kulturní politice. Jistě po nás nikdo nechce, abychom taď něco předstírali. Vychvalovat se navzájem nemělo nikdy smysl. Zdravá socialistická společnost si vždycky vážila otevřené kritiky a konstruktivních

podmínek. Proto chci s této tribuny promluvit - a jsem přesvědčen, že budu mluvit i za vás - o případu jedné naší kolegyně, která tady mezi námi dnes opět chybí. Tak, jako tomu bylo v předchozích sedmi letech na všech koncertech, v gramofonových studiích, v rozhlasu i v televizi. Chci otevřeně promluvit o případu Marty Kubišové!

/Spontánní, dlouhotrvající ticho; někteří z přítomných se nervózně ohlížejí a výraznou mimikou ujišťují své okolí, že za ně řečník nemluví; odkrvéné rty vylekaně slabikují Marta, Marta/.

V roce 1970 se stala obětí nesmyslného a politicky krátkozrakého postupu jistých neodpovědných funkcionářů, kteří se nerozpakovali využít pro své cíle i podvržených pornografií! Současný ředitel Pragokonzertu dr. Hrabal se hrál v celé aféře pro něho jistě nemilou roli jakéhosi obchodního cestujícího s výrobky jistého skandinávského pornočasopisu. Dokonce se na počátku akce vyjadřoval, jako by zastupoval ještě další firmy - sliboval například, že předvede i pornografický film, který podle jeho názoru natočila Marta Kubišová pro NSR. Na základě těchto vykonstruovaných obvinění pak rozhodl s okamžitou platností zakázat Martě

veškerou koncertní činnost! A to bez ohledu na velké kulturní, politické, a^{le} i hospodářské škody!

/Mohutné, neutuchající mlčení; někteří se slabšími nervy si ve zmatku přetahují košile přes hlavu a nepoznání opouštějí sál/.

Toto nesmyslné a mstivé jednání znamenalo mimo jiné i likvidaci oblíbené skupiny Golden Kids, zrušení tuzemských i zahraničních smluv, zákaz filmů, ničení gramofonových desek, a to i v době, kdy se už Hrabalovy šarády kolem pornografií vysvětlily a jeho spor s Martou skončil smírem, při němž prohlásil, že se mu to všechno jenom zdálo!

/Jednomyslné frenetické mdloby; na mnoha tvářích je patrné horečné přemýšlení, s kolika lahvemi a kdy zajít za jmenovaným ředitelem, aby zapomněl, že tam vůbec byli./

Od té doby se tedy již v podstatě jednalo o neslýchanou a svévolnou diskriminaci, pro niž není v historii pop-music obdoby. Nebyla nikdy ničím a nikým zdůvodněna; byla výsledkem utajených zákulisních rozhodnutí, která rozhodně neprospěla zájmům naší socialistické společnosti - ani v cizině, ani u nás doma. Dnes, kdy je tato diskriminace už naprosto nezákonná, kdy odporuje vůli Federálního shromáždění i prezí-

denta republiky, považují situaci nadále za neudržitelnou! Jistě se mnou souhlasíte.

/Rána; ze sálu odnášejí dvě zpěvačky a bubníka; přítomné dvojice současných českých a slovenských klaunů vedeny puďem sebezáchovy přišly shodně na vtipný nápad - jedna druhé dosvědčí, že tam vůbec nebyly./

Marta Kubišová stála vedle mne celkem třikrát, když byli vyhlášeni nejoblíbenější zpěváci v anketě Mladého světa Zlatý slavík. A právě tomuto světu mladých bylo ublíženo nejvíc - byl oloupen o jeden ze svých idolů a bylo mu vmetenno do tváře poučení, že talent a píle neznamenají, když na to přijde, vůbec nic! Nepřítomnost Marty Kubišové vrhá stín i na naši práci - myslím teď například na neregulérnost soutěží, anket nebo festivalů. Vždyť, jaké uspokojení může cítit vítěz, když ví, že kdesi existuje zakázaná zpěvačka, která by mohla, kdyby jí to úřady dovolily, třeba právě v té chvíli stát na jeho místě. To se po nás opravdu chtělo, abychom si vážili svého úspěchu, když naše vynikající konkurence místo zpívání lepila pytlíky?! Mohl by si někdo ještě vážít třeba Waldemara Matušky, kdyby byl spokojen se svým vítězstvím na festivalu, kterého bych se já nemohl zúčastnit, protože bych v té době čistil kanály?!

/Nenávistné mumlání: po tomhle to bude pro tebe ještě terno, Kájo; náhle smích; vy-třeštěné pohledy se obracejí na statečného kolegu, který však vzápětí padá na všechny čtyři, poskakuje mezi řadami, směje se a štěká; Karel Gott zvedá ruce, aby utišil rozrušené hlediště./

Ptáte se, proč to všechno říkám?

/Nikdo se samozřejmě už vůbec na nic ne-ptá; polomrtvé auditorium prosí v duchu Pána Boha, aby spadly stropy./

Na 2. sjezdu československých spisovatelů v roce 1956 řekl básník František Hrubín: "Kdo si u nás spokojeně chodí, píše, spokojeně pobírá honoráře a klidně usíná, jako by o ničem nevěděl, kdo neřekne nahlas - zde se děje křivda - je zakuklený měšťák a sobec, a ten, kdo se dokáže jen tajně stydět - je zbabělec." Vážení přátelé, nemohu a nechci se stále jenom "tajně stydět" za to, že já smím zpívat, zatímco diskriminační zákaz pro naši kolegyni platí i nadále! Děkuji vám za pozornost.

Velký umělec, odvážný a poctivý člověk Karel Gott byl pak o něco později za své úspěchy u domácího publika i za vzornou reprezentaci v zahraničí, ale především za svůj čestný postoj k socialistické společnosti, kterým

konstruktivně přispěl k nápravě chyb minulosti, odměněn čestným titulem zasloužilý umělec.

Co všechno lidé nevydávají za zaručeně pravdivé informace! Čemu věřit? Kdo rozšiřuje takové zprávy? Jde snad o záměrné dezinformace, které mají zdiskreditovat tu krásnou, soudružskou, dělnou atmosféru v Divadle hudby? Chce snad někdo zesměšnit to jednomyslné spontánní přesvědčení všech přítomných, že je diskriminace Marty Kubišové správná? Anebo chce někdo zpochybnit zasloužilé umělectví Karla Gotta?

Je třeba se rázně ohradit proti takovým pomluvám a prohlásit na jeho obranu: nebyl to on! Všichni dobře víme, že to byla slovenská spisovatelka Hana Ponická, kdo se tak odvážně zastal svých diskriminovaných kolegů...

29. května 1977

Vlasta Chramostová:

Může se stát, že na pravdě má rovněž někdo zájem

"Odehrává se něco neodčinitelného: mrtví jsou naživu, vidíme je před sebou, nemůžeme odvrátit a zamhouřit oči. Zrak se dá odvracet, ale patřící zrak nemůže nevidět".

Tento text profesora Jana Patočky je neodložitelný.

Napsal ta slova o sobě. Nemohl také vědět, do jakého vztahu k osobnosti samého autora záhy vstoupí titul úvahy "Hrdinové naší doby". Kdo z živých by nás mohl pobídnout, zavázat nás s takovou naléhavostí?

"Může se stát, že na pravdě má rovněž někdo zájem. Zájem na pravdě je tenkrát čistý, když je zájmem potlačených, uražených, ponížených, mrtvých, když na něm lpí krev, která zavazuje. To předpokládá několik skoro "mystických" poloh. Právě to například, co všichni cítíme, ale jakoby temně a neskutečně: že mrtví, ponížení, poražení mají pravdu, že mocní, vládci, páni, ne snad budou, nýbrž jsou odsouzeni. A že nám mrtví nejen nesmějí být, nýbrž nejsou lhostejní. Že jsme zde, abychom přežili to, čím oni jsou. Že tímto

způsobem oni jsou my."

Profesor Jan Patočka odhaluje svým osudem povrchnost, alabost našich povah. V sedmdesáti letech se rozhodl vystoupit z vědeckého ústraní, prokázat svůj náhled zkouškou života.

"Filozofové se nikdy nezpěchovali tomu, být měření měrou obyčejného života. Ale co se přitom získá? Nic takového, co by se nevědělo předtím. Filozofy jsou však doopravdy ti, kdo dokáží proměňovat náš život, dát nám něco takového, o čem jsme dosud netušili, že to jest, a že co se nám zdálo zbytečné a fantastické, je pravdoucí pravda."

Mne profesor Patočka neprovázel životem, nebyla jsem jeho žačkou, neúčastnila se jeho soukromých seminářů. Co vím o fenomenologii, o Platónovi?

A přece...

Co víme o meteoritu, který dopadne mezi nás? Známe místa a dráhy, jimiž proletěl, zdroje světla, která ho ozářila? Stojíme v úžase, obklopeni tajemstvím, které neumíme vyslovit - leda srdcem...

Na podzim 1976 jsem chystala večer k pětasedmdesátým narozeninám Jaroslava Seiferta. U cílových dveří v prvním patře známé vily

v Břevnově vydechuju, než zazvoním, a dívám se na starého muže, který jde zvolna po schodech za mnou. Laskavý tenorek básníka nás s úsměvem uvítal oba zároveň. Seznámili jsme se hned ve dveřích - tak jsem se setkala s profesorem Janem Patočkou. Nesmazatelný večer nad červeným vínem: dva staří mužové a já. Jindy rozhodně všechno jiné než zamlklá posluchačka, sedím tentokrát beze slova. Hektické skvrny na hrdle a srdce v něm: vědomí neopakovatelnosti chvíle. Řeč byla o mnohém z minulosti v současném pohledu a o mnohém nejaktuálnějším v historické perspektivě.

Živě si připomínám pocit pohoršení a vzpoury, když jsem si prohlížela filozofa, kterého nemáme doma znát, a básníka, kterého doma netiskneme.

Pamatuji se, že se mi tenkrát vybavil přes leta uchovaný zážitek z Brookovy inscenace Krále Leara: zničeného vládce, psance Leara a zuboženého starce Glostera tiskne autor a režisér k zemi, jsou malí, zestárlí, sedí na bobku, nad nimi vysoké nebe - ožebračený, který poznáním se stal bohatcem - slepý, který prohlédl - přejetí všemi utrpeními těla - mocní jen svou zkušeností -

sdělují si, k čemu dospěli -

a nikdo jim nenaslouchá?!

Nešťastné společenství,

které nenaslouchá svým moudrým starcům...

pochlebuje příkyvující senilitě

a glorifikuje poslušnost,

v sebevědomém hlupství

odpírá současníkům poselství národních dějin,

pokračuje v nejmizernější české tradici

"kamenování proroků".

A právě v našem upachtěném čase vynikne čin, nadnějš snad není většího: na vrcholu lidského věku se uváženě rozhodnout a na zesláblých ramenou podržet, byť jen na chvíli, tíhu vlastní země a světa v ní.

Počátkem října jsem doma předčítala asi pětatřiceti spisovatelům a přátelům autorovým i mým z neuveřejněného díla Jaroslava Seiferta Všecky krásy světa. Naslouchal i profesor Jan Patočka. Před domem do noci přecházeli příslušníci StB, kteří k nám zřejmě doprovodili některé návštěvníky.

Asi za měsíc jsem dostala dopis.

"... a pak se člověku stane, že dělá zkušenosti. Okolnosti ho svedou s autoritami, které se také nechají ctít jako morální. A

vidí, že jim, po straně reptajícím, ve skutečnosti ty "hodnoty" nestojí za nejmenší obtěžování, za nejmenší starůstku, za jistou malou nepříjemnost. A jeho oči se obrátí k lidem, kteří po leta vytrvali věrni sobě a tomu, co považovali za pravdivé a velké. A obětovali tomu své životní možnosti, skvělou dráhu, která se jim otvírala, lépe: kterou si sami poctivým úsilím a těžením ze schopností, které zavazují, otevřeli - možná i mnoho jiných věcí, které pojmenovat by bylo bolestné, což kdo víme o všech důsledcích dalekosáhlých životních rozhodnutí! Člověk ve srovnání toho druhého s prvním takřka nevěří, že patří obojí do téže společnosti! A přece -

Vy a Vám podobní /je to zajisté hrstka, ale duch se vyznačuje tím, že nepočítá! / dokazujete činem, že duch existuje, že je to věrnost a štědrost. A dokazujete, že marné je zatím úsilí prokázat, že násilí a lstivá machinace, je-li dokonale proorganizována, všechno zmůže. Oni, ne lidé jako Vy, valí Sisyfův balvan. Veliký myslitel řekl, že je dvojí způsob péče o druhé: zaskočit za ně a předcházet je. Ten první je neúčinný a falešný, druhý, aniž výslovně bližním "ulehčoval", apeluje na jejich nitro, na možnost, že se v nich probudí

otazník. Tak věrný a štědrý pracuje i pro ty, kdo se mu diví, kdo ho odsuzují /aby nemuseli odsoudit sebe/, kdo se mu /křivým úsměvem/ posmívají.

... krásný umělecký výkon. Dovolte však, abych řekl, že v naší době takový výkon, sám o sobě vysoký statek má ještě druhý význam, který v domnělém bezpečí liberálních civilizací přichází trochu zkrátka, ačkoli patří k povaze umění. Umění je svoboda a osvobozování: nechává věci a díla přijít k sobě, neznásilňuje, nýbrž nechává je být tím, čím jsou, a také nás, kdo jsme uměním obdařeni, nechává přijít k sobě - k naší povaze svobodných bytostí. Když umělecké dílo a umělecká práce se nesetká ve společnosti s odporem, tím lépe, může rozvinout své osvobozovací působení: ale naráží-li, pak samotnou svou existencí osvobozuje.

Díky za Vaši odvahu, díky za Vaši iniciativu!

Uctivě Vám oddaný

Jan Patočka

Vážený pane profesore!

Po tom, co nastalo kolem vyhlášení Charty 77, jsem Vám už ani nestačila poděkovat.

Až dnes - pozdě!?

Vždyť ani přes tu zdánlivě nepřekročitel-

nou bariéru nepřestáváte klást otázky našemu sobectví, slabosti a strachu. A pořád slyším Vaši odpověď: "Kde se však mění svět a dějiny? V "nitru", lépe v životě jednotlivce."

Snad se přece jen může stát, že na pravdě budeme mít rovněž zájem.

Praha, květen 1977

Ela Ledererová:

Na perutích lásky letěl jsem...

/K nedožitým sedmdesátinám Pana Profesora/

Blížila se doba, kdy slušní lidé odcházejí z návštěv, ale my jsme seděly dál v malém profesorském pokojíčku, protože náš hostitel nebyl dosud doma. Čekaly jsme, Olga, Marta a já, tři ženy, osud přibližně stejný a naše touhy také: žít svobodně a mít kolem sebe ty, které máme rády. Přišly jsme za svým mluvčím Panem Profesorem načerpat trochu síly, odnést si kousek z jeho úžasné víry v lepší svět a šťastnějšího člověka. Jenže Pan Profesor pořád nepřicházel...

Světla projíždějících aut ometala přízemní okénko skromné pracovny, některá brzdila přímo před domem.

- Silnější motory - odhadla znalecky Marta. - Nejméně šestsettrojky.

Probíraly jsme události posledních pohнутých týdnů a poslechly si z rádia, že jeden z ministrů nizozemského království dlí na návštěvě v jiném království, a zvláštností té jeho návštěvy je, že mluví a jedná nejen s vysokým královským dvorem, ale také s obyčejnými otroky.

Konečně vrzla vrátka, zablikala silněji světla, ozvaly se kroky na zahradní cestičce. Poslouchaly jsme napjatě: Je to opravdu on? A přichází sám? Ale to už stál ve dveřích Pan Profesor. Leta jsem slýchávala od svého muže o jeho díle, názorech, osudech, skromnosti a ryzosti. A teď byl přede mnou, trochu staromódní ve svém tmavém obleku, který určitě pamatoval aspoň jeho poslední přednášky na vysoké škole před osmi lety. Zdvořilost staré dobré školy, nám žel bohu cizí, a přitom úsměv, vše chápající, vše odpouštějící. Vše - kromě nespravedlností...

Radost z něj přímo vyzařovala. Dělal dojem studenta, kterému se právě povedlo prosadit svou a přelstít nejmíň celý zkosnatělý profesorský sbor. A je mu skoro sedmdesát! - konstatovala jsem s obdivem.

Pan Profesor se velice omlouval za svoje zpoždění... opravdu za ně nemůže, měl velice perný den, ani se od rána nestačil najíst a tak se teď aspoň v letu zastavil na malou večeři. A všechno v slavnostním doprovodu - znamenal šibalsky.

Hořely jsme zvědavostí a mne se zmocňo-

val pocit, že tato návštěva je zvláštní, výjimečná, že se zúčastňuji něčeho zcela mimořádného. Za několik dní nato jsem měla tragickou jistotu, že tomu tak bylo doopravdy...

Pan Profesor usedl do proutěného křesílka - v pracovně totiž nebyly klubovky a měkká křesla - a začal vyprávět:

- Když jsem po dosti značných obtížích zjistil, že budu přijat panem ministrem Van der Stoelem, a budu moci pronést pár slov jako mluvčí Charty 77, letěl jsem na to setkání na perutích lásky. Taková možnost! Budu moci udělat něco pro lidi... musí se přece využít každé příležitosti k povznesení hlasu na obranu člověka, aby svět věděl, aby se nikdo nemohl ohánět: nevěděl jsem, neslyšel jsem, nebyl jsem informován...

V té chvíli jsem udělala něco, co by se spíš hodilo k nezralým dívenkám projevujícím spontánně svůj obdiv. Ale nemohla jsem jinak. Řekla jsem Panu Profesorovi, jak moc si ho vážím, jak ho obdivuji, co k němu cítím, co pro mne a mnohé jiné znamená:

- Vy jste pro nás ohromná posila! Vždycky, když je mi těžko, myslím na vás, co všechno jste prožil, co všechno pro lidi děláte, a

co všechno vydržíte!

Usmál se chlapecky nesměle, ale zároveň bylo vidět, že má z mých slov radost:

= To jsem moc rád, moc rád, říkal, že moje práce, můj život má nějaký smysl. Víte, pokračoval, mnohokrát jsem o tom všem přemýšlel a v poslední době nejen nad papírem u psacího stolu. Nejvíc jsem poznal skutečnost, když jsem chodil od dveří ke dveřím pánů akademi-ků ve věci zavřených muzikantů-plastiků. Poznal jsem, jak se lidem nechce vystrkovat hlavy ze svých dobře uzamčených dveří, vstát od svých pracovních stolů, jak se jim nechce nic obětovat ze svého pohodlí, ale zároveň jsem poznával i ty, kteří něco obětovat chtěli. Jednou jsem si znovu přečetl větu ze své oblíbené knihy: "...v sedmdesáti letech byl poprvé postaven před soud..." a zamyslel jsem se. Když je člověku skoro sedmdesát, měl by přece dovršit nějak svůj život! A bojovat za to, že jsem byl přes třicet let nejstarším docentem v Evropě, anebo že jsem mohl tady doma přednášet jen tak krátkou dobu - to by byla malichernost! Jde přece o víc, o něco důležitějšího, o to, co po člověku zůstane, co

udělal pro ostatní lidi... A do toho právě přišla Charta 77. Váhal jsem, nepopírám. Ale jen proto, že jsem o sobě věděl: Když do toho půjdu, tedy půjdu celý, nikdy neslevím, nikdy necouvnu, nebude cesty zpět! Musel jsem, nemohl jsem zůstat stranou a myslím si, že kdyby hlavní původci Charty 77 třeba teď, anebo zítra zmizeli ze světa, zůstane po nich obrovská věc. Už nikdo na ně nezapomene, protože Charta 77 je na světě a zůstane navždy jako znamení naší epohy, jako hlas proti zvlí a nespravedlnostem. -

Nemyslel v té chvíli na sebe, ale ostatní autory Charty 77. Nevěděl, a ani my jsme netušily, že toto proroctví se bude týkat právě j e h o . Našeho Pana Profesora...

Vtom zabrzdila další auta u vrat, ozvalo se neodkladné, panovačné zvonění.

- Vida, pánové jsou taďy, řekl Pan Profesor a dokončil klidně započatou větu.

Zvonění sílilo.

- Pánové jsou netrpěliví, povstal pak z proutěného křesílka, ale ještě ve dveřích nás informoval, kdo všechno se už ve světě připojil k Chartě, kdo se postavil na obranu zavřených a pronásledovaných signatářů, a že

takové hlasy nelze umlčet.

To už zvonek drnčel zběsile, přestože už byla doba velmi pokročilá, k nezvaným návštěvám zvláště nevhodná. Pan Profesor šel svému osudu vstříc...

Odvedl pány přes veškeré jejich protesty do vedlejší místnosti. Stíny procházející chodbou dostaly obludné rozměry, nedal se určit počet nočních hostů. Z vedlejší místnosti k nám pak doléhal zřetelně rozhovor: padaly rychlé otázky, ozývaly se klidné a věcné odpovědi. Vyslýchající chtěli znát ihned všechny podrobnosti kolem veřejného rozhovoru mluvčího Charty s oficiální návštěvou ministra Van der Stoela. Pan Profesor namítal, že už je pozdě, měl těžký den, není mu dvakrát dobře, a proto odmítá jakýkoliv rozhovor, obsah svého prohlášení však může klidně ocitovat. A skutečně chtěli slyšet obsah prohlášení, které přednesl Pan Profesor před vlídným holandským ministrem na obranu lidských práv. Další otázky se pak týkaly nás. Kdo že jsme a co tady děláme. Pan Profesor odpovídal, že v jeho pracovně se nacházejí dvě manželky zatčených signatářů a jedna umlčená zpěvačka, a my jsme strnule naslouchaly neobvyklé noční při.

Zvítězil nakonec Pan Profesor a nezvaní ne-
spokojeně odešli se slibem, že se brzy vrátí.
Naivně jsem se domnívala, že jsou to jen pla-
né výhrůžky. Jak bolestně jsem se zmýlila!

I my jsme se pak zvedly k odchodu. Tepr-
ve teď jsme si povšimly únavy Pana Profesora.
Tiskl nám ruce na rozloučenou a pro každou z
nás našel to nejsprávnější slovo odvahy.

Ráno ho odvezli k výslechu, který trval
přes deset hodin, a za pár dní nato, za ohlu-
šujícího řevu motorů a vrčení policejních ka-
mer házeli jsme hrst země na rakev Pana Pro-
fesora. Nebylo slyšet knězovu modlitbu za klid
duše dobrého a moudrého Člověka. Každý se mod-
lil sám, po svém... Já jsem si v té chvíli
vzpomněla na předchůdce filozofa Jana Patoč-
ky, na svatého Augustina, filozofa žijícího
v letech 354-430, který tvrdil, že není pozná-
ní pravdy bez čistoty srdce, a že inteligence
může sloužit zároveň dobru i zlu, ale moud-
rost že slouží výhradně dobru.

Praha 1.června 1977

Hana Ponická:

Na Slovensku je dobre,

zemiakov je hodne, domy rastú, huby menej, ale čo nebolo v lete, môže byť na jeseň, a čo nenarastie tento rok, narastie na budúci.

A u nás Na dolinách vytryskol prameň. Čoby prameň. Mohutný gejzír. Striekal do 25 metrovej výšky, pokrýval celú vrtnú vežu - /lebo to všetko spôsobila vlastne sondáž zkušobným vrtom do 50 metrov hĺbky/ - prskal ako dáky prebudený podpoliansky duch, vyhadzoval skaly i skalky, striekal na priestor obrovského kruhu, a voda sa zlievala dolu vrškom a vymielala koryto meter-poldruha i dva metre hlboké, a tiekla ďalej jarkami v úvale nadol do potoka. Potok je Lukavička, tečie i popod našu záhradu: očaril nás v prvé dni príchodu, ale sklamal v dni nasledujúce, lebo sme zbadali: veľmi ojedinelé pstrúžiky v ňom hynú, skaly sú oblepené zelenkastočernastým slizkým povlákcom, a zavše ten krásne bublajúci potôčik aj smrdí.

A zrazu zázrak: potok narástol, zdvihol sa, zbystrel, a skaly sa začali čistiť, priam

obeľievali, a potok zmodrel a okolo potoka povievajú vône, ba i záhrada celá sa rozvoňala niečím novým. Tešili sme sa. Budú pstruhy, bude hať, bude kúpanie!

Šli sme sa samozrejme pozrieť hneď na ten prameň, na ten gejzír. - Hovorili o ňom všetci Na dolinách a prichodili ho obzerať, klaňať sa mu, ľudia nielen z okolia, ale i z ďalekejších krajov. A tak ich tam stálo dosť a dosť okolo toho stĺpu vybuchujúcej, trblietajúcej sa vody, a všetci boli otrieblení. Videľa som už všelijaké krásy morské a horské, ale takú ešte nikdy. Toľká sila podzemnej vody, toľká sila krásy! Poznáte to, keď máte pláč na krajíčku - nie z nešťastia, ale z krásy, z radosti?

Krásu nezmenší aj upresnenie, naopak. Krása nie je doménou iluzionistov, naopak, naopak. A preto presne: ten prameň vytryskol neďaleko našej obce, pri obci Dolná Mičiná, naľavo od cesty, ktorou sa jazdí cez Čačín k Hrochoti /a potom od hrochotskej doliny môže sa dojsť až na Poľanu/. Dolná Mičiná je obec chýrna dobrými ľuďmi, pekným, prastarým zámkom rodu Benickóvcov /aj pán Kollár si doň chodil obzerať sbierky minerálov/, no a vybuchol,

vyrazil zpod zeme práve nad úvalom, v ktorom vyviera už stáročia chýrny mičinský mädokýš, kde sa dá i posedieť v príjemnom chládku, a kde pred vyše sto rokmi - v rokoch pomeru-ôsmych - vysedúvali v ťažkých časoch poroby pri vínku na veselých piknikoch aj slovenskí páni rehtori a farári z okolia - medzi nimi aj náš básnik Andrej Sládkovič. /A ten sa poprô tom mädokýši poberal v jeseni 1847 s nevestou a jej truhlami na vozoch po svadbe i na svoju prvú faru na Hrochoť./

Slovom, aztakcia viacnásobná. Nový, vysokovýdatný prameň minerálnej vody vytryskol nad starým. Tu to máte. Tu vidíte, čo narobí jeden poriadny básnik ešte aj po viac než sto rokoch vo svojej zemi.

To je všetko pekné, povedali naši súčasníci, ale čo teraz s novým žriedlom? Do čoho ho vmestnať, aké koryto mu ukuť, kade to koryto usmerniť? Prameň mal jednu ~~ne~~cybu: vybuchol mimo času ustaľovania nových planov, nebol zaradený do nijakých výpočtov, a len si tryskal a tryskal. Kým sa dačo naplánuje, nachystá, a tobôž napokon kým sa začne okolo neho dačo robiť, môže narobiť garazdu, môže vraj oslabiť prítok vody do studní, do kúpel-

ných žriedel v okolí.

Všeličo sa šepkalo, ale nik nič nevedel. Vzorky sa zobrali, odoslali do Prahy, potom zasadali odborníci na vrty, na vodu, na kúpele, na plánovanie a rozpočty.

Rozhodnutie padlo. Žriedlo vrátiť zemi! Všetkými prostriedkami ho likvidovať.

Nechcela som veriť. Nemožné. Najmä v tomto čase, Keď je voda taká vzácna, akákoľvek. Keď je jej čoraz menej, keď svetoví odborníci predpovedajú doby smädu pre ľudstvo - keď navyše toho všetkého - bolo ohlásené v krajine nebezpečenstvo moru a záškodníctvo travičov studní. Práve teraz je každý prameň potrebný, treba ho zachrániť!

Ale čo mi pomôže jedna hlava jednej hrstky individualistov. Rozhodnutie platilo. Prišli robotníci, doviezol sa cement k tomu zázraku tryskajúceho stípu minerálnej vody. Liala sa iná voda, sypal sa cement, a potom sa lial betón do gágora chrliacej zeme, lial sa prúdmi, a naozaj sa podarilo, čo sa chcelo: zahatil sa prameň, prestal striekať.

Osmutnel potok, osmutneli sme aj my: ochvíľu budú skaly v potoku znovu slizké, špinavoželené, a okolo potoka to bude smrdieť.

Rozlúčili sme sa s nádejou na pstruhy, na hať, na veselé kúpanie v lete, keď tu zbadáme, potok zase akosi zmodrel, rozvoňal sa, podrástol - čo je? Bežali sme k Dolnej Mičinej k zahatenému žriedlu. Nič tam nestriekalo, no miesto jediného pôvodného žriedla robublal sa celý vrch stámi drobných premienkov. Vreli husto, drobučko. Obchádzali sme ich, chodili aj iní z okolia, naberali si tej vodičky z bublajúcich drobných kráterikov do dlaní, olizovali ju ako ovečky soľ, ofrkovali si ňou líce, oči. Začali vymýšľať rozprávky, vlastne navádzovať na staré. Povest' hovorí... povesti... a starý hrad v pozadí hľadel nadol k bublajúcej zemi aj ľuďom na nej slepými oknami mlčky, tajuplné.

Z toho ešte dačo bude - šípili ľudia. Čo ak sú dole nejaké jaskyne, jezerá. Čo ak sa tam jeden deň s celou dedinou prepadneme? Chodíme možno nad súvislou vrstvou nejakých jaskýň a vodných prúdov i bazénov. A pôda, ktorou kráčame, je asi v pomere k vrstve tých jaskynných vrstiev dolu len tenučkou vaječnou škru-pinou neduživej sliepky.

Kráteríky však začali miznúť. A keď zmizli celkom, vybuchol popri betonovom náleve

znovu jediný vysoký, mohutný stĺp žriedla, ako predtým ten pôvodný.

A všetko sa zopakovalo: s potokom. Ľuďmi, aj s poradami. A zase padlo rozhodnutie to isté, len teraz už s presnejšími výpočtami účinnejších opatrení na zabitie žriedla tam odkiaľ vyšlo. Podarilo sa. Nezopakoval sa ani zázrak drobných kráteríkov s bublajúcou vodou dokola. Len tu i tam jeden, ale to nie je nič proti tomu, čo bolo. Potok tečie ako kedy-si, atakďalej.

Nedávno sme si vyšli s mužom na starý mičinský mädokýš. Spomínali sme si na to, keď tam nad ním vystrájal ten gejzír. Muž mi podal vody z mičinského mädokýša so slovami: "Je akýsi silnejší." Aj mne sa zdalo. Že by to bolo od toho zarazeného prameňa? Nejaký prúdik z neho posilnil starý mädokýš? No možno je to len sebaklam, naša odmena od neznámeho podzemného ducha podpolianskeho, že my sme tam jeho prameň chceli. Však iste prúdi kamsi ďalej, lebo strátiť sa nemohol. A raz niekde vyrazí. Chcela by som to ešte raz vidieť, ešte raz plakať dovnútra od toho zvláštneho šťastia zo svedectva zázraku.

A tak si myslím...

Lukavica 13. júna 1977

Udalosť tu opísaná sa odohrala na tu presne opísanom mieste v marci - máji 1977. Žriedlo vytrysklo v piatok 4.marca 1977.

Julius Tomin:

Jsem jenom vrátná

Řekl mi Vaculík: "To jste neměl dělat. Když chcete být o hladu, tak si hladověte potichu. Nikdo o tom nemusí vědět. Víte, kolik lidí na světě hladoví? Není to filozofické."

Já poznamenal, že mi jde o to, co říkám, co jsem v dopise Rudému právu a televizi vyslovil. Kdybych měl možnost tisknout, dal bych to do novin na první stránku, tučnými písmeny nebo kurzívou. Týden hladovky není nic jiného, než můj pokus dát dvěma textům - pro Rudé právo a pro televizi - náležitou váhu. A v tomto ohledu - i když ne právě v naší zemi - má hladovka svou tradici a své místo. Jak vyjádřit, že mi na něčem záleží, když jsou mi vzaty jiné možnosti?

Vaculík poznamenal, že o tom bude přemýšlet.

A přece mi z toho zbylo trpko v ústech. Ta absolutní nevíra, že by bylo možné k soudruhům promluvit, že by je bylo možné oslovit! Jsou přece pořád ještě komunistickou

stranou. Ve jménu socialismu se dělá celá konsolidace. Idea socialismu zopravňuje veškeré mocenské struktury, řízené stranou. Nemohou přece nechat zcela padnout úsilí o socialismus. Vždyť tu jde o ně, o jejich zájem, v konečné instanci o zoprávnění jejich činnosti a jejich existence. A dnes je již po všech těch letech jasné, že socialismus bez svobody nelze uskutečňovat. Alespoň trochu svobody, svobody přemýšlet, mluvit a psát o socialismu!

V Rudém právu ze 6.června jsem se dočetl, že ve dnech 13. a 14.června se v Bruselu sejdou představitelé komunistických stran západní Evropy. Já hladovku začínám 13.června. Ta shoda dat mne okouzila. O čem budou v Bruselu jednat? Rudé právo se nezmiňuje. Jistě však budou jednat o tom, co je dnes v komunistickém hnutí prvořadým úkolem: dík dosavadnímu vývoji reálného socialismu byl socialismus ztotožněn s nesvobodou. Toto ztotožnění představuje vážnou překážku pro další rozvoj socialismu v zemích socialistických i pro možné vítězství socialismu v zemích Západu. Půjde jim tedy o totéž, proč jsem se rozhodl držet týdenní hladovku. Napíši jim dopis nebo pošlu telegram. Mám ještě týden času.

Pak mi to připadlo jako nůž do zad našim soudruhům. Hladovka - tak, jak je to jejím původním smyslem - to není prostředek, jak tlouci toho druhého po hlavě. Má-li moje hladovka dodat váhu mým slovům, nesmím se uchýlit k postranním prostředkům. V "Informaci o zamýšlené hladovce", kterou jsem 1.6. odeslal Rudému právu, píší: "Trend socialistické společnosti, orientovaný stále výrazněji na produkování umělých hmotných potřeb, vážně ohrožuje nejelementárnější myšlenky, intence a možnosti socialismu. Je-li vůbec nějaká šance to muto trendu vzdorovat, pak jedině co nejplnějším rozvojem tvůrčí duchovní činnosti, rozvojem duchovního přisvojování si světa, jehož podmínkou sine qua non je svobodné myšlení, svobodné hledání a svobodná myšlenková komunikace. Svoboda náboženské reflexe světa a svoboda víry je jednou z cest, jež v tomto směru prokázala svou životnost a nosnost. Platilo-li pro počátky dělnického hnutí a pro marxismus 19. století, že svoboda k politickému zápasu o socialismus předpokládá svobodu od náboženství, pak dnes a v socialistickém Československu platí, že svoboda k víře - a pro mnohé občany víra - je nezbytnou podmín-

kou k tomu, aby vůbec bylo znovu možno o nejzákladnějších myšlenkách a problémech socialismu vážně uvažovat a diskutovat." - Ta slova a ty myšlenky nelze soudruhům nanutit zvnějšku. Těm myšlenkám se musí sami otevřít. Chtěl-li bych se opřít o komunistické strany západních zemí, vystavil bych svoje slova apriorní nedůvěře, rázem by se stala "nástrojem mocenského boje", politickou hrozbou. Smysl a poselství hladovky je však jednoznačný: nechci ohrozit toho, komu adresuji svá slova; ten, koho vystavuji možnému ohrožení, jsem na nejvýš já sám. Hladovka tu není nic jiného než prostředek, který poskytuje možnost a příležitost nahlédnout pravdu a zároveň k nahlédnutí pravdy nenásilně vybízí.

x

Je pondělí 13.června. Dnes ráno jsem tedy již nesnídal. Šel jsem k holiči: Nechci vypadat jako "chuligán". Jdu do Rudého práva.

Míjím příslušníka VB před vchodem - ani nevím, zda tam má službu, či zda je tam náhodou. Procházím vraty, dostávám se k "Informacím", mluvím o tom, že jsem přišel s věcí poněkud neobvyklou, že jsem před čtrnácti dny

napsal Rudému právu "Informaci o zamýšlené hladovce", že hladovku držím na podporu myšlenek Charty 77, že o hladovce v Polsku psaly noviny jako o "tzv. hladovce", že bych proto rád držel hladovku pod kontrolou, nejraději v budově Rudého práva. Dnes jsem hladovku začal, přicházím se tedy zeptat.

Paní v informacích vzrušeně vstala od stolu.

"To je z toho, že máte všeho nadbytek! Vymyslíte si hladovku."

Pak chvíli zmateně hleděla do telefonního seznamu.

"Jsem jenom vrátná, ale kdyby bylo po mém, já bych s váma vyfárala!"

A opět zmatené vstávání a sedání a hledání v papírech.

"Když si chcete držet hladovku, tak si ji držte."

Dovídám se telefonní číslo, čekám, je obsazeno.

Paní z informací jde hledat nové telefonní číslo: "Já bych vám ukázala hladovku! Stáhla bych z vás kůži, nasolila, a měl byste po experimentu."

Dostávám telefonické spojení na vedoucí-

ho oddělení dopisů. Ptám se, zda dostali můj dopis, zda jej četli, co si o něm pomysleli.

"Co jsme si pomysleli? Že je to pěkná sprostárna. A vůbec mi dejte pokoj, pane Tomín!"

Odcházím tedy a paní z informací mne vyprovází: "Dejte se přejet vlakem!" - Nejsem si jist, zda jsem dobře rozuměl, táži se. "Abyste se dal přejet vlakem! Budete to mít rychlejší."

Šel jsem domů a přistihl jsem se, jak si dávám mimořádný pozor na koleje. Udělalo se mi zle. To ještě nemůže být hladovkou! Pak jsem pochopil: To mne přepadla vlna živočišného strachu. Mám strach žít v téhle zemi.

x

A co bude s hladovkou? Týden o hladu je mi milejší než strach. Že to nemá logiku? A má tu snad něco logiku?

14.6. 1977

Petr Pithart:

Páteční úklid

Každý pátek krátce po šesté ráno vycházíme. Pan Vaněk, pan Neukirchner, pan Vokněr a já. Jdeme pomalu vzhůru, protože už dávno nejsme žádní mladíci - kromě mne. Pan Vaněk nese koště s dlouhou násadou, dokonce velmi dlouhou, směšně dlouhou násadou, my ostatní pak košťata s násadami obvyklé délky a pan Vokněr nese navíc ještě lopatu uhelku. Protože uklízet se musí občas i některé hory.

Život na svazích Petřína /318 m n.m./ rozbíhá se s čerstvou chutí do nových neřestí. Z noční šichty vracejí se ještě poslední šmíráci s kalhotami na kolenou od hlíny. Vždycky se s nimi slušně pozdravíme, od vidění se už dobře známe, ale já se nikdy neodvážím zeptat, jak to dneska šlo. A do téhle trudné roboty už za mě na střídačku nastupuje se všech stran hory ranní směna, chlapíci spíše mladší, vesměs elegantové jako z kolonády. Kdo by to byl řekl, že! Také docela určité lavičky kolem záchodku u zborcené lanové dráhy jsou již obsazeny hlídkami pánských dvojic, krátících si

čas čekání družným hovorem. Život, ten se už panečku chystá k svému dílu!

A Praha, spíše vzdálená kulisa města, hučí mocně zezdola. Vždycky nastavuji uši, z čeho že je ten příčinlivý hukot namíchán, a slyším zřetelně dva vltavské jezy; slyším také, že ten u staroměstských mlýnů je nalaďen snad o oktávu výš, slyším tlumené zvuky manželských hádek, řekl bych, že ještě z postelí; šepoty prvních ranních intrik z úřadů, kde se začíná o půl sedmé, a slyším konečně veselou páru, unikající z čajníků Prahy 1, 2 a 5. Kanavu města, rozprostřenou v šedivém oparu až k obzoru ohyzáně čnějících špičákůmrakodrapů, co chvíli prošíje žhavý drát sirén, navlečený do uhánějících sanitek a řítících se konvojů strany a vlády. Kdoví, zda tyhle kvílivé zvuky sešívají město, které by se jinak rozpadlo na kusy, nebo zda je tím žhavým drátem spíše párou... Pro nás je to však nevzrušivě akademická otázka, neboť právě míjíme líbeznou sochu pěvce Máje a odpočíváme: vzduch je tu už o poznání řidší. Tvář pěvce nemilosrdně posírají hrdličky, právě ty, které Jarmilu a Viléma zvaly ku lásce. Již jsme si na příslušných místech zjistili, že

v Praze není specializovaný podnik, který by se o delikátní očistu soch staral. Myslíme se svorně, že je to hanba.

A pak už meteme. Začínáme docela nahoře u Bludiště, meteme chytře s kopce dolů a před půl třetí se tak akorát dostaneme k boudě, kde máme šaty. Nevím, proč jsme se jako děti na obecné škole posmívali tomu, kdo se nerad učil, že bude metařem. Že půjde, dodávali jsme vtípně, na vysokou hovnometařskou. Krásné, bláhové dětství! Dítě honí merunu, víje z pampelišek věneček a neví, že za trest půjde na práva. Jsem teprve v prvním semestru té posmívané školy, ale mohu už říct, že práce je to pěkná, že se při ní dá opravdu soustředěně přemýšlet nebo docela nevázaně snít. O které poctivé práci tohle můžete říct? Člověk se kolikrát při tom snění - metení - přemýšlení tak do sebe zabere, že se přemete kolem mrtvol, ani neví jak. Stalo se to před týdnem kolegyni a mně se to určitě taky stane.

Meteme ovšem metodou, nikoli jen tak. Říkáme si, že to bude nejspíše ta slavná metoda Zlobinova, o které se teď všude tolik

píše. Posuďte sami: pan Vaněk s tím dlouhým pometlem vpředu rozmetá od prostředka cesty blíže ke krajům, já v tandemu s panem Neukirchnerem přimetáme úplně ke krajům a děláme hromádky. Pan Vokněr za námi je pak uhelkou nabírá a vysypává ze svahu dolů. Což?

x

A před dvěma týdny jsem měl výjimečnou příležitost ověřit si, jak probíhá páteční úklid na jiném pracovišti. Soudil jsem se totiž se svým bývalým zaměstnavatelem, s Československou akademií věd, která mi dala ve zbytečném chvatu výpověď formálně neplatnou, zato na dvacet minut.

Také si tam umějí s prací poradit. Nepochybně jde o nějakou, ještě progresivnější Zlobinovu variantu. Na chodbě soudu byli dva uniformovaní příslušníci; o těch druhých přesnou cifrou sloužit nemohu. Taková síla mužů zákona už dokáže zajistit klid a pořádek na pracovišti! Aspoň jednoho příslušníka bychom i my potřebovali: když honíme po kopci rozparáděného exhibicionistu, který děsí ženy rozepnutými kalhotami, potřebovali bychom někoho, kdo by měl aspoň píšťalku a nemusel by

běžet s koštětem, což my právě chybně děláme. Ale takový tam nikdy, nikdy není!

Ve dveřích soudní síně stál rozkročený zřízenec, který dovnitř pouštěl jen toho, kdo mu odevzdal papírek. Tolik jsem jim ho záviděl! Nám lidé ty papírky odhazují na zem. Především však nikdo nereguluje počet lidí, všude je jich plno, pletou se pod nohy a do všeho šlápnou. Do hromádek, připravených pro lopatu pana Vokněra, ale také do hoven, a nedovedete si představit, jak je někteří dokáží po chodníku rozmazat! Vůbec nejhorší bylo, když mi zasněná slečna přišlápla koště a já zrovna v plném náprahu!

Výborný byl také nápad s vyklizením lavic. Zlobin tu byl překonán! V síni byla totiž jen jediná a seděl na ní městský prokurátor a předseda odvolacího senátu městského soudu; kdybych se chtěl odvolat, musel bych k němu. A ještě dva. Buď byli do počtu, aby bylo v síni pro další zvědavce přeplněno, nebo ti dva někoho hlídali. Ptal jsem se, ale nikdo nevěděl koho. Kdyby tak nám někdo odklidil lavičky! Musíme je obmetat, podmetat, a co je pod nima svinstva!

Parta byla docela dobře sehraná. Než jsem

se nadál, navrhla prokurátorka, která dobrovolně do řízení vstoupila, abych dostal výpověď s úplně jiným odůvodněním a po formální stránce tentokrát již parádní. Myslel jsem si, že se to nesmí, protože zákoník práce to jednoznačně vylučuje, ale předsedkyně senátu řekla, že se to smí. Zástupce mého bývalého zaměstnavatele s návrhem prokurátorky s úlevou souhlasil, a tak mně soud, ke kterému jsem se obrátil o pomoc v krajní nouzi, dal sám vlastně novou výpověď. Platila však od toho dne, kdy jsem dostal tu špatnou, to už se rozumí samo sebou.

Byl jsem tím opravdu překvapen a nemohl jsem se soustředit. Také proto, že jsem usilovně přemýšlel, jak tu mají rozdělena kořata: kdo pracuje na předku s dlouhým rozmetákem, kdo přimětá ke krajům a kdo likviduje vzadu s uhelkou? A kdo jim radí? Ale to se všechno nedalo za ten krátký čas zjistit. O přestávce, když se soud radil, byli jsme s obhájcem napomenuti, abychom si všechny věci vynesli na chodbu, protože co kdybychom poradu tajně nahrávali? Zlobin, nezlobin, každý si tu svou metodu přece jen střeží.

Úklid to byl opravdu důkladný a rasantní.

Jako právník a začínající metař dokáži to ocenit. Nejsem si jen jist tím, zda byly využity všechny možnosti jemnějšího výběru košťat. Tady mohl mít soud rezervy. My ráno vybíráme košťata dlouho a pečlivě. Do mokra bereme košťata tužší, více již ometená, s kratší násadou. Do sucha opačně, ale to platí jen jako obecný princip! Nakonec záleží především na tom, co se bude mésti. Jiné koště chce závěj květů magnólie a jiné jarním deštěm splavená země. Ještě jiné na řečená již hovna. Vím jaké, ale neřeknu. Také já už mám svá tajemství, přestože vím, že by to Zlobin nerad viděl a že by se zlobil... Soud pracoval s jedním koštětem a to mu podala k úžasu soudních právníků generální prokuratura v podobě cyklostylovaného textu s podpisem nečitelným. Soud - a vezme za korunní důkaz názor prokurátora! Nečitelný prokurátor měl zato, že jsem ohrozil bezpečnost státu, i když "škodlivý následek nenastal" - a bylo to.

Hledím upřeně na předsedkyni senátu a zkoumám, zda může při své práci také přemýšlet a snít. Ale o čem?

Soud nakonec spočítal výlohy, které budu muset zaplatit, a byl jsem na lopatkách. Na

lopatě uhelce. A vysypán ze svahu. Venku na ulici jsem si hned sundal nepotřebnou úřednickou kravatu, ale pro košť jsem si toho dne už nešel. Nebylo mi zrovna do skoku. Oparem smogu v mezerách ulic hledal jsem vzdálenou siluetu zelené hory. Kolegové tou dobou otáčeli kdesi u zříceniny restaurace Nebozízek a zažloutlými sněhy z kaštanových květů nabírali rychlost k líbeznému soše pěvce.

Dometou do půl třetí k boudě beze mne?
Chybím jim vůbec? Chybím vůbec někde?

V Praze 17.června 1977

Eva Kantůrková:

O tesklivosti slunovratu

O letním slunovratu se mě vždy zmocní melancholie: i slunce od nás zas začne odcházet; a nějak se nedovedu radovat z nejkratší noci a nejdelšího dne. A myšlenky mám jen na ty nejzákladnější věci, to znamená na ty nejsmutnější.

Slunovrat není zřejmě bez významu ani v životě ptáků, neboť modřinka, která si tvrdohlavě udělala hnízdo v naší schránce na dopisy, toho dne vyvedla mladé. Modřinku k tomu ovšem jistě vedly důvody zcela praktické, nejdelší den v roce je jistě nejvhodnější pro činnost tak náročnou a nadto toho dne lilo jako z konve; v tom nečase kocoura ani nenapadne opustit pelech v zápecí.

Vedly jsme s modřinkou od začátku vzrušený dialog; no ty ses pomátla, povídala jsem jí počátkem května a vyhodila jí základ hnízda ze schránky; sem budou denně padat noviny a sem tam někdo pošle i dopis, vajíčka se ti rozmačkají; ale pak jsem odjela na pár dní a

po mém návratu měla modřinka hnízdo hluboce vystlané a v úzkém hrdle, vystlaném jemnými pírkami a mechem, jsem zahlédla mnoho maličkých vajec. Dopisy, které jí dopadaly na hlavu, ozobávala a trhala, na všechna čísla novin se bez rozdílu zeleně vydělala. Vejce šťastně vyseděla a ve schránce se růžovělo na dně hnízda nepočítaných křehkých tělíček zakončených obrovskými zobany, ustavičně rozevřenými k dobrému soustu.

Pak zas jsem jednou odjela a noviny se nehromadily a sešlo se i několik dopisů; sýkorka seděla na protějščí hrušce a lála mi zle. To jsem se polekala! Pro moje pitomé noviny se nedostala k mláďatům, ta hladová a hlady řvou. A utíkala jsem a utřela z psova přídělu kus syrové sleziny, a než se rozzlobená matka vrátila s nalovenými červíky, krmila jsem ty hladové zobany. Neopeřenci, kteří již trochu povyrostli a vzdáleně připomínali ptáky, se cpali slezinou, až se jim zadečky vydouvaly. To však jen do chvíle, než jim to matka rozzuřeně zakázala.

Pak se modřince nade mnou dostalo vrchu: jen jsem se objevila v blízkosti schránky, už začala vydávat varovné skřeky a pískot, a zo-

báčky, jež se tak pěkně umějí sevřít kolem prstu, aby uhltly vábnou pochutinu, se neprostupně zavřely a poslušná ptáčata se tiskla jedno na druhé, hlavičky rozloženy do vějíře, aby se všem dostalo vzduchu. Marně jsem nasekala na drobnou žízalu, sykajíc odporem, marně jsem ptáčata pokoušela slezinou; bylo mi dovoleno jen denně zezadu otevřít schránku, vzít noviny, den ode dne podělanější, jak tělíčka sílila, a užírat se v pocitech odstrčené tety, jež se smí jen zdálky koukat. Opeřila se modrošedě, tělíčka se velikostí vyrovnávala zobanům, oči prohlédly; z hnízda, když jsem sáhla pro dopis nebo pro noviny, sálalo jemné teplo, jímž se vzájemně zahřívala. Jednou jsem jich napočítala osm hlaviček, podruhé deset; malá modřinka se činila.

Pískot sýkoreček a jejich volání po soustu a pohled na rozložený vějířek hlaviček patřily ke dni právě tak jako vůně hvozdíků a růst pichlavých listů okurek. Jen pes sledoval zájem o ně nedůvěřivě a upokojil se teprve po vysvětlení, že modřinka volila místo pro hnízdo prozíravě; zdali pak sis všiml, Bleku, povídám psovi, kterému se nic

nesmí říkat rovnou, protože v to neuvěří, že do schránky se žádným způsobem nemůže dostat kocour? Pes kocoura z té duše nenávidí a pronásleduje ho daleko za plot a mé zdůvodnění pobytu modřinek přijal; někdy dokonce blahovolně ucedil na vrata pod schránku slzičku: vím o vás a bdím. Tak jsme si krásně žili, já, pes a modřinčata.

A o dni slunovratu běžím ráno pro noviny, naložená melancholicky, a schránka je prázdná. Jen rozležené hnízdo, jak zdatně těch deset ptáček vyrostlo a jak jim začalo být těsné. Ptáčata se opile potácela na nožičkách ještě nepocvičených zemskou tíží a rozmachovala křídla k letu; pípali a tíkali hlasitě ve vysoké trávě, do níž přšelo. No tos tomu dala, povídám jí, seděla na sloupku vrat a nabírala vzduch k varovnému křiku, pojedou ti zimou! A práce mi nijak nešla od ruky, starost mě neustále poháněla podívat se, kolikátého potomka už z té trávy zachránila. Zachráněnci seděli na střešním hřebenu a na nejvyšších větvích třešně, přečnívajících ze zahrady za domem, a i na dálku vypadali statně a spokojeně; záhadu, jak je dostala nejdříve ze schránky do trávy a potom z trávy až

tam nahoru, mi neodhalila.

Během dne jich odvedla osm; dvě zůstávala ve vysoké trávě sousedčiny zahrádky a zoufale křičela. Byla to ta, která po celou dobu doháněla své bratry a sestry na dně hnízda, zvláště jimi všemi zahříváná, ale také nejvíce odstrkovaná od chutných soust. Bylo zřejmé, že si s nimi sama neporadí; jedno ještě ani kloudně nevidělo a druhé tak tak máchalo křídélky na znamení, že ví, že je má; ale vzlétnout nedokázalo. Vidíš, řekla jsem, tihle potřebovali ještě den nebo dva. A dala jsem je zpátky do hnízda. A sousedce, na jejíž zahradě jsem je vybírala z trávy, povídám: "Přece je nenechám sežrat vašemu kocourovi."

"Kocour taky něco musí žrát," křičela na mne a smála se.

"Ne," říkám, "pokusím se je zachránit."

"A vy si zas něco vymyslíte, paní Kantůrková," volala a smála se ještě víc.

To, co mělo oči ještě potažené blánou, pošlo do večera; nemělo sourozence, aby je zahřívali. Druhé jsem vzala domů, noc bude jistě chladná. Ochotně se jemnými pařátky drželo mého prstu, klidné, dokud jsem je měla

v dlani, protože bylo v teple. Ochotně též v dlani sežralo kus sleziny, neboť matka je nevyrušovala výstražným křikem. Vzala jsem mísu, do níž o vánocích děláme ovoený salát, a ptáče zabalila, jak nejlépe jsem uměla. Pes to zblízka pozoroval, třásl se rozčilením po celém těle, to mu tak ještě chybělo, mít v domě vetřelce, který ohavně páchne. Ptáče v míse usnulo.

Byla jsem v pokušení vzít je k sobě do postele; ale jak to provést? Svítíla jsem na ně i lampou, aby mělo stálé teplo, ale to zase pořád naříkalo a pípalo, chtělo spát ve tmě.

Ráno jsem je našla vedle mísy a s nožičkami nahoru.

Vyšla jsem na dvůr. Modřinka seděla přímo proti vchodu na drátě elektrického vedení, vypadala, že tam na výsledek mého činění čeká od večera. Sotva na mne pohlédla, všechno pochopila, otočila se a odletěla. Zahrabala jsem i druhou mrtvolku pod modré kosatce.

A přemýšlím, proč si někteří lidé vymýšlejí. Proč nedopřejí věcem volný průběh a stále do něčeho vrtají. Nevmyslit se přirodě do jejích přirozených procesů, modřinka

by stejně svých osm mláďat vyvedla; a kocour by měl o slunovratu dobrou večěři. Takto jsem já pokořená a smutná;^a modřinka odletěla z našeho dvora s vědomím, že ani lidé proti nutnosti nic nedokážou.

Nebyl to letos pěkný slunovrat.

Hradiště 23.června 1977

Miroslav Kusý:

Sugestívne otázky

Čím viac o tom rozmýšľam, tým viac mi vychádza, že to moje nešťastné disidentstvo má vlastne na svedomí naša štátna bezpečnosť. Nie, nechcem sa takto lacno zbaviť zodpovednosti za svoje činy: nebolo by však fair, keby som sa vyťahoval, že som sa k tomu dopracoval sám. A tak dobrovoľne a bez nátlaku priznávam, že súdruhovia Odtiaľ ma k tomu v podstatnej miere podnecovali svojou rafinovanou a vedecky iste zdôvodnenou metódou sugestívnych otázok.

Sugestívne otázky dávame tomu, od koho chceme dosiahnuť odpoveď podľa nášho očakávania. Policajné sugestívne otázky na disidentstvo sa teda dávajú potencionálnym disidentom. Je to nepochybne prezieravá politika predvídania a prevencie. Musíte uznať aspoň to, že sa nevyhovám: Týmto vlastne priznávam, že som tým potencionálnym disidentom zrejme bol.

Isté je, že ako takého si ma vytypovali

už v rannom období procesu normalizácie a konsolidácie. Vtedy som to však ešte netušil a keď si ma sem-tam pozvali na priateľský pohovor, úprimne a pravdivo som im odpovedal na ich všetečné otázky.

Pýtali sa ma, napríklad, často na to, s kým sa stýkam. Hoci som sa snažil, moja odpoveď ich zrejme neuspokojila. A tak - práve niekedy vtedy - po prvý krát nasadili svoju metódu sugestívnych otázok:

"Pán Kusý, čo nám to tajíte? Nevravte, že sa nestýkate aj s Jožom A., Milanom B., Ferom C., Lacom D. a ďalšími takými, ktorí nás zvlášť zaujímajú?"

Neviem ako na koho, ale na mňa je metóda sugestívnych otázok zrejme psychologicky veľmi účinná. Aspoň v tejto svojej policajnej aplikácii zabrala hneď od počiatku.

Vstúpil som do seba a vynadal som si. Majú pravdu - uvažoval som - kto môže uveriť tomu, že sa skoro vôbec nestýkam s Jožom A., Milanom B., Ferom C., Lacom D. a ďalšími takými, ktorí ich zvlášť zaujímajú? A prečo som sa s nimi vlastne prestal stýkať? Veď sme boli priatelia, kolegovia, mali sme mnoho spoločných záujmov, dobre sme si rozumeli. To

podozrivo razí zbabelosťou, snahou zaliezt' a prečkať, nemať s nikým nič a dištancovať sa od všetkého. Nie je to pekné ani čestné.

A tak som po rokoch navštívil Jože A., dohovoril si schôdzku s Milanom B., neprešiel som s bežnou zdvorilosťou frázou okolo Fera C., posedel som si v kaviarni s Lacom D. a časom som sa postupne postretával aj s niektorými ďalšími takými, ktorí ich zvlášť zaujímajú.

Tešil som sa, že keď sa na nasledujúcich priateľských pohovoroch súdruhovia vrátia k tejto otázke, nebudem sa už cítiť tak zahanbujuco. Pravdaže, vracali sa k nej, ale nedopriali mi vyžívať sa dlho v sebauspokojení. Začali mi totiž klásť sugestívnu otázku číslo dve, ktorá takisto ťala do živého:

"Pán Kusý, a aké máte kontakty s Prahou?"

Žiadne. Preboha, je to vôbec možné? Veď som v Prahe študoval a pracoval, svojho času som tam veľmi často služobne i neslužobne chodieval. Veď sú tam ľudia, ktorých si veľmi vážim a mám ich rád. Trapné a neospravedlniteľné: žiadne!

Urýchlene som odcestoval do Prahy a ponavštevovať som tam svojich priateľov. Pozval

som ich k sebe do Bratislavy. Žiaľ, okolnosti nám znemožnili, aby sme tieto obnovené kontakty ďalej rozvíjali.

Ale aj tak som bol rád, že som mohol aspoň čiastočne napraviť tento faux pas, na ktorý ma upozornila sugestívna otázka číslo dve.

To však medzitým už prišiel január a oni sa ma opäť začali vypytovať. Vypytovali sa obzvlášť sugestívne na to, čo mám spoločného s istým, veľmi pejoratívnymi prívlastkami sa vyznačujúcim pamfletom, zvaným Charta 77:

"Pán Kusý, netvárite sa, akoby ste o tom nič nevedeli! Podielali ste sa na jej príprave? Podpísali ste ju? Rozširujete ju?"

Táto komplexná sugestívna otázka číslo tri mi vyrazila dych a navodila pocity totálne neschopného disidentského eléva. Stále som najmenej o krok pozadu za ich otázkami, veď ma musia viesť skoro za ruku. Že majú so mnou tú trpezlivosť!

Okamžite som sa začal zháňať po tom pamflete s pejoratívnymi prívlastkami a pri prvej príležitosti som ho vlastnoručne podpísal. Žiaľ, podieľať na jeho príprave som sa už spätne nemohol, tak som ho aspoň preložil do

slovenčiny. V rozširovaní tohto môjho výtvoru mi však zlomyseľne zabránili, aby si zachovali svoj náskok.

V poslednej dobe sa naše priateľské pohovory zmenili na vypočúvanie podozrivého, zato však získali na častote a intenzite. Ich sugestívne otázky sa tak rozmnožili, že som ich už prestal číslovať. "Pán Kusý, vy si myslíte, že u nás zoženiete vôbec nejakú prácu?" "Pán Kusý, veríte, že to bude s vami stále horšie?" "Pán Kusý, prečo chcete, aby trpela vaša žena a deti?" "Pán Kusý, túžite byť martýrom?" Jedna z nich, zvlášť višeravá, mi už dlho znie v ušiach ako alternatíva ku všetkým predchádzajúcim:

"Pán Kusý, kedy sa už konečne vyťahujete z republiky?"

Touto som zvlášť zaskočený, pretože nadobúda stále imperatívnejšiu podobu. Otáľam s odpoveďou ako sa dá, a to napriek tomu, že súdruhovia ju už dávno anticipovali: zrejme sú si istí účinnosťou svojej metódy sugestívnych otázok. A tak o mne dávajú na rôznych aktívoch k dobru, že som už aj požiadal o vyťahovalecký pas.

Mrzí ma tento nesplatený dlh. Doteraz som

sa snažil vždy, keď to len trochu išlo. Aby som preukázal svoju dobrú vôľu, vyhovujem aspoň jednej z tejto poslednej série sugestívnych otázok:

"Tak čo, pán Kusý, napíšete o nás nejaký fejtón?"

Práve som to urobil.

Bratislava 15.7. 1977

Miroslav Kusý:

Trik s káblom

Práve som stál pri regáli a kompletizoval som paletu pre JRD Nový Život. K príslušnému chlieviku v regáli ma musel priviesť pán Moncman. Ukázal mi tie veci a povedal: "Pán doktor, z toho tu odpočítate deväťdesiat kusov, dáte ich do palety a tu na odosielaacom liste to odľafknete."

Postupoval som podľa jeho inštrukcií. Nie že by som bol vyložené tupý, ale v skladoch EZ, n.p. Bratislava, som pracoval ešte len dva týždne a tak som sa nevyznal ani v dodacích listoch, ani v odosielaacích listoch, v názvoch tých vecí a hlavne nie v regáloch. Celkom zlé to však so mnou zasa nebolo. Naučil som sa už ovládať paletový vozík, rozoznal som rôzne káblkové spojky, vedel som perfektne roztriediť a uložiť rôzne elektroinštalačné trubky a - na čo som bol zvlášť hrdý - dokázal som z bubna odrezať dvesto, ba aj tristopäťdesiat metrov kábla.

Možno si myslíte, že to nič nie je. Aj

ja som si to sprvu myslel. Keď ma však poslali na dvôr nájsť bubon č. 3584 a odrezať z neho dvesto metrov kábla, bol som v koncoch.

Prvá vec je nájsť ten bubon. Tu nepomôže žiaden trik, iba trpezlivosť a hlavne šťastie. Niekedy ho nájdete hneď, niekedy až po hodinách hľadania, niekedy vôbec nie. V takom prípade sa príslušný kábel jednoducho odreže z iného bubna a tvárite sa akoby nič. Zdôverili sa mi s tým skladníci, ktorí boli o mnoho skúsenejší ako ja.

Keď ten bubon nájdete, príde to hlavné: odmerať a odrezať. Tu už treba ovládať ten trik. Mňa ani nenapadlo, že by nejaký mohol byť. Prásteľ som začal z bubna odvinovať kábel a rozťahovať ho po zemi. Keď sa s ním dostanem až na koniec dvora - uvažoval som - zmeriam si ho. Je to práca veľmi pipľavá a namáhavá, ale nič jednoduchšie ma nenapadlo.

Chvíľu ma v tom nechali a potom sa ma prišli spýtať, čo robím. Asi se na mne zabavili, ale nevysmiali sa mi. Pán Moncman mi kázal kábel navinúť naspäť. A ukázal mi ten trik.

Práve som naň myslel, keď som kompletizoval tú paletu pre JRD Nový život. Pri rá-

taní sa dá myslieť na všeličo, len sa nesmiete pomýliť v rátaní. Napočítal som už štyridsaťšesť kusov, keď sa z diaľky ozvalo:

"Doktorko!"

Hovoril mi tak iba môj šéf a navyše som ho poznal aj podľa hlasu, navyknutého zvládnuť obrovské priestory skladu. Zapamätal som si číslo štyridsaťšesť a ozval som sa. Bol vzrušený a potil sa. Vraj prišiel za mnou osobne sám hlavný kádrovák a chce so mnou hovoriť. Šéf tvrdil, že nevie, čo by mohol chcieť. Ja som to už tušil. Mal som isté skúsenosti z predchádzajúcich dvojťždňových zastestnaní. Tak sme šli.

Bolo to ono. Hlavný kádrovák ľutoval, že musí splniť takú nepríjemnú úlohu, a odovzdal mi prepúšťací list. Dôvod prepustenia v ňom nebol a ani on sám mi ho nevedel uviesť. V rámci skúšobného mesiaca sa však dôvod nemusí uvádzať: to som už dobre ovládal. Tak za tri dni do videnia!

Vrátil som sa k regálu. Odpočítal som zostávajúcich štyridsaťštyri kusov, priložil som ich do palety pre JRD Nový Život a na odosielačom liste som odľafknul poslednú položku. Paleta bola skompletizovaná, a to som

už aj sám vedel, čo s ňou. Zasunul som pod ňu paletový vozík, odviezol som ju do odba-
vacieho priestoru a odosielač list som
odovzdal pánovi Moncmanovi. Správal sa ako
inokedy. Nikto z nich nevedel o obsahu listu,
ktorý som mal zložený v zadnom vrecku monté-
rok. Tak som sa tiež správal ako inokedy.

Na druhý deň už o tom poniektorí vedeli
a, žiaľ, nič už nebolo ako inokedy. Brali mi
z rúk paletový vozík. Hovorili mi, aby som sa
na to vykašľal, aby som si šiel zafajčiť. Aby
som odpočíval.

Pravdu povediac, je to otrava celý deň
sa len tak flákať po sklade. Navyše som mal
práve na ten deň od pána Moncmana sľúbené, že
ma naučí jazdiť z vysoko zdvižným vozíkom. V
tom už síce nebol žiaden trik ako s tým káb-
lom, ale aj tak som sa na to tešil. Neodvážil
som sa však pripomenúť mu jeho sľub. Asi by
to bol považoval za absurdné. Vytratil som sa
teda na dvor ku káblom a uvažoval som nad tým
trikom.

To sa odvinie jeden oblúk kábla z bubna,
presne sa odmeria, spočíta sa, koľko takých
oblúkov príde na dvesto metrov, a potom sa
tie oblúky jednoducho prehadzujú z bubna na

zem. Keď sú zhodené, kábel sa pílkou na železo odreže, bubon sa odvalí a dvesto metrov kábla leží pekne zavinutých na zemi. Stačí to zviazať a odniesť.

Neprišiel som na ten trik sám, ale aj tak som bol rád, že som sa ho naučil. Ako som sa však na tie bubny pozeral, začali sa ma zmocňovať isté pochybnosti. Každý trik má totiž nejaké svoje slabiny.

Prišiel deň odovzdávania vecí a prepúšťacích formalít. Paní skladníčka mi nechala na pamiatku nové pionerky a kožené rukavice: aj tak by ich musela z hygienických dôvodov odpísať. Oboje používam pri práci na záhrade. Pan šéf mi dal posledné záhradkárske rady ako ošetrovať broskyne a ako používať pri hnojení liadok. Mal som s liadkom totiž zlé skúsenosti a teraz si overujem, či sa šéfove rady osvedčia. Potom si ma zavolať do kancelárie spolu s vedúcim BSP. Mal som ich oboch celkom rád. Rozlúčili sme sa.

Šéf ma ešte zadržal a okríkol vedúceho BSP: "No, nezabudni mu to povedať!" Vedúci BSP sa ošíval a habkal. Ináč to býval priamy, rázny chlap, tak ma to uňho prekvapilo. Nakoniec zo seba vysypal: "Pán doktor, mám vám

oznámiť, že kolektív si nepraje, aby ste s ním pracovali!"

Šiel som sa nakoniec rozlúčiť s kolektívom a medzi rečou som mu vytkol toto jeho želanie. Kolektív sa rozčúlil a jeden z neho, taký prchlý chlapík, vykrikol: "Kto to povedal? Rozbijeme mu hubu!" Myslel to však len obrazne, skôr ako bezmocné priateľské gesto vôči mne. Ani som ho nemusel ukludňovať. Rozišli sme sa v dobrom.

Pána Moncmana som si vzal stranou a zveril som sa mu so svojimi pochybnosťami okolo toho triku s káblom. Každý nižší rád oblúkov kábla na bubni sa skracuje o niekoľko centimetrov, vysvetloval som mu. Na taký dvestometrový kábel musíme odvinúť niekoľko radov oblúkov. Výsledok potom musí byť úkrátený o pekných pár metrov. Podložil som to výpočtami. Trik nesedí!

Pán Moncman sa zamyslel, ale potom sa rýchlo upokojil. Z toho sa nestrieľa, povedal. Nemeriamе predsa klobásy. A navyše, doteraz nikto nikdy nič nereklamoval. Nikomu ešte nejaký ten meter kábla nechýbal. Máte vy ale starosti...

Trik bol obhájený, akademické pochybno-

sti vyvrátené životnou praxou. Zostávali mi už len formality na podniku. Aj tam všetko prebehlo hladko, všetci ku mne boli veľmi milí a všemožne mi vyšli v ústrety. Ani som si nemal na koho sťažovať, ani som si nemal na kom vyliat zlosť za ten vysoko zdvižný vozík a ďalšie nezvládnuté taje skladníckeho umenia v elektropotrebach.

Na chodbe sa pristavila pekná, vysoká, tmavovlasá žena. Predstavila sa, podala mi ruku a pozrela sa mi do očí tak milo, až ma to uviedlo do pomykova: "Pán profesor, ďakujem vám za všetko, čo ste pre nás urobili!"

Za tie dva týždne som toho v EZ, n.p. Bratislava, neurobil bohvie čo a tak som radšej skromne mlčal. Videla, že musí svoje pokračovanie spresniť: "Nemyslím to, čo ste pre nás urobili v našich skladoch, skôr naopak to, za čo vás z nich vyhodili!"

Naraz sa mi odtiaľ odchádzalo oveľa ľahšie. Nebol to stratený čas. Nielen preto, že som získal pionierky, rukavice a kopu cenných rád do zahrádky. Okrem toho mi zostáva v pamäti aj pán Moncman a jeho prosté podanie ruky, ktoré plne potlačilo horkú slinu z toho neslávneho vyhadzovu z EZ, n.p. Bratislava.

A konečne, raz prevždy už ovládam ten trik s káblom. Bez pochybností a bez zbytočného, nepraktického vŕtania sa v jeho podstate.

Bratislava 20.7. 1977

Ivan Klíma:

Letní návštěva na Chodsku

Když jsme dorazili na Chodsko, zjistili jsme, že se tu po čas naší mnohaleté nepřítomnosti příliš nezměnilo. Něco nových samoobsluh a něco nových paneláků. Z domažlického náměstí vyloučen automobilový provoz. Pokud se týká paneláků: až člověk žasne, že se dosud nenalezl nikdo zodpovědný, kdo by pochopil, že co se snad hodí pro Ostravu, nemusí se hodit pro Domažlice a už vůbec se nemůže hodit pro vesnici stulenou kolem jedné kulaté návsi. Ale proč se rozčilovat! Jako bychom všichni neznali důvod, proč tomu tak je.

Po celém Chodsku roztroušeny pamětní desky, bysty a pomníky ponejvíce českých spisovatelů. V tomhle domě čtyřikrát pobýval K. J. Erben a o kousek dál mistr Jirásek. Vděčný národ vzpomíná také Boženu Němcovou a Jindřich Baar ulit do bronzu obzírá svůj kraj z boku Čerchova. Občas, vytesán do kamene, objeví se ušlechtilý citát.

Zaslali jsme mistru Kohoutovi pohled a

mírně nadživotním kolegou Baarem a připojili povzbudivý text, který mu měl připomenout údobí, kdy mistrům pera stavěl vděčný národ pomníky, namísto aby mlčky přihlížel, jak je vystěhovávají z bytů.

I když popravdě řečeno pomníky vždycky stavěli mistrům až po smrti. Zmíněná již Božena Němcová neumírala právě obklopena starostlivou péčí vděčného národa a Karla Havlíčka doprovodila na poslední cestě sotva hrstka nejzatrzelejších disidentů v čele se stále zmiňovanou paní Němcovou. Jako bychom to všichni neznali.

Chodsko umělce přitahovalo. Takovým soustředěním velkých jmen se může pochlubit málokterý kraj. A dneska? Kde jsou Domažlice dneška? Pomínuli zámek Dobříš, jenž sloužíval spíše odpočinku než inspiraci, a kam je ostatně už po leta většině slušných spisovatelů vstup zapovězen, napadá mi jen jedno pražské předměstí mezi nezasvěcenými proslulé především svým letištěm. Představuju si čtverhranné desky ozdobené pěknými bronzovými hlavami:

Zde nuceně strávil těsně před svou smrtí
mnoho neužitečných hodin největší český
filozof

prof. dr. h. c. J A N P A T O Č K A

věnuje obec českých filozofů

anebo:

Zde nedobrovolně po čtyři měsíce pobýval
dramatik světové proslulosti

V Á C L A V H A V E L

věnuje vděčný český národ

Jako bychom tyhle desky všichni neznali.

V obci Stráž navštívili jsme starou a moudrou paní Kozinovou. Je jí dvaosmdesát let, a jak jméno prozrazuje, může se po muži hlásit k rodu rebelů. Domek má pěkný, několik zbytků selského nábytku, v truhle nádherné kroje z časů minulých /naposledy svůj kroj oblékla na pohřeb mistra Jindřicha Jindřicha/, na zdi fotografie. Na té největší ona sama podává chléb a sůl prvnímu našemu prezidentovi, který byl rovněž filozofem, pletl se do politiky, a přesto se dožil požehnaného věku. Jenže to už je tak dávno, skoro to už ani pravda nebude. Paní Kozinovou ještě mnohokráte foto-

grafovali, protože jaksi představovala dobrou tradici starého selského Chodska, pročej ji později vystěhovali z domu a zakázali pobyt v rodné vsi. Po svízelné anabázi našla přístřeší v domažlické nemocnici, kde ji zaměstnali jako kuchařku, ačkoliv už měla dávno věk do penze. Dvacet let pracovala v kuchyni, a když jí bylo sedmasedmdesát, konečně do té penze šla, a protože se časy mezitím změnily, už se mohla zase vrátit do své rodné vsi.

Vzдор těm zkušenostem anebo právě moudřejší o ně nás paní Kozinová úpěnlivě žádala, abychom se kolem rozhlédli a povšimli si, jak se vše za leta změnilo, lidem ve vsi jak se daří, kolik nových domů a aut. Také péči o děti ocenila a závodní kuchyni, pět set čtyřicet tři koruny, které jí stát vyplácí co vydatnou penzi, a nové vztahy mezi lidmi, neboť, jak pravila, chtějí-li se ičko dva vzít, nikdo nehledí na původ, což se za jejího mládí zhusta činívalo... Paní Kozinovou nechali nedávno promluvit i v televizi. Ona tam prý prohlásila, že už Chodsko dávno není Chodskem. Jestli tím myslela, že stateční Chodové už vymřeli a není, kdo by hranic střežil, anebo ty spousty autáků, co parkují nad pomníkem mistra

Baara, anebo že už se kroje nenosí, písně nezpívají a spisovatelé nectí - nevím.

Na samém kraji Chodska anebo už dokonce kousek mimo jeho území jsme se dostali až k hraničnímu pásmu. Zaujala nás zahrada plná skalniček na tomhle jinak opuštěném místě vzdáleném sotva sto metrů od výstražných tabulek. Majitelka - starší už paní - nás vlídně pozvala do zahrady, abychom se mohli pokochat květy trvalek. Později si začala stěžovat na hryzce, kteří žerou a žerou, a vyhubit je nelze. Jako bychom tohle všechno už neznali od profesora Kosíka. Navzdory hryzcům to však bylo povzbuzující spatřit útěšnou zahrádku tak blízko zlověstných tabulek. Vyslovili jsme své uznání, ale dostalo se nám vysvětlení, že ještě nedávno tabulky ani vidět nebyly, jenže je stále posunují blíž a blíž zahrádce.

Na zpáteční cestě dcera řekla: "Vidíš, a zase nám kus země uhryzli!"

Protože neměla zjevně na mysli maličké hlodavce, ale kohosi vnějšího, před kým nás kdysi Chodové chránili, opravil jsem ji: "To my sami se uhryzáváme!"

Dceři se příliš nezdálo, že bychom měli

takovou hryzací schopnost, a naskytla se skvělá příležitost k rozpravě o tom, kdo jsou skuteční hryzcé, kdo jenom vděčný národ, kdo stařeční Chodové a kdo jsme vlastně my.

Radši jsem to téma kvapně opustil - protože konec podobných rozprav - jako bychom je všichni neznali.

1.8. 1977

Jan Šimsa:

Provazochodci

/z dopisu/

...Dost jste mě doběhl svou žádostí, abych už také napsal nějaký fejeton a nepsal jenom ty dlouhé dopisy. Předně jste tím dal zapravdu Mileně, a pak se opět provalí moje stará bolest, že totiž neumím psát. Sepisování kázání mělo tu výhodu, že jsem v mysli měl před sebou posluchače, a pak také, že to muselo být k určité hodině připraveno. Dopis má tu výhodu, že má svého adresáta a člověk musí potvrdit třeba, že mu dopis z 18.května t.r. přišel v pořádku a že přišly i jeho přílohy. Kdežto když sednu ke stroji a chci psát něco pro všechen lid nebo pro laskavého čtenáře, pero mi padá z ruky, resp. v tomto případě klapka nebo páska. Přitom námětů, a vyloženě krásných námětů by bylo, vyloženě nepolitických a opravdu fejetonistických.

Například tuhle jsme byli s Jirkou na provazolezcích a viděli jsme rodinu Berondini, alias Berouskovy z Brna. Provazochodecká exis-

tence mě přitahovala od malička. Jednou jsme takové provazolezce /ještě nebyli vynalezeni provazochodci/ viděli na Vinohradech v prostoru Londýnské ulice. Chodili nad ulicí bez sítě. Jakási nečekanost jejich zjevu mne očarovala a od té doby jsem rád čítal, když třeba takový Nietzsche nebo Hrabal si z toho brali působivý obraz pro své pojetí člověka budoucnosti nebo člověka před pádem, na cestě po láně napjatém od kolíčky k rakvi /Hrabal/.

V Plzni jsem viděl krásnou ženu, která sjela z věže svatého Bartoloměje, držíc se zuby za kladku. Zvlášť působivé bylo brzdění a ukončení celé produkce.

Tentokrát byli na Slovanském náměstí, měli také děti, provazochodečky. Zalíbila se mi pečlivost, s jakou je dopravovali nahoru, starší děvčátko přivázané na lanu, mladšího chlapce na koníčku otec nebo strýc. Rodičovsky jsem trnul a napadlo mě, zda vlastně také své děti netaháme do výšky ke své produkci a jestli bychom je neměli pečlivěji vázat nebo brát na záda, ostatně jste o tom jednou psal, když jste chválil režim, že naše děti postihuje tak, že pak s námi drží, a že by bylo horší, kdyby napnul všechny síly, aby je sliby či výhodami

od nás odtrhl. Ale to bych do toho fejetonu nedal, poněvadž to už je zase politika.

Ti naši Berouskovi alias Berondini s dětmi zacházeli velmi opatrně a děti se v té dvacetimetrové výši také chovaly s dětskou vážností a s respektem k té díře. Bylo to působivější než kdyby se nebály a chodily tam jen tak.

Jiná podmyšlenka toho fejetonu by mohl být jakýsi atavismus, úvaha o polidštění člověka. My jsme při opravě kostela s Péťou a dalšími pracovali jedenadvacet metrů nad zemí při kraji střechy kostelní věže, tak to vím, co je to zač. Není to jakási hrdost, že tam někteří chodí, skáčou, dokonce jezdí na kole - nebo v závěru dělal ten nejlepší z nich frajkumšty na čtyřicetimetrovém stožáru, který měl jistě přes třicet metrů - není tedy ta naše hrdost na ně vlastně cosi atavistického, rozpomínání na samé počátky, kdy člověk opustil lesy, kde žil v korunách, a vyšel do stepi?

Vedle dětí by ovšem musela být nosným motivem fejetonu otázka žen provazochodkyň. Vídal jsem ve skutečnosti, ale ještě více u Felliniho nebo v Až přijde kocour krásné ženy či

dívky v přiléhavých trikotech nebo lesklých cingrlátkových šatičkách, takže samy o sobě vystupovaly co symbol svobody či dobrodružství, cosi, co oslovuje tu jakousi uměleckou sféru duše, jako když v románech a sovětských filmech táhnou jeřábi daleko na sever nebo zase právě na jih. Tentokrát tu nastoupily ženy docela jiného typu či kalibru. Působily věrohodným dojmem žen z domácností, měly silné, a to hodně silné nohy, nesportovní, spíše venkovské hýždě. Uprostřed produkce jedna z nich sestoupila rezolutně dolů a kráčela přes hřiště k maringotce vařit večeři nebo dohlédnout, jestli děti šly už spát. /Poslali je dolů hned, jak se začalo smrákat, možná i proto, aby nepopuzovaly školské nebo sociální vrchnosti./

Jak vůbec asi vypadá všední den provazochodecké rodiny? Poláček zachytil Alfonse Kasalického. Také jsme mívali občas takového spolužáka z komediantské rodiny. Ale jak jsou odborově organizováni? Začal jsem si představovat rodinnou radu Berondini, jak se seriózně radí, že by měl Václav jít do strany, aby v ní někdo z rodiny byl. Nejspíš se tu takové společenské otázky prohovořují daleko odpověd-

něji než v rodině pozemských dělníků, rolníků a pracujících inteligence. Přece jen je to určitá troufalost chodit vysoko nad zemí, jaksi se vymykat z té společenské vázanosti. Nejspíš musí na druhé straně udělat všecko, aby byli v dobrých a solidních vztazích s lidmi při zemi, mít zaplacené dávky a daně, představení mít projednané s národním výborem velmi důkladně. Na první pohled se mi zdálo, že jsou to vlastně chartisté, když tak chodí vysoko nad zemí a při všem sichrování a velké síti pod sebou přece jen cosi riskují. Ale pak jsem si představil nereálnost toho, že by se mezi signatáři objevilo jméno Alfons Berousek, provazochodec. Vždyť z výše toho lana či z celého postavení takové rodiny se musí jevit všechny otázky docela jinak... Ale to bych ovšem do fejetonu už nedal, přece má být nepolitický.

Hlavním ziskem bylo odpoutání od přízemních myšlenek. Líbilo se mi, když ten špičkový pracovník vylezl až nahoru na stožár, a zase se mi líbilo, že udělal skoro všechno, co bylo v plánu, ale pak přece jen to číslo, při němž se má pustit rukama i nohama a otáčet se kolem jakési osičky co lidská hvězdice, pro

technickou závadu vypustil. Bylo to, jako když Pickard v jakémsi fejetonu také odkládal start s balóny do stratosféry pro špatné počasí a novináři se mu vysmívali.

Takový fejeton ovšem nesmí asi být zatížen literárními nebo filmovými reminiscencemi - i když bych tam měl nějak aspoň zmínit onu vynikající scénu, kdy solidní občanek třese jednou tyčí a volá: "Okamžitě slezte, ať nespádnete!" Třese tak dlouho, až Mencl spadne a občanek mu říká: "Vždyť jsem vám to říkal." Měl jsem při shlédnutí pocit, že ten občan byl ve staršovstvu místního evangelického sboru. Pokud jde o Nietzscheho a Hrabala, stálo by za úvahu, proč devatenácté století vidělo člověka optimisticky a dvacáté vnímá tentýž obraz provazochodce na laně jako obraz člověka kráčejícího k rakvi, člověk v pádu či po pádu, padlého anděla či člověka ztraceného.

Také teologicky je to lákavé téma. Karel Barth, učitel všeho protestantského křesťanstva, napsal veliké uznání artistů a jejich výkony i pečlivou, pracnou přípravu dal za vzor kazatelům. Farář by se měl před svým vystoupením na kazatelně připravit stejně dů-

kladně a s vědomím rizika svého podnikání jako umělec na visuté hrazdě a měl by za každý přemet existenciálně ručit.

Odcházel jsem s Jirkou spokojeni. Já jsem byl hrdý na lidské pokolení, které má také své provazochodce. Přes všechnu civilnost a řemeslnost nebo právě pro ni jsou to opravdu umělci, mají roli těch jeřábů táhnoucích po nebi, aby i městský člověk zvedl zas jednu hlavu. A toto řemeslo musejí dělat solidně, nesnese to improvizaci, a musejí k tomu vést důsledně i děti - se vši shovívavostí a opatrností - nemají-li provazochodci vyhytnout, ale také s hrdostí na toto přece jen výjimečné a naprosto nezbytné povolání.

Škoda, že to neumím napsat! Trochu jsem si myslel, že Vám napíšu dlouhý dopis, ob řádek, pak že vezmu nůžky a nastříhám z toho fejjetony. Není však snadné to vůbec sepsat.

Jiný takový námět by byla situace v církvi, to bych Vám ovšem nejdříve musel vypovědět, co se všechno přihodilo od ledna...

Brno 3.srpna 1977

Luďvík Vaculík:

Letní tramvaj

Konečně se mi zdálo, že mám čas i náladu jít si vyměnit boty, které jsem dostal loni k vánocům, byly však malé, jel jsem je vyměnit, ale nedojel jsem. Bylo to na Tři krále, kdy Landovský vezl pana Václava k panu prezidentovi a pak na poštu a já se přihlásil za černého vzaďu slovy: "Svezte mě, potřebuju vyměnit boty." Tenkrát se nikomu z nás akce nezdařila a měli jsme nadlouho postaráno o jiný program.

Boty se mají vyměnit do osmi dnů. Když jdu za osm měsíců, měl bych mít už ale pádnou omluvu! Mám. Já vím, paní, však já k vám taky jel, šestého ledna, ale měl jsem příhodu, jakou jste neslyšela. - Ona se ovšem zeptá jakou, já jí to povím, ona se zarazí, bleskne pohledem kolem sebe a tlumeně řekne: Vy jste... Ano, řeknu. Vezme mou krabici a zajde za regály. Pak odtamtud budou vylézat jedna za druhou, poměřovat mě kradmo, až mi ta první donese mé číslo. - Nedovedu si před-

stavit, že by to dopadlo jinak.

Nedávno jsem s autem zastavil na místě, kde to bylo zakázáno, protože jsem pokládal za vyloučené, aby tam v těch pěti minutách přišel esenbák. A vtom už i přijíždělo esenbácké auto. Vy mi říkejte, že jste tu náhodou, pomyslíl jsem si a volil v duchu formu, jak jim podám svou stokorunu, abych přitom jen potvrdil svou suverenitu. Byli dva. Jeden vystoupil a řekl se salutem: "Váš řidičský a občanský průkaz." Dal jsem mu obé a opakoval si: vy mi tak můžete říkat, že tudyma jedete náhodou. Esenbák, takový mladík, otevřel mou občanku, a obličej i ruce mu na tři vteřiny ztuhly. Pak prudce, jako člověk, popírající své horší já, legitimaci sklapl a pohlédnuv neznatelně ke kolegovi opodál vrátil mi ji se slovy: "Pane Vaculíku, jeďte a dodržujte předpisy, příště to bude velice drahé!"

Klidný průběh tohoto léta mě povzbudil, že jsem vzal boty a vyšel k tramvaji. Kráčel jsem kolem holičství a z náhlé radosti nad svými možnostmi rozhodl jsem se dát se ostříhat. Do holičských dílen vstupuju, jen když vidím, že je v nich víc holičů než čekatelů. Tu byla jedna holička a zabývala se jediným

člověkem. Sedl jsem si ke stolku s novinami, očima jsem vybíral, které by tak mohly mít nejhezčí článek o kombajnové sklizni, ale v té chvíli vstoupil za mnou z ulice holič v bílém plášti, odlážil si do chladničky koupenu svačinu a vybídl mě do křesla. Teď jsou všude skoro samé holičky, a ty když mě stříhají, přemyslím, kam to s námi plyne. Podívejme se, holiči!

Doma nás stříhával tatínek sám, koupil si na to mašinku tyky taky taky. Jednou byl ve světě moc dlouho, byl jsem už dle maminčina úsloví zarostlý jak Ezau, a tak se odhodlala ostříhat mě sama. Udělala mi na hlavě bílý průsek od ucha až po temeno, mašinka se zasekla, takže mi ji musela od lebky urvat, dala mi korunu a poslala mě k holiči. Nasadil jsem si důkladně čepici a šel. Báł jsem se ji u holiče sundat, neboť tím se přeci prozradí, že máme svou mašinku, což se mi zdálo být podobné jako mít pytláckou flintu, kterou jsme neměli, nebo síť na ryby, kterou jsme měli.

Jako učeň jsem ve Zlíně chodil k internátnímu holiči. Vlivem tepla a ticha jsem mu pod rukou dřímál. Stříhání tu stálo korunu. Jednou jsem z rozmaru šel k holiči do města,

tam to bylo za dvě koruny, a holičové se mezi sebou bavili tak sprostě, že jsem tomu pro své mládí ani úplně nerozuměl, už jsem tam nešel.

Po válce jsem odešel studovat do Prahy, kde jsem vyhledával zastrčené holičství na Žižkově, odkud jsem se jen pomalu šinul přes Vinohrady k Václavskému náměstí. Revoluční rok čtyřicetosm mě zastihuje u závodního holiče v jedné pohraniční textilce, kde jsem se pak při legendární akci "Mládež vede závod" potřeboval osobně přesvědčit o neuvěřitelném, vstoupil jsem do závodní holírny, kde skutečně místo mistra holiče stál svazáček - předlácký učeň - a orval mě přesně tak, jak jsem si jakožto mladý člen strany zasloužil.

Nástup žen do holičství pociťoval jsem jako něco až neslušného. Jestliže předtím jsem si někdy dal umýt hlavu, od té doby si ji myju sám, než přistoupím k holičce. Trvalo mi, než jsem se kdysi odvážil dát prvně holiči korunu zpropitného. Plus tři za stříhání bylo čtyři. Dávat korunu ženě, no přeci... Do kapsičky? Do dlaně? Až jsem se odhodlal dávat jim dvě. Plus pět za stříhání bylo mezitím sedm.

Když vás holič posadí, zeptá se: Jak si to přejete? Loni jsem jedné holičce řekl dohola, nevěřila mi, opakoval jsem to, ale ostříhala mě jenom na štrougala. Teď už mám připravenou stálou odpověď. Na mužského. Vy, kdo máte vzácně příležitost vidět mě někdy čerstvě ostříhaného, ať víte, že tak si dnešní žena představuje muže.

Když se teď nad mými vlasy, jež mě už šimraly za krkem, objevil muž a zeptal se, jak to má být, nebyl jsem na to připraven a řekl jsem: "No, abych nevypadal ani jako umělec, ani jako Štrougal." Líbilo by se mi, kdyby do toho pěkně vjel jak kombajn do žita a průsekem od zátýlku k temeni otevřel mou lebku čerstvému vzduchu a možná i čerstvým nápadům. Začal mě oždibovat nůžkami přes hřebínek se slovy: "Taková objednávka se musí vypracovat. Abych vám nezblbnul hlavu." Na to jsem řekl: "Copak zvenku to ani tak nevádí." Holič pravil: "Zevnitř, pane, vám ji já zblbnout nemůžu." Já jsem pravil: "Na to jsou jinší oficiíny, že." Holič řekl: "Však tam nemusí nikdo lézt," a trošku ostřeji dodal: "Já tam, pane, nikdy nebyl!"

Stříhání s březovou a vysušení vlasů bez

impregnace bylo za dvanáct korun plus tři je patnáct a ještě korunu v šatně za odloženou krabici s botami, které jdu vyměnit. Vycházeje na ulici pocítil jsem znovu ostře lítost nad tím, jak ženy zkazily všechna mužská řemesla, na něž sáhly. - Ale protože se mi nelíbí, když někdo neumí fejeton na tři stránky, končím, a pokračování příště.

Praha 10.srpna 1977

Ludvík Vaculík:

Letní tramvaj
/pokračování/

Mám letní pražskou tramvaj rád, protože v ní může být víc sedadel než cestujících. Klidné střídání lidí, zvláště žen, poskytuje pozorovateli nenáročné rozptýlení, zvláště mužům. Odšoupnutými skly vane teplý vzduch, je to jak plavba městem. Poloprázdnou tramvají také líp vidím na provoz kolem a můžu vyhledávat podezřelá auta podle toho, že zastavují někde opodál, vždycky když zastaví má pražská letní tramvaj. Ale neviděl jsem jich tohoto léta mnoho. Jezdím, mám legitimaci, přestupuju, jak chci, vyřizuju své nevinné záležitosti a přemáhá mě odzbrojující pocit, že je mír. Jednání v Bělehradě se příjemně vleče. Co se mne týče, kdyby pustili na svobodu Jiřího Lederera, mohlo by to takto nějaký čas zůstat, já bych se k ničemu víc nedral.

Nasedl jsem, krabici s botami na kolehou. Opodál seděla žena s děvčátkem asi pětiletým. Řidič ohlásil příští zastávku a děcko

se zeptalo: "Co to říkal?" Maminka odpověděla: "Hlásil zastávku: právnická fakulta!" - "Právnická fakulta? To je divné jméno!" řeklo bystré děcko.

Někdy tramvaj jede jak bedna nacpaná hadrama a hadry huhlají. V letní tramvaji se zvuk hader rozplétá ve zřetelně osobní hlasy. Nedávno jsem jel do Bráníka sedmnáctkou. Je to pěkná dlouhá trať, vlastně vyhlídková cesta. Od mostu Palackého právě odrážel parník. Předemnou seděl starší chlapík, měl pomačkaný krk, na který mu zpod ušmudlané čepice lezly mastné vlasy. Pootočil se ke mně, ukázal na parník a pravil vrzavým hlasem: "Proč sou všeci nahore a dole žádněj!" Paluba parníku opravdu byla plná, kajuta prázdná. "Nahore se jim víc líbí. Chtějí vidět," řekl jsem. Lidé seděli u stolků po dvou proti sobě. "Že ale nemají pivo! Sedí a pivo nemají," řekl špinavý muž, jenž měl důvěru vlády. "Něco před sebou mají," řekl jsem, "možná kávu nebo zmrzlinu." Muž, který měl důvěru vlády, pravil přemítavě: "Tak do nich prásknout..." - "Čím myslíte," zeptal jsem se. "To je pravda. Čím. Leda hovnem," povzdechl. "A proč byste do nich práskal?" - "Tak. Jak by lítali. Ty by lítali do vody!"

parník, bílý, prozářený sluncem a půvabný jak vystřihovaný model parníku, zůstal vzadu. Zeptal jsem se muže přede mnou: "Kam jedete?" - "Kam bych jel. Domů." - "Z práce?" - "To se rozumí. Když jedu do práce, musím někdy taky z práce." - "A co děláte?" - "Strážného." - "Kde?" - "U nás v podniku." - "A to děláte strážného... s pistolí, nebo jenom s holí." - "Prosím vás, samosebou s pistolí! Jakkak by s holí..." Než vystoupil, ještě zavrtěl hlavou a divil se: "Strážnej s holí... Tsss!"

O dvě hodiny později, v téže tramvaji, zpátečním směrem, jedu, a u plaveckého stadiónu nastoupila dvojice mladých lidí, zdravých, vykoupaných. Mladý muž usedl přede mne, žena před něj, a od té chvíle vytahovala z módního košíku lískové ořechy, drtila je pevnými zuby a jedno jádro snědla, druhé dala jemu. Skořápky i se zelenými úborovými lístky vyhazovala oknem na ulici. U mostu Palackého zas manévroval nějaký parník a tu jsem z úst mladé ženy zaslechl útržek řeči: pravila, že si musí ta blbá skripta vzít kamsi se sebou, aby po prázdninách neprolítla ještě v odloženém termínu. Uvědomil jsem si, že je to jedna z těch pěkných kravek, co jsou na školách místo něko-

ho, kdo by měl ke svému oboru lepší vztah nebo by aspoň udělal zkoušky v termínu či přinejmenším by neházel skořápky z tramvaje. Uvědomil jsem si, podle jakého plánu jsou udělovány pistole i diplomy, a řekl jsem: "Slečno, nehažte ty skořápky ven." Otočila se a řekla: "Starejte se o sebaáá!" - "Právě se starám, proto mi nehažte na ulici smetí!" Vyhodila skořápku a řekla: "Vychovávejte si svůj hodný dětičky, jo?" Řekl jsem: "Kvůli svým dětičkám, kterým vy se chystáte vládnout, jestli okamžitě nepřestanete, vyhodím vás z tramvaje!" Přestala.

Ale pravda! Ty boty!

Vešel jsem do prodejny, kde bylo víc bot než nohou, a řekl prodavačce: "Dostal jsem dárek, a je mi malý." - "Ukažte, podívám se. No, je to ale dost dávno," řekla. "Já jsem k vám šel hned šestého ledna, na Tři krále. Jenže jsem nedošel..." a čekal jsem přiměřenou chvíli, zda se chytne. "Smůla, viďte," řekla, otočila se k jiné ženě a pokračovala: "Paní vedoucí, tady zákazník má boty od vánoc!" Popoběhl jsem podél pultu blíž k vedoucí a volal důvěrně: "Skoro se vám bojím říct, proč jsem nepřišel dřív..." Vedoucí na mě zamyšleně

pohlédla a řekla: "Tak to pánovi vyměň, Helenko." Vyšel jsem do čisté, teplým deštěm přepláchnuté a sluncem zas vysušené ulice, obrátil jsem se a zvolal zpátky: "No jo! Mně jste to vyřídili. Ale zůstal tam ještě Lederer!"

Ještě téhož dne k večeru jsem se nebezpečně přiblížil příznivému vyřízení jiné své nedůležité mrzutosti z ledna. Šel jsem po Karlově mostě, a tu mě z korzujícího lidu někdo zdraví. Byla to paní Pithartová. "Kam jdete?" - "Nikam," řekl jsem. "Vy nemusíte nikam, jak je to možné?" - "Protože jsem tento týden v Praze sám. A vy kam?" - "Nikam, protože Petr je s dětmi venku."

Když se číšník zeptal, co si budeme přát, navrhla paní Pithartová /dále jen p.P./ bílé víno. Objednal jsem ho se zlomyslnou chutí, protože p.P. se po vínu vždycky půvabně stydlivě směje a její muž se omluvně usmívá, abychom jim to prominuli. Teď tu nebyl: to bude smíchu! A skutečně asi během pěti minut, sotva jsme prvně ulízli ze sklenic, přisedly k našemu stolku dvě ženy: jedna starší, bledá, poničená jakousi nemocí, druhá pevná, s excellentně ženskou figurou a s tváří tvrdého chlapce od policie. Objednaly si koňak a starší že-

na mi řekla: "To, co máte vy, byla by dnes moje smrt." - "Já bych zas zrovna nemohl ten váš koňak," řekl jsem vlídně a to mělo být vše. Druhá žena, jaksi tmavě oblečená, sedící naproti mně, proměnila svůj chlapecký obličej v jediný, filmově žensky nebezpečný úsměv a řekla: "Vy, to přece víte, vy můžete všechno." Zkoprněl jsem trochu a podíval se na p.P. s myšlenkou, že její přítomnost mě přeci musí před takovými příhodami chránit. "Jak jste na to přišla," řekl jsem. Mávla dlouhou černou rukou a řekla: "Mám vás přečteného." Podíval jsem se na p.P., jestli tohle míní snášet. Pošeptala mi: "Zeptejte se jí, kde vás četla." Černá však měla dlouhé i uši: "Tady, teď," odpověděla. Přišel číšník se dvěma číškami, napoleónkami. "Hezké skleničky, pane vrchní," řekla černá žena. "Jsou vaše," řekl číšník, uklonil se a odešel. "Co to znamená?" zeptal jsem se, a už jsem s ní, kruci, mluvil. "Že mi je dal," odpověděla. "Proč," řekl jsem. "Protože se mi líbí." Podíval jsem se na p.P., která se už začínala tiše smát. "Chcete jít pryč?" zeptal jsem se. Zavrtěla hlavou. Černá žena řekla: "Kde vás v tom případě najdu?" - "Nemusíte mě hledat, jsem tady. Co si přeje-

te?" A už jsem na to přišel, z čeho pochází ten divný efekt: neměla mužskou tvář, ale byla velice podobná tomu televiznímu zženštilci majoru Zemanovi. "Chci vás poznat blíží," řekla ta buďto děvka nebo poručice Zemanová. Rozhlédl jsem se místností, kde to vlastně jsem a je-li možné, že to tak nastrojil třeba Martinovský. Nebo takový je dnes už svět a Praha? Nebo už tak vypadám? Prvně po letech jsem si bezúčelně vyšel na Karlův most. "Co na to říkáte," zeptal jsem se p.P. "Asi z vás to, že jste pár dní sám, trochu to - trčí," řekla se smíchem a černé Zemanové určila výstrahu: "Ale ona neví, kdyby vás poznala, že by na to třeba doplatila..." Zemanová řekla: "Dejte mi své číslo, zavolám vás." - "Dám, ale nezavoláte." - "Zavolám, protože teď už nemám čas, můj veliký šéf mě jistě už čeká." - "Dejte jí, prosím vás, to číslo," řekla radostně p.P. Napsal jsem své číslo, podal jsem je poručici a řekl jsem: "Tady je a nezavoláte, protože se vám to nepodaří." Druhá žena řekla důvtipně: "Aha, pán má asi poruchu, že. Jenže vy nevíte, s kým jednáte." - "Ale ona taky ne!" smála se p.P., zvedla sklenici a napili jsme se v dobré náladě. "Ale ta vám, milej pa-

ne, zatelefonuje, i kdybyste třeba neměl telefon!" řekla bledá žena, sbírala si kabelku a chystala se zvednout, ale černá ji zadržela: "Počkej, v tom něco bude." - "No, no..." povzbuzovala ji p.P. "Máte vůbec telefon?" - "Dal jsem vám číslo." - "A co vám to dělá?" - "Tu-tu-tu-tu," řekl jsem. "Jak dlouho to trvá." - "Od ledna," řekl jsem vítězně. Vstala a zamyšleně vkládala do kabelky dvě napoleónky. Napřímena čelila mému úsměvu a hlasitému smíchu p.P., rozhodnost byla vepsána do její chlapecké tváře, a pravila: "Zítra v devět budete u telefonu." - "Budu, ale ten úkol je nad vaši figuru." - "Když vás zavolám v devět nu-la nula, přijdete, kam budu chtít?" - "Přijdu," řekl jsem galantně, s úklonou, no a snad proboha přece jen bezpečně. Nakonec si nechala ona ta zadní vrátka: "Totiž, jestli tam není kabelová porucha." Ve smích zhroucená paní Pithartová s požitkem pravila přerušovaně: "Tam není ka-be-lo-vá po-ru-cha..."

Potom, zas na Kralově mostě, paní Pithartová řekla: "Moc bych chtěla vědět, jestli vám zavolá." Řekl jsem: "Když zavolá, v devět nula nula pět se to dozvíte." - "A šel byste to - kam bude chtít?"

Je za pět minut devět. Našel jsem odložený aparát, přinesl jej na stůl a zasouvám kontakt do zdířky.

Praha 11.srpna 1977

Jan Trefulka:

Závisti

Když tady napíšu, že jezdím na jižní Moravu kvůli jednomu propadlému mostku, budou mne kamarádi považovat za pokrytce a nekamarádi za blba. Kamarádi vědí, že mne tam táhne dobré pití, nekamarádi říkají, že je to chlast. Jenže od jisté doby, kdy má nevinná přítomnost způsobila tu a tam známým obtíže, raději se spřáteleným sklepům vyhýbám. Bylo by mi líto, kdyby do nich začali chodit gustýři, po jejichž návštěvě by třeba pan Müller prohlásil, že se s panem Thurgau nikdy neviděl a Ryzlink Rýnský by ani do pátého kolena nechtěl mít s Rýnem nic společného. A protože by bylo nanejvýš hloupé pít na jižní Moravě víno po hospodách, jezdím na jižní Moravu jen tak, dejme tomu kvůli zbořenému mostku.

Turista, který putuje od Janova hradu po zelené značce do Lednice, jej nemůže minout. Právě ve chvíli, kdy začně prožívat trochu zvrhlou krásu lužního lesa, vždycky lehce páchnoucího provlhlým dřevem a trouchnivinou

obrovitých starých buků a dubů, když okusí houštiny kopčiv a jiných podezřelých travin a bylin, které má žena všechny šmahem označuje za jedovaté, právě ve chvíli, kdy si začne pochvalovat pevnou cestu, jež panu knížeti bezpochyby sloužila při vyjíždkách do letohrádku, když už měl po krk rodinného života, právě když vystoupí z lesního zeleného příšeří na slunečnou louku - dorazí neúprosně k tomu místu, kde cesta končí trámy, trčícími nad bažinu. Po obou stranách rezatá, stojatá voda, žabince, vodoměrky, mokřisko.

Už několik let to prožívám znovu a vždyc-
ky stejně. Vidím pokračování cesty, vzdálené
osm nebo deset metrů, na pohled blízko, na
skok daleko. Víím, že je to nesmysl, a přece
vždyc-
ky znovu hledám možnost, nemohu se smí-
řit s neexistencí mostu tam, kde by měl být.
Dokonce jsem si už v tísnivém snu jednou vy-
snil jakýsi zbytek zábradlí, po němž by bylo
možné přejít a uvěřil jsem, že to tak musí
být i ve skutečnosti. Ale nebylo tam a není
tam. A tak jenom stojím a je mi trapně z bez-
mocnosti člověka, který nemá křídla, jemuž
zbořený mostek zabráňuje pokračovat v cestě,
která se mu líbila a na níž mu záleželo. Ten

nepatrný kousek prostoru, který po něm zůstal a jejíž vrabec přeletí trojím mávnutím křídel a pulec přeplave trojím mrsknutím ocásku!

Stydím se za sebe a mám vztek na lidi, kteří jistě mají někde dřevo na nový můstek, ale proč by stavěli, když jej nepotřebují? To jenom já jej potřebuji pro svou, z jejich hlediska zbytečnou a vlastně nepochopitelnou pouť po kraji, který oni vidí patrně docela jinak než já.

S pocitem porážky obcházím bažinu a raději se už nedívám zpět, když konečně dorazím znovu na cestu. Závidím pak divokým husám jejich těžký let a volavkám popelavým jejich veliká, černá hnízda ve vrcholcích stromů, neboť nepotřebují k životu nic a nikoho než svůj instinkt. Závidím rackům jejich křik a staletým stromům uprostřed širých luk raněným mrtvicí, jejich tiché umírání.

Obcházím panské seníky, rok od roku dřevější, hospodářská stavení, maskovaná v krajině jako letní sídlo, pivovar, schovaný za impozantní barokní bránou, starorakouská nádraží s dřevěným, vyřezávaným sloupovím, letohrádky uprostřed borového lesa a zadky anticých bohyně, do hloubky pohlazené střepinami

granátů. Jsou to poselství z dob, kdy lidé cítili potřebu zakrývat úsilím zkřivenou tvář všednosti závojem krásy. Inspirovali se hladinou rybníka, zvlněnou laskavým větrem, úponky révy, křídly a letem ptáka a teplým douštětem, přimknutým ke křivkám krajiny. Dnes napodobují tvary hmyzího světa, čnicí termití stavby, šikmá křídla hověd a zploštělá těla dravých brouků. Bojím se, že za tou změnou vězí něco víc než jenom náhodná móda nebo zákon účelnosti.

Objížďím nejnákladnější hranici světa. Je to hranice zahrada, s pečlivě uhrabanou půdou a pěšinkami umetenými ocasy vlčáků, hranice dílo, hranice pomník, kde už chybějí jenom záhony macešek. Sestává ze tří řad dřevěných sloupů, jaké bych potřeboval na opravu mostku.

Na zaplavených humnech po kalných vodách, uprostřed prken a utopených krtků plujou labutě. Zjevení o kráse, která zůstává krásná, ať loví v čemkoli a pluje mezi odpadky a zdechlinami. Za několik let zmizí pod vodou nejen kurníky, ale i domy a turistické prospekty budou vychvalovat přednosti moravského Balatonu, který ovšem bude o Pálavu pěknější. Jenom nevím, jestli tam ještě budou plout labutě.

V obci Ladná nedaleko Lednice stojí na

náměstí železný kříž z minulého století, opatřený tímto ošidným nápisem:

UKŘIŽOVÁNÍ KRISTA PÁNA
BUDIŽ CHLOUBA NAŠE

Dlouho před ním stojím a myslím na lidi, jejichž jedinou chloubou je, že někoho nebo něco ukřižovali. Nevím, co bych jim měl přát. I zaživa je jim totiž země vždycky lehká.

V Brně 16.srpna 1977

Jaroslav Hutka:

Mám s ním starosti

Celé odpoledne jsem bloudil po bytě. Bral věci do rukou a zase je pokládal. Vytahoval knihy, dával je zpět a nenávisťně blejskal očima po bedýnce telefonu. V sedm hodin jsem sbalil kytaru, strčil do futrálu sešit s písničkama a přemýšlel, co vzít na sebe. Bude ~~ž~~ pršet, nebude? Vzal jsem si kabát. Strčil do něj kartáček na zuby, několik balíčků tabáku a několikatery sirky. Pro jistotu. Sebral kytaru a otevřel dveře. Zase je zavřel, sedl si v kabátu ke stolu a čmáral na papír kolečka a kdoví co. Mám, nemám? Páni tam dnes čekají. V Nerudovce je týden písničkářů. Já sice už nemohl být na plakátech, ale mám tam být jako náhradník. Řekli mi to po telefonu a už nikomu. Páni hned přišli, že všechno vědí. Stejně prej nebudu na svobodě. Nenávisťně jsem se podíval na telefon. Mám s ním starosti - s telefonem taky, ale hlavně s NÍM. Před deseti lety jsme se jmenovali stejně a byli titíž. Dnes máme jen společné

jméno. Z NĚJ se stala za tu dobu hvězda. Písničkář. Já zůstal soukromou osobou, kdežto ON se stal veřejným vlastnictvím. Jako veřejné budovy, parky, lázně, záchodky. Je zpěvákem a když může, vyprodá kdejaký sál. Lidé, kteří chtějí a cítí potřebu HO užít, tak HO choděj poslouchat, pouštěj si HO z desek a mluví o NĚM, jako by jim patřil. Alespoň dosud. Než si to polepil. Zpívá si písničky a vůbec HO nenapadne, že já z toho můžu mít průser. ON to myslí dobře, ale copak nevidí, jak se věci mají? Nevidí. To vím. Znáám HO už deset let a byl jsem s NÍM všude, kde se vrtnul, pomáhal jsem MU hrát na kytaru, cvičil doma, aby to JEMU znělo, pomáhal MU zpívat a byl u toho, když skládal písničky. Řeknete: měl jsi ho upozornit! Bylo mi to líto. Možná by pak nedělal, co dělá a byl by jinej. To by byla škoda. Líbí se mi tak, jak je. Několikrát mě páni volali, ať MU domluvím. Začali MU zakazovat různá představení. Nic jsem MU neřekl a ON pořád hrál podle svého nejlepšího přesvědčení. Tak mě na dva dny zavřeli. Jako že mám na NĚJ špatný vliv. Z okénka cely jsem celej den poslouchal JEHO písničky, jak si je páni o pár pater výš pouštěli. JEMU to prospělo.

Já byl otrávenej. Nakonec, co se JEMU může stát? Je veřejným vlastnictvím a to je něco, jako když se sůl rozředí v moři. Zpátky jde vyzískat pouze vydestilováním celého moře. Na to dojde také, ale ať máma dějin převaří pár generací. V některých případech však ani to nestačí. Já jsem na tom hůř. Musím jíst, spát, stárnout, přemýšlet, dělat MU dramaturga a manažera. Pravda, zatím mě zato alespoň živil. Teď MU to páni, co nejsou dějinama, zadrželi. Mně poslali papír, že jsem trestně stíhanej za nedovolené podnikání podle paragrafu 118. Závidím MU. JEHO budou lidi považovat za hrdinu a já budu kdesi otráveně lokat meltu. Ale měl by ještě zpívat. Mám pro NĚJ nějaké písničky a všelijaké nápady. Ale to je všechno. Pomoci MU k tomu nemůžu. To by mohli ti, mezi kterými je rozředen. Veřejnost. Jinak se JEHO vlastníci dostanou do hloupé situace a budou muset spolknout, že jim ve skutečnosti ON nepatřil, že jim byl půjčen a když už toho měli páni po krk, tak HO zase zabavili. To páni dělávají a já HO nikdy nepřemlouval, aby se jim vlichocoval, protože ON tvrdil, že do toho nemají co mluvit, že je to věc těch, kterým zpívá. To má

z folklóru. No, uvidíme, jestli měl pravdu. Páni tvrdí, že ON žádná osobnost není, že by mohl hrát tak zadarmo a kdoví jestli. Že HO platit nebudou. Přesvědčoval jsem je, že HO platili lidé penězi, které donesli ve svých kapsách, a ON, než mi nějakou krounu dal, odvedl daň. Že je na to vyhláška. Ale oni to mysleli tak, že VŠECHNY peníze jsou jejich. Pěkně mi to zavařil. Rozhodl jsem se sice, že HO neopustím, ale teď mám strach, že by ON mohl opustit mě. Že by nás roztrhli, a to se mi moc nelíbí. Nedokázal bych tomu zabránit. To by muselo moře šplouchat pánům do talíře, aby ochutnali, že je opravdu čímsi slané. Sami se koupat nepůjdou.

Vstal jsem, sundal kabát a vrátil se ke stolu. Zase jsem se nenávistně podíval na telefon. Vrátím ho. Nebo podepíšu Chartu a páni mi ho vypnou! Ne. Vypnu si ho sám. Vytáhl jsem drát ze zdi. Dnes se hrát nebude. Nepustím HO. Napíšu pro NĚJ fejeton, aby lidi věděli, že MU mají pomoci, že je to potřeba.

17.srpna 1977

Eva Kantůrková:

Požehnaný čas léta

Čas vysokého slunce a prohřátých rybníků, ale zejména čas návštěv. Vrata chalupy se netrhnou a my též rádi, sotva se naskytne někdo motorizovaný, ochotný nás dopravit, vyrazíme za přáteli.

Tak se vracíme z návštěvy u slavného a znamenitého herce, který - navzdory vyvrážděnému umění - jednou smí a jednou zase nesmí, a hovoříme o tom, za jakou cenu nyní právě smí; muž, v jehož voze se vezeme, jeden z našich venkovských přátel, nemající s uměním, mimo sporadické konzumace, nic společného, herce uctívá, jako ostatně každý, kdo ho jednou viděl hrát, velice toužil popatřit na něj zblízka a mluvit s ním, a nyní řekne: "Dobře, že podepsal. Vždyť my taky," uvede příklad ze svého zaměstnání, "vyslechneme, co vykládají, mlčíme a myslíme si svoje. Jinak to nejde," řekne, "Hlavou zeď neprorazíš." Je to jeho tichá pře se mnou a se vším, co se událo od ledna, o čem se sice

ochotně dával zpravovat, avšak co sledoval s vnitřní obavou a nescouhlasem; a nyní, podpořen příkladem člověka tak významného, se odhodlal nescouhlas vyslovit.

Nepřu se. Jeho otevřenost mě těší, obyčejně jsou jen zdvořilí a zdrženliví. Je jich ve vsi, kterou poznávám, několik takových rozvětvených rodin, jeho rod lze vystopovat už od prvních záznamů v katastrálních knihách, a jsou pevně zakotveni nejen v místě, ale i ve vlastní mravnosti. Je to mravnost zakódovaná jistě již v genu a vypěstovaná staletou zkušeností a jejím prvním příkázáním je zachování rodu. Blázen a možná ještě něco horšího je každý, kdo nejdřív nepomyslí na přežití. Žít v tom, co právě je, a žít v tom co možná úspěšně, ale nikoli za cenu ztráty svébytnosti. Naposledy obstáli v těžké zkoušce násilného združstevňování, jsou zde, sice bez polí a s prázdnými chlévy, jejichž střechy se propadají, se stodolami, v nichž straší myši, avšak sami zůstali neporušení; a nemusela bych být historikem, abych věděla, že jen díky tomuto jádru Čechy jsou a trvají, tato země na vystrčené výspě a tento národ početně tak nepatrný. Nepřu se a

jen řeknu, že každý jedná, jak může či jak musí, ale já že herci nezávidím, že smí, protože c o smí...

A pak zase na oplátku vrznou vrata u nás, přijel přítel se ženou a dětmi, léta jsme se neviděli, jen od nich ke každým vánocům dostáváme pohlednici; my se svou čekáme na jejich, protože téměř pokaždé ohlašují změnu adresy. Je to lékař, jeho žena je ošetřovatelkou, a štaci změnili snad už podeváté. Byla jsem u toho, když se nuceně stěhovali poprvé: vše do ranců, do kufrů, hrnce, peřiny, knihy, hračky, jedno dítě do náruče, druhé za ruku, trpkost, hněv a urážka, ale taky hodně pýchy a vzdoru; Dubčekův portrét si tenkrát sundal z kopy až na mou velice naléhavou radu. Teď už jsou v stěhování zkušení, ani nábytek a porcelán nejsou tak novoučké, i trpkosti i pýchy ubylo; jen hněv trvá; a tvrdohlavost.

Loni se stěhovali, protože on si po Helsinkách usmyslel, že má taky právo na výjezd, a požádal do Rakouska; nedoporučili mu žádost a ještě nezkušená kádrová, když se dotazoval, prozradila, že tak učinili podle jakéhosi nařízení ministerstva vnitra; dá-li se u obča-

na předpokládat, že by v cizině, té imperia-
listické, mohl škodit zájmu státu či dokonce
celému společenství států, doporučení se ne-
vydá. Stěžoval si na ministerstvu a snad i
v parlamentu, v podniku z toho byla aféra -
a podeváté jedno dítě za ruku, druhé na ruku,
rance, kufry a nábytek v mébláku. Předtím
ovšem pracovněprávní soud, tahanice, spoly a
dlouhé shánění se po jiné štaci.

Teď už to vypráví v eufórii, zapomenuta
je starost a trýzeň nespravedlnosti, a jeho
žena jej doplňuje poznámkami; činí to zcela
beze stopy nesouhlasu s jeho jednáním, přesto-
že rance, kufry, mébláky a děti, tak často
měnící prostředí a školu, i nová usídlování
jsou hlavně její starostí. "Božena Němcová
se stěhovala čtrnáctkrát," řekne a jemně se
usměje, a on začne líčit své nejčerstvější
zkušenosti z lázeňské praxe. V lázeňství je
zdravotní péče odstupňována ještě výrazněji
než jinde, například staří členové mají na
obálce chorobopisu červenou barvou a velkými
písmeny označení SČ, což značí, že mají být
přijímáni mimo pořadí, do ordinace i do kou-
pele vcházejí bez čekání, mají právo na lepší
pokoj i kvalitnější vyšetření; ke cti mnohých

nutno říci, že je toto právo víc zahanbuje nežli těší - a mně se vybaví, že jeho první vyhazov též nezdůvodnili věrností Dubčekovi, tak pevně tehdá ještě v sedle nesesedli, ale obvinili jej ze soustavného porušování právě oné zásady, podle níž se v socialistickém zdravotnictví péče a léky neposkytují podle potřeby vyléčit nemoc, ale podle pacientova postavení. A řeknu: "O výjezd požádáte ještě jednou?"

"Ovšem," odpoví, "je to moje právo," a začne se vyptávat na Prahu, na Chartu, na profesora Patočku, zaujatě prohlédne několik rukopisů z Petlice, dojat, že je konečně drží v rukou a nejen o nich slyší, a mluví a mluví, ptá se a poslouchá, žena s dětmi už se zvedla od stolu, už sedí všichni ve voze, ale on se nemůže odtrhnout, na toho se ptá a na onoho, spustí už motor, ale zase jej vypne, odsouzen do zapadlých končin, má spojení se světem jen přes rozhlas, už ani pořádná kniha nevyjde, aby si ji koupil a přečetl, tmí se a chlapec zívá a on se snaží rozvzpomenout, jak to má na podzim se službami, zda by se nemohl utrhnout na dva tři dny do Prahy. A já mu neřeknu, že možná nepromluví

s těmi, na které se těší, protože budou u jejich dveří stát policajti; nač mu kazit radost.

A rozjeli jsme se na další návštěvu. Tohoto kamaráda jsem neviděla od horkých dnů po Třech králich, v divadle dávali pěkné představení, smluvili jsme se, že pak poseďme v klubu a popovídáme; popovídali jsme, ale neposeděli, politika se postavila mezi nás. Na chodbě na vývěsce, kde visívají ferrymany o rozpisech zkoušek a představení, byl připíchnut odsuzující dopis i s podpisem mého kamaráda. Byly tenkrát tisíce podpisů majících cenu strachu a stovky podpisů majících cenu svobody, hleděli jsme na ten podpis a slova, že jej na něm vynutili pod hrozbou vyhazovu, že musí živit ženu a děti, že miluje své povolání a zdráhá se ho vzdát, jej nemohla utěšit. Je mnoho ošklivých věcí, o mně se tvrdí, že vidím jenom je, a tak tedy pravím, jsem-li na to expert, že mezi největší ohavnosti patří muž zahanbený vlastním strachem.

Ale čas běží, za léto kamarád zbudoval novou kamennou zeď kolem átria, stodolu upravil v hernu dětí, nadělal portrétů z odřez-

ků dřeva a z toho, co příroda dá, dcery povyroستly a ta maličká už není maličká, je hezká a chytrá, a dřevo v krbu voní a praská a v ohnivé žíznivosti se tiše rozpadá, kuře napíchnuté na rožen čeká, no idyla. A jak se řeč točí, dojde i na to, že se pokusil změnit místo; jednou, podruhé, potřetí; všude zprvu velký zájem, má jméno a něco umí, ale potřikrát nakonec vše záhadně utichlo; až se dozvěděl, že na městském výboru kdosi řekl: "Proč přelévat špínu z jedné flašky do druhé. Ať je rád, kde je."

Co čekal, myslím si, co jsem mohl čekat, myslí si on, některé věci jsou pokorou nezískatelné, kdo se jednou pokoří, budou ho pak pokořovat vždycky, vydírat ho budou, už ho vydírají, a zaskví-li se, bude to jejich skvělost, a nevydaří-li se mu, bude to jeho nezdar, on to ví, já to vím, mám zprvu chuť vyprávět mu, jak snáze je těm, kteří chtějí pouze přežívat a našli v tom dokonce i svou mravnost, ale neřeknu nic, protože ani tím ho neutěším, a tak ho vyzvu: "Tak se aspoň napijeme!"

Je požehnaný čas léta, kombajny za vsí hrčí, síla se plní a kuře nabodnuté na rožen čeká.

17.srpna 1977, v Hradišti

Ludvík Vaculík:

Jonáš a obluda

Za vytrvalého deště v ulicích vyslechl jsem včera v šeré kanceláři výsledek pátrání, jaký jsem čekal. - A přece to bylo napínavé!

Je tomu čtvrt roku, co jsem dostal předvolání na inspekci ministra vnitra. Představil se mi asi padesát sedm roků starý muž, 176 cm vysoký, přiměřeně rozložitý, klidné tváře, úsporně učesaný, školením právník a jménem Jonáš. U podniku usedlý možná třicet let. Řekl, že má za úkol prošetřit mé oznámení generálnímu prokurátorovi z 26.ledna. Přednesl mi poučení, pískařka zapsala úvodní formality a dostal jsem otázku:

"Jste zdrav?"

"Myslím, že ano," odpověděl jsem do protokolu co nejostřejšími.

"Cítíte se způsobilý vyslechnout klade-
né otázky a uvážlivě, opakuji, uvážlivě na
ně odpovídat?"

"Snad ano," odpověděl jsem s úvahou te-

dy takovouto: Aha, umřel jim Patočka, pojišťují se.

"Kdybyste pocítil únavu, uděláme přestávku," pravil pan Jonáš a pokračoval: "Domníváte se, že já nebo přítomný soudruh či soudružka zapisovatelka jsme proti vám zaujati?"

"To ne," řekl jsem užaslý jak čtenář těchto řádků a dal svůj úžas najevo otázkou: "To je nějaký nový způsob vedení výslechu?"

Pan Jonáš s převahou, v níž bylo znát oprávněné potěšení, řekl: "To je způsob, kterého my na inspekci ministra vnitra užíváme, protože ho pokládáme za správný."

Pocítil jsem zklamání. Inspektor Jonáš - ano, budu mu říkat inspektor - vyňal z desek můj dopis, podal mi jej a zeptal se, je-li to on. Přisvědčil jsem, ale on naléhal, abych si jej prohlédl řádně. Vyndal jsem svou kopii a porovnával text. Přes svou trvalou skepsi jsem i trvale připraven na obrat k lepšímu. Myslím, například, že užívá-li odborník při práci ustáleného sledu dobrých objektivních úkonů, přijde mu do ruky významný výsledek, ať už je mu rád či ne. Rozhodl jsem se brát inspektora Jonáše, jak se asi

bere on sám.

Řekl, že po větách přečte můj dopis a já budu podávat vysvětlení. Úvodní odstavec, týkající se "Ahoje", v němž byla lživá zpráva, že jsem zhotovil a dal do oběhu seriál pornografických fotografií, pominul, neboť činnost redakcí nespadá prý pod inspekci ministra vnitra. Přediktoval do protokolu druhý odstavec, v němž píšu, že fotografie toho druhu se podle mých informací vyráběly v Četce.

"Máte na to svědky?" zeptal se.

"Myslím," řekl jsem, "že ani činnost ČTK nespadá do kompetence vašeho úřadu."

Zdálo se, že to uznává, ale jeho námitka také byla oprávněná:

"Toto šetření se vede na váš podnět. Proto byste nám měl pomoci."

"Toto šetření především přichází pozdě," řekl jsem. "Smyslem mého dopisu generálnímu prokurátorovi bylo upozornit jej, že se chystá trestný čin. Rychlým zásahem mohl zjistit, je-li moje informace správná, a činu zabránit. Ukázalo se, že ty fotografie skutečně někdo vyrobil a rozeslal. Pokládáte za možné, že bych to byl udělal já?"

"Upřímně řečeno," odpověděl inspektor Jonáš, "nedovedu si něco takového představit. Ale musím opakovat otázku, zda máte svědky."

"Mám," řekl jsem, "ale jmenovat je nebudu, protože ti lidé by byli velice pronásledováni."

Inspektor se udiveně podíval po svých společnících a zeptal se, proč tak myslím. Řekl jsem, zda ví, jak se jedná se signatáři Charty 77. Nevěděl, proto jsem mu řekl o vyhazování z práce, odnímání řidičských průkazů, telefonů a o jiných způsobech otravování existence. Hleděli na mne, inspektor Jonáš, ten druhý muž i žena, jako lidé, kteří slyší něco velice nepravděpodobného, ale nevědí zas, proč bych si to měl jen vymýšlet. Uposlechl jsem dojmu, že mluvím k někomu, kdo pracuje na tak odlehlém pracovišti, že vlastně neví, co jeho závod vyrábí, a vylíčil svou čerstvou příhodu. Kterou tu zamlčím. Použiju ji výhodněji jinde, jestliže budu muset odpovídat na nějakou novou sprostotu z Bartolomějské. Když jsem skončil, inspektor údivem odložil tužku na stůl a řekl:

"A to se skutečně stalo?"

"Ano."

"Ale přesto, pane Vaculík, vyslovil jste nařčení, máte povinnost je dokázat. Víte, že Četka vás taky žaluje?"

"Vím. A budu-li se muset před soudem hájit, pak svědky uvedu. Dřív ne, protože ti lidé by byli umlčeni předem."

Inspektor Jonáš udělal přestávku a objednal kávy. Ale nebyl jsem unavený. Byl jsem čilý vzrušením. Chtěl jsem správně rozpoznat tuto situaci. Odhaduju vždycky, co kdo zmůže, podle toho, nač vypadá. Tento člověk i jeho trvale mlčící kolega, oba slušných tváří, unavených nebojovou úřednickou činností, nikdy nemůžou žádného lotra dohnat. Přestože Bartolomějská leží níž než tato inspekce, její osazenstvo jedná, jako by bylo nade všemi Pražany, proto je tam logicky možno potkat tváře až darebácké, čili když takový Martinovský i přijde do této kanceláře odpovídat na otázky, bude takový Jonáš rád, že mu z ní zase odešel. Při kávě jsem řekl:

"Jestli vy to ale, pane Jonáš, neděláte celé jen proto, abyste ze mne dostali ty svědky."

"Mám-li být upřímný," řekl, "myslím, že žádné svědky nemáte a že - střílíte od boku."

A naznačil - lefthanded! a jak.

Po přestávce pokračovalo naše pátrání ústy inspektora Jonáše takto:

"Vy mi nebudete věřit, ale mně se nepodařilo získat ani jeden exemplář těch fotografií..."

"No schovali je, holoubci!" rozesmál jsem se. "Ale všechny redakce se chlubily, že je mají!"

Pokrčil rameny... a já jsem mu to uvěřil. Vlastně až když jsem tomuto nesmyslu uvěřil, stalo se mi podivné vyšetřování srozumitelnějším.

Jedna možnost říká, že kdosi nahoře ztratil přehled, co se přesně stalo, a chce si ho obnovit. Skandál dost páchne, vyslali tedy jednoho Jonáše, aby obešel střežený objekt a poctivě hlásil, nakolik to prosakuje. - Nebo už patří k existenční peristaltice takového neoblíbeného a při změnách politických větrů ohroženého úřadu, že o svých nepravostech hned i dělá protokoly, aby se v nouzi mohl sám zčistit. Třeba bychom valili oči, kolik čestných lidí je tu chováno pro ten prohnaný případ! - A třetí, nejprostší možnost je, že chtějí dostat ty svědky.

Dal jsem těm dobrým mužům typ, kde jednu sadu fotografií najdou určitě: v Bartolomějské. Jedna z tamějších BSP ji zabavila při domovní prohlídce u Věry Jirousové, která to má v protokolu. Zeptal jsem se inspektora Jonáše, jak hodlá asi pátrat. Řekl, že dá provést obvyklé laboratorní zkoušky, vypracovat odborné posudky a vyslechné lidi. V této chvíli padají moje oči, co tyto řádky píšu, na kamennou dělovou kouli, která mi tu šťastně leží na polici, a já jen s velikou námahou přemáhám nechuť k této republice a píšu dál.

"Stejně nic nevypátráte. A kdyby vám přesto hrozil úspěch, vyhodili by vás z práce také."

Usmál se. Koutkem oka uviděl jsem tuhý posun i na tváři mlčící stranou ode mne. Hnul se i ret písáček. Inspektor Jonáš pravil:

"Jste veliký skeptik. Vy jste neočekával takovéto jednání?"

Přiznal jsem, že ne. Nedovedu si totiž představit, že by ten, kdo dal ke špatné věci pokyn, dovolil teď někoho za ni potrestat. Mně by stačilo, kdyby nějakým interním

řízení byly takové metody odmítnuty. Toto nemůže být dovolený způsob státního orgánu. V té důvěře jsem v září 1976 napsal dopis panu ministru vnitra, ale on ho nedostal a kopii dopisu vzal mi Martinovský.

"Jestliže jste nedůvěřoval, proč jste svůj dopis generálnímu prokurátorovi tedy psal a proč jste ho zveřejnil v zahraničí?"

"Jednal jsem v tísní. Chtěl jsem pachatelům ztížit práci. Zveřejněním jsem chtěl pobídnout generálního prokurátora, aby reagoval. Možná bych se mu teď měl za svůj tón trochu omluvit. Ale ti, kdo se rozhodli na mne takto zaútočit, nesmějí mít aspoň u mne úspěch. I když to je pro mne a mou rodinu velice těžké, budu tedy vlastní kůží dokazovat, že nahatá StB je něco hnusného."

Inspektoru Jonášovi ztuhl obličej, písarce ruce nad klapkami. Pak inspektor přečetl odstavec, v němž mluvím o vydírání a domovní prohlídce v dubnu 1975, a řekl:

"Vy jste přeci podpisem protokolu stvrdil počet odňatých negativů."

"Pochybuju. A letos v lednu mi vzali i ten protokol."

Upustil tužku na stůl a řekl: "Oni vám vzali

protokol?"

"Ano. Chtějí ho padělat. Myslíte, že můžou?"

Vstal, přinesl si nějaké poznámky a přečetl z nich: "Položka sedmdesát dva - dva zásobníky na negativy..."

"Byly v nich negativy? Jaké?" zeptal jsem se.

"To ovšem není v pořádku..." vrtěl hlavou.

Vyndal jsem z aktovky protokol z letošní prohlídky a přečetl z něj položku č. 34: "Jedenáct složek s korespondencí. Jakou? O čem?"

"Všiml jsem si toho," řekl inspektor Jonáš, a dál mě to nebaví, přeskočme do vý-
tahu jedoucího dolů, kde mi inspektor Jonáš říká svá zlatá slova: "Mít pravdu, pane Vaculík, je jedna věc, a dokázat ji druhá."

Venku svítilo květnové slunce. Mnoho štěstí, dobrý muži!

Asi za tři týdny navštívil mě podplukovník Noga, o čemž jsem psal jinde, a přinesl přesně na okénka a podle formátů spočítané negativy. Jednou se podívám, co tam mám.

Včera jsem si tedy byl pro výsledek.

Pršelo tak, že jsem mazlavě zvlhl přes deštník a snad i přes lebku. Asi proto nebyl jsem tak bystrý jak obvykle a nashromáždil pro čtenáře smutně málo postřehů z tého pochůzky. Inspektor Jonáš mě přijal sám, usadil mě a podal mi své usnesení. Právilo se v něm, že mé oznámení generálnímu prokurátorovi se

o d k l á d á ,

"neboť prověřením nebylo zjištěno, že v oznamované věci jde o podezření z trestného činu nebo přestupku". Ve své výpovědi jsem prý neuvedl "nic podstatného, co by přispělo k objasnění okolností uvedených v oznámení". Ani z řady dalších úkonů, zejména výsledků některých osob, ze znaleckého posudku z oboru grafické diagnostiky, mechanoskopie a biologie... a jiných prověřovacích úkonů nevyplynulo nic, co by nasvědčovalo podezření, že by byl spáchán trestný čin či přestupek příslušníky StB. Prověřováním se též nepodařilo zjistit, kdy a kdo pornografický materiál rozmnožil. Žádný ze zkoumaných předmětů není československé výroby ani původu. - Podepsán mjr. Lumír JONÁŠ.

Byl jsem tak upoceně mdlý, že jsem za-

lehlým mozkiem nechápal chvíli nic než to Lumír. A z toho literárně vybroušeného spojení dvou tak obsahuplných jmen - Lumír a JONÁŠ - bobtnalo ve mně smířlivé humorno, že jsem řekl:

"Jste zachráněn, inspektore!"

Bohužel, neřekl jsem to. Ani tolik bystra jsem nevyvinul. Místo toho jsem pravil:

"A co... jak... nebo co vlastně... hm, to je dobré!"

Inspektor Jonáš ve snaze pomoci mi ukázal na patnáct centimetrů vysoký spis. "Vyslechl jsem řadu lidí. Například Maturu, kterého vy znáte pod jménem Martinovský. Dostal jsem, také vaší zásluhou, i ty fotografie..."

"A co se zjistilo?"

Zalistoval a přečetl: "Oranžová obálka z papíru nula celá dva milimetru silného, hlazeného, klíženého, pevného v tahu i ohybu, jehož původ se nepodařilo určit."

"Co ještě, například?" zeptal jsem se.

"Například způsob lepení známky sliněním. Můžu vám dokonce říct krevní skupinu odesílatele - A 1."

Žasl jsem jak čtenář těchto řádků. Bože, proč přestali! Vždyť už ho skoro měli!

Inspektor Jonáš mi dal podepsat, že jsem převzal usnesení, a poučil mě, že do tří dnů můžu podat stížnost.

"Nepodám nic," řekl jsem duchapřítomně.

"Jak chcete. Ale máte na to právo," pravil tónem, který oni na inspekci ministra vnitra pokládají za správný.

Venku krásně přšelo, pod jezem na Vltavě utrhl se lodní bagr a radostně podrazil železný most v Troji. Musel jsem se usmívat, protože lidé se na mne dívali. Jak jsem se vzdaloval od inspektora, rostl ve mně pocit, že jsem cosi vyhrál, ale co, nedovedu přesně říct. Jako kdybych dostal pokyn, že mé právo je definitivně v mých rukou a že si svého muže mám hledat sám - podle krve. Hledím na svůj jednoduchý nástroj ležící na polici. Literárně je to ohromně svůdné pokračování, ale právě literárně stačí přesně toto. Jako by se stalo.

A reálně? Reálně já i laskavý čtenář víme, že stačí počkat. Oni se vyzabíjejí sami, protože takoví jsou.

Praha 23.srpna 1977

/1 kopie pro mjr. Jonáše/

Mojmír Klánský:

Barevné jsou šňůry aut...

Ve čtvrtek už nebývalo s Filipem k vydržení. Mne to posedalo v pátek. Jídlo do batohu a táhli jsme na vlak. Na chatě jsem sundal okenice, a zatímco jsem větral a uklízel, on zkoumal, jestli tu nebyl nějaký kojot.

Do lesa se muselo přes potok. Já po kládě, on vodou. Ale ve stráni se válely nádherné větve. Filip jednu dvacetimetrovou popadl, a zatímco já shazoval přítěž týdne, on se už se svým břemenem hnal nahoru a ještě dál. No, boxér! Pak mě neklidně vyhlížel: Nerad trhal partu. Když jsem se objevil, rozběhl se ke mně, podrazil mi větví nohy, a zvláště ho rozveselilo, že jsem mu ji chtěl vyrvat. Přetahování provozoval vůbec nejraději, to se smál od huby až po ocas. Tak jsme chodili. A v sobotu a v neděli na koupaliště.

Představte si velkou betónovou nádrž s brodištěm pro mrňata a trochu hlubším pro nadmrňata, s propustí, kde šlo regulovat výšku hladiny, v těch nejhlubších místech

prkno pro skok do vody, na svažitém břehu schůdky a nikde žádný zákaz či příkaz, zato voda průzračná snad na dva metry. A celé koupaliště obklopené staletými smrky, duby a buky a houštím jejich dosud nedospělých potomků, nad tím miliardu let staré nebe a uprostřed něho ještě starší, do zlatova vy-
zrálé slunce. Vzduch voněl smolou, mateří-
douškou, vlhkým podhoubím a medem z květů.

Koupaliště kdysi založil jakýsi kapita-
lista. No, vyznal se. Pak je převzala továr-
na a upravila - pro všechny pracující. Hod-
ná. Chodili sem domorodci ze slavných osad
od Kocába Riveru, o nichž se zpívaly u tábo-
rových ohňů stejně slavné písně. Babičky,
bývalé squaw, ty pramatky tramských rodů,
se svými vnoučaty, vzrostlí potomci ve věku
námluv i vlci-samotáři. Tu a tam zbloudilý
houbař. A v sobotu party kluků a holek s hou-
němi a celtami, kteří ještě nepřešli od ko-
čovného života k osadnímu, natož chalupář-
skému. Ti u táboráku zpívali, také čistě
vlastní písně, které ani nepřihlásili u OSA
k exploataci; a také jak, když každý k tako-
vé písni podle své inteligence něco přidal,
takže se měnily jako roční doby a počasí?

Bývalo nás tu dost a ne zas tolik, aby jeden druhému překážel. Mohli jsme tu být i sami, tak družno tu bylo. Ale nemuseli jsme se změnit v nedůtklivé osamělce, kteří ty ostatní hlídají, odstrkují a nenávidí jen pro kousek místa na slunci.

A něco přes kilometr dál byla asfaltka a po ní se hnaly přeplněné autobusy, auta, motorky a skútry k přehradě. Dělat právě to, co my nemuseli. Chudáci!

Filip plavání nemiloval. Zalezl do stínu nebo si hrál s dětmi. Jen když jsem šel do vody, vrhl se někdy za mnou, aby mě zachránil, a hlavu nad hladinou se za mnou hnál dvojnásob rychle, než jsem stačil dělat tempo, až mě drapl za záda, v rozčilení je do krvava rozdrásal a tiskl mě ke dnu. Takže jsem už předem prchal ke břehu. To ostatně pokládal za svůj největší úspěch. V nadšení dokonce přestal vodu nenávidět, pro obveselení celého břehu se potápěl a k radosti dětí jím lovil kameny ze dna.

Po jedné zimě bylo koupaliště krásně opraveno. A zas bylo pro pracující, jenže na vyšším stupni rozvoje společnosti. Plot, psy voditi zakázáno a navíc ještě dalších dvacet

věcí a v jednom místě vrátka, na výboru v blízkosti přehrady jste mohli požádat o povolení koupání při dodržení ustanovení a potom si chodit pro klíč. Koukali jsme s Filipem přes plot a bylo nám líto slunce, které se marně rozlévalo po prázdné hladině. Až zas jednou, na houbách, sem s Filipem zabloudíme a - zázrak: hradby na dvou místech se zřejmě studem samy zřítily. Jen lidí tu byla už jen polovina. Ostatní se zařadili do šňůry, mířící k přehradě.

Pak jsem byl na vandru, naučil jsem se počítat, kolik práce a za kolik je třeba k obdělání hektaru řepky, pšenice a tak, a když jsem to zvládl, šel jsem zas jinam, odebíral jsem vzorky mléka u krav a učil se psát jejich rodokmeny a potom jsem tetoval, vážil a určoval pohlaví u selat a dohlížel, aby se kanci nepářili s každou, ale jen s úředně určenou prasnicí, a potom jsem zas pro změnu sečítal židle, lampy, postele, deky a prostěradla, a Filip mezitím vždycky o rok, dva zestárl. Ale o dovolené jsme na to úžasné koupaliště přece šli, jenže tu už skoro nikdo nebyl. Jen do šumotu lesa ještě silněji zaléhaly od silnice motory.

Barevné šňůry aut, jak stojí v písni, kterou OSA určitě exploatuje, nepřetržité a nekonečné a všechny jedním směrem.

A zas přešly dva roky a já v tomto divném létě zase mířím do té oázy uprostřed lesa. Poprvé úplně sám.

Pořád je tam. Jen hladina je nižší a plná žabince. Schůdky do vody a prkno na skákání chybí. Divocí trampové zmizeli. Staré squaw dosloužily, před chatami kouří cigarety a asi vzpomínají na vnuky. Zůstalo ticho, ale i to je jiné. Ticho rozkladu. Jen modré nebe nade mnou, letos tak výjimečné, a dokonce i~~z~~ slunce. Plavu. A vida, každým tempem zaháním žabinec o kus dál. Voda se čistí. Jak málo, a byla by zase průzračná! A taky zvednout šoupě, aby hladina stoupla, a obnovit brodiště pro děti. Jenže jsem sám. Koruny stromů šumí a kus vyčištěné hladiny se slunečně leskne, alespoň na chvíli. Ještě by to šlo, co říkáš, Filipé? No, s kým z nepřítomných mluvit, když ne s ním?

A kilometr dál se řítí ty barevné šňůry aut. Jejich hluk se převaluje přes mrtvé ticho kolem.

30.srpna 1977

Luboš Dobrovský:

Budeme taky křičet

Na půl cesty ze Svobodných Hamrů do Dřevíkova, v kopci vpravo v lese, je už víc než dvě stě let starý židovský hřbitov. Mezi nízkými kamennými pomníky s hebrejskými nápisy sotva čitelnými, mezi náhrobními kameny zpola zapadlými do země, obrostlými mechem a všelijak pokřivenými, rostou stromy a vysoká tráva, kterou čas od času kdosi poseká. Snad zrovna ten, kdo před pár lety spravil zeď toho hřbitova, nabídl podloubí hřbitovní brány a přední zídku svrchu obložil šindelem. Snad tam na tom hřbitově někoho má, myslel jsem, někoho z rodiny, pradědka, prastrýce nebo tak, ale ne, řekli mi v Hamrech, kdepak pan Štěpán a mít židovské předky. On se tu prostě stará, o všechno stará. On je takový památkář.

A hodnej člověk to musí být. I když mu naši nemůžou teď zrovna přijít na jméno, protože jim porazil plot, když ještě s jinými památkáři přesazoval elektrický sloup, aby mohl dát opravit dřevěný štít hamerské

hospody, v níž svého času bydlíval malíř Macoun.

Chodívám na ten hřbitov, když přijedu do Hamrů, protože můj táta nemá hrob, a i když je na kolínském židovském hřbitově vytesáno jeho jméno mezi stovkami jiných jmen kolínských Židů, nemám pod tím sloupem dost klidu, abych si tátu připamatoval. Je to takové nějaké umělé, oficiální a studené a i to kouzlo pomníčků padlých z první světové války tu schází. Zato tam, ve vlhkém šeru dřevíkovského židovského hřbitova, tam to kouzlo je, tam se dobře vzpomíná.

A já tam, je to divné, nevzpomínám ani tak na mrtvé, jako spíš na živé. Říkám si, že by se tu líbilo asi starému Lojzovi Taussigovi, který byl tátův kamarád, měl motocykl s přívěsným vozíkem a v něm krabice a knoflíky, pánskými podvazky a kšandami, jezdil sem tam po kolínském okrese a táta se strýcem Ottou říkali, že je blbej Žid, protože ten jeho obchod šel od desíti k pěti. Lojza, když se vrátil z koncentráku, praštil s kšeftem, dal se ke dráze a jako průvodčí spacích vozů projezdil celou Evropu a teď užívá penze. A taky si říkám, že se sem mu-

síme jednou vypravit s Arnoštem Lustigem, až se vrátí z Ameriky a bude zas moci být českým spisovatelem doma.

I letos jsem si zašel na dřevíkovský hřbitov. Tráva mezi hroby byla už posekaná a po těch letošních deštích jí tu muselo být až až. Ve stínu lesa, který prorostl až mezi hroby kdysi zbořenou zdí, bylo syrovo, a já si vzpomněl na jednu epizodu z Paustovského:

To bylo tenkrát v Kyjevě, kde Paustovskij žil, a do města vtrhla Děnikinova armáda. Kyjevští Židé se po zkušenostech s mnoha předchozími armádami a bandami v těch revolučních letech tolik báli pogromů, že je vyděsilo už jen pouhé pomyšlení na možnost té hrůzy. Když pak nocí zazněl táhlý výkřik ženy, výkřik strachu, probudil ten křik sousedy té ženy, i oni se dali do křiku, po chvíli křičela už celá ulice, pak celá čtvrť, celé město, a děsivé, úpěnlivé vytí strachu hodiny a hodiny neslo se městem až do svítání. Taková byla síla toho nářku, že pogromisté, přichystaní ke svému krvavému dílu, dali se na útěk a neodvážili se zkřivit nikomu vlas na hlavě. Zoufalý strach, jak svědčí Paustovskij, zachránil tenkrát stovky

Životů kyjevských Židů.

Pogrom! Jestlípak by u nás byl možný takový pogrom? Na Židy sotva. Už vlastně nejsou. Jen sem tam nějaký antisemita si je vymyslí a udělá z Mlynáře Müllera nebo připomene, že Kriegel nemá vlast; ale pogrom... To přece ne. Ačkoliv... tlouct, zabíjet, plenit, ničit, to se přece stále ještě někomu chce, a když nejsou Židé, zbije ten někdo na ulici třeba spisovatele Petra Chudožilova nebo prořeže pneumatiky aut nebo nastříká Jiřímu Hájkovi slzný plyn do očí nebo... Ono přece nejde o Židy, ale o pogromisty. Židi, i pokud ještě zbyli, by se bez pogromů obešli. Pogromisté ne. Chodí si mezi námi, jezdí s námi tramvají do práce a nejsou ani zrzaví, ani kudrnatí, ani nemají veliké nosy, žádné znamení nenosí na těle, abychom je podle toho poznali, a jen čas od času, obvykle tehdy, kdy my lidé myslíme na život, oni myslí na smrt, myslí na násilí a vybírají si mezi námi oběti stejně jako děnikinci tenkrát v Kyjevě:

Budeme taky křičet? Budeme taky burcovat město svým nářkem a děsivým vytím, abychom svým strachem zahnali pogromisty, aby

zalezli do svých děr? Ne, nebudeme křičet.
Nebylo by nám to nic platné. Však i Paustov-
skij to nakonec říká: Tu noc tenkrát, kde se
vzali, tu se vzali, děnikinskou frontu pro-
razili bolševici a to oni, oni spolu s tím
křikem zachránili Kyjevské Židy.

Praha 5.zář 1977

Jan Šimsa:

Kázání pro Václavíka

Jak dlouho se chápalo uctívání svatého Václava jako protějšek úcty k Mistru Janovi! V roce 1929, kdy se mladá republika a české a moravské katolictvo chystalo k oslavě milenia, postavil historik F.M.Bartoš ve svém bojovném spisku proti legendárnímu Václavovi muže pravdy Jana, člověka z masa a z kostí, "jenž nebyl snad bez chyb, ale jehož nemožno téměř nemilovat nejen pro jeho statečnou smrt, ale i pro jeho velký a čistý život. Čím může být kníže Václav osobně dnešnímu člověku, co mu může říci? - kníže Václav zůstane zajisté nenávratně zaklet v oblast pouhé legendy..."

A ke všemu jsme měli s Václavem trápení jako školáci za druhé republiky a v počátcích protektorátu, kdy se v něm hledal státník, který z lásky k české vlasti dal přednost rozumnému omezení suverenity před nedozírnými následky odboje. Měl jsem však dobrého knížete rád a miloval jsem i jeho koně

v obojím provedení: na Václavském náměstí i v kapitulní zahradě na Vyšehradě, a tak mne zneužívání jeho zahraniční politiky mrze-lo.

Přece však dobré slovo pro Václava najdu. Nejen proto, že mě o to slušně žádal malý Václav, totiž Václavík, a nejen proto, že v Chartě býval biskupem pan Václav a v naší církvi chce být biskupem bratr Václav, ale i proto, že jsem při narození v roce 1929 dostal svatováclavský dukát. Navíc mi maminka vyprávěla, jak se malá skupina v květnu se vracejících osvobozených zajatců či nasazenců zastavila pod jeho pomníkem, zavátým prachem a drtí z bombardovaného předchůdce Domu potravin, aby s uctivým úžasem hleděla na knížete, jak vévodí Praze a suverénně ční z prachu a trosek.

A rozumím tomu, proč František Halas v roce 1938 zaznamenal, že "kůň bronzový Václavův se včera v noci třás a kníže kopí potěžkal" a poučení z toho adresoval v depeši Praze: "JENOM NE STRACH JEN ŽÁDNÝ STRACH STOP MYSLETE NA CHORÁL MALOVĚRNÍ STOP MYSLETE NA CHORÁL STOP."

Už totiž v roce 1126, když vojsko ně-

mecké vkročilo do Čech skrze úžiny horní u Chlumce, vzbudil kněz, který přinesl do bitvy Václavovo kopí, nadšení tak, že Němci byli poraženi. Václav pak, povýšený legendou na osvoboditele od německé poroby, se stává národním světcem, "dědicem", tj. pánem a ochráncem, patronem české země. Jeho obraz zdobí panovnickou pečeť, přechází i na pečeť nejvyššího zemského soudu, hlavního města a pak i univerzity. Jeho mečem pasuje český král při korunovací rytíře. Hrad pražský se stává hradem svatého Václava. Píseň, vzniklá po pohromě na Moravském poli 1278, v níž též zaniká slavné kopí, se stává státní hymnou. V letech protireformace zasedne na bílého koně za dočasně sesazeného Žižku jako velitel blanické milice, odkud ho sesadí až Bedřich Smetana. V roce 1848 navrhne Karel Havlíček Borovský přejmenovat Koňský trh Svatováclavským náměstím, což platí, jakož i jiná Havlíčkova slova, až podnes.

Co však s výkladem, s nímž polemizoval Josef Pekař a o němž 1929 napsal, že si ho "oblíbila v poslední době část historiků našich, úctě sv. Václavu jinak příznivá". Podle toho výkladu "osvědčil kníže Václav své

neobyčejné nadání politické tím, že se poddal říši německé, že dal přednost, pro zabezpečení klidného vývoje své země, pokoření před bojem, že slíbil poplatek a snad i plnou právní závislost, stává se tak zakladatelem dobré tradice zahraniční politiky českého státu. Jednou bylo toto stanovisko formulováno dokonce slovy, že již tím si Václav zasloužil, aby se stal národním svatým..."

Tento výklad, ostatně oblíbený až po naše časy, je křivda na dobrém knížeti. Populární dohad Františka Palackého, že se Václav zavázal k poplatku 500 hřiven stříbra a 120 volů, je jen kombinace z údajů kronikáře Kosmy /o 200 let později!/ o tom, že se Čechové zavázali už synu Karla Velikého tento poplatek platit. Pekař považuje i Kosmův údaj za pochybný. Žádný pramen náš ani cizí nedokládá, že by to smluvil a slíbil Václav, ani že se to vůbec mělo platit. Jak vám bude někdo tvrdit, že jsme voly a drahé kovy posílali do sprátelené ciziny už za svatého Václava, řekněte mu, že to není pravda. Ať to dokáže!

Omezená suverenita však platila už před

Václavem a nevymanil se z ní ani Boleslav. Závislost na říši v době Václavově měla už stoletou historii. Nešlo ovšem o podrobení se říši "německé", ale svrchovanosti císařské, impériu, jež křesťanství pojalo jako dílo a nástroj vůle Boží, která má nakonec platit po celém světě. Jako upřímný křesťan ovšem byl i Václav univerzalista, v tom se však nelišil ani od otce, ani od bratra – snad jen v tom, že druzí chápali internacionalismus více jako vnější nutnost. Představa suverénního národního státu je o devět set let mladší.

Důležité však bylo Václavovo pojetí vnitřní politiky jako služby těm posledním. Ne tedy udržení moci, ne výboje, ne sláva, ne přepychový pohodlný život je náplní panovníkova života, ale šíření lidskosti, vzdělání a lásky. Jistá "nepolitičnost" či "pravá političnost" knížete přerostla rámeček doby, dala vznik legendám a oblibě a lásce všeho lidu a ovšem nasadila vysoko měřítko pro panovníka.

Jiný důležitý rys je láska či úcta ke vzdělání. S rezervou je nutno brát tvrzení, že Václav jako chlapec četl nejen latinsky,

ale i řecky a slovansky "z listu". Uměl však opravdu číst a psát a také četl, což už tehdy bylo u mocných vzácné. O vzdělání stál a zápasil o ně v mládí, i když mu v tom po zavraždění moudré babičky matka-panovnice a její rádci bránili. "S muži sobě věrnými skrytě zadními dvířky jednal a po západu slunce tajně některého klerika si povolával a všemu, co by mu prospělo, v noci se učil, a když svítalo, učitele nebo kněze sobě milého tajně propouštěl. A knížečku svou skrytou pod šatem nosil a kdekoliv nalezl pokojné místočko, pilně v ní čítal..." Až nakonec se energicky^{na} velmože a cenzory obořil a sám se vlády ujal. Vzdělancům však zůstal věrný, i když byl u moci. Teprve po pádu jeho vlády opět zavedeno pronásledování vzdělanců na mnoho let. Od té doby také v českém království - až na krátké výjimečné doby - byli mocní bedliví na "knížečky pod šatem skryté".

V legendách se objevuje zpráva, že se Václav vyhýbal vynášení rozsudku smrti, že v tu dobu "vycházival za nějakou záminkou ven" z rady soudců, a že "žaláře a šibenice za starodávna postavené a až do doby jeho stojící bořil..." Není to idealizace soud-

nictví, jež se v jeho době podle znalců neobešlo bez šibenic? Ale cožpak není možno, že kníže opravdu měl k trestu smrti výhrady a že rušil provinciální popraviště a centralizací bránil svévolné nezákonnosti? Copak centrální soudnictví a řádné provádění trestu smrti není pokrokem proti svévolné fyzické likvidaci, jak nás tomu učí i zkušenosti našeho století, ostatně brutálnějšího než bylo století desáté?

Prevence zločinnosti byla svérázná: "...přívětivě vždy rozmlouval s tichými, na nemírné však a tuláky a obžerce a pijany nebo ty, kteří od učení nebo přímé cesty se uchýlovali, božskou horlivostí býval rozpálen, a nemohl-li jich nijak postihnouti, aspoň k stolu svému ve vhodnou chvíli je pozval a ohromnými dátkami je zbil..." Sám občas pil, zvláště prý při recepcích; hned druhý den však v kostele toho litoval a slavnostní roucho na místě knězi obětoval.

U svatého nás nepřekvapí, že "sirotků, vdov, chudých, lkajících a raněných neúnavným byl těшитelem, hladové nasycoval, žízňivé občerstvoval, nahé odíval, nemocné navštěvoval, mrtvé pochovával, poutníky a cizince

jako své nejbližší příbuzné přijímal, kněze kleriky a mnichy jako Pána ctil, bloudícím cesty pravdy otevíral, pokoru, trpělivost, tichost, lásku, která všechno převyšuje, zachovával." Překvapí však, že "násilím a lstí nikomu nic neodňal, vojsko své netoliko lepšími zbraněmi, ale také oděvem ozdoboval."

Okolnosti atentátu lze vyčíst z pozoruhodné série "detektivních a kriminálních románů", jež vytvořili hlavně v letech 1927 až 1929 přední historici čeští. Nejnapínavější jsou od Jana Slavíka. Pěkný motiv snad ve všech legendách je, že se Václav nejprve energicky ubránil bratru, že ho dokonce pová-
lil na zem, ale neubránil se pak přesile Boleslavových ozbrojenců.

Musíme být vděční, že jsme po celé dějiny Čech a Moravy mohli a ještě dnes můžeme měřit správce země vysokým měřítkem pravdy podle Jana a služebné lásky podle Václava.

Brno 10.září 1977

Zdeněk Mlynář:

Podzim ve Vídni

/pro Ludvíka Vaculíka/

Tak mám konečně Vaculíkův fejeton "Jaro je tady". Týden po tom, co ho napsal, slíbil mi ho v hospodě "U Pešků". Sešli jsme se tam, jelikož je to nejbližší hospoda od městské prokuratury v Praze. Já, právě na tomto úřadě varován, že jsem vlastně zločinec, on, teprve za stejným účelem na úřad pozván, jsme pod dozorem tří orgánů tehdy "U Pešků" poobědvali. Vaculík slíbil fejeton, ale už s ním nepřišel. Ludvík je člověk neokázalý, nemá rád uniformy, a jinak než skrz uniformu se už ke mně chodit nedalo.

No nic, mám ho aspoň teď, v září, ve Vídni. Vane z něj vůně domova, i ta lepší, z těch nových stromků, co různí Vaculíkové letos po Čechách vysázeli, i ta horší, z té druhé možnosti, co v Čechách kvete, když rádio a televize zůstávají, jaké jsou.

Ve vídeňském telefonním seznamu je 423 Pokorných. Dokonce i Mlynář tam už jeden byl, než jsem přijel. Ale to, že k němu při-

byl druhý, zdá se v Čechách vzrušovat i úřady. V červenci mě pražští policajti vyřadili ze své domácí kartotéky a prostřednictvím své zdejší veleúřadovny mi to oznámili jako rozhodnutí o zbavení státního občanství. V srpnu, jak slyším, sama Čs. televize projevila péči, jak se mi tu vede. Že prý mi vídeňská Charita nedala podporu. Nedala, to je pravda, ale já jsem ji nikdy také o žádnou podporu nežádal. Dojemná starost od pražské televize, které bylo docela jedno, z čeho žiju v Praze, když jsem byl na hodinu vyhozen z práce kvůli Chartě 77 a půl roku neměl žádnou práci ani podporu od žádné Charity.

Ono jí ani teď vůbec nejde o mne. Český člověk má být jen přesvědčen, že všude zle, ale doma nejlíp, ať už tam kvetou jarní květy nebo jarní hovná. Má být přesvědčen nejen o tom, že v Čechách smí a může žít jenom ten, kdo se podvolí. Má také věřit, že kdo v Čechách nezůstane, aby si ho úřady mohly ohlídat a předepsat mu, s kým smí nebo nesmí mluvit, kdo k němu smí nebo nesmí na návštěvu, kde smí nebo nesmí pracovat, kdy má přijít k výslechu nebo kdy naopak ho pánové

sami vyhledají a prohledají - ten bídne skončí. Český pan ministr vnitra ho navíc vyřadí ze své evidence - a to pak už vůbec jako by nebyl.

Tahle představa nevyrostla z té půdy, do níž Ludvík Vaculík sází svoje stromečky. Je to rostlinka východnější, starodávne carská. To carové věří, že člověk přestal existovat, přesadili-li ho někam, kam sáně nedojedou a odkud cenzura dopisy nepropustí. Tak se ale nikdy nesmyslelo v Čechách. Tady už Komenský umřel v Holandsku a nevyřadil se proto ze života národa. Tady každý krejčí jezdil do Vídně, aby se zase vrátil a vylepšil české krejčovství. To jen krejčíci od Prešova, co se učili a nedoučili až v Hradci Králové, mohou mít ty východnější představy.

No, ale mně je to taky líto, to, co je líto Ludvíkovi Vaculíkovi. A slibuju mu, že od něj nebudu chtít koreferát pro bělehradskou konferenci. Ať píše dál fejetony, líp se to čte a víc to člověka potěší. S těmi koreferáty si tu už nějak poradíme my, co jsme venku.

A je podzim, tady ve Vídni stejně lezavý jako v Praze. Nic neraší, takže to neod-

vádí pozornost a nepodporuje zbytečný optimismus. Počasí příznivé objektivnímu, spíše skeptickému rozjímání. Koukám z okna na Wahlenbert. Je v mlze a právě tam rakouská vláda řeší to, čemu se u nás říká "nepopulární opatření": jaké daně zvýšit, co zdražit, a jak vůbec zaštopovat státní rozpočet. Tedy zase nic, co by povzbuzovalo optimismus.

A přece, Ludvíče, se mi odtud nezdá, že máme v Čechách jen tu trapnou naději prosadit svou existenci vedle těch majorů a podplukovníků, "kteří nás zatím netlučou", jenom nás vyhazují z práce, přislouchají, co si říkáme, co si píšeme, a mají sklon i čas rozpřádat pak o tom s námi svobodné debaty mezi "čtyřmi stěnami". Význam těch majorů a podplukovníků roste totiž do tak obludných rozměrů, jenom když je máš pořád před očima, za dveřmi, za zády, v telefonu a ve zdi pod postelí. Tam jsou reální jako náš socialismus a vypadají všemocní a věční. Ale jinde oni, představ si, prostě nejsou. Že by tu neměli své kapitány a poručíky, těch bude zrovna ve Vídni nejmíň jako v Pardubicích. Ale to se týká mne nebo Janýra, to tu neformuje život zdejších lidí.

Nemyslím, že tu na jaře pokvetou samé květy a vůbec nic z toho druhého. Ale ty proporce, co teď máme doma, to nebudou. Moc jsem toho ještě neviděl, ale jedno se mi zdá jisté: ani ve Vídni, ani v Londýně a v Římě, ani na Rýně, ani v Paříži nemají naši májorři a plukovníci naději. Lidi by to tady nesežrali. Takové pomocníky, jako měli kdysi v nás, komunistických intelektuálech, to už taky neseženou. A na bratrskou pomoc internacionálně spojených podplukovníků se tu taky spoléhat nedá.

Takže přece jen něco jako optimismus. Je tu všude plno lidí nám velice blízkých myšlením, cítěním, ideály i způsobem každodenního života. Ne všichni, proč taky, ale je jich hodně. Plukovníci musejí držet naše lidi za těmi ostnatými dráty na hranicích, ale my to na žádný způsob dělat nesmíme. Ani uvnitř v sobě, ani z lítosti a ze smutku nad rozdílností osudu a cest. Konečně, ten vzdor, co se bez něj tunel do lepších časů nevyvrtá, si člověk odváží s sebou i přes celní a pohraniční kontrolu. Takže já se budu snažit dělat, co můžu, aby se tady vědělo, že v Čechách máme sice hodně majorů a podplukov-

níků, ale lidi že tam patří do Evropy, a aby to z domova nevypadalo, že za tím živým plotem reálně socialistických policajtů už pro českou zahrádku slunce nesvítí. A ty tam, Ludvíče, ošetřuj ty tři stromky, cos vysadil místo toho stromu, co dostal aspoň dodatečně úřední povolení být poražen.

Nevím, jak my dva, ale tyhle stromky mají naději růst nejen vedle podplukovníků, ale docela bez nich.

Vídeň 23.září 1977

Vlasta Chramostová:

Paní Malé

/do divadelní sezóny 1977-78/

Brzy po válce, když jsem přešla k divadlu do Prahy, naskytla se příležitost získat tu byt. Tedy zázrak. Tehdy, jako po třech desetiletích. Dnes už víme, proč. Já ale vždycky věřila spíš na osobní aktivitu než na zázraky a tenkrát jsem ji vyvinula k rozdělení secesního bytu ve starém domě za Muzeem - bydlím tam dodnes. Páté patro bez výtahu, zato nádherný pohled na Prahu a dole, než se pod nás začalo provrtávat metro, park a zjara vůně šeříků. Ve stínu mohutné sochy české herečky Otýlie Sklenářové-Malé se tam za tmy líbávali milenci. I já, v těch letech, tu a tam.

Ta socha se mi moc nelíbila. Vlastně kolegyně, ale nějak cizí, i v kamení rétorická - jako celá její doba. Zkušenosti a čas můj vztah k ní proměnily. Dneska se mi zdá, že jí rozumím - jako celé její době. Že hrdě nese hlavu, není rétorická domýšli-

vost, spíše se jakoby dívá sama na sebe: nedovede se ponížit.

Když jsem na její kamenný drdol hleděla sedmadvacátý rok, už se mi líbil. Člověk si zvykne.

Jenže za Muzeem byste herečku dnes marně hledali; odvezli ji.

Špinavé staveniště, kterým se stala Praha těchto let, je těžko snášet trpělivě. Neunikneš mu, je roztahovačné, vleze za tebou všude. Začalo ukrajoval i světu divadla. Konec šedesátých let, když jsem ještě seděla v předsednictvu Svazu divadelních umělců, vycházelo najevo, co všechno se proměškalo. Šla z toho hrůza. Divadelní budovy a sály, a nejen v hlavním městě, jsou nejméně z osmdesáti procent v havarijním stavu. Bude-li se v nich hrát dál, jde v některých případech doslova o život. Opravy a přestavby potvrzují, jen v Praze, jedenáct let. Jenže stavební tempo stoupá úměrně k všestrannému hospodářskému rozvoji, a tak nechci domýšlet, kdy obnova skončí. Beztak se toho nedožiju. Zatím jsme tedy rádi, že Smetanovo divadlo opravili, a méně rádi, že za okny Národního už nevidáme večer zářit křišťálové lustry.

Nevesele působí představa, jak rozbitými tabulkami profukuje podzimní vítr a jak Hynaj-ska plandá v jednom z barrandovských ateliérů, kde je vlhko.

Ale k té paní Malé. Jednoho dne obložili její mohutné zkamenělé boky špinavými matracemi, jeřáb jí svým drápem nadzvedl sukně a neurvale ji šoupl na pohřební vůz, chci říct nákladák. Já vím - jak stěhovat sochu? Pryč muselá: dálnicí tudy poteče nová doba.

Kam ji vlastně odvezli? Na novou smrt? Na tu druhou, horší, smrt zapomnění?

Herectví paní Malé nemohu obhajovat. Hrát ji neviděl nikdo z nás. Věřím však Nerudovi:

"...zapsal-li kdo zlaté své jméno v dějiny českého umění, je to Otýlie Malá. Stal-li se někdo reprezentantem českého umění takovým, že netřeba umění našemu níže se cenit, než se cení u národů největších, je to zajiště zase Malá. Dal-li někdo příklad, jak lze snahu čistě vlasteneckou spojití se snahou čistě uměleckou, je to opět - Malá!"

Proto tu stála vytesána v kameni. Proto by tu měla stát dál.

Postupně, jak jsem získávala větší di-

vadelní zkušenost, hleděla jsem na její sochu stále uctivěji. A když jsem pak mohla poznat něco z místopisu světa, začala jsem hlouběji chápat i všechno domácí. Uvědomila jsem si, že přímo před domem, kde bydlím, stávala dřevěná bouda, Aréna na hradbách, a hned za ním, když tuhle zrušili, podobná bouda, Nové české divadlo. V obou hrávala i paní Malá - abychom potom mohli mít trigy a Národ sobě. To už mi pak docházelo, že prostřednictvím několika velkých ženských jmen českého jeviště, žaček paní Malé, přijímám vlastně i její poselství. A znovu v mých očích povyrostla, podvolovala jsem se jí pokorněji. Často se vzrušením proutkáře, který cítí sílu pramene.

Mrtvá herečka se nemůže bránit. Někdy ani živá ne, jak víme. Paní Malá, pomlouvaná i po smrti, vyvracená buldozerem civilizace, potřebuje zastání. Aspoň proti uplivnutí nad deklamující měštkou malých českých poměrů. Byly ty poměry u nás vůbec někdy veliké? Snad jenom lidé v nich jsou někdy velcí nebo větší, ale spíš malí. Svou češtinu hájila před pouhým nadšením ochotníků i před skepsí domýšlivých žonglérů se světovostí našeho

umění. Když nejedna ze slavných kolegyně paní Malé hledala ještě větší slávu /a peníze/ na německých jevištích, ona odmítala nabídky a jezdila raději - na venkov. Věděla, kde je třeba povzbudit. A přitom sbírala krejčárky na stavbu Národního divadla. Neptala se, co na to svět a co říše rakouská, spolehla se na vlastní síly a udělala, co se udělat dalo. V roce 1873, kdy sbírky povážlivě ocha- bovaly, procestovala - po dohodě s Nerudou a Barákem - Čechy i Moravu, vystoupila ve dvaadvaceti měytech a slovuťnému výboru ode- vzdala celý příjem: 4.200 zlatých. Dobrých sto tisíc - předválečných - Kč.

"Zdá se, že mě génius české vlasti na mé pouti sílí, neboť mě cesty pranic neuna- vují," oznamovala radostně.

Však za to pak mohla v tom novém Národ- ním divadle ještě dvacet let hrát. Než ji ze "zlaté kapličky" - jak je u nás zvykem - vy- hodili.

"...obecenstvo naplnilo divadlo do po- sledního místečka, aby protestovalo energic- ky proti jejímu předčasnému odchodu, ale - marně... Po představení studenti vypřáhli koně z divadelního kočáru a odvezli slavnou

umělkyni do jejího bytu v Resslově ulici. Ale ředitel Schmoranz ve své ročence věnoval první české tragédce a vlastenecké umělkyni jen čtyři ubohé řádky jako poslednímu epizodistovi..."

Starý český příběh. Moderní doba množí takové historky patrně na rotačkách...

My ale plakat nebudem, paní Sklenářová, vím, že to stejně nic nepomůže. Pro nás to, odpusťte, není žádná tragédie. Svět je otrlejší - asi byste se divila! - a doba nemrkne brvou. Je pravda, že i dnes na to ještě někdy srdce doplatí, jako to vaše. Proto se mi zdá, že Vám rozumím:

"Zdálo se mi, že se řítí kolem mne světy a že jejich trosky mě zasypávají těžkou, hroznou mohylou. Nežítí svému umění, když zdroj životní energie není ještě vyčerpán - je smrt. Co hroznějšího, býti pohřben - zažít!"

Za Muzeem těchto dnů mi leccos chybí: park, čistota, ticho, vůně šeříků i socha Otýlie Sklenářové-Malé. Obávám se, že mnohé z toho se už nevrátí. Ovšem tím naléhavěji by k nám měl hovořit - i když pro to náš svět, jak se zdá, nemá uši - každý příklad,

starý nebo nový, osobní odpovědnosti a svobodné aktivity. A ta moje paní Malá, myslím si, by znova mohla připomenout dnešním divadelníkům, že v dnešním umění se dá sloužit obecnému zájmu i jinak než přizpůsobením, snahou přežít stůj co stůj, chlebařinou a chladnou kalkulací.

Co my za to můžeme paní Malé na oplátku nabídnout? Málo, skoro nic. Snad ty holuby, co necudně usedali na její mocné poprsí a konali své. Starý prach křivd by se pak dál mohl uchycovat v záhybech její sošné vlečky. Nebo že by se jí přece jen podařilo pevněji se uchytit těma kamennýma nohama a dostat nejen místo, ale i tu svou pravou roli v nové sezóně lepšího ponětí o divadle?

Praha 25.zář 1977

Jaroslav Hutka:

Chorál

Zpívat v Čechách není jen tak. Je k tomu potřeba zbrojní pas. A je důvod. Aby to totiž nedopadlo jako 14.srpna u Domažlic. Sjel se tam nevelký houfec těch, kteří byli rozhodnuti žít si doma po svém. U ostatních domácích převládl názor, že se nám nepodaří prosadit si své, že je nutno přizpůsobit se vůli cizinců, ustoupit a udělat kompromis. Ti k Domažlicím nejeli. Přijeli ti, kteří kdesi v sobě byli odhodláni žádat a hájit své. Pak přijeli ONI. Cizinci v cizáckém odění. Přijeli, protože cítili kořist. Sešikovali se do pevných útvarů, rozhodnutí zaútočit. Žádají, aby se houfec vzdal. Houfec odmítá, protože s těmito cizinci není domluvy. Zase by nás podvedli. Jana nám zabili. Pozvali si ho a už ho nevrátili. Ale je jich přesila. Je bláznovství se do něčeho pouštět. Vtom se ozval první hlas. Čistý jako to, proč se sem lidé ze všech stran sjeli. Přidali se další a do řad najatých násilníků udeřil chorál. Opancéřovaní poslové neomylnosti,

kteří přišli ohněm a mečem sdělit své stanovisko, znejistěli. Řady se bortily a železné pány popadla panika. Cizáci se dali na útěk. To se stalo u Domažlic 14.srpna 1431. První zpívaná bitva v dějinách. Husiti vyhráli. Pan kardinál ztratil klobouk a křižáci pověst.

Před jedenácti lety jsem začal psát písně, a když jich bylo víc, začal jsem je i zpívat. Vypískán jsem byl jen jednou. Na Silvestra, kterým začínal rok 1968. Před půlnocí jsme byli s Láďou Veitem dovezeni do později slavného sálu Čechie v Libni. Sál bouřil a až po vypískání jsme zjistili, že němčinou. Moc jsme se smáli a nedošlo nám, že ten rok pěkně začíná. Smáli se i všichni domácí. Všem bylo tehdy nějak radostněji. Zařizovali jsme se doma po svém.

Málem jsme o své doma přišli. Přijeli cizinci se zbraněmi, vůdce pozajímali, inteligenci vyhnali za hranice a lid pobíjeli. Začali nám tu mluvit německy a mysleli, že to vydrží. Zimní král se po benešovsku ztratil. Lid byl donucen věřit pod jednou a ne pod druhou, i když v toho samého pánaboha. Kdo přežil, musel na nové pány pracovat. Ti

se nastěhovali do paláců a už se o nic nezajímali. Od toho byla inkvizice v civilu i v kutnách. Lidi si při povinné práci zpívali, aby jim temná staletí trochu utíkala a aby úplně nezapomněli. Inkvizice šmejdila okolo a zlobila se: "Zpěváci, neužívejte svých vlastních sbírek a písní, nýbrž jen knížek a sbírek od církevní vrchnosti schválených a odporučených. Nehledě k tomu, že ony bývají mnohdy obsahem závadny - modlitby a písně od církve potvrzené právě schválením vrchního pastýře větší působnosti nabývají, jelikož, abychom tak řekli, plynou pak z úst církve." Ale ďábel se svým zpěvem neustával. Bylo ho nutno vymýtit. Ohněm, mučírny, vězením, křikem, udavači, špehy a soudy. Ale lidé zpívali dál, až se prozpívali do minulého století a na holubičím peříčku propašovali nám zase češtinu a vůli zaříditi si to doma po svém. A tak si opět žijeme doma mezi svými. A těmi jsem nikdy vypískán nebyl. Dokonce jsem měl pocit, že mě mají rádi. Pak jsem začal zpívat barokní písně a baroko mě ~~mě~~ obeslalo poštou: "Jak se představujete svoji další činnost ve svém oboru, aby byla v souladu s kulturní politikou našeho státu?"

Připomínáme Vám, že odevzdaný a schválený repertoár je základní podmínkou zprostředkování PKS." Padlo na mne podezření, že jsme se zcela neprozpívali. Pak si mě pozvali. Vypadali na první pohled ~~u~~ivilně a jako domácí. Ale dívali se tak divně, že se se mnou zhoupala staletí. Čekal jsem, že přinesou španělské rukavice, rozžhavené kleště, skřípec a kotel s horkým olejem. Hledali temné styky, temné záměry a ďábelskou rafinovanost. Chtěl jsem po nich vzkázat páteru Koniášši, že se v tomhle století už nezvratně přišlo na to, že ďábel není. Pak mi to ale došlo. Patříme pobělohorským. I tímhle stoletím pašujeme dále češtinu a vůli zařídit si věci doma po svém. Ale jsme děti i zpěváků od Domažlic. Jak vlastně byla slova tehdejšího chorálu?

28.září 1977

Miroslava Rektorisová:

Povídání na kočku

Konečně sama. A leje. Aspoň se už pustím do toho perzekučního bludu. V hlavě ho mám dlouho, ale přímo jako balvan se v ní převaluje od ledna. Ještě nikdy jsem totiž tak neprochladla jako v letošním předjaří. To z toho, jak jsme brousili neútlunými lesy, o nichž se tvrdilo, že tam Veliké Ucho nedosáhne. U spřátelených krbů a radiátorů by se mluvilo příjemněji, jenže právě tam se v té době hrála protivná tichá pošta. Ne, že by bylo co utajovat, ale kdosi všudypřítomný a podezíravý přece umí ztropit poplach pro nic za nic. To už jsme zažili. A s velectěnou parádou. Papírková konverzace, v zásadě, až na pár tuctů výjimek, zbytečná, má i výhodu. Naše vlastní zjištění a soukromé pocity se tak snadno nestanou státním majetkem, a tedy se eventuálně nebudou ani veřejně přetřásat.

Tak, a teď ať mi někdo poví, jestli je předcházející věta postavena na rozumové úvaze, zda vyjadřuje mylné přesvědčení, které

se vytvořilo z chybných premis, anebo je-li bludem, což je také mylné přesvědčení vzniklé sice na rudimentu racionální úvahy, jenže vycházející z duševně chorobného základu.

Sahám po starém Myslivečkovi. Jak listuji učebnicí psychiatrie, shledávám na sobě - jako medik v prvním semestru - náznaky desítek syndromů, ale ty, které se skládají v úporný blud, jaksi ne. Pronásledovačný blud, mylné přesvědčení vycházející z chorobného psychotického základu /sklon k podezíravosti, vztahovačnost aj./, má pevnost víry. Člověk například skálopevně věří, že je pronásledován četnictvem /Mysliveček/, a podle toho se i chová; třeba se dorozumívá papírky /Rektorisová/. "Ale," poznamenává věhlasný psychiatr, "na rozdíl od víry nabýváme přesvědčení aspoň částečně vlastním názorem nebo jinými logickými důkazy."

Copak, o důkazy by zle nebylo; zůstanu jen u svých: donedávna by mě nebylo napadlo, že někdo ofotografuje mé kamarády, jak ke mně jdou na návštěvu. Obrázky, zachycující současně i číslo domu, aby to bylo průkazné, jsem viděla. Veliké Oko se ani nezačervenalo; ostatně v nejhorším všecko zatlučou. Ať se

nikdo nediví, že teď slídívám po autě se skrytou kamerou, když jdu na návštěvu zase já. - Houby blud! Mohu s tím skončit a radovat se i s Myslivečkem, že mi zbyla aspoň duševní rovnováha.

Leje. Na plechovou střechu dupou těžké kapky, stékají s jehličin do kalužinek, které nestačí vsáknout, slévají se v ručeje a prodírají se urousanou trávou o dům dál, nejspíš sousedovům do sklepa. Koukám oknem na uplakanou skalku a odhaduji oběti vykutáleného léta. Modroušky a lewisie jsou pod šturem, ale co plesnivce, ledovcové karafiátky a cibuloviny! Ani skokana nikde nevidět, té vody je zřejmě moc i na obojživelníka. A přece... Pod klenbou z listí denivky se chýlou hromádka neštěstí. Kočičí výrostek, hubený a lijákem zvelebený k nepoznání. Je u mne v otevřených dveřích dřív než vystřelený luk. Tře si mokré kožich o nohy, mňouká hlasem plným naděje a hypnotizuje mě zeleným, vyčkávavým pohledem. "No kočko, měj rozum, co já s tebou?"

Dostala vlažné mléko a králíčí kůži na spaní. Jsme tu teď dvě, nebo - jak se ukázalo později - vlastně dva. Toulavý kocourek?

Tak hladový zas není. Maso žere výhradně syrové. Zato nevychovaný, to ano. Všude vleze, u všeho musí být: řape v neumytém nádobí i v bedničkách s čerstvými výsevy, houpe se na melounové nati, tahá vytrhané býlí z kbelíku, a to nejprotivnější - bez umdlení mě hlídá, navazuje kontakt, vyptává se. Frustrovaný, vlezlý tvor! I v papírech mi rejdí, seklepat se nedá. "Neobtěžuj, Drzku, vidíš přece, jak jsem zabraná do Hanzelky a Zikmunda. Cejlon, ráj bez andělů, je určitě jejich nejlepší knížka, víš? Asi měli, chudáci, tentokrát víc času. Jenže, proč to povídám tobě, dávno jsem to měla napsat jim."

Měla, měla. Ale co kdyby si dopis nejdřív chutě přečetl někdo jiný, na obálce nenapsaný. Mám na stará kolena dělat Kašpara slídlům? Hrom do toho, zase podezření.

Každý den, zhruba v době odpolední kávy se od lesíka před Krhanicemi burácivě přibližne helikoptéra. Od jisté doby nemám ty stroje ráda; také kočičák běžskově zdrhá do iluzorního bezpečí odloženého svetru. Neohrabaný kraválista párkrát obletí zahradu tak nízko, že div nepříjdem o komín. Registruje prezenci? Pak mizí. Nejspíš do Dobřichovic, kde

bývá rovněž vidán.

"Co ty tušíš, kocoure, o životě!" Vykládám zvířeti svými slovy příhodu z loňského léta. Byla sice v novinách, ale to kocour ještě nebyl na světě: Na cestě z Krhanic do Prosečnice požádali dva mladíci třiašedesátiletého důchodce J.H. o připálení. Ne, tituly tam nebyly. Ničí. Když důchodce hledal zápal-ky, sundali mu brýle, srazili ho a utekli s jeho aktovkou. Místní lid neúplnou informaci doplnil: Vrtulník pátrá po dvou pachatelích s kytarou; poškozeným důchodcem je známý diplomat, který na sebe už dávno poutá pozornost vyděračů a jiných podezřelých individuí. "Tenkrát, Drzku, lítali celý den, služebních psů byly plné cesty, ale nula od nuly pošla. Pak aby se člověk nebál."

Z dokonalých tvarů jsem odedávna naměkko. Tak i z téhle černobílé kočičí sfingy. Snad proto jí ponenáhlu svěřuju leccos, na co se ani neptá; bůh milej ví, jakých výrazů a o jaké rasanci jsem před ní použila před obrazovkou - když jsme tu tak samy. Teď to s potíženími lepím dohromady, hned uvidíte proč.

O týden později, v dalším období dešťů,

zmizel kocour beze stopy. Odebral se do tmy a do mokra, což živelně nenáviděl. Jen mističky po něm zbyly. A taky dohady, co asi ho vyhnalo ze zabydlené králičiny. Který kategorický imperativ, když je na námluvy mladý. Nebyl nakonec rovněž ve službách "četnictva"? Neodklusal odevzdat šéfovi nasbírané materiály? Řekla bych, že přístroj namontovaný do kožichu nemůže být o nic dražší než tolik benzínu do tolika aut a helikoptér.

Zase blud! Jenom aby... Po Myslivečkovi nicméně už sahat nebudu. Není radno začínat si s psychiatrií.

Kamenný Přívoz 29.září 1977

Václav Černý:

K výročí smrti T.G.Masaryka

Dne 14.září t.r. tomu bylo čtyřicet let, co ve věku osmdesáti sedmi roků zemřel první prezident Československé republiky Tomáš Ga. Masaryk. Jsme sobě samým povinni připomenout toto výročí a několika slovy zhodnotit význam a tvůrčí podstatu osobnosti zakladatele naší novodobé státnosti.

Působení TlG.Masaryka bylo mnohostranné a hluboce se dotklo všech oblastí našeho kulturního a politického života. Zasáhlo naše vědy sociální, historii a sociologii především, naši literaturu i filozofii, náš vývoj politický i existenci mravní a náboženskou. Hned po příchodu do Prahy ve věku své mladé mužnosti jal se Masaryk hledat duchovní smysl našich dějin a domníval se, že jej objevil na linii nábožensko-křesťanské reformace od Husa a husitství po českobratrství a Komenského, na kterou podle jeho názoru vnitřně navázaly snahy českého osvícenství s Dobrovským a národního romantického probuzenectví až po Palackého. Masaryk se cítil

jejich dědicem a dovrшитelem. Tato koncepce národního dějinného vývoje se nesetkala s obecným souhlasem a podléhá oprávněné vědecké kritice. Jsme si však dnes zároveň vědomi, že Masaryk -- jakožto historik -- v minulosti pátral především po takových dějinných silách a vzpruhách, o které by mohl opřít svůj aktuální a moderní program národního p o l i t i k a : od dějin, jednostranně a výběrově viděných, žádal jen argumenty pro současnost a z tradic minulosti povyšoval na osnovu české historie a podstatu českosti pouze ty, ze kterých podle něho mohla vyrůst veliká národní budoucnost. Masaryk jal se potom hledat i vývojový smysl naší kultury vůbec, a nevedl si jinak: spatřoval jej v dějinném boji člověka naší vzdělanosti o stále větší míru autonomie a svéprávnosti, o stále plnější svobodu myšlení a jednání a konstruoval dějinně "pokrokovou" linii narůstající lidské svobody od církevní reformace přes osvícenství a vznik novodobé rozumové vědy až po soudobé kulturní a politické snahy humanitní a demokratické. Fakt, že česká náboženská reformace měla v dějinách světové církevní reformy časové prvenství, a další fakt

humanitní povahy a lidově demokratického rázu českých probuzeneckých snah v minulém století byly mu důkazem hluboké shody češství se smyslem vývoje lidské kultury vůbec, zakládaly v jeho blicích naši dějinnou velikost a zaručovaly českému boji o národní osvobození úspěch. Ani zde Masaryk neunikl omylu a příliš optimistickým interpretacím historické reality. Především spatřoval v první světové válce, které se aktivně účastnil svým národně osvobozeneckým působením za hranicemi, rozhodné rozuzlení lidského vývoje, vykládal ji jako trvalý triumf demokracie nad silami světového absolutismu; byl k tomu sváděn zřetelem omezeným na československý národní úspěch. Přes dílčí omyly obecných interpretací dějinného vývoje zůstává hluboký význam Masarykovy myslitelské i politické osobnosti nedotčen, celistvý a v sobě vždy totožný: k myšlení i k národnímu i světovému působení Masaryk čerpal vždy popudy výhradně z inspira
ce mravní, jeho trvalý význam je po výtce etický, je největší mravní osobností našich národních moderních dějin a velikou mravně příkladnou osobností světových dějin své doby. Mravní pohnutka řídila jeho veřejné koná-

ní vždy a ve všem, ve velkém i malém, určovala v něm i historika a vykladače dějin českých i obecných, i filozofa i politika, i podněcovatele jednotlivých očištných a národních charakter vždy dotvářejících akcí, jako byly Rukopisný boj, tažení proti rituální pověře, rakouské politické procesy, zápas proti církevnímu a státnímu klerikalismu, snahy o novou národní a veřejnou výchovu a školu. Masaryk představoval a ztělesňoval v národním životě svých časů hlas svobodného a nezcizitelného svědomí. Odtud plynula, a to i v očích odpůrců jeho jednotlivých názorů, jeho nesmírná autorita. V tom byla založena skutečnost, že dovedl dát, a také dal, českému národnímu životu nový směr, který nesmí být ztracen pod trestem národního mravního rozkladu a rozpadu. Tento mocný a činorodý etos měl v Masarykovi dvojí kořen a zdroj: Masaryk byl člověk náboženský a nábožný, svou mravní inspiraci živil a zdůvodňoval si ze své víry v Boha a z příkazu vůle boží. Byl zároveň i filozofem a vědcem a racionálním zkoumatelem lidské povahy a dějinného vývoje: touto cestou docházel k přesvědčení, že mravní zdokonalování člověka je objektivně

daným zákonem evoluce, procesem, jenž se uskutečňuje nutně a nevyhnutelně. Člověk věřící a filozofický vědec v Masarykovi originálně a šťastně konfluovali a jeden mocně a tvořivě posiloval druhého.

Nelze na tomto místě nepřipomenout a nepodtrhnout Masaryka-demokrata, zakladatele a filozofa naší demokratické státnosti. Masarykovi byla demokracie něčím víc než pouhým politickým útvarem státní administrativy, byla mu *o b e c n o u f o r m o u ž i v o t n í*. Tou, ve které se nejplněji uskutečňuje samosprávnost a svoboda člověka. Splývala mu tedy s vlastním smyslem a účelem lidskosti. Demokracií se podle Masaryka naplňovala vůle boží, to jest úmysl, který měl Bůh na zemi s člověkem, a zároveň i zákonitá nezbytnost lidského vývoje. Být demokratem znamenalo pro něho zároveň být ve shodě s Bohem, mravním příkazem, hlasem svědomí, i shodovat se s objektivně danou nutností, založenou v lidské přirozenosti. Žít demokraticky znamenalo splňovat svou h u m a n i t u, to jest lidskost: tedy zrušit jakékoliv panování a poddanský poměr duševní, mravní i tělesný; spravovat se sám k vlastnímu dobru

i prospěchu, a přitom v lásce k bližnímu; sebespráva zahrnovala i osobní odpovědnost; společensky vyjádřeno, vyplývala z těchto předpokladů zásada svobodné a odpovědné správy lidu lidem a spolu i pro lid. Co se týče demokracie v užším, politicko-administrativním smyslu, dějiny postavily Masaryka v čelo státu, jež po čas svého nejzralejšího věku demokraticky spravoval podle svého nejlepšího svědomí a daných možností: pro národ to byla doba plodného a tvůrčího zrání. Historické a místní okolnosti Masarykovi vnutily státně správní demokratickou formu již více méně hotovou, danou dědictvím rakouského parlamentního liberalismu a v Evropě nejbližší stranické demokracii francouzské. Masaryk sám vždy otevřeně dával přednost anglosaským útvarům demokratické státnosti, anglickému a americkému. Tak či onak, politická demokracie Masarykových představ se nekryla, ba ani nemohla krýt s tou, ani s onou, ani s třetí. Po celý svůj život se Masaryk snažil vštípit svému národu představu a předpoklady m a s a r y - k o v s k é demokracie. Měla jen málo společného s již hotovými případy a příklady, které představují pouze nedokonalé pokusy,

první mechanické kroky a tak říkajíc dětské nemoci demokracie. Proto kladl Masaryk vždy takový důraz na "výchovu k demokracii", a myslil tím především výchovu mravní, nedovedl si demokracii představit bez mravní odpovědnosti občana i politika, demokracie si podle něho žádala "nového člověka, nového Adama". Vlastní život, plný bojů o charakter národa a jeho mravní opravdovost, poučil Masaryka, že pravda není výsadou početní většiny a že jeden může mít pravdu proti všem ostatním. Proto byl skeptický i vůči sumární, součetní a mechanické představě politické demokracie jakožto vlády většiny nad menšinou, takové ztotožnění demokracie s nadvládou početní většiny bylo mu leda jen zárodečnou a prvopočetní představou demokracie, sklerotizovaným primitivismem demokratického myšlení, východiskem z nouze a nejmenším zlem. Ze všech státních forem, které jsou všechny chatrné, neboť jsou všechny vládou čili omezením svobody, je demokratická vláda většiny nad menšinou jen proto ještě pořád ta nejméně špatná a nejsnesitelnější, že přece jen zahrnuje právo menšiny na vlastní hlas a výraz svobodné kritiky, a tedy naději na zlepšení. Masarykovi

se demokracie nekryla s žádným hotovým státoprávním demokratickým útvarem, masarykovská demokracie není totiž věc, nýbrž spíš cesta. Je metodou a směrem, nikoli ztrnulým faktem. Masarykovskou demokracii lze nejvhodněji nazvat demokracií otěvřenou. Je otevřeným směrem, na jehož dráze se svobodně a tvořivě donekonečna prozkoušují, a adaptují a proměňují tvary a útvary veřejného, vespolečného politického soužití, aby bylo pro jednotlivce i pro kolektivum čím dál svobodnější, spravedlivější a lidsky plnější. Tedy i útvar socialistického uspořádání výrobních poměrů a vztahů mezi lidmi? Zajisté, Masaryk byl přece humanistickým socialistou; po celý život deklaroval nutnost řešit "sociální otázku". Sociální otázka byla mu ovšem nikoliv otázkou pouhé dělnické třídy, nýbrž lidské společnosti celé, otázkou lidskosti: tedy lidské mravnosti a "účinné humanity" /již 1895/. Daná teoretická zdůvodnění proměny společenských poměrů odmítal, měl zdůvodnění svoje. Tyto a takové důvody stěží stačí, aby mohl být nazýván "buržoazním politikem" v tom významu, jaký by byl se zájmy buržoazie vnitřně ztotožněn; myšlenkové jsou podobné cejchy nedomyšleností a

nesmyslem, mravně jsou hrubostí. Masarykovská demokracie je otevřenou cestou, na které nic není definitivní a neměnitelně dané a platné: jen občanská svoboda a mravní odpovědnost. A nic na ní není zakázáno: jen násilí člověka na člověku.

Praha v září 1977

Eva Kantůrková:

A umíráčkem mi nezazvoní...

Ve vesnici, kde prožívám lepší část roku a o níž jsem už psala o loňských vánocích, doposud dodržují sice ne už všechny, ale stále ještě mnohé staré zvyky. Tak se tu všem zemřelým zvoní umíráčkem. Poznala jsem hned napoprvé, že je to zvonkohra mrtvému, tak jímavě to znělo, a od té doby vždycky, když to nečekaně v různou dobu denní i noční zaklinká k nebesům, zůstanu chvílku bez hnutí. Neboť komu to zvoní? Tobě to zvoní. Tak se nikdy neptej na hrany.

Zvonek je zavěšen ve vížce barokní kaple na dolení návsi, hned proti vratům statku, v němž sloužil Jan Cimbura, blahé paměti, a kam se nyní chodím dívat na hřібata a nevidaně jemnou srstí, kapličky, kterou loni před vánoci můj soused tak parádně opravil a jemuž za to tak hanebně málo zaplatili, a zemřelému se zde zvoní dvakrát. Ponejprv, kd yž ještě zcela nevystydl a neztuhl, to aby se zvěstovalo světu, že opět jeden život skončil a že tam musíme všichni, a podruhé, když zemřelého

pochováávají na putimském vršku do hlíny, a to aby se oznámilo milému Pánu Bohu, že se opět jedna duše dobrého Jihočecha vydává na cestu k němu. A proto zní první zvonění, nesené city pouze lidskými, jen srdcervoucně a teskně, zatímco druhé, mající blíže k Bohu, je usmířené a kající; první trvá půl hodiny, druhé celou hodinu. Hodinu proto, že tak dlouho probíhá smuteční obřad, od pobožnosti v kostele po pochování mrtvoly do hrobu. Takže zvoník musí ovládat hned dvojí mistrovství: trháním provazu rozlišit hlas lidský a hlas boží, a nadto se přesně strefit do času smutečního obřadu. Zvoníkem je ovšem můj soused Bernát, vždyť také proč by jinak opravoval kapličku, a nestalo se mu, že by se někdy minul s časem pohřbu: jakmile vyjde kněz ve smuteční rochetce ze zákristie a vykročí k oltáři, který tu v putimském kostele tak zvlášťně umístili do společného rohu dvou k sobě pravoúhle přilehlých lodí, děda, tři kilometry odtud vzdálen a zakryt vysokými stromy, spustí. A jakže ví, kdy začít a kdy skončit, neboť nebožtík už je zahrabaný? Ví, ale nepoví. Lidé stateční a lidé kumštovní nemívají důvod povědět hned všechno.

A já si myslívala: škoda, že je soused tak starý, sedřený a sešlý. Težko už mě přežije, aby mi zazvonil. Jsem z té duše přesvědčená, že to, co z člověka po smrti zbude, při dědově zazvonění možná znovu ožívá anebo se alespoň vznáší nad světem tak vesele a lehce, jako by tu ani o smrt nešlo, neboť děda má zápěstí hbité a v ruce velkou sílu a vytrvalost. Srdíčko se stěn zvonku dotýká téměř slastně, jak mě poučila sousedka, když jsem se jí svěřila s marnou tužbou; to Milouš, řekla, zvoní jinak, lehce taky, ale spíš táhle, tak do smutna; děda je rabiát, řekla, ten nikomu neodpustí, co je jeho. Milouš je jejich syn, naivní malíř, jehož obraz dopálené slepice, jenž visí v kuchyni nad sporákem, bych si tuze přála mít.

Avšak děda mi nezazvoní, ani kdyby mě přežil.

Stalo se toto:

Jiným zvykem dosud dodržovaným je stavění máje, malá slavnost pod vztyčenou májkou na horní návsi a potom střídavě stráž až do rozednění, aby nikdo ze sousedních vsí bílý kmen nepoložil; podríznutá májka je tu dosud pociťována jako urážka a ostuda. A během ve-

selí, když dospělí ohřívají buřty a pijí pivo, výrostci chodí po vesnici, v kbelíku malířskou štětku a rozdělané vápno, a na vrata mláďenců a panen poctivě oznámí, kdo s kým; a loni se namlsali beztrestného malování natolik, že popsali nejen vrata, chodníky, stěny, stromy a asfaltovou silnici, kdo s kým, ale taky - neboť třicátý duben je i dnem čarodějnic - napsali cosi mé sousedce na domovní průčelí. Co napsali, ona neví; děda našťestí vstal ráno tak včas a ostražitě, že vše smyl a zamazal dřív, než se přiběhla podívat, co to tam tropí. A pak oblékl sváteční černé sako a béžové kalhoty a vypravil se do školní ředitelny. To se děly věci.

Pak byly na podzim volby a děda ani má rozmilá sousedka volit nebyli, jako ostatně nikdy. Já, paní Kantárková, řekla mi ta, jíž přezdívalí bláznivá, mám svou čest a hlavu. A letos se opět stavěl máj a výbor uložil, aby se zejména dbalo na výzdobu obce, na návsí se dělal park a pod okny statků se vysazovaly růže: děda pak hlídal za vraty se sukovicí; snad ani nepřišli psát, jen heslo na vrata přilepit, ale zahnal je; a aby konečně vynutil vážnost své nezávislosti, svému prá-

vu nevolit, když nechce, a nezdobit si stavení vlajčičkami, když se mu to nelíbí, vyšlápl si na výbor, tentokrát ve všedním, a tam oznámil, že přestává zvonit. Jak vy ke mně, povídal, tak já k vám. A uvidíme, kdo koho potřebuje víc.

Vše kolem smrti člověka je přesmutné a vyznívá katastrofou; takže když zemřel první soused po dědově vypovězení, jeho snacha běží v pláči na výbor: a kdo bude zvonit? Našel se jeden dobrák a povídá: já to zkusím. A vzal klíč od kapličky a začal tahat za provaz. Já, které se místní aktuality donesou vždy tak po měsíci, povídám toho dne dědovi: Pane Bernáte, vy jste ráno zvonil spíš na veselku nežli na hrany. Děda tu urážku spolkl a ani mi neodvětil. O pohřbu pak sousedovi nezacinkal nikdo: zvonit deset minut, to už ruka bolí, a celou hodinu?

A zemřel druhý soused, dobrák opět otevřel kapličku a chopil se provazu. A že deset minut? Co by! Zatáhl pětkrát, zvonek na nezkušenou ruku odpověděl zlomyslností, provaz se zasekl tam kdesi v trámovi a zvonek zůstal trčet se srdcem nahoru a němý.

Při třetím úmrtí přišel dobrák za Baruš-

kou. Tak přece starému domluv, řekl, kazit lidem smutek, to není nic pěkného. A má rozmilá sousedka pravila s povzneseností ženy, pro niž se vedou války: Dobře. Přimluvím se. Ale nebude jen tak. A poradila dobrákovi, aby před dědou nějméně padl na kolena a prosil. Zda padl, nevím, ale prosil jistě, neboť děda zvonil.

Jak bude dál, nikdo neví. U lidí zásadových těžko lze měřit, jak velká dávka zado-stiučinění je usmíří. Jsou-li vůbec usmířitelní. Fakt ale je, že onoho dne, kdy opět zvonil, zazpíval děda své ovečce, kterou dvakrát denně pase na družstevním, o několik decibelů hlasitěji. Každý se svého kumštu vzdává nerad. Byť to bylo pro zásadu.

Jenomže zas přijde ten nešťastný třicátý duben a bude se zdobit či drzý výrostek namaluje Barušku na koštěti... - ne, nevěřím, že mi zazvoní, i kdyby mě přežil. Do našich křehkých lidských osudů zasahuje příliš mnoho zlovolných sil. Tak snad kdyby mi věnovali tu rozzlobenou slepici...

Září 1977

Hana Ponická:

Celkom skazený kocúr

Mráz nám spálil fazuľu aj sedem tekvic,
dom nám prepadli myši, a kocúr sa nehýbe.

Nepoznávame ho. Takto rok, aký to bol
zbojník, ubijca všetkých myší! Chytil jednu
myš, chraks! Zmizla najprv hlávka a zmizla
hneď aj myš celá v kocúrovi. Zmizla jedna, a
kocúr, fúzy v tremolo, hop hneď za druhou.
Len aby se nepresilili! - trpeli sme o život
zaslúžilého kocúra. Ale myši mu ďalej odo-
vzdávali duše bez všetkých prietahov.

Takto to šlo v prvom období kocúrovej
dospelosti, tojest v období jeho už plnej
schopnosti sebaobživy.

Po prvom období prišlo druhé. To už chy-
tal kocúr myši na vyššej úrovni. Stal sa gur-
manom, nežral chytenú myš z mosta doprosta
hneď a zaraz, ale pomalšie a s preťahovaním.
Jednoducho povedané, on tie vrtké božie stvo-
reniatka najprv mučil. Myš si beží, a kocúr
za ňou, pekne kol do kolečka, alebo škatule
hýbajte sa, alebo cik cak cez dvor. A keď už
myš, celá uhnaná, zastane, a v nemom údese

z tušenia svojej blízkej poslednej chvíľky zmeravie, zastane aj kocúr, a len tak trochu, pak ju labkou, nevezme myš do zubov, ale: na, a poběžkaj si ešte, no bežkaj. Alebo aj vezme tú myš medzi zuby, ale len zľahky, a vyhodí ju raz, dva razy do vzduchu, myš dopadne na zem, strasie sa z omráčenia, a vidí celá prekvapená: žije! naradovaná vyskočí a beží, zasa beží a len beží. A kocúr za ňou, capne po nej labkou, hohohó, myš! Nieže tak rýchle. Myška zastane, capnutie nebolo až také strašné, nezošokovalo ju. Dobre, tak teda pomalšie, ako myslíš, kocúrko. Aj tak sa dá, hocijako bežkajme, len nech bežkáme, nech žijeme. Nuž bežká myš pomalšie. Rýchlejšie! skočí kocúr zase ku nej a pohodí si ju z labky do labky. No ešte stále len tak blahovoľne, bez vytasenia pazúrov. Dobre, kocúrko, tak poďme rýchlejšie. Prečo nie. I rozbehne sa myš ako rýchlik. A kocúr za ňou. Hodinu, dve ju vedel preháňať, mordovať, kým ju naočisto neumordoval.

V tomto druhom období odišlo na druhý svet z nášho domu a dvora o čosi menej myší než v prvom. Druhé obdobie sú už aj myšky pochvaľovali. Nejedna zavše pozorovala od-

niekaľ z úkrytu kocúrove nové výmysly s nejakou menej šťastnou myškou, a tak si potom myšky povedali, že kocúr skultúrnel, že začína mať požiadavky, a teda mu treba výjsť v ústrety, tojest využiť jeho vzrastajúcu záľubu v bavečkách v prospech myšieho celku. Prišli tomu i okolnosti. Bol väčší pokoj, a tak mali myši viac času i zmyslu pre taktický zácvik. A prišiel do módy i balet.

Len teraz sa ešte zapáčili kocúrovi myšky! Donekonečna vedel sledovať piruety aj iné baletné figúry. A to už bolo tretie obdobie. Myši plesali. My menej. Hádam si len ten darebák nemyslí, že my mu budeme chytať myši?

Tie už prichodili celkom blízko ke kocúrovi a začali sa i dohovárať! No vidíš, však my nič, len si baletíme. Však ani ja nie. Ja len kukám. My sme myši. A ja kocúr. Každý máme svoje. Povinnosť? No ale predsa len ako to, no ale toto a tento, a prečo a začo, a takto a onak. Pravda, zavše ďaktorá myška ešte na debatu doplatila, ale čo bol jeden prípad proti všetkým tým masovým kántreniam myšieho rodu v minulosti! Okrem toho - taká myš doplatila obyčajne na vlastný nedostatok sebadôvery. Keď kocúr zbadal jej ľakavosť,

zlákala ho ku krutosti. Ale myši už pokoj, nech jej svetlo večné svieti, my sa vráťme do našej reality ke kocúrovi.

Tak a teraz sme s ním už v období štvrtom. Myši chytáme takto: ja vyzbrojená metlou, muž palicou a tľkom. Prevrátime v kuchyni stôl, zlomíme starej stoličky nohu - sláva! konečne sme myš privrzli. Muž ju ovalí, myš leží vystretá na zemi. Voláme kocúra, no poď, nech sa ti páči, prestreté! Ale kocúr len obchodí, odchodí, myšie mrtvolky sa mu nepáčia. On najradšej už len na živé hybké myšky pozerať, to hej.

Myšky behajú po dvore, kocúr leží na slnku, žmúri neúlisne na milé myšky. Myšky prídu ku kocúrovi a diskusia sa rozvíja. O čom diskutujú? O všeličom, kto by to všetko zaregistroval i zopakoval.

Tu i tam však predsa len - nevedno či pre náhlu tlakovú níž alebo z prostej túžby po zmene - kocúr sa náhle vymršťí, a myš, múdro počítajúca vždy a všade s kocúrimi pazúrmí - poďho v nohy! Kocúr myš preženie, myš hupne do diery. Učúpi sa na dne diery, kukne hore, zapískne. Kocúr kuká nadol na myš, zamrnká. Však je celkom milá, ale aká

Je milá!

A my len čakáme, kedy už priniesie myške k otvoru tej diery aj nejakú šálku dobrej čiernej kávy, aby sa im lepšie diskutovalo.

Alebo pohárik vínka? Lebo u nás v Bratislave na Drieňovej už aj víнком ponúkajú hosťa! Nielen kávou - ako u vás v Prahe na Bartolomejskej. Neveríte? Opýtajte sa Dominika.

September 1977

Božena Komárková:

Dvojití setkání

Je tomu asi patnáct let. Vracela jsem se v jednom podvečeru pozdního léta přes Prahu do Brna. Do kupé skoro prázdného přistoupili před odjezdem ještě dva studenti. Posloučala jsem se zájmem jejich rozhovor. Jeden se vracel k počátku semestru na filozofii do Brna. Ukazoval svému příteli básně, které společně komentovali. Druhý byl právě promován právník a s pohnutím líčil mohutný dojem, který v něm zanechal promoční ritus se slavnostními zvuky starých pozounů v aule Karolína. Rozhovor obou přeskakoval od přítomnosti k pionýrským vzpomínkám, a když jsem jim mohla nabídnout jízdní řád, aby v něm vyhledali spojení na Luhačovice, pokračoval další rozhovor už ve třech. Právník nastupoval na vojnu a měl se po ní vrátit na fakultu jako aspirant. Můj dávný známý, věkem od obou ne příliš vzdálený, působil na stejné fakultě v podobné funkci, a jmenovala jsem jeho jméno. Právník se k němu s hrdostí při-

hlásil jako ke svému příteli a náš rozhovor se obrátil k otázkám blízkým právnímu obzoru. V Brně jsme se rozešli jako dobří přátelé.

V té době ještě navštěvovala můj byt řada studentů k diskusím všeho druhu. Pozvala jsem je oba mezi ně. Slíbili to, ale nikdy k tomu nedošlo a neřekla jsem se. V jejich letech se na takové setkání rychle zapomíná a moje jméno jim neodhalilo žádnou kulturní celebritu. Zato já jsem podržela právníkovo jméno v dobré paměti. Jmenoval se Petr Pit-hart. Později se občas objevil v Literárních novinách inteligentní článek s právněpolitickou tematikou podepsaný jeho jménem. Jejich četba mi působila potěšení nejen proto, že mi byl autor znám, ale protože se věcně i morálně v mnohém shodovaly s mými stanovisky. Upozornila jsem své pražské přátele, hlavně Ladislava Hejráčka a jeho skupinu, aby s ním hleděli navázat přátelství. Ani k tomu nedošlo, protože vlny života se zvedly náhle velmi vysoko. Setkání, diskusí, úkolů do té doby vzácných, bylo náhle bezpočet, ale dny měly stále jen 24 hodin. Všecko to životní vzepětí, nesené opojným pocitem svobody mladším dosud neznámé a staršími znova nalezené, bylo

pak rychle zvalcováno tanky a zůstalo ticho.

Letos jsme se s Petrem Pithartem sešli po druhé. Ne sice jako tehdy fyzicky, ale takříkajíc meta-fyzicky, symbolicky a přece reálně, svými podpisy. V posledních dnech se mi dostal do rukou jeho fejeton a odhalil mi jeho dnešní osud: z nadějného adepta vědy o spravedlnosti je nyní metař pražských ulic.

Taková metamorfóza se všemi znaky absurdity se u nás stala banální záležitostí, které se už nikdo nediví, ba pohlíží na ni jako na něco normálního, což celou absurditu ještě násobí. Nepředstavuje jediný osobní osud, ba ani osud jen jedné generace. Za posledních třicet let se v něm již setkala generací několik, počínaje mou z první dekády tohoto století. Svoje dětská léta prožívala ještě v černožlutém stínu habsburského orla, s přesvědčenou vírou ve vítězství pravdy přijala jako drahocenné věno obnovu národního státu, prožila opojná léta svobodného studia, okusila tíseň nezaměstnanosti, vedla odboj proti nacismu a za mřížemi německých věznic se důvěřivě připravovala k návratu k přervanému životnímu úkolu. Avšak krátká leta po návratu jí dala poznat, že její místo je už jen

na periferii života. Likvidace inteligence se stala programem. Právnický zasáhla takřka jako stav. Ostatní byli vylučováni, pokud znamenali ideovou nonkonformitu, což byli hlavně filozofové a adepti sociálních věd. Tehdy existoval ještě důvod k domněnce, že jde o generaci jedinou.

Vysoké školy vyslaly v krátkých letech do veřejného života tisíce mladých lidí upřímně věřících, že jsou povoláni vytvořit nový věk, a stranická legitimace jim od počátku poskytovala možnosti, k nimž se dříve dopracovávalo jen s námahou a po letech. Po dvaceti letech se dožili osudu svých otců, a od té doby se proces likvidace každé odvahy a nadprůměru už nezastavil. Zasahuje všecky bez rozdílu, počínaje dětmi, které opustily základní školu. Vyšší vzdělání se stalo privilegiem, z něhož jsou za hříchy otců často vylučováni právě ti nejtalentovanější.

Jsme národem, v němž vyšší vzdělání hrálo po dlouhou dobu docela výjimečnou roli. Pronikali jsme na své místo mezi kulturními národy skoro po 200 let jenom tak, že z nediferencovaného národa drobných zemědělců se vydělovali snaživí jednotlivci studiem

k vyšším sociálním a kulturním funkcím. Široká veřejnost si jich vážila a uznávala je za své vůdce. Studium bylo v národě drobných lidí vždy spojeno s hmotnými obětmi, ale úřední moc neměla nikdy oprávnění odmítnout koholi z jeho uchazečů. Na rozdíl od toho dnešním adeptům vyššího vzdělání nepomůže ani nadání, ani sebevětší píle dojít aspoň k maturitě, když ji úřední moc nepovolí. Žádná jiná země nezachází se svými talenty s tak přezíravým cynismem. V posledních letech se u nás právem ujal výraz kulturní genocida. Máme v tom historický precedens z období protireformace, vyznačující se mnoha analogiemi až na to, že tehdy byla dílem cizí dynastie, která vládla poraženým.

Habsburkové si po svém vítězství zabezpečili novým zákonem nesesaditelnost a současně jím uložili všemu obyvatelstvu konfesiční konformitu s panujícím rodem. Nonkonformisté, kteří nedovedli překonat staletou husitskou herezi, museli odejít ze země nebo se uchýlili k životu dvojí tváře. Pálily se knihy psané v heretickém duchu /jiných skoro nebylo/, lidé byli v honosných barokních kostelích školeni v nových pravdách, sveřepí

jedinci či skupiny byli posíláni do vězení nebo ekonomičtěji do tureckých válek, a když přestaly dragonády se svým misijním působením i kvartýrování vojska v ožebračených městech, byla každá snaha po zlepšení poddanského osudu výukou do řemesla a přijetím do cechu vázána na kádrový posudek a milostivé svolení duchovní i světské vrchnosti. Přirozený důsledek této kulturní genocidy byl, že národ, po generace zbavovaný své kulturní minulosti a elity, podléhal i genocidě národní a byl by jí propadl, kdyby radikální změna evropského duchovního klimatu neučinila protireformaci konec, a se svobodou ducha nevrátila národu možnost dobývat znova vlastní kulturní statky, aby se s nimi vrátil do společenství vzdělaných národů.

Tato epocha nicméně nezmizela beze stopy. Jedním residuem byla nepřeklenutelná propast mezi národem a Habsburky, jež uspíšila jejich odchod ze scény dějin. Druhým zůstala mentalita dvojí tváře, jednak jako jasné vědomí o absurditě vnucené situace, v níž se zdánlivě bez protestu proměňuje ve skutečné, když se lež stává pravdou a zbabělost životní moudrostí, ale tato skutečnost se přijímá

jen s bezmocným úpocitem zahanbení. V těchto polohách žijeme nyní druhou protireformaci, přestože se předchozí generace domnívaly, že je už neškodným muzejním artyklem, odkud je návrat do dějin nemožný.

/V roce 1964 jsem napsala na toto téma osobní dopis ideologické komisi ÚV KSČ, když cenzura před nějakým časem uvolněná, začala znovu po staru omezovat kulturní život. Na rozdíl ode dneška ÚV nepřijal tento dopis jako trestní záležitost. Poslal za mnou do Brna dva soudruhy k obšírné diskusi, a i když nakonec každá strana zůstala na původním stanovisku, policejní postih nenásledoval. Teprve 12.ledna 1977 za nočního přepadení mého bytu odnesla policie jako součást chudé kořisti také kopii tohoto dopisu, a je jedinou písemností, kterou nevrátila./

Takové a podobné vzpomínky a úvahy mě napadaly nad fejetonem Petra Pitharta, psaného lehkým perem a humornou dikcí, která bývá obranným reflexem zraněných duší a nezlomeného vzdoru. Záhy již i děti jeho generace odejdou do základních škol, a bude-li pokračovat přijímání ke studiu ne jako výběr talentů, ale jako cynická msta otcům, pak tato mládež,

radikalizovaná křávdou svou i křivdami na svých rodičích, odvrhne nejen stíny, ale i kлады naší společnosti, a bez naděje, která jí hned na prahu života surovým úředním zá-
krokem byla vzata, propadne nihilismu, nebo se upne jako k ideálu k formám společnosti za našimi hranicemi, jejichž skutečnost nezná a jejichž problémy nepochopí.

Nechtěli bychom, aby z nich rostli msti-
telé. Nechceme, aby se vršily zvraty a zlomy. Avšak chceme respekt k důstojnosti člověka a chceme především, aby mládež se svou žízní po spravedlnosti jim mohla svobodně sloužit. Ná-
rod dostal letos na krátký čas vůdce nepopi-
ratelné morální autority, který umíraje při-
pomněl, že hodnoty pravdy a lidskosti stojí za to, aby se za ně trpělo.

Na této platformě sešly se kromě různých stanovisek také všechny generace od nejstarší, naplňující osmou dekádu svého života, přes onu, která po válce zaplavila univerzity, k trochu mladším, kteří jako chlapci ozdobili svá prsa pionýrskými šátky, až k těm nejmlad-
ším, žíznivým touhou po vědění, k němuž jim byl zabráněn přístup. Ti všichni, pro něž hodnoty ducha a věrnosti znamenají více než

kariéra a životní pohodlí, tvoří neviditelné, ale tím reálnější bratrstvo solidarity a naděje.

Petře Pitharte, děkuji Vám, že patříte k němu!

Erno 1. října 1977

Jaroslav Hutka:

Cestou za Quijotem
/Zdeňkovi Urbánkovi/

Opominu možnost, že by mě za ním nepustili, protože bych ohrozil vnitřní bezpečnost, jak mi nedávno napsalo ministerstvo vnitřností. Stejně bych nejel. Nevím, o čem bych si povídal s člověkem, který z jakéhosi nepochopitelného rozmaru dělá souboje s větrnými mlýny. Zadal si úkol, o kterém věděl, že ho nezvládne, a tím se vloudil do dějin. A tak co? Být Španělem, tak to možná pochopím, ale u nás pro to nemáme vyvinutý smysl. Ne, že by tu nebylo dost potvor, které nad našimi hlavami mávají svými lopatkami. Ale proč se s nimi pouštět do křížku? Všelijakých Servatsónů jsme tu měli dost, ale ti SE RVALI mezi sebou a potvory, co mávají lopatkami nad hlavou, z toho měly užitek. U nás je to prostě jinak.

Svou historickou příslušnost jsem pocítil v sedumnácti na chmelu. Jel jsem tam z cizího zájmu. Z trestu jsem šel škubat na

chmelníci. Ti lepší šli za odměnu na kombajn. Mně se pod širým nebem líbilo. Větríček foukal, sluníčko svítilo a holkám se ruce jen míhaly, aby toho hodně nadrbaly. Já v podvečer holky obešel, každé z košíka vzal hrst chmele a večer si pyšně kráčet do hospody s jedním odznáčkem za věrtel. Pak na mě některá čekávala, abych jí vynahradil, co jsem jí vzal. Ale provalilo se moje potěšení, a tak kombajn, který byl pro jiné odměnou, se měl stát pro mne trestem. Nebyl pod širým nebem a na osum hodin denně školáky znásilňoval pásovou výrobou. Na věrtelovou mzdu mě nenachytali, tak si mě lapili do hodinové.

Vešel jsem do haly. Kombajn v ní děsivě hučel a řval. Byl jsem postaven k válečkům, kde není možné se ulejšvat, protože co neudělám já, musel by udělat jinej a to by bylo ode mne sprosté, když беру tolik, co ostatní. To je kouzlo hodinové mzdy. Přestal jsem být na vlastní pěst a byl solidarizován pásovou výrobou, přestože jsem šel vlastně studovat malířství. První den jsem chtěl rachotící mašinu vyzvat na souboj, ale jakési, ještě neuvědomělé, národní povědomí mě varovalo. Stroj by mě zesměšnil a spolunámezdníci by se

posmívali. Tak to u nás chodí. V noci jsem na palandě usilovně přemýšlel. Nedá se nic dělat. Je nutno tuto realitu přijmout jako realitu. Uznat existenci potvory, ale ovládnout ji jinak a být zticha. Najít skryté místo, kde jsou válečky zapasovány do železného rámu konstrukce, a nenápadně tam v pracovním zápalu vrazit očko, kterým jsou štoky upnuty na horní drát chmelnice.

Den nato se zadrhly válečky a stroj hrozil zalknutím. Rychle byl zastaven a námezdníci si šli pod širé nebe zakouřit. Já očko vyndal a šel též. Hledala se porucha. Nenašla. Kombajn byl puštěn a šel normálně. Loudavě jsme se vrátili, než se kombajn začal zase zalykat. Vypisovaly se sázky, kolikrát se kombajn za směnu porouchá. Technici a opraváři šíleli, námezdníci byli spokojeni a já se usmíval pod fousy. Pak se začly stahovat sítě. Opravář postával vedle mne, protože se začlo tušit, že mystická neposlušnost molocha má zdroj ve válečkách. Ovládat potvoru bylo čím dál těžší. Když se stroj zastavil ještě dvakrát, zrovna ve chvíli, kdy opravář vedle mne nestál, pochopil jsem, že je nutno solidarizovat i odpor proti pásové výrobě. Pro-

zradil jsem se svým spolunámezdníkům. Hodinová mzda běží, ať stroj jde, nebo stojí. Pochopili. Nikdy jsem netušil, kolik technického nadání se najde u lidí studujících výtvarné obory. Hučící potvora byla příštího dne ohmatána ze všech stran a dokonalý anglický kombajn se od toho dne začal chovat podivně. Aniž se rozbil, odmítal pracovat. Stali jsme se pány nad obludou. Na nic se nepřišlo a mě začlo napadat, že u nás nejde nic měnit, pouze se to bez nároku na slávu naučit jemně ovládat. Být poddaným hodinové mzdy a skrytým vládcem kombajnu.

Tak si tu pokojně žijeme v hodinové mzdě se svým mlýnem, který čas od času porouchají naše očka, jež nenápadně strčíme do válečků. Vyprávíme si vtipy, vesele se smějeme a večer, když jdeme z hospody, honíme holky do stohu. Čas vesele plyne, až najednou cosi zaťuká o chodník. Hůlka. Vyťukává morzeovku stáří, své SOS lodi, která je hnána ke konečnému skalisku. A už je jaksi hloupé strkat očko do válečků, je jaksi hloupé myslet si, že mzda běží, ať stroj jde, nebo stojí. Proč vlastně to všechno. Člověk se vydal životem na vlastní pěst a jak to, že se dostal na pásovou výrobu?

Chtěl se učit malířství a místo toho sabotuje kombajn. Strká do větrného mlýnu tajně drátky, ale jeho lopatky mu stejně nakonec posměšně zamávají nad hlavou. Při tomhle SOS znovu se rozpomínám na svou historickou příslušnost, nasedám směšně a sám na svou Rosinantu a vydávám se na cestu za Quijotem. Jako bych slyšel, jak si spolunámezdníci říkají: "Zadal si úkol, o kterém ví, že ho nezvládne, a chce se tím vloudit do dějin." Zvedám kopí a rozjíždím se, protože na obzoru vidím svůj větrný mlýn - historickou příslušnost.

4.10. 1977

Jiří Gruša:

Nevěsta na prodej
aneb
Národní opera Čechů

Když před sto lety 9. listopadu v opovr-
 žení umíral Karel Sabina, měla opera, k níž
 napsal libreto, za sebou už ke stovce repríz
 a bylo zřejmé, že je to umělecký čin, který,
 kdyby nic jiného, zajistí i libretistovi jis-
 tou nesmrtelnost přinejmenším na způsob tako-
 vého Da Ponteho nebo Schikanedera. Ale v Če-
 chách se v ten čas libretistovo jméno neobje-
 vovalo /protože nesmělo/ ani na divadelních
 cedulích. Národ tím dával najevo, jak je mu
 nepříjemné, že jeho operu spolustvořil tak
 trochu fízl.

Tvářili jsme se tenkrát, že Sabina vůbec
 nebyl. On, nejčistší český literární prole-
 tář, bystrý a původní kritik, romanopisec du-
 masovské plodnosti, z jehož díla se dají do-
 dnes dvě tři věci číst /což nelze říci o vel-
 ké většině těch, kdo nad ním tehdy ohrnovali

nos/, barikádník svatodušních bouří, muž odsouzený k smrti, který si odpykal osm let žaláře, zatímco plejády jeho posměváčků si doslova dávaly jenom Bacha, měl být mrtev ještě před smrtí, a věru dokázali jsme to tak snadno a rychle jako předtím jsme dokázali nedat mu ani najíst, když se z toho kriminálu vrátil a nebyl ještě Roman, důvěrník pražské policie. Roman! Ta ironie romantického romanopisce. Roman Sabina, který z hladu a deziluze /té, co zabila Havlíčka, když se vrátil mezi své/ začal dopisovat nakladatelství, které nakonec jediné pro něho mělo honorář a které tudším někdy tou dobou ostatně vedl jistý Sacher Masoch, muž s literárním pozadím, tatínek onoho Masocha, co pokřtil masochismus.

V jedné studii /od Fučíka?/ se říká o K. S. /tak cenzorsky jsme označovali našeho libretistu, když byl prohlášen za zrádce národa/, že smrt by tu bývala lepším řešením. Ale ono se to lehko radí, když má člověk opravdu na vybranou. Já bych se vsadil, že K. S. za těmi pány od policajstva nepřišel sám. Však víme, jak se to dělá. Ale já vidím jinou scénu. Leopold, rytíř von Sacher Masoch sedí v biedermeierovském útulnu pražského policej-

ního ředitelství, ředitel v ředitelské pracovně, před sebou román Roman, a najednou ejhle: zpozorní. V papírech toho zajímavého človíčka, muže s tak okatě neblahou hvězdou, je záznam o jeho asi-zploditeli. Tak vida, le-voboček! En-passant - dítě páně rytířových vrstevníků. Takový motiv! To bude jistě zají-mat Lea, mou talentovanou ratolest. A pan ře-ditel, dojat, rozmáchlým škrtem poopraví sumu navrhovanou za autorský arch..., směrem vzhů-ru.

A díky tomu bude K. S. živ.

A díky tomu česká hudba o čtyři roky po-zději přijde ke svému národnímu KuSu.

Inu, tak to tu chodí.

Zač všechno vlastně nevděčíme té pomlou-vané Vídni?

Ono se nerado na takové věci myslí. Pro-to žádný div, že nám ten K. S. k srdci nepři-rost. Asi že tolik připomíná náš vnitřní stín. Naše kolektivní instinktivní já, které nevě-domě ví, co naše bdělá představa o nás jako takových jaksí ne a ne přijmout. Proto se v Čechách na nejvlastnější české, tj. sabinov-ské, téma ani po celém století nenajde křoudná monografie.

To není náhoda nebo nedopatření, ale důkaz až neurotické identifikace s naším abstraktním sebeobrazem. A taky důkaz neochoty přijmout svůj vnitřní protiklad, svého niterného protihráče, jako nutný korektiv pobytu, chcete-li, ve skutečnosti.

Prostě dobře o Sabinovi, důsažně o něm. by ještě dnes znamenalo špatně o nás.

A tak mu trochu upíráme i tu Prodanku. Zdá se to ostatně snadné. Příběh je pitomoučký i na selské poměry. Jedině Smetanův génius - potud mínění - z toho mohl udělat dílo. Českost té opery - je hudební českostí. Proč ale ~~se k tomu~~ zrovna na tomhle materiálu? Nebyla by se k tomu údělu lépe hodila ta naše Valkýra, kněžna Libuše? Anebo Dalibor, hrdinštější a muzikálně stejně dobrý?

A to už pomíjíme celou řadu jiných kandidátů.

Koneckonců... je hudba, ten jediný opravdu nadnárodní sdělovací kód, tak národnostně determinována? Neodvisí spíš od dobové školy... stylu? Tuhle jsem slyšel německou nahrávku Prodanky a věru předčila ty naše poslední, a namouduši, že Němčouři to zpívali zcela přisvojitelsky /jak se ostatně na dílo

výmarské ražby sluší/.

Že by přece jenom ten K. S.? A jako spolutvárce, ne pouze bezděčný šťastlivec, po jehož škváru - anebo aspoň nedomrlci - sáhl kouzelník?

Skoro myslím, že ano. Aspoň co se toho zlidonárodnění týká. K. S. po pádu, tj. po smlouvě s čertem, vytváří svou podvědomou sebeobhajobu. Max Brod, tuším, první /a je opět příznačné, že to byl člověk jaksi zvenčí, a tedy schopný odhlédnutí/ mluví o podvědomé motivaci Prodané nevěsty:

"Jak možno věříš, že bych já /K. S./ pro-
dal svou /při/!..." atd. My dodejme, že stej-
ným dešifrujícím klíčem je i technika toho
prodeje, totiž princip zrahy - nezrahy. Aby-
chom citovali: "ne podvod - pouhá lest. Jen
když k své milé p_r_á_v_o_mám, jsa synem
otce Míchy." Nuže ne Jeník Horák /Roman/, ný-
brž Karel Sabina /syn Tobiáše Míchy/. V kolí-
ka libretech, v kolika textech Sabinových se
vrací zrada - nezrada, zrada za dobrým účelem.
Omluvitelný fígl. Motiv napáleného, a tím
překonaného násilí. To je pro analytika a mo-
nografistu, který se jistě jednou tohoto té-
matu chopí, přímo sbírka dokladů o hlubinném

zdroji této inspirace.

Ale pozor, nejedná se jen o sebeobhajobu nebo útěchu. To by sotva stačilo člověku, který se po celý život zpíral k vznešenému /vždyť právě aristokratická sebeprojekce je pro našeho proletáře snad nejcharakterističtější rysem/, a který dovedl svůj vznět následovat až pod šibenici. Líp se dá říci, že ponížen a sražen, přece jen se nezabydlel ve světě schizofrenních protéz jakéstkés psychické rovnováhy, nýbrž našel jinou filozofii. Pokud filozofii zde chápem po staru jako způsob života, nikoli jako výsadní kolbiště intelektu. Filozofii ponížených /což ovšem nemusí nutně znamenat poníženou filozofii/, tedy názor, který mezi vysokým a nízkým, vážným a komickým, důstojným a nedůstojným, posvátným a profánním nerozlišuje podle toho, jak to samo za sebou šlo a běželo ve svém plodném zmatku daném pánembohem, jenž ovšem v našich končinách fandí víc tomu komickému. Nebolí řečeno auerbachovsky a přeneseno do roviny literárního projevu: stylové míšení s výrazným příklonem k stylu nízkému, tato vlastní šance české literatury a dnes i její nejvlastnější doména v jinonárodním kontextu. Vyjádřený,

artikulovaný zkušenostní archetyp trápeného Česka. Truchlá veselohra bezkatarznosti.

Změna ne dramatem, leč vyhnitím a lstí. Anebo přesněji: fíglem /to, když se něco přece jen očividněji hne/. Neboť opět slovy Prodan-
ky: Blázni byli, kordy měli. Zkušenost, že se lze dočkat. A zkušenost, že i fíglem lze dostat svou věc.

Ne, nebylo v tom K. S. dobře, jako ostatně málokterému hrdému srdci. A zajisté necítil se už vůbec šťastný. Jenže znovu: k této filozofii po pádu patří i zkušenost, že štěstí není pro život v pořadí nutných podmínek na zvlášť významném místě. Ba, že v tuzemsku je nejužitečnější obejít se dokonce i bez práva na jeho budování, jelikož to příslovečné "right of pursuit of happiness" zde jako by napořád znělo takto cizojazyčně.

Příběh o prodané Mařence archetypii Česka výtečně pos tihuje, ano, on ji operně otesává do holého modelu.

A to je, proč "národ své Prodance porozuměl" a proč Smetana, který už dávno chtěl napsat komickou operu, se zrovna taďy tak vyžil a strefil.

Zpíváme prostě o svém spodním já, o svém

fíglu na dějiny. Je to špatné? Nevím. Netroufám si to soudit. Zcela určitě to však je národní.

Letos o vzpomínkové slavnosti u příležitosti století, co uplynulo od Sabinovy smrti, to bylo pěkně prokázáno. Škoda, že se ten sabinovský memoriál konal tak brzy zjara - i když umístění do Zlaté kapličky bylo více než vhodné! Kde líp demonstrovat životnost naší národní buffy! Koukal jsem se na to u jedněch milých známých, v uších mi zněl překrásný pochod ze začátku třetího jednání, a přítomní zatím kráčeli jeden za druhým k podpisovým archům Sachra Masocha jistě přesvědčení, že podpisujíce se jako Jeníkové Horáků, nakonec stejně vyjdou na náves co praví Míchy otce syni.

A nevěsta? Nu, ať se dívka utiší: "Vždyť neví, jaké za tím vším se pro ni štěstí chová."

5. října 1977

Zdeněk Pochop:

Omelette surprise

Čtu Vaculíkův fejeton a říkám si, to se tak někdo má: sotva vyjde z domu, už se na něho lepí příběhy, na Karlově mostě potká paní Pithartovou, jdou spolu na víno a ve vinárně je osloven neznámou, tajuplnou paní, která mu slibuje zavolat domů, ačkoliv se do- vídá, že u Vaculíků už dávno nefunguje tele- fon... Mně se nikdy nic nepřihází. Snad je to tím, že vycházím málo z domu, na Karlově mostě jsem byl naposledy před třemi roky, a to jsem nepotkal paní Pithartovou, nýbrž je- jího manžela, a ani jsme nešli na víno, vymě- nili jsme jen pár vět, oba spěchající ke svým rodinám. Za mnou by asi musely příběhy cho- dit domů.

A jak tak závistivě medituju nad Vaculí- kovým fejetonem, najednou si uvědomuju, že za mnou skutečně nedávno cosi tajuplného, ne- pochopitelného přišlo až domů, a že by o tom stálo za to vyprávět nejen kamarádům, kteří, jak se ostatně ukázalo, toho nejsou ani hod-

ni. V duchu jsem si tu příhodu spojil s norvéžskou omeletou, která bývá rovněž nazývána omelette surprise, tedy překvapení, neočekávaný dar nebo také /jak se dodatečně k vlastnímu překvapení dočítám ve slovníku/ - podvod.

Moje příhoda za mnou přišla v situaci, kdy člověk věru nečeká žádné překvapení, tím méně dar nebo dokonce podvod. Ten by ovšem přijal s nejmenším vzrušením, neboť je zvyklý. Tapetoval jsem kuchyň. Zbýval špajz, což ani žádný pořádný špajz není, nýbrž jen skříň od podlahy ke stropu v rohu kuchyně, která se od obyčejné skříně liší hlavně tím, že jednu její stranu tvoří zeď vedle okna, druhou stranu tenká cihlová příčka nahozená maltou a čelo tvoří dřevěný rám s menšími dvířky nahoře a většími dole. Však tyhle moderní náhražky za pořádný špajz asi znáte. Vnitřek se tapetuje velice špatně, protože i po vysazení polic zůstávají na bocích pevné dřevěné konstrukce - silnější svislá lať, do které jsou začepovány dosti mohutné příčle, jejich zadní konec je volný.

Zatím jsem vždycky boční strany špajzu tapetoval tak, že jsem rozstříhal tapetu na

menší obdélníky, které jsem vlepoval mezi jednotlivé příčle. Je to zdlouhavé a otravné, neboť výsledek neodpovídá vynaložené námaze.

"A nedalo by se to dát nějak pryč?" otázala se dcera, která mi při podobných akcích stává ku pomoci. Myslela ony překážející boční konstrukce.

"To by se tedy nedalo," odpověděl jsem bez rozmyšlení a z hlubokosti přesvědčení, ale přesně v té chvíli jsem si povšiml, že obě svislé latě se začepovanými příčly jsou k přednímu rámu připevněny pantíky. Což tedy znamená, že bočnice jsou odklápěcí, usoudil jsem, a hned jsem jednu začal odklápět. Jak vidět, může člověk ještě po šestnácti letech učinit ve vlastním bytě objev.

Navzdory tomu, že visela na pantech, odklopit šla ta dřevěná konstrukce velice špatně. Byla totiž přichycena k tenké příčce několika hřeby. Nicméně jsem od svého záměru neustoupil, ačkoliv se sypala omítka a já ještě jednou zapochyboval o správnosti svého úsudku. Jaký to podivný rozpor - ačkoliv je upevněna na pantech, aby se dala odklápět, je zároveň ke zdi přichycena hřeby, aby se odklápět nedala. Tak jsem ji tedy odklopil a

učinil překvapivý objev: s okrajem svislé latě končila omítka a volný prostor za latí byl ucpán zmačkanými novinami, tu a tam přichycenými ke zdi trochou sádry. Takhle mi tedy za drahý peníz v šedesátém roce stavěli byt? Z novin a sádry?

"Co to je?" zeptala se dcera.

"Noviny," odvětil jsem a jedny vytáhl, abych jí ten pozoruhodný stavební materiál předvedl. "Odborářský deník Práce," konstatoval jsem a začal noviny opatrně rozbalovat. Byl jsem troch u zvědav. Kohopak jsme to tenkrát v šedesáté m roce bratrsky vítali, koho chválili a za co komu zlořečili? Na titulní straně jsem přečetl zřetelné datum. 20.května 1974.

Takováto krásná záhada přišla tedy za mnou až domů. Ti, kdo rádi čtou detektivní příběhy, jistě ji ocení. Kdykoliv jsem však tenhle příběh vyprávěl kamarádům, ptali se mě: "A co tam bylo?"

"Přece ty noviny z roku 1974," odpovídal jsem trpělivě. "Rozuměj, nastěhoval jsem se do tohoto bytu v roce 1961. Tenkrát byl dům nový. A od té doby v něm bydlím nepřetržitě. K tomu, aby bylo možno cokoli vložit

za svislou lať bočnice, je třeba všechno ze špajzu vyrovnat, vyjmout police, což je velmi nesnadné..."

Netrpělivě mávali rukama. "Ale co tam bylo kromě těch novin?"

Noviny je nezajímaly. Tady jsem většinou ztrácel trpělivost já. "Co by tam mělo být? Podívej se, v norvéžské omeletě je zapéčena zmrzlina. ZAPEČENÁ!"

Jenže norvéžská omeleta je také nezajímala. Jsem přesvědčen, že kdyby jim ji přinesli hořící na stůl, ani by se nepodivili, až by pak uvnitř objevili zmrzlinu - překvapení - surprise. Vůbec by asi nezkoumali, jak se tam ta zmrzlina dostala, a patrně by to ani nepokládali za překvapení. Snad spíše za podvod.

Pro mněhé lidi je norvéžské omelety škoda.

Praha 7.října 1977

Jelena Mašínová:

11.X.1977

/předmluva k fejetonu/

Při probírání pozůstalosti mého spisovatele Pavla Kohouta, pozůstávající z papírů, které dne 11.V.1977 v 9.00 při zahájení exekučního stěhování zůstaly na jeho psacím stole, takže jsem je mohla zachránit pro pozůstalé, našla jsem text z 20.III.1977, který můj spisovatel Pavel Kohout vyřadil jako nezdařilý. I tak se mi jevil lepší než vše, co bych za daného stavu - jako stíhaná vyšetřovatelem Drem Marcelem Malkusem pro trestný čin napadení úřední osoby podle § 155 odst. 10a, 2b i § 156 odst. 2 tr.zákona a dále pro trestný čin výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr.zákona - mohla k 60. narozeninám našeho spisovatele Zdenka Urbánka napsat sama: proto jsem se rozhodla jej použít. Originál je koncipován v první osobě sing.; abych se vyhnula stíhání svým spisovatelem Pavlem Kohoutem pro trestný čin plagiátu, abych přimísila rovný díl vlastní in-

vence a především, abych lehkým zcizením zvedla její literární úroveň, převedla jsem původní předlohu důsledně do třetí osoby sing. a zamlčený podmět standardně nahradila slovem "manžel", které můj spisovatel Pavel Kohout zásadně neužívá.

20.III.1987

Na Karlově mostě tavilo slunce poslední řetězy sněhu. Manžel zvolnil. S šedesátkou na krku už manžel nehodlal skákat přes kaluže. V kapse hrála manžela Vaculíkova knížka Po kopytě na Praděd; ani jako ředitel největšího nakladatelství v zemi neporušil tradici: první vydání vyšlo v opisech. Některé návyky z t ě c h let nám vstoupily do krve. Už nikdy nechtěl manžel auto, natož telefon. Už nikdy manžel nepotřeboval svaz, natož stranu. A už nikdy nedokázal mít upřímně rád policisty, přestože nosili zas modré uniformy s číslem a převáděli penzisty přes ulice. Vrátili jsme se jen do bývalého bytu, když premiéři Hanzelka a Zikmund, úřadující v týmu na palubě vrtulníku, vysídlili z historických čtvrtí 613 tajných slu-

žeben a zrušili 40l konspirační a reprezentační byt, aby okna starých domů zářila do noci teplým světlem neodposlouchávaného života.

Toho člověka si manžel všiml, až když strhl s hlavy lovecký klobouček a mávnul jím, že štětka hrábla o mokrý sníh.

Klaním se, vykřikl, - pane presidente.

Pár chodců se pohoršeně ohlédlo. Manžel s nimi vyměnil letmý pozdrav a požádal je pohledem, aby nevychovali odpustili. Každý školák věděl, že se i vedoucí státníci oslovují pouze jménem. Presidenti - ve slově se opět ustálilo "s" - měli ostatně dávno jediný úkol: rok odpovídat na stížnosti a podněty pracujících; podle ústavy byli vybíráni ze spisovatelů a losem. Členství v obou politbyrech odmítl hned Jaroslav Seifert; jako jediný byl přímo jmenován odstupující legislativou, která si tím zajistila zachování občanských i lidských práv. Ostatní presidentské funkce zrušil Ludvík Vaculík, ponechav si však titul vrchního velitele. Co vypadalo jako typicky vaculíkovský rozmar, ukázalo se být typicky vaculíkovskou fintou. Po roce, který strávil se svým pobočníkem Grušou věč-

šinou v kasárnách, objevila v sobě řada důstojníků, původně plánujících převrat, ovocnářský, opravářský, ba i literární talent; pochopili, že se s ním uživí důstojněji, ale především bezpečněji. Vrchní velitelství složil až Alexandr Kliment, prohlásiv, že není slučitelné s hodností degradovaného četaře; armáda to přijala s úlevou, když generály oslovoval Znejmilejší, volal těsně před přehlídkou, že se o pět minut zpozdí a jednou čekala nastoupená vojska dva dny. Spisovatel Landovský, pasovaný doma i ve světě na Haškova dědice za román Hodný policajt Bohouš, shledal záhy po inauguraci, že už nemá co rušit a měl by začít systematicky vyřizovat stížností a podněty pracujících; po týdnu utekl s cirkusem. Zdeněk Urbánek rezignoval rovněž, když se mu ani po čtrnácti dnech nepodařilo dokončit rozhovor s prvním stěžovatelem; z vrozeného taktu ho nikdy nepřerušil a po osmi hodinách pozval vždy s omluvou na zítřek. Další los určil naštěstí Václava Havla, který proměnil presidentskou kancelář v největší a nejlépe fungující úřad v republice; mezinárodní popularity si dobyl tím, že zahraniční státníky vítala místo hradní stráž

skupina Plastic People of the President. Proto po něm manžel nastoupil jen velmi nerad, když se nečekaně omluvil vylosovaný Karel Kosík, že nestačil včas dopsat svou knihu, vylosovaný František Pavlíček, že je zcela zaneprázdněn řízením kanceláře pro stíhání kulturních zločinců, vylosovaný Ivan Klíma, že chce počkat, dokud nevdá dceru, vylosovaný Jaroslav Hutka, že má Jupitera v Saturnu, a vylosovaný Karol Sidon, že ho to nebaví; při vracení mandátu stálému delegátu Charty 77 u předsednictva vlády prof. dr. Jiřímu Hájkovi, DrSc, převrhl kalamář na perský koberec a propálil barokní stůl. Manžel si za svůj souhlas vymínil, že tiskové orgány všech politických stran i společenských organizací se obejdou v případných polemikách s ním bez jeho veršů na soudruha Stalina, protože od jejich uveřejnění uplynulo právě 35 let.

- Pardón, zakoktal muž s kloboučkem a jeho tvář zbrunátněla studem, - já nerad, Mistře...

Za deset neděl od svého nástupu /6. leden - Den Charty/ dokázal manžel jen udržovat chod Havlova aparátu, což bylo méně pracné než udržovat v chodu automatické hodinky,

a odbourat všechny tituly s výjimkou akademických. Tím víc manžela zamrzelo, že jeho jediný vklad byl právě zneuznán.

- Říkejte mi pane Kohout, řekl manžel chladně.

- Pardón, zašeptal muž a jeho tvář zbledla úlekem, - já se omlouvám, to mě tak vzalo to setkání...

- My se známe? zeptal se manžel udiveně.

Manželova nejistota jako by mu do žil vrátila krev. Napřímil se, nasazoval klobouček a řekl s neobratně skrývanou úlevou.

- Pardón, to je omyl.

V tu chvíli ho manžel poznal: do jeho tváře ani dalších deset let nevěpsalo rys, který by jí dal punc jedinečnosti; ta pečlivá vyfešákovanost, ta úporná snaha o osobitý detail - t.č. klobouček - podtrhující naprostou, nezahladitelnou a nenapravitelnou konfekčnost těla i ducha, to vše mohlo patřit jen jedinému člověku.

- Ne! řekl manžel stroze, - žádný omyl. Vy jste vedl to komando, co mi desátého ledna před deseti roky za bílého dne uneslo na Hradčanech manželku a trhlo jí přitom meniskus!

- To já ne! zvolal naléhavě, - to Martinovský!

- Tak jste ten, kdo mě jedenáctého ledna vypáčil heverem z auta, zkopal a nadával mi spisovatelských sviní!

- Ne, ne! To byl přece Vondrák!

Manžel horečně uvažoval.

- Vzal jste nám třináctého ledna telefon!

- Ale to Hacapěrka!

- Tak to jste vy, co mi jednadvacátého ledna sebral řidičský i technický průkaz a navíc občanku!

- Pane pres... Mistř... pane Kohout, věřte mi, to byl Rokyta!

- Zastavil jste mi devátého února sociální i důchodové zabezpečení!

- Novák vám ho zastavil!

- Zrušil jste nám čtyřiaadvacátého února užívací právo na byt!

- To byli Málek s Kučerou!

- Neuznal jste mi třetího března u technické prohlídky auto, dodané přímo ze servisu, dokud nebude mít státní test, i když jste věděl, že ho soukromníkům nedělají!

- To si vymyslel Havránek!

- Zatkli jste nás s mou ženou čtvrtého března večer u Zlaté hrušky jak dva bandity, zavřel do Ruzyně a za hodinu pustil bez omluvy!

- Ne! To vás buzeroval Hrouda!

Na čele mu vyvstal pot.

- Vystěhoval jste nás jedenáctého května exekučně z bytu a odvezl mou knihovnu i archiv do vlhkého skladu!

- Tomu velel Šetelík!

- Navedl jste pár neinformovaných lidí ze Sázavy, aby se vydávali za delegaci, která nám přišla šestého června vyhrožovat!

- Já??? To Čížek!

- Křivě jste obvinil mou ženu, že vás při zatýkání kousla!

- Ježíšmarjá, já ne!!

Manžel toho měl taky dost.

- Tak člověče, řekl zhurta, kápněte božskou! Co jste mi vyvedl??

- Já vám?? Ale to vy mně, pane mistře... pardón... no já jsem přece ten, jak šel šestnáctého března ráno sebrat pana presidenta Landovs... teda Landáka, aby nemoh na pohřeb, ale v tom kvartýru, jestli si račte vzpomenout, jste se schovával vy s paní pres... ja-

ko s manželkou, a já vás perlustroval a ptal se, co tam děláte, a vy jste jen takhle zvedla oči, jako že mezi náma mužema, a mně to nezapnulo, tak jsem vás nechal a hlásil až zas u nás, že tam byli jen nákej Kohout s Mašínovou na píchačce... s prominutím, pane Mašíni! Měl jsem průser jak Brno a z ostudy sako. Ale co tam, to tam, já vám nic nevyčítám, dělaly se tenkrát lecjaký hlouposti.

Jeho průhledné oči ulpívaly na manželovi s bezelstností, která manžela odzbrojovala. Manželovo rozčilení ustupovalo. Bylo to všecko tak dávno a právě manžel vždycky vystupoval s myšlenkou národního smíru.

- Copak děláte teď? řekl, aby to ukončil.

- Děkuju za optání, zahlaholil, - celou sledovačku pak převzal film, kompars, víte? to zařídil Pavlík Landovskej, no a já u toho zkejsnul. Ale nestěžuju si, je tam aspoň sranda, a ty prachy si holt přivydělám bokem.

- Jak bokem? zeptal se manžel.

- Vám to můžu říct, vy jste nikdy nikoho neprásk, však jste se nás tím něco nazlobil. Berou si nás herci, když jim zahejbá stará nebo podobně. Kdybyste měl někdy zájem...

- poslyšte, pravil manžel zaujat, - nám skoro při každé procházce uteče jezevčík a když se vrátí, má břicho jak cejchu. Dalo by se zjistit, kdo nám ho krmí?

- Je to pořád ěda?

- Vy znáte i Edu?? užasl manžel.

- Já ne, ale Mařatka . Dotečka se chlubil, jak ho váš ěda jednou v třiasedmdesátým vyštěkal za sloupem Toskánského paláce. Já vám ho přihraju! Ale teď musím letět, pan režisér Juráček točí v Karolinu Palacha a já mu hraju pedela. Zdař bůh!

Ze štětky kloboučku, kterým opět mávl až k zemi, dopadlo na manžela jak z kroupenky poslední svěcení zimy.

/Doslov k fejetonu/

Manžel za ním hleděl a jaký on je, byl rád, že je ten člověk dobré mysli a už se na něho nehněvá.

Sázava

Eva Kantůrková:

Dialog

z jedné strany velice upřímný

/záznam/

Do kóje přišel pro mě mladík, velice příjemný, výtah, světlá chodba ve čtvrtém patře, pěkný výhled do ulice, dveře s nápisem inspekce. Kultivovaný pán mi vyjde vstříc.

Povídám: "Doufám, že jsem tu v dobrém."

"Sama jste si to vyvolala."

"Stěžovala jsem si. Ukradli mi rukopis ve vazárně."

"Promluvíme si."

Nabídl mi židli, cigaretu, ale protože nekouřím, řekla jsem si o kafe. To prý až pak. A že mi položí několik otázek podle paragrafu - číslo jsem zapomněla - zákona o SNB. Jde o rozmnožování a šíření rukopisů a fejetonů a co já o tom vím.

A já: "Mohu vědět, jak se jmenujete?"

Ochotně to řekl. Já si je zatím nechám pro sebe.

A řekla jsem: "Mí rodiče byli předváleční komunisté, můj otec byl známý komunistický novinář a má matka též. Po procesech a jejich odhalení jsem se zařekla, že se už nikdy nenechám zneužít a manipulovat. V devětašedesátém jsem vystoupila ze strany, protože jsem nesouhlasila s invazí. Přesvědčením jsem socialistka, přeji si, aby se lidem vedlo dobře, aby neměli strach z budoucnosti a aby mohli ve své zemi volně dýchat. Jsem signatář Charty 77, což jistě víte. Nikdy jsem nic nepodepsala, ani 2.000 slov, ani nic jiného, jediné provolání v devětašedesátém, aby lidé neutíkali do emigrace. Podpisuji jen to, za čím si sama stojím, a Chartu jsem podepsala, protože mě rozzlobilo, že jste je zavřeli cestou do parlamentu."

"A myslíte, že to bylo jen za to?"

"To já nevím. Vypadalo to tak."

"Třeba nevíte všechno. Václav Havel je milionářský syneček."

Václav Havel je český spisovatel. Osobně ho vůbec neznám a dovolte mi, abych si o něm udělala názor sama, až ho potkám." A řekla jsem: "Ale povězte! Co by se bývalo stalo, kdyby ve vestibulu na ně čekali dva

poslanci, vzali ty listiny od nich a řekli, že se uvidí? Nic. A k tomu bumlu by nedošlo. Ale nechte mě ještě mluvit, to není všechno."

Byl zdvořilý a nechal mě mluvit.

"Četla jsem též rozsudek o pracovním sporu Zdeňka Mlynáře, a tam se praví, že podpis pod Chartou sice nezakládá trestný čin, ale mohl by k němu vést. To já považuji za nezákonnost. Když se dnes strašlivě pohádám se svým mužem, odsoudíte mě zítra za to, že bych ho mohla zabít? Má to stejnou logiku. A ještě mě nechte mluvit. Před rokem pro mne přišli k výsledku, odmítla jsem jít a šla se poradit se svým advokátem, co mám v takovém případě dělat. On řekl: nic nepodepisuj, nic neříkej, všechno proti tobě mohou překroutit. Má zkušenost z jiných případů ukázala, že je tomu tak. Nebudu mluvit."

"Takže ani nebudeme psát protokol?"

"Byla by to zbytečná práce. Nic vám nepodepíšu. Ostatně," dodala jsem, "máte to stejně celé natočené."

Dlouhé ujišťování, že nikoli. A že si to tam mohu sama prohlédnout. A poznámky si dělal jen ten mladý člověk, co seděl vedle. Za jeho poznámky ručit nemohu, číst mi je nedal.

Ten hlavní se začal ptát: "Vy víte, že se rozmnožují rukopisy, fejetony..."

"Mám přece právo rozepsat svůj rukopis a dát jej čist kamarádům, kteří tomu rozumějí, aby mě upozornili na chyby a vůbec cosi řekli. Když máme uzavřena nakladatelství a časopisy."

"Ano, ale vy musíte počítat s tím, že se ten rukopis může dostat ven a cizí centrály ho zneužijí..."

"Ale to není moje vina."

"Tigrid, například, to není žádný socialista."

"Ne, Tigrid skutečně není socialista."

"A Pelikán..."

"Pelikán je můj kamarád. I když je tam."

"A v Listech jsou jména lidí... oni mohou předstírat, jak silné je tady opoziční hnutí..."

"V Listech?"

"Jmenovali i vás."

"Ano? To nevím. Můžete mi to ukázat?"

"Nemáme to tady."

"Ale tak ať mě vydávají! A nebudou se moje knihy rozmnožovat! Já vám vypočítám, čím jste mi ublížili! Jeden zakázaný film,

dvě knihy vyřazené z knihoven, dvě knihy rozemleté na papír ve Větrní. A to se nemám cítit ukřivděná?" A pak jsem řekla: "A proč? Protože můj muž pracoval v osmašedesátém v televizi? Žádná z těch knih není protisocialistická!"

"Sama jste řekla, že vnitřně nesouhlasíte s tímto socialismem. Tak jak by vás mohli vydávat?"

A já pravila: "Černou hvězdu jste zabavili Ivanovi Klímovi a Karlu Kosíkovi při prohlídkách, tak ji můžete znát. Ta kniha je prodchnuta duchem socialismu. A můj osobní názor na invazi, který nepublikuji, s jejím vydáním nemá nic společného. A dokonce vám řeknu toto: odvolám podpis pod Chartou, jestliže mi vydáte Černou hvězdu."

"Ale v těch kruzích, kde se pohybuje te..."

"Máte o mně mylnou představu. Půl roku jsem na venkově a stýkám se s nejobyčejnějšími lidmi, a půl roku sedím v Praze na zadku a píšu."

"Já vím, já to cítím, že jste obyčejná..."

"Ne tak, jak myslíte vy. A s žádnými

kruhy se nestýkám."

"Ale proč byste musela dělat zrovna to, co chcete? Moje snacha taky chtěla být /zapomněla jsem, čím/, a vidíte, dělá něco jiného. Proč byste nemohla být úřednicí?"

"Protože spisovatelství není zaměstnání, které se volí. To je poslání."

"Takže taky začínáte s elitářstvím..."

"Žádné elitářství. Sám jste řekl, že jsem obyčejná. Rozumějte, já беру všechno velice vážně a doopravdy. Říkám v těchto věcech stejná slova tam jako tady..."

"Ano. My bychom se domluvili..."

"Ba ne. My bychom se především velice hádali. Já bych pak váš názor tolerovala, kdežto vy byste mě za můj dal zavřít. Protože vy sedíte zde, a já jsem tam," a ukázala jsem hlavou, kde na Letné zlátlý stromy.

"My nezavíráme. My jenom izolujeme lidi, aby nemohli a v jejich vlastním zájmu..."

"To je jedno, jak to nazvete."

"Já tu pracuju už třicet let..."

"Takže i v padesátých letech?"

"Ano. Já se za to nestydím."

"Vidíte. A já se za to stydím."

"Tohle je moje zem. Vyrosl jsem tady,

vychoval děti, vnuky..."

"Ne. To je moje zem. Vaše není."

To se ho dotklo.

Udělala jsem přátelské gesto přes stůl.

"Promiňte, nechtěla jsem vás urazit."

"Něco jsem tu zažil. Okupaci."

"Já taky. Obě."

"Můžete psát."

"Ano. Díky svému muži, který mě živí."

A povídám: "Fejetony znáte?"

"Něco se mi donese."

"Já píšu pěkné fejetony. Jeden mohu napsat i o vás."

Naštval se: "To bych byl velice nerad."

"Já vím. Ale já taky nejsem ráda tomuto rozhovoru."

A začal mluvit zeširoka argumentativně, už už jsem se s ním začala přít - a pak náraz vztáhla na obranu ruce před sebe a řekla: "A dost! Končím. Vy se mnou mluvíte přátelsky, chápavě, vlídně, a všechno jen proto, abyste ze mne tahal rozumy." A ostře: "Tak je to s mou stížností?"

"Zabavili jsme vám kopie rukopisu, protože jsme se rozhodli zabránit tomu, aby se tyto věci dál množily a rozšiřovaly a mohly

být zneužity."

"Vyhrožujete mi?"

"Ne, jenom..."

"Dáte mi své stanovisko písemně?"

"Ovšem! Napíšeme protokol a vy nám podpisem stvrdíte, že jste vzala na vědomí..."

"Nic vám nepodepíšu."

Pokrčil rameny.

"Řeknu vám sama, jak jsem to pochopila: budu-li dál rozepisovat svoje knihy, bude zle."

Pokývl.

"Vidíte, já jsem holka chytrá..."

"O tom jsem nepochyboval." Pak mi podal ruku.

Já řekla: "Děkuji vám, že jste na mě někřičel."

A on jen tak mimochodem poznamenal: "Ale Ludvíka Vaculíka znáte dobře."

"Ludvíka Vaculíka znám dobře," řekla jsem a "nashledanou" opravila na "sbohem".

Kafe mi nenabídli.

Mladík mě doprovodil po schodech dolů, a protože by mi chyběla pointa, povídám, když žádný svědek u toho nebyl: "V této budově pracoval velice dobrý přítel mého muže."

"Ano?" řekl on, ale bez zájmu.

"Radko Kaska," povídám já.

I policista se dá vyvést z míry, zvláště mladý a chytrý. "Tak když je váš muž přítelem..." pak se opravil, "když byl přítelem..."

"Byli přáteli jen do invaze."

"To slovo nemám rád," řekl namrzeně.

"Já zase nemám ráda to druhé. Vidíte, že se nemůžeme domluvit." A pak: "Já nemohu nic, ale vy mě můžete dát zavřít."

"Když si to ničím nevysloužíte," řekl a já mu podala ruku.

12. října 1977

Pavel Kohout:

Zasloužený pohřeb

Zpoždění, s nímž k nám proniká publikace Pražského kulturního střediska NÁVRH SCÉNÁŘE OBČANSKÉHO POHŘEBNÍHO OBŘADU /1974/, nesmí být důvodem, aby jí unikla zasloužená aklamace. V ní zasáhla normalizace dosud opomíjenou oblast života, takže teď už tvoří souvislý ochranný tunel, kterým lze bezpečně kráčet od kolébky až do hrobu.

"Dá se předpokládat," stojí v ÚVODU příručky, jež se jistě již dávno stala bestsellerem pro vedoucí hřbitovů, krematorií a jiných likvidačních zařízení, "že, budou-li dodrženy zásady scénáře, vytváří se předpoklady účinného ideového působení na účastníky obřadu v duchu materialistického pojetí světa v oblasti ideologie." To je důležité právě u nás, kde pohřby jsou prakticky jediné veřejné podniky, kam mají někteří občané volný přístup; i oni budou konečně vystaveni blahodárným účinkům pohřební ideologie.

"Rozcitlivělý člověk," říká se dále,

"je snáze přístupný vstřebávat různé idealistické představy, než ten, kdo je emocionálně vyrovnaný." Podle průzkumu, provedeného v pražských krematoriích, je proto "nutno realizovat některé zásadní změny v průběhu obřadů a to zejména trvat na zastoupení řečníka ONV, který se loučí se zesnulým/lou/ za všechny pracující obvodu." Přitom je "třeba přistupovat ohleduplně a materialistické pojetí života a smrti podávat nenásilnou formou, organicky včleněnou do celého obřadu."

Následující METODICKÉ POKYNY, vycházející zřetelně z vědeckého zjištění, že lidé jsou různé, a to i mrtvé, natož jejich příbuzné, z nichž nejeden je s to ventilovat svou za hrob sahající nenávist k pokroku právě u hrobu. Proto "je třeba dodržet zásadu, že vždy posledním mluvčím bude zástupce ONV, který musí umět 'operativně reagovat' na dosavadní průběh obřadu." Neboť: "Může se stát, že při smutečním obřadu vystoupí také řečník - zástupce církve. Také jemu nemůže být dána možnost, aby mluvil poslední, toto právo by měl mít výhradně zástupce ONV, který tím bude mít možnost svým ateisticky pojatým projevem paralyzovat, co bylo vysloveno předcho-

zím řečníkem."

Můžem se tedy těšit, že když se pohřeb vyvede, budeme svědky nekompromisní ideologické bitvy o rakev.

V části SCÉNÁŘ následuje ukázka obřadu. Vzorovým mrtvým je tu typický představitel občanstva: zasloužilý člen komunistické strany. Moderní formou filmového scénária je popsán nejdřív způsob, jak budou v odděleném prostoru srovnáni příbuzní a především oba smuteční mluvčí - "zástupce zasloužilých členů KSČ /řečník OV KSČ/ a oficiální zástupce příslušného ONV podle místa bydliště zesnulého." Pak je obřadník, který "musí být pečlivě a čistě oblečen," vyvede do síně a následuje "10 vteřin pomlka." Nato přijde "preludování tklivých melodií v podání varhan - pianissimo až do úplného zániku" a po něm "recitace veršů z magnetofonového záznamu v podání některého pražského umělce." Vzorový scénář navrhuje pro zasloužilého člena KSČ Smrt dobrého hospodáře od Antonína Sovy, která končí:

"Teď mrtvý promluví si ještě s celou vsí v plápolu svéc a květů polních vůní. Zkřížených rukou prsty velké, upracované pod bradou kvítků pár si nechťc utrousí. Ta hlava spí

a celá ves tu klečí u ní."

Po skladbě, vybrané předem "členy rodiny z předloženého repertoáru vážné hudby, "k němuž se vrátíme, vystoupí zástupce OV KSČ. Scénář straně věří a neradí jí. Tím přísněji koncipuje řeč zástupce ONV, aby právě u rakve zasloužilého člena ideologicky neuklouzl.

"Vážené soudružky a soudruzi," mají říkat zástupcové lidosprávy v duchu materialistického pojetí světa, "připadl mi dnes velmi smutný úkol rozloučit se naposledy se soudruhem /uvést titul, jméno, příjmení/, zasloužilým členem naší komunistické strany a socialistické společnosti. V těchto okamžicích se nedá zhodnotit celý život a dílo soudruha /uvést titul, jméno, příjmení/, jistě však každý z vás bude souhlasit s tím, že šlo o člověka, kterého měli všichni rádi a jehož skon je těžkou, bolestnou a nenahraditelnou ranou pro všechny. Celý život stál na straně pokroku a za své smýšlení a příslušnost ke komunistické straně byl dokonce persekvován, přesto nikdy nezradil své přesvědčení a věrnost dělnické třídě. Dočkal se toho, že dnes naše společnost uskutečňuje ideály, za které celý život bojoval. Byl opravdu čestným sou-

druhem, který se nikdy nezlobil, neztrácel odvalu a nevzdával se, jestliže se mu někdy nepodařilo vykonat vše podle správných zásad, po nezdaru se opět vracel k tomu, co se mu nepodařilo. Proto soudruh /uvést titul, jméno, příjmení/ zůstane navždy v našich srdcích jako příklad čestného pokrokového člověka - opravdového komunisty. Náš veliký básník Jiří Wolker napsal 'dělník je smrtelný, práce je živá', což v plné míře platí i o životě a díle zesnulého soudruha /uvést titul, jméno, příjmení/. Jeho osobnost překonala svoje hranice a zachovala nám zde trvalé hodnoty, s nimiž se budeme setkávat, a to i dlouho potom, co smutné vzpomínky na dnešní den se již dávno vytratí."

"Přítomné kvarteto," pokračuje scénář, "hraje skladbu, která patřila k nejoblíbenějším zesnulého. Jde-li o zvlášť významného funkcionáře KSČ, hudba hraje pochod Padlým revolucionářům a nejoblíbenější skladba zesnulého je zařazena ve druhém předchozím hudebním vstupu."

Následuje SEZNAM BÁSNÍ, který "možno obohatit, musí však být zachován socialistický společenský kodex." A tady začínají problémy,

které zřejmě vyřeší až zas další desetiletí normalizace: tak vysoké kritérium sotva splní v seznamu uvedení kolísaví intelektuálové jako Goethe J.W., Puškin A.S., Machar J.S., Sova Ant., Březina Ot., Čech Svat., Šrámek, Nezval, Hrubín a dokonce Jaroslav Seifert! Přitom ideově zakalený svaz spisovatelů dodal do pohřební reprezentace jen po jedné básni Floriána, Hanzlíka a Skály, takže zasloužilý člen má bolestně malý výběr.

SEZNAM HUDEBNÍCH SKLADEB je tím tristnější, že má zajistit "ovlivnění účastníků v oblasti ideologie, potlačení náboženského charakteru obřadů i negativní působení socialismu nepřátelských živlů." Bojový úkol ideologického ovlivnění je rozhodně nad síly W.A. Mozarta, J.S.Bacha, B.Smetany, Ant.Dvořáka, J.B.Foerstra, E.Griega a dál je to ještě horší, když takový Bendl dodá dílo Růženko má, dřímej. Náboženský charakter pohřbu těžko potlačí Gounod, Mascagni nebo Franz Schubert skladbami Ave Maria a ještě míň Beethoven s Shválou Boží v přírodě a Důvěřuj se v pána. A působení socialismu nepřátelských živlů musí z tohoto repertoáru vážné hudby paralyzovat písně Maminko, mámo, Černé Kladno a Vzpo-

mínka na Zbiroh. Za takových poměrů může ovšem zasloužilý, ale ne zvlášť významný člen KSČ, který nemá nárok na pochod Padlým revolucionářům, zvolit zas jen tu Píseň práce, která osaměle strmí z tříapůlstránkového seznamu.

SCÉNÁŘ má tedy i své problémy, ty však zas - jako ve velkých dobách každý jev - svou kladnou stránku. Jestliže příslušné ústředí vydá časem i závazný pohřební text pro mluvčí OV KSČ a z trojhvězdí státních básníků bude upřednostněn nejspíše zasl. um. Skála /vers de funébre pro zvlášť významné funkcionáře by měl vytvořit nár. um. Rybák/, dojde k vytvoření jednotného obřadu, za slouženého pohřbu, který bude ztělesněním ideálů, za něž zasloužili členové celý život bojovali.

p. f. J. M.

Sázava 14.10.1977

Jan Moravec:

Kretén na kladině

V první chvíli jsem měl výčitky svědomí - třeba jsem to přivolal. Nejlepší rumunská gymnastka Nadia Comaneciová ten den oslnivým způsobem zvítězila na Kladině - dosáhla nejvyššího bodového ohodnocení celého mistrovství Evropy - ale na stupních vítězů se už neobjevila. Zhrozil jsem se. Chvíli předtím jsem si totiž jen tak pro vlastní rozptýlení pohrával s představou, co by se na kladině odehrávalo, kdyby Comaneciová musela na příkaz shora uvolnit to nejužší pódium na světě pro nějakého rumunského Pavla Lišku:

Protekční Rumun, jehož samotného náhlá nominace překvapila, se objevil u kladiny v obvyklém bílém gymnastickém úboru - jenom tričko muselo být s dlouhými rukávy, aby bylo kam narvat vycpávky místo svalů a čím zaretušovat korzet, kterým se podařilo přelít břicho až na hrudník. Gymnasta vypadal skvěle: usmíval se, kynul obecenstvu kyticí, kte-

rou si pro jistotu sám přinesl, předváděl opatrnou rozcvičku - raději se moc nepředklá-
něl, aby se mu svaly nevysypaly výstřihem na
žíněnkou - ale pak se náhle už neuklídá a ši-
rokým domýšlivým gestem pokynul rozhodčím, že
je připraven. V duchu jásal, počáteční rozpa-
ky zmizely, břicho pod krkem teď už považoval
za přirozený stav věcí a svaly páchnoucí naf-
talínem přijal za své a pocítil nebývalou sí-
lu - proces převtělení protekční krysy byl
završen. Naše doba je konečně tady! Teď bude-
me rozhodovat my, co jsme se dosud nesměli ke
kladině ani přiblížit! A kdo by nás chtěl za-
stínit svým uměním, toho prostě zakážeme.
Plstěný sval s ramene posunulo to neopatrné
gesto na levou lopatku, rameno pokleslo, no-
votvar se definitivně usadil na zádech. Hrbáč
se s vítězným úsměvem vrhl ke kladině:
Chvilí ji jako by nezávazně přeskakoval, pro-
tože se ani na pátý pokus netrefil. Při šes-
tém pokusu konečně jednou nohou uvízl nahoře,
avšak druhou nohou šlápl do prázdna na obli-
čejem majznul o vytouženou plochu kladiny.
Okamžik zůstal otřesen ležet na zemi, ale
vzápětí se vzpamatoval a pln nového odhodlání
křepce vyskočil - jenomže pod kladinou. Ozva-

la se strašná rána a svaly na rukou mu sklouzly do předloktí. Před užaslým obecenstvem stál gymnasta jako by s bílými klotovými rukávy. Nedal se však odradit a dál sebou vytrvale mlátil o trám. Chvillemi připomínal opilého venkovana, který zabloudil ve stodole. Lezl na kladinu horem dolem, vyrážel ze sebe výkřiky odhodlání a zároveň nepřátelství k tomu počouchlému dámskému nářadí, které ho vytrvale vyhazovalo ze sedla. Hrb se začal vynalézavě stěhovat po zádech, až skončil kdesi dole jako zárodek ocasu.

Obecenstvo sedělo ztrnule a jako by na povel tleskalo. Je to nepříjemný pocit, když je nařízeno brát šaška vážně; byl nominován přímo z vyšších míst, každý je tedy povinen spontánně vyjadřovat obdiv. Co všechno by asi riskoval ten, kdo by se smál!

Kolem kladiny to už vapadalo jako po rvačce v krejčovském salónu. Z vytrvalce litaly cucky na všechny strany, korzet už dávno praskl, břicho vylétlo z trička a přilepilo se zvenčí k poklopci úzkých kalhot. Pak se náhle ozval gong ohlašující překročení časového limitu. Gymnasta podlehl panice a divoce vyskočil vysoko nad kladinu s představou

efektní závěrečné pózy rozkročmo podél, jenomže ve vzduchu - ne dosud ve všem tak docela profesionál - se najednou neúmyslně pootočil; v té vteřině - skromný dělník kladiny - měl jedinou obavu, aby se trefil, aby neošidil své obecenstvo - trefil se.

Na stupních vítězů byl novopečený eunuch ještě v bezvědomí a zlatou medaili museli vedle něho položit na nosítka. Slyšel jsem, jak hrají na jeho počest hymnu - ano, vzorně a obětavě, i když s malými dílčími nedostatky, reprezentoval svou vlast.

V televizoru přede mnou se samozřejmě odehrávalo něco jiného: Nadia Comaneciová byla diskvalifikována, protože na kladinu už neměla vůbec nastoupit - vedoucí delegace Popescu chvíli předtím odvolal reprezentantky ze soutěže, aby vyjádřil nespokojenost s průběhem pražského ME - a na stupních vítězů tedy dekorovali ty druhé.

K takovým rozhodnutím vedoucích delegací čas od času dochází - není na tom koneckonců nic tak neobvyklého - avšak, co je naprosto zvláštní a neobyčejné, je ta nová atmosféra, která vzápětí zpochybní soutěž, ten zmatek náhlého zpřeházení hodnot, roztrpčení nad no-

vým stavem věcí, když odejde nejlepší. Prázdný trůn asi vrhá nejdelší stín.

Samozřejmě jsem to nezavinil, byla to pouze jedna z těch podivuhodných náhod, jimiž se Život sám podílí na našem žertování, ale výčítelek svědomí jsem se nezbavil - těch výčitek, které by měl mít každý z nás, aby ještě byla naděje.

Vypnul jsem televizor a zapnul rádio - zpíval Pavel Liška.

18. října 1977

Jaroslav Hutka:

Proces

Dokážeš-li působit tisícům radost,
budou tě za to honorovat tisíce,
neboť je přece v tvé moci této
činnosti zanechat, a proto si
oni musí tvůj čin vykupovat

Karel Marx

Žiji v městě Franze Kafky. Jsem básníkem
v jeho městě a jeho tušení a vize začínají
být pro mne denním chlebem. Dne 17. října se
udál v Praze zase jeden jeho Proces. Mimo
Kafku nebyl do soudní síně vpuštěn nikdo.
Možná bych se šel také podívat, ale o půl
šesté ráno na dveře našeho bytu začaly tlouct
obušky. Žena se pak v předsíni hádala s cizí-
mi muži a dva uniformovaní potom se zdvižený-
mi obuškami běželi do pokoje, kde jsem se pro-
bouzel. "A zout!" poručila žena. Uniformova-
ní položili obušky na práh pokoje, rozšněro-
vali si boty a vešli. Žena rozsvítila. Roze-
spale jsem se díval na civilistu, který mi
ukazoval jakousi kartičku s jeho fotografií.

Seděl jsem v posteli a uniformovaní se z kouta stydlivě dívali a zapomněli obušky v rozpráhnuté poloze. To mělo být probuzení, ale začínal jen další sen. Bartolomějská ulice vystupovala z bartolomějské noci do dne. Já seděl v místnosti se dvěma muži, kteří se živě zajímali o mou osobu, o mé názory a o několik dalších věcí, o kterých jsem nechtěl mluvit. A prý mi zakazují mluvit kdekoliv o tom, co jsme si vyprávěli. Hlavně mě přesvědčovali o tom, že je všechno tak zkorumpované, že jsem šílenec, jestli se chci o něco lidského snažit.

"Stejně, pane Hutka, by mě zajímalo, co byste řekl manželce o tom, co jsme si tu vyprávěli?" ptal se ten prošedivělý.

"Řekl bych jí, že jsem si tu povídal se dvěma pány a rozuměli jsme si a na mnoho měli shodné názory a byli jedné duše a jedné řeči, akorát, že se nad námi vznášela kdesi vysoko divná věc, která v jednom okamžiku dokáže udělat to, že tu budou najednou sedět dva policisté, pro které budu nepřitelem státu. Viditelně se nic nezmění a přitom bude všechno jinak." V tašce jsem měl knihu Franze Kafky -

Popis jednoho zápasu. Nemusel jsem ji číst. Četla se sama. Po poledni se kdesi vysoko cosi změnilo. Začal sem vstupovat starší muž, který na mne křičel a přinesl rážové vězeňské papírky. Jestli prý nebudu vypovídat o české literatuře, tak půjdu do vězení na tak dlouho, než si to rozmyslím. Oni mají času dost. Česká literatura zatím seděla o několik ulic dál na lavici obžalovaných, protože chtěla být také světovou. Už jsem ztratil vše. Teď mohu ztratit pouze život.

"Vládnete tělu a chcete vládnout i duši," řekl jsem pomalu, když bylo vše odbyto.

"Ne, to není pravda! To se mýlíte!" vyhlétl divoce a trochu zoufale prošedivělý muž ze židle. Zasáhl jsem ho.

V podzemním vězení mě svlékli, prošacovali, zabavili knihu a zase křičeli. V cele jsem musel před křičícím civilem umývat podlahu a slyšet, že zítra tedy vypovídat budu. Usměvavý hoch, který byl zadržen pro rvačku a už měl za totéž odseděno devět a půl roku, mi z dek rozházených civilem tajně ustlal postel a nakonec mi vzal hadr z ruky a udělal to za mne. Cikán, který se porval s nějakým teploušem na Václaváku pro peníze, se ponuře

díval. Obtloustlý zedník se znásilněním se usmíval prasečími očky. Ital Savlo Salvatore nechápal, tak jako nechápal, proč ho na hranicích vytáhli z jeho mercedesu a dali na osm dní do cely a nedovolili mu se spojit s velvyslanectvím. Pak už byl klid, umělé světlo, třikrát denně žrádlo, strašlivá nuda a vědomí, že jde o život. Za dveřmi jsem slyšel Jiřího Dienstbiera hádat se o fousy v občance. Zatím Pavel Kohout v nějaké policejní místnosti psal básničku o Havlíčku Borovském. Marta Kubišová v jiné pletla svetr a mnoho dalších bylo pouštěno a chytáno. Ludvík Vaculík slíbil, že na Proces přátel nepůjde, snad až na svůj vlastní, k čemuž jsem měl přispět svou výpovědí. Obžalovaný Václav Havel vycházel ze soudní síně informovat svět, obžalovaný bratr básníka Ortena Otto Ornest mluvil o lítosti, Jiří Lederer se necítil vinen a Vlasta Chramostová začla křičet a plácla po ruce muže, který ji chtěl zatknout na ulici. Muž šel tedy pátrat po Pavlu Landovském, který se jak štvané zvíře skrýval po Praze, protože mu soudili nejlepššího kamaráda, a kdyby se šel podívat, bylo by to chápáno jako výtržnost. Nakonec úkryt herce našli,

vyštěkali ho jako jezevce z nory a on se vyřítíl jako raněný medvěd a nepochopil, že jsou to zastánci zákona. Provinil se úkrytem, ohnal se tlapou a je ve vězení. My ostatní, kteří jsme se od začátku tvářili jako viníci, jsme zatím na svobodě. Do cely dovedli mladého krásného cikána, který s dalšími dvěma kopal jednu starou paní do obličeje, aby jim dala své úspory. Když jsme mu to s Janem Rumlem, kterého mi přivedli do cely druhý den, vyčetli, rozklepal se strachy a už se neuklidnil. Rumla odvedli v úterý v poledne z Proce-su, aby mě informoval, co se děje. Já zatím složil písničku. Měl jsem s sebou pytlík kafe a na ústředním topení jsme si ho na hořících záchoďových papírech v ešusu uvařili. Krásnému cikánovi jsme napít nedali.

Ve středu jsem odcházel z cely poslední a sen pokračoval. Zavedli mě k nejvyššímu pánovi, který zase křičel, že jsem proti socialismu a budování a že vypovídat o české literatuře je moje občanská povinnost. Chtěl jsem mluvit o Kafkovi. Pán mi vyhrožoval, že paragraf na vězení se pro mne v každém případě najde. Pak si z rozčilení hodil zapalovač do kávy a ukázal mi desku Šafránu, která do ob-

chodu nepůjde. Snad kdybych napsal nějaké prohlášení. Taška s Franzem Kafkou mi už byla těžká. Pak mi řekl výsledky Procesu a šel jsem. Strávil jsem tu 58 hodin a žena se teprve před několika hodinami, zde ve vrátnici, dozvěděla, co se mnou je. Svět se radoval z vítězství nad teroristy v Somálsku.

Deset let jsem myslel, že jsem zpěvák a básník a že mě mají lidé rádi, i když s přibývajícímí lety čím dál hůř hledali místa, kde hraju. Pak jsem začal být trestně stíhán pro nedovolenou živnost. Mnoho tisíc lidí, kterým jsem působil radost, napsalo ministrovi kultury, aby se mě zastal. Odpověď přišla včera, v podobě dalšího trestního stíhání, tentokrát za příživnictví. Tedy jsem dohrál. Budu mít Proces. Myslel jsem, že jsem básník, ale podle toho, co mi napsali, prožiju mnoho let smutného života bez ženy a přátel v prostoru obehnaném ostnatým drátem a hlídaném ozbrojenými muži. Možná, že mi jen tak naznačují, že cizina by se mi mohla stát bezpečným domovem, neboť domov se mi stává nebezpečnou cizinou. Žiji v městě Franze Kafky. Jsem odsouzený tím, že jsem se narodil a uvědomil jsem si to. Zdálo se mi, že jsem mírný člověk

zpěvák, který odhaluje poklady lidové kultury, a zatím už jednou 55 hodin a podruhé 58 hodin jsem si odseděl za výtržnost, které jsem se nedopustil. A prý mohu sedět za daleko víc věcí, kterých jsem se nedopustil. Řekli mi, že je to M o j e v i n a a že je mě škoda. Ano. Sním zločinecký sen být básníkem a nemohu už déle utajovat, že se za to platí životem. Vstupuji do gheta Charty 77, protože nevidím jinou cestu, protože přiznávám svoji vinu, neboť jsem pochopil, že jsem člověk. Z toho jsem obviněný a z toho se budu zodpovídat ve svém Procesu.

21.října 1977

Pavel Kohout:

Výslech svědka

/fejeton/

Dojem, že mi~~š~~ něco chtějí, jsem měl už od pátku 14.10.77 odpoledne, kdy se před našimi vrátky uhnízdil první vůz VB. Ale oni jen kontrolovali technický stav vozidel i chodců, směřujících k x-tým narozeninám mé ženy. Když jsem nazítří kondičně vyjel na kole, byli tam zas a měli náhodou stejnou cestu nikam, ale ke styku nedošlo. Až v neděli večer při našem odjezdu do Prahy. Má žena foukala a pak si málem udělala kýlu, když se opřeli do zánovního Fiátka, aby prověřili ruční brzdu. V pondělí jsem proplul zátarasem známých obličejů na přístupech k soudu, ale vyzvedli si mě až na chodbě, právě když jsem rozprávěl se čtyřmi zahraničními novináři. Mají pravdu: Jsem nenapravitelný show-man.

Pán, co mě bral, umím jeho číslo i se mi podepsal, ale jednal slušně a to se má ocenit, pročez mu říkejme První, se jen mr-

zel, že jsem zavolal na svou ženu - Já už musím jít, protože jsem zatčenej! /Švejnk I/1/; pak ale v Bartolomějské ani s Druhým nemohl přijít na to, co tedy vlastně jsem. Dlouho tvrdili, že mám cosi všeobecně objasnit podle zákona o SNB, ale nedal jsem, dokud jej nepřinesli, a neseděl, i on jim ukládá upřesnit. Tak mi nalili čistého vína: Petr Uhl připravil provokaci kolem soudu a já jako jeho nejbližší přítel o tom musím vědět. Potěšilo mě to: ještě nedávno Uhlovi tvrdili, že ho nemá nikdo rád, a podívejme, jaký měly mé návštěvy u něho, když mu zřídili u dveří policejní vrátnici, úspěch! Musíme se všichni vídat častěji.

Než jsem tomu stačil uvěřit, nabídli mi, že mě dopraví na Sázavu, abych tam v klidu psal /!/, když jim slíbím, že už nepůjdu k soudu. Sen ministra vnitra, řekl jsem okouzleně a vysvětlil, jak od nepaměti ministři vnitra sní, že občané jim budou každé ráno předkládat pracovní plán a večer skutečný výsledek, aby první jim mohlo být včas rozmluveno a druhé zabaveno. Dívám-li se na to takhle, řekli mi, musím ovšem zůstat s nimi. Navrhl jsem, že bychom tedy všichni tři mohli

jít do sauny, kam jsem chtěl mezi soudem, a zdálo se mi, že to zamítli s lítostí.

Nabízeli mi cigarety /gratis/ i občerstvení /za úhradu/, ale vzal jsem jen vodu z vodovodu: dokud mi nedají písemně jako co tu vlastně jsem, musím je považovat za soukromníky, kteří mě uvedli, což je únos, kdy kráčím sám. Že vy jste takový byrokrat, divili se, skoro nikdo to nechce. Někdo začít musí, říkám, a když vás naučíme zvát nás pořádně, budou ty ostudy o chlup menší. A vy nám zas nepřijdete! nato První, jako o tom pohřbu. Rozzlobil jsem se, že se nestydí ještě to připomenout a hned napsal na jejich stroji inspekci ministra, aby mě pustili nebo mi dali celu, abych měl pokoj. Zatímco lednová stížnost na jejich přepady zůstala dosud bez odezvy, tentokrát odpověď za pár minut: zamítli oboje. Radši jsem rozečetl Římské povídky, které jsem dal ráno /nos? bohužel, už rutina!/ do brašny. Alberto z Moravy, bravo. Chytly mě znova i tady.

Po poledni jsem začal psát verše, nejdřív, abych prověřil svou nervovou soustavu, ale čím dál víc, že na mě udělala mocný dojem ta pověstná věž na dvoře, kterou jsem vi-

děl poprvé: z ní vezli jejich kolegové mého kolegu do Brixenu. /Mezidialog: - Ta básnička bude o nás? - O vás je teď všechno. - Vidíte, kdybyste jen trochu chtěl, mohl byste sedět za rohem, na svazu spisovatelů. - A víte, že to radši sedím u vás?/ Najednou někdo zakašle, koukám, kde jsem, a já na Státní bezpečnosti a jsou tři odpoledne, tak mi to uteklo. V Ruzyni, povídám, mě v lednu poučili, že po šesti hodinách začínají nějaká práva, snad na jídlo nebo co. - To jsme vám přece nabídli dávno! - Jenže teď už mě musí váš podnik pozvat, ne? První se šel zeptat a vrátil se, abych šel jíst, kde mi chutná, že se stejně uvidíme zítra. S úsměvem mi položil na stůl PŘEDVOLÁNÍ SVĚDKA za účelem "objasnění styku". Je mi líto, říkám, ale ještě pořád jste mě nepozvali na dnešek, takže nemůžu nic brát, jelikož tu právně nejsem. Prosím tě, řekl První Druhému se svatou trpělivostí, skoč tam a napiš to panu Kohoutovi dneska od devíti, ať má dušička pokoj!

Nato jsem se odebral zpět k soudu.

Nazítří jsem už přišel patřičně ustrojen i vybaven. /Prozrazuji poprvé, že džínsy mě naučila nosit policie, nejdéle drží formu

a nejlíp pohlcují špínu, zasloužily by si slogan - Prestupniki, nosítě sinije džinsi-ki! / Během výsledku jsem dočetl Moraviu, dopsal Bartolomějské elegie /hommage a K.H.B! / a obšírný návrh na zlepšení kulturních styků mezi národy pro Bělehrad. Jako svědek jsem si směl přirozeně zapsat i doslovný záznam výsledku, který připojuji v plném znění:

8.00 /vcházím průjezdem na Čtyřku; pan Druhý čeká/

Druhý: Jste přesnej.

Já: Já vždycky.

/Míjíme Havlíčkovu věž a stoupáme úzkým schodištěm kolem kriminalistů k federální Správě vyšetřování StB./

Druhý: Je tam dneska zima, že jo?

Já: Ani se mi nezdá.

8.05 /vcházím do téže místnosti jako včera; pan První vstává, kyneme si, usedám a rozkládám vybavu/

První: Dneska máte cigarety?

Já: Ano.

První: Tak já vám dám popelník.

Já: Dík. Nebudu kouřit.

První: Proč?

Já: Tady nemám chuť na nic.

Druhý: Sakra, to je vůle.

/Všichni čteme noviny./

10.15 První: Kolik je?

Druhý: Čtvrt na jedenáct.

První: To to letí. /Začne si něco psát./

/Druhý čte časopis Bezpečnost./

10.30 První: /kašle/ Já jsem nákej nastydlej.

Druhý: Tak nekuř.

První: Prosím tě!

Druhý: Hele, pan Kohout to vydrží taky,
nekouřit. /Později odchází./

10.55 /Zvoní telefon/

První: /zvedá sluchátko/ No. No. No.

No to je jedno. Pane Kohout, bu-
dete si přát oběd?

Já: Podle toho, do kolika tu mám být.

První: To nevím.

Já: Tak až se to dovím.

První: Pan Kohout nechce zatím. /Zavěsí,
píše si./

11.10 Druhý: /vrací se/ Tak pan Kohout nechce
oběd?

Já: Až jak dlouho to bude trvat.

První: Ale pak vám ho už třeba nebudeme
moci objednat.

Já: Vy si jistě poradíte.

Druhý: Nechcete pstruha?

Já: Já neznám vaši restauraci.

Druhý: Jsou výborný.

Já: Já si řeknu, až budu mít právo
a hlad.

/Druhý začíná číst brožuru Chránili
svou vlast, První převzal časopis Bez-
pečnost./

11.27 /šustění/

První: Chcete taky?

Já: Co?

První: Švestku nechcete?

Já: Ne, děkuji.

11.55 Druhý: /sklapne brožuru/ Půjdeš jíst?

První: Eště ne. Až tak v půl jedný.

Druhý: /beze slova odchází/

12.40 /Druhý se beze slova vrací./

První: Byls na obědě?

Druhý: /žvývá/

První: Já jdu taky. /Odchází./

13.00 /zvoní telefon/

Druhý: /zvedá sluchátko/ Kdo volá? A
koho sháníš? To je možný. /Zavě-
sí, hledí, jak píšu./ Jak dlouho
to trvá, taková báseň?

Já: Podle toho.

Druhý: /když víc neřeknu, začne si taky

psát/

13.10 /První se beze slova vrací/

Druhý: /náhle vstane a zhasne zářivky;
pak/ Já zhasnu!

První: Nech to, aby pan Kohout viděl.

Druhý: Žopět rozsvítí/

Já: /zívnu/

Druhý: Jste taky ospalej?

Já: Ne.

4 První: Měl byste si něco objednat, dnes-
ka to bude trvat dýl. Dokud ne-
skončí proces. Ta vaše přítomnost
včera, to nebylo dobrý. Vy jste
se od nás vrátil k tomu soudu?

Já: Já snad nemusím podávat informa-
ce o svých pohybech?

První: To nemusíte.

Druhý: Von pan Kohout byl přece v sauně.
Chtěl jste do sauny!

Já: Řeknu vám jen, kam jsem nechtěl:
sem.

První: /k Druhému/ Nech toho, to nemá
cenu. /Čte si teď jeho brožuru
Chránili svou vlast./

/Dvě stě minut neřekne nikdo nic. První
silně kouří a odkládá zapalovač velmi

tiše, aby nerušil. Pak jde na dlouho pryč. Druhý občas otočí hlavu, protože už nepíše ani nečte, zjevně by rád dal řeč, ale ani on mě nevyruší z tvářčí práce./

16.30 První: /vrátil se/ Tak pane Kohout, můžete jít domů!

Druhý: /radostně vstává/ To byla nuda, co?

Já: No.

/Poprvé za osm a půl hodiny vstávám také, sklízím věci do tašky, obléknu kabát, mlčky na sebe s Prvním kývneme, Druhý mě mlčky provází po úzkém schodišti a kolem Havlíčkovy věže do průjezdu. Tam:/

Oba: Nashledanou.

Podle budovy Svazu spisovatelů vycházím na Národní třídu s intenzivním pocitem, že jsem něco zapomněl. Pak mi dojde, že zapomněli oni: položit mi i jen jedinou formální otázku ve věci "objasnění styku", ke které jsem od rána svědčil. Snad příště.

Sázava 21.10.1977

Jiří Kratochvíl:

O myších a lidech

aneb

behavioristi

Pozorní čtenáři Karla Konráda si zajisté vzpomenou na elektrický můstek, kterému je věnována celá kapitola - Mechanismus lásky - v Robinsonádě. Dvě krysy, sameček a samička, každá na jednom konci kóje, odděleny od sebe můstkem. Přeběhnout ho vyžaduje jisté odhodlání a špetku touhy do vyprahlých srdéček. K čemuž dodejme, že za elektrickou bariérou nemusí čekat vždy jen samička, ale cokoliv dalšího a atraktivního z hierarchie kryších pudů a potřeb. V době, kdy psal Konrád Robinsonádu, dostávaly se k nám první, kusé informace o americkém behaviorismu, a většinou právě v podobě zpráv o pokusech s krysamí a Watsonovým můstkem.

Poprvé jsem viděl laboratorní krysy v suterénu lékařské fakulty. Nejsou všechny bílé, ale i obyčejnské, šedé, a ty bez srsti, v prů-

hledné kůžičce vypadají jak názorné pomůcky ke studiu cévního systému. Okna na úrovni chodníku, zajištěná drátěnými vložkami, a pod okny skleněné kotce. Takto si představuju i slavnou Skinnerovu psychologickou laboratoř, kde jsou navíc ještě labyrinty, tlačítka a páčky pro drezúrované krysí snaživce, a samozřejmě - Watsonovy můstky. Krysy se zde učí, jsou vystavovány náporům, stresům a hladovkám, obměňuje se jejich chování a zkoušeny a pokoušeny předávají dokonce část získaných schopností /nepatrnou část/ dalším generacím. Jako pokusná zvířata jsou především objekty. Nežijí, ale jsou užívány. I když o tom sotva vědí. Pardon. Samozřejmě: vůbec o tom neví. Behavioristům - americkým psychologům, kteří se soustředili na popis krysího a myšího chování - nešlo pochopitelně o myši. Jenže pokusy s modifikováním lidského chování mají svou svízelnou stránku. Postrádají, abych tak řekl, jistou velkorysost. Důvody jsou bezpochyby v tom, že psychologie je jedinou oblastí poznání, jejíž předmět je nadřazen zkoumání. A tak se psychologové vždy uchylovali k úskokům.

Už behavioristický klasík J.B.Watson dobře věděl, že příčinné vazby a vztahy, kte-

ré vypreparoval z pokusů s krysy, nelze plně aplikovat na lidské chování. A proto udělal něco překvapivého. V době, kdy už byl prezidentem Americké psychologické asociace, vzdal se náhle oslnivé akademické kariéry a začal se věnovat práci v reklamních agenturách. Nezajímal ho samozřejmě prodej Thompsonových spínacích špendlíků a nešlo mu o odbyt Seymourových chladniček. Sřoustředil se na jedinou věc - experimentovat s konzumenty. O něco později provedl pak neblaze proslulý experiment s podmiňováním strachu u malého dítěte /sugestivní popis tohoto experimentu najdeme v Huxleyho románu Konec civilizace/ a pokusil se ho ospravedlnit vždy aktuální potřebou optimálně přizpůsobených jedinců. V obou případech - při manipulaci konzumentů i při podmiňování strachu - využil Watson svých zkušeností z pokusů s laboratorními zvířaty. Od té doby už uplynul nějaký čas a vypadá to, jako by Watsonova iniciativa upadla zcela v zapomnění. Behavioristé se drží svých laboratorních krys /myší, koček, psů a holubů/ a ve zbývajícím čase se věnují problémům sémantickým. Vytvářejí nové pojmy - sekundární a instrumentální podmiňování - a dohadují se nad

jejich upřesňováním. A jediná oblast, kde se - a jen v omezeném rozsahu - využívá laboratorních zkušeností k obměňování lidského chování, je tzv. behaviorální terapie. Ta je ovšem jednosměrná. Jejími objekty jsou lidé nějakým způsobem postižení /duševními úchylkami, nemocemi, stresovými náporů/ a cílem je hledání cesty z beznadějného stavu či situace. A proto behaviorální terapii provádí vždy jen lékaři-psychoterapeuti, a ne profesionální experimentátoři.

Představoval bych si, navrhl jsem, takový behavioristický pokus. Watsonův můstek, který by lidi oddělil od jejich potřeb.

- Možno, souhlasil můj konzultant, ale co se potřeb týče, člověk má nejširší rejstřík.

- Šlo by tedy o to zasáhnout z toho rejstříku co největší výsek.

- Přesně tak, přikývl. Ale nemluvme o potřebách, nýbrž o hodnotách. Dotkneme-li se totiž nejzákladnějších hodnot, postihneme tím i většinu potřeb.

- Takže? řekl jsem.

- Hodnoty se pořádají do určitého systému

podle určitého principu. A odstraniš-li organizující princip, je to jako kdybys podrázil nebo podtrhl ten hodnotový žebříček.

- A organizující princip?

- Tím je každá životní orientace, nebo chceš-li, smysl života. Rakouský psychoterapeut V. Frankl považuje dokonce "touhu po smyslu" za nejzákladnější lidskou potřebu. Čímž se okruh uzavírá. Představoval bych si proto behavioristický experiment, v němž by se pokusné osoby oddělily od "touhy po smyslu" a životní orientaci.

- Což vypadá trochu abstraktně.

- Ale funguje spolehlivě. Oddělily by se samozřejmě Watsonovým můstkem. Můstek: každá víra nebo ideologie, která se zbaví obsahu, převrátí naruby a takto - ztuhlá jak králičí kůžka - oficiálně vyvěsí a nechává viset. A oficiálně propagovaná a vypreparovaná ideologie vyvolá odpor ke všem vírám, ideálům a ideím. Lidé budou mít pocit, že v ní slyší falešné tóny všech ideologií.

- Člověk se ovšem docela dobře obejde bez víry a ideologie.

- Obejde díky schopnosti kompenzace a náhradního uspokojení. Jenže náhradní není

plnohodnotné. Provizórium nesmí trvat příliš dlouho, jinak regresivním způsobem zasáhne strukturu osobnosti. A podobně s celým společenstvím. Představme si ohrazený prostor, v němž probíhá náš experiment. A zdůrazňuji, že by to musel být ohrazený prostor, ať už jakkoliv veliký. To je první podmínka experimentu. Výchozí stav - odpor k ideologiím - se po nějakém čase změní v lhostejnost. Všichni se jaksi přizpůsobí. Svět ideologií je prostě světem pokrytectví, fikce a neskutečna. A člověk k němu hledá protiváhu. Nic komplikovaného, riskantního, ale hmatatelnou samozřejmost. Od většího společenství k malé skupině. Rodinu, majetek, každodenní starosti a nanejvýš tak drobné prestiže. Svět horečného soukromého pachtění, který jediný zdá se opravdový. Což má ovšem své důsledky. Jestliže jedinou spolehlivou skutečností je pouze to nejhmatatelnější, tj. vlastnictví, a jediným žádoucím pohybem každodenní obstarávání, tak si takové společenství rychle vytvoří i odpovídající etiku a nepsané zákony. Úplatkářství je samozřejmé a korupce ospravedlnitelná. A nepřijmout tuhle "morálku" pak nutně vypadá jako donkichotství.

- Mne na tom nejvíc zajímá, co se stalo s vnímáním skutečnosti. Protože trvale se soustředit jenom na její malý výsek - jen na to "nejhmatatelnější" - to je přece porucha vnímání.

- Poruchy vnímání, to jsou vždycky varovné signály. Jenomže tady jde o něco podstatnějšího. Zasaženo není jen vnímání, ale už sama skutečnost. Víra a ideologie jsou totiž její nezbytnou součástí - nezastupitelnou součástí lidské skutečnosti - a jestliže se stanou zdrojem úzkosti, nepomůže žádné jasnozřivé vědomí. Jinak řečeno, desintegrace skutečnosti, to už se netýká psychologie.

- A jak tedy dál v našem experimentu?

- Každý experiment musí zavčas skončit.

Ale vyšli jsme z předpokladu, že psychologové-behavioristi, lační poznání...

I nejlačnější behaviorista by měl pochopit - říká můj nebehavioristický psycholog - že všechno má své meze. Opakuju: tohle se už netýká psychologie.

- A vůbec - říká po chvíli nebehavioristický psycholog - copak my víme, jak by dopadl takový skutečný experiment. Je tady totiž ještě něco, co jsme opomenuli. Faktor

nepostižitelný behavioristicky: lidská důstojnost.

- A prostě - říká po třetí můj nebehavioristický psycholog - prostě si myslím, že lidi by nic takového nepřipustili.

- Mhm - pravím načež já, na kterýho už nezbylo co říkat.

A protože tohle je povídání o myších a lidech a protože je čas uzavřít, zopakuju. Poprvé jsem viděl laboratorní myši v suterénu lékařské fakulty. Okna na úrovni chodníku, zajištěná drátěnými vložkami, a pod okny skleněné kotce. Takto si představuju i slavnou Skinnerovu psychologickou laboratoř. Myši jsou zde vystavovány náporům a stresům, podmiňují se a přizpůsobují a postupně se obměňuje jejich chování. Jako pokusná zvířata jsou především objekty. Nežijí, ale jsou užívány. I když o tom sotva vědí. Totiž a samozřejmě - vůbec o tom nevědí.

V Brně 25.října 1977

Hana Ponická:

Kocúr sa napravil

Prišla som po týždni domov, a tu samé novoty! Prvá: baran Miško, obecaný na blízke martinskej hody, nebude zaklaný! Keď mi muž povedal, za čoho predal, veľkého, tučného barana, ktorého sme popri dobrej paši aj všetkým chovali, vypukla medzi námi dvoma hádka. Dobré, nemali sme ho len pre užitok, milý nám bol, zvykli sme si na neho už od jari, ale zato i robota s ním bola: tu prebíjať kôl s reťazou; pred dažďom a nocou barana do maštiny vodiť; v záhrade pred ním ruže, kapustu, kvety i stromčeky chrániť, veru aj zlosť bola...!

Nestihli sme sa s mužom dobre vyvadiť, už tu bol kupec s vozom pred domom. Ešte aj tomu som na oči vyhadzovala, že zadarmo kupuje. Taký baran. Tých jablk, toho kukuričného šrotu, tých chlebových okruštek, čo mi z dlane žral. Veľa nechýbalo, bol by ten srditý Podpoľanec hneď tam na mieste mužovi i závdavok vrátil.

- Pani moja, ja nekupujem sadlo, ale barana. Chudší by byl vrtkejší vyskakovať na moje ovce, na moje valašky.

Takto som sa konečne i ja dozvedela /muž huncút to už zrejme vedel, víťazoslávne sa usmieval popod fúz/, že nášho barana Miška chce kupec Podpoľanec na zušľachtenie svojho stáda! Veď sme sa s mužom volačo už naachkali, keď sme si zavše v lete pomysleli úchytom, že Miška v plnej jeho nevinnosti raz zjeme /lebo len takého mäso je dobré/. A tu zrazu toto! Nezahynie Miško bez okúsenia sexuálnych slasťí, ba vôbec v dohľadnom čase nezahynie, naopak, rozmnoží, rozplemení poctivý rod baraní na tejto zemi.

Pred chvíľou ešte rozzúrená nad nízkou cenou za barana, bola by som ho teraz už od samej radosti tomu kupcovi aj zadarmo odovzdala! A to muž zase nie. Pekne si peniažky porátal, prebral i odložil, barana z reťazi odviazal. Kupec barana odviedol, hajde na voz! Ani sme si na rozlúčku nezakývali!

Tak a teraz druhá novina: Drevo na dvore! Celý kopec dreva na dvore, voňalo horou bukovou i borovicovou, premiešané tvrdé s mäkkým. Či jesto dačo milšieho u nás o takomto čase?

Zima pred vrátami, drevo pred drevárňou. Ono však bolo trochu obďaleč od tej drevárne, nuž sme sa museli ísť tým drevom prvý raz zohriať: klát po kláte prehodiť celý ten kopec dreva sprostred nášho dvora pred dreváreň, a spreď drevárne dnu pod strechu, čím bližšie ku klátu, na ktorom drevo porúbeme, aby sme sa s ním i druhý raz zohriali. Vyhriali sme sa, dva dni nám pri tom prešli. Skoro som ani na kocúra nepomyslela. Iba keď ho tu na tretí deň zbadám. No a teraz príde tretia novina, dobre počúvajte.

Kocúr plavne zoskočil z najvyššej priečky pôjdového rebríka rovno na zem, odtiaľ svižko ku mne, a už sa mi otieral o nohy, a už sa dal hrozne nariekať, žalovať. A zrazu len akoby uťal. Ako by sa bol spamätal, že robí dačo na kocúra nepatričného, odtiahol sa odo mňa, sadol si na jeden na dvore zabudnutý klát, prestal mňaukať a len kukal, kukal na mňa. A ja na neho. Čože, je to vôbec on? Kam sa mu podelo to pekné oblé pruhované bruško? A tá guľatá papuľka? Nejaká je pretiahnutá, ešte aj fúzy akoby mu z nej ovísali. Celý je nejaký do výšky vytiahnutý, do dĺžky pretiahnutý. Svitlo mi zrazu.

- Ty, - oborila som sa na muža - veď ty si toho kocúra nechoval!

Muž ani nestihol odpovedať mi, kocúr ako strela skočil k podstene do trávy, kľukol si, i vymrštil sa znovu ako krpec do vesmíru, dopadol na zem a chraks! Už mal myš v hube.

Nuž toto bola tá tretia novina: Kocúr chytá myši! Znovu ich chytá. A ako ich chytá! Bez parád, bez čakania a vyčkávania, hneď a zaraz! Potom si sadá zase na ten klát, oblihuje sa, upráva si toaletu, vykrúca si fúzy na francjóšku. No tak poď ku mne, volám ho, nech ťa pohladkám za tú myš. Kocúr sa nehýbe. Nepoznávam ho. Veď je to hotový odľud. Voľakedy, ešte som ani perami nepohla, aby som jeho meno vyslovila - už aj bol pri mne. Dobre, tak podídem ja, aby som ho pohladkala, odmenila ho za tú tučnú myš.

Pohladkala som ho i pozývam ho prívetиво do kuchyne na mliečko. A kocúr - nejde! Zase celý naježený, celý v strehu, fúzy rozochvené do tremolo - a hop! už aj je tam zase na druhom boku u podsteny, a zase má druhú myš v pa... nie v paráde, ale v práci. Aj tá zmizla v ňom z mosta doprosta s chvostom i všetkou srstou. A tak to šlo i ďalej.

Slovom, kocúr sa napravil. Už s myšami nediskutoval, ani ich tanečné umenie neobdivoval. Chytil myš, zožral ju. Ale aj myši sa napravili a zabudli na piruety aj iné taktiky, na kocúrove líbezne príhovory aj vábne mrnkanie. Len pišťanie si cvičili. Spišťali krátko kratučko a prenikavo, keď niektorá kocúra zbadala, aby každá druhá o tom vedela a ratovala sa, ako vie. Zavše sa im v tom reťazovom pišťavom dorozumievaní tak darilo, že kocúr aj hodiny po myšiach sľiedil, a nijakú nechytil. Naveľa skúsil raz i po starom.

- Ale, ale, načo toľký poplach, toho behania, pišťania! Však vám nič nerobím. Dobre, nezastavujte sa, ale čo so mnou už ani slovko neprehodíte? Ani slovičičko? Aspoň toľko, že prečo sa tak plašíte?

- Neodpovedám, nepoviem neodpovedám - húdli milé myšky jedna za druhou, jedna ako druhá, a bežali, ďalej bežali.

Kocúr zopakoval svoju nástoječivú otázku, a zase zo žiadnej myšky ani slovko viac od slovka neodpoviem-nepoviem nevyvábil. I dožralo ho to nesmierne.

- No počkajte! Však vy ma ešte samy budete o to slovko slovičičko prosiť, až vás

budem v zuboch stísať! - vyhrážal sa kocúr myšiam staromódnymi praktikami.

Hohó, teraz ešte len myšky nič nepovedali, už ani to "neviem", "neodpoviem" nie! A načo by aj boli povedali; sily na to zbytočne vydávali; keď má kocúr apetít, sily si treba šetriť a treba bežať, a hotovo, treba si chrániť život i česť, osve i spoločne. Každá zbytočná zastávka, každé zbytočné slovo je len na škodu myši a na osoh kocúrovi. Nech žije sloboda a česť všetkých myši, a opovrhnutie kocúrovi!

Takto a podobne sa myši radili, keď sa potom raz večer na veľkom myšacom sneme na pôjde nad našou spáľňou rozhodli: zotrvať pri osvedčenom zvyku - nerozvíjať diskusie ani iné zábavky s kocúrom.

Že skade to viem? Nuž tak, že teraz, keď už nemusíme miesto kocúra chytať myši my dvaja s mužom, máme viac času i na lúštenie myšacej reči.

/Okrem toho myši v túž noc, keď ten zvyk ako pevný nemenný zákon vniesli do svojho zákonníka - ukradli moje pero, a našla som ho potom na pôjde pod starou truhlou./

A musím ešte povedať, že muž mi napokon

dopodrobna rozpovedal, ako sa stalo, že sa kocúr napravil, kým som ja nebola doma. Len si to predstavte! Celý celučký týždeň ho muž hladom moril, ani hlt mliečka, ani len omrvinku chleba mu neďal. A tak sa kocúr chcej nechcej zase stal kocúrom. Zobrala som si aj ja z toho ponaučenie a som pevne rozhodnutá odolať všetkým poryvom svojho mäkkého srdca, a kocúra už nekaziť a nepokaziť. Či nie je lepšie, keď je všetko tým, čím má byť? Kocúr kocúrom, a myši myšami?

A preto sa ja vôbec, ale vôbec nehnevám, že mňa vo Zvolene na Švermovej nielen kávou, ale ani vínkom neponúkli, ba ani vodu nemali, lebo akurát z kohútikov netiekla. Však som si to - medzi nami - ani nezaslúžila!

Lukavice-Zvolen, 30.októbra 1977

Agneša Kalinová:

Vierka

čiže

Ženský princíp

Smrť je divné zrkadlo. Odhalí toho, ko-
ho už niet, i náš vzťah k nemu v novom, pre-
kvapujúcom svetle.

Zdalo sa, že sme si o nej dávno poveda-
li a pomysleli všetko dobré i zlé, čo sa da-
lo povedať i pomyslieť, že dávno vyprchal
hnev, prebolelo sklamanie nad stratou pria-
teľstva a zavládla ľahostajnosť. A zrazu má-
te slzy v očiach, vidíte pred sebou štíhlu,
opálenú, plavovlasú mladú ženu, ktorá sa na
vás milo usmieva zvláštnymi úzkymi štrbinami
krátkozrakých očí a zaskočí vás pocit stra-
ty. Darmo sa presviedčate, že nemožno stra-
tiť niekoho, kto sa vás dávno - pred storo-
čím a či len pred deviatimi rokmi? - vzdal,
odišiel sám, dobrovoľne a z vlastného rozhod-
nutia tam, kam ste ho nemohli a ani nechceli
nasledovať a ani raz sa neobzrel, nezamával
na rozlúčku, len sa z diaľky neurčito usmie-

val úzkymi štrbinami očí spoza zadymených okuliarov, takže sa neoddalo lámať si hlavu, ako to vlastne myslí. Pocit straty čohosi vzácneho je tvrdošijný a nástoječivý.

Takže zrejme nepomôže nič, iba pokus povedať znova po všetkom, čo sme v uplynulých rokoch hovorili, kto vlastne bola Vierka, čo chcela a čo dosiahla v živote okrem oficiálnych pôct a vencov, o ktoré nikdy nestála.

Dvadsaťročné dievčatko, ktoré prežívalo povstanie a koniec vojny zároveň s romantickou prvou láskou a nikdy sa z tohto náhodného spojenie nespamätalo? Slovenská novinárka, vzdelaná, kultivovaná a usilovná, ktorú po troch desiatročiach práce v redakciách - medzi nimi aj v najlepšom denníku a v najlepšom týždenníku, aký na Slovensku po vojne vychádzal, v Národnej obrode a v Kultúrnom živote - poznajú a s úctou spomínajú skôr kolegovia než čitatelia, lebo len zriedkakedy vystúpila z anonymity článkov, skromne podpísaných značkou s malými písmenami? Typická československá "pracujúca", teda zárobkovo činná žena z prvej generácie, čo na vlastnej koži skúsila našu krásnu predstavu o rovnoprávnej žene zaťaženej rovnako sta-

rošťou o každodennú skývu chleba /ktorú neraz musela vydupať spod zeme tak, že po nociach prekladala nezáživnú východonemeckú prózu/, ako aj výchovu detí, nákupom /čo u nás nikdy neboli dámske radovánky/, celou všednou mašínériou, zvanou domácnosť?

Nezdalo sa kedysi, že by jej tento rub ženskej rovnoprávnosti - až na starosť o syna a dcéru, pre ktorých mala úsmev aj keď nevidela od únavy - pôsobil zvlášťne potešenie. Predsa sa ho v posledných rokoch držala krčovite a demonštratívne, vláčiac peši mestom nákupné tašky, takisto ako zotrvávala pri svojej redakčnej práci a v Bratislave, svojom rodnom meste. Ale to už patrí k veciam, ktorých príčiny ťažko môžeme skúmať, lebo sme ich sledovali len z druhej strany ulice. Tak ako sa už sotva dozvieme, koľko skutočne urobila, alebo chcela urobiť pre tých, čo jej kedysi boli blízki a v čase jej slávy sa ocitli na pokraji spoločnosti. Vieme len, že jej ľudskosť, súcit, prostá slušnosť nedovolili uzavrieť sa do hradieb oficiality, že bývalých priateľov aspoň vypočula pri náhodnom stretnutí, alebo keď ju vyhľadali. Azda nie tak pozorne a sústredene ako v časoch,

keď ešte poznala všetky ich tajné bôle a smelé sny. Veď iste tušila, že proti ich terajším bôľom veľa nezmôže, a o snoch sa už nehovorilo.

Teraz hľadáme cez múr smrti na túto typickú československú ženu našich čias, ktorá se zrazu stala prvou ženou v štáte beztoho, aby si tí, čo ju predtým nepoznali, výraznejšie všimli jej existenciu /či je nielen jej zásluha či nedostatok, ale aj súčasť zámerne pestovanej povojnovej tradície/ a je nám za ňou ľúto. Nielen pre jej tragicky nezmyselnú smrť obete služobnej horlivosti, u nás zákonitého zväzku päťolízachstva s hlúposťou.

A čím ďalej na ňu myslíme, tým väčšími sa odlupuje typicky socialistická škrupina a ocitáme se zoči voči - žene. Môžbyť darmo preložila Druhé pohlavie Simone de Beauvoirovej, lebo i tak vedela a chcela plniť iba svoj tradičný ženský údel. Inteligentne, kultúrne, citlivo, s túžbou po idyle, po životnej pohode sa podriaďovala mužovi, ktorého obdivovala, a bola tvrdá len vtedy, keď narazila na prekážky, ktoré mohli tento vzťah ohroziť. Vtedy - bolo to včera, či už takmer pred desiatimi rokmi? - naša vždy verná kamarátka

zrazu vedela bezohľadne odísť od každého, i od všetkých a ani sa neobzrieť, nezamávať na rozlúčku...

Máme právo, mali sme právo zazlievať jej to? Dnes azda nie je príhodná chvíľa klásť si znova túto otázku, ktorú sme kedysi zodpovedali ľahkomyseľne rýchlo, šmahom ruky.

Lebo teraz už vieme, že človek v našom tvrdom a surovom živote stretáva len málo takých nežných, láskavých a vo svojej láskavosti zraniteľných a bezbranných žien ako bola ona. Že je preto aj pre nás, čo sme ju kedy- si poznali a mali radi - či si to želáme alebo nie - nenahraditeľná.

Bratislava, koncom októbra 1977

Eva Kantůrková:

Jedno takové Česko...

Náš přítel, původem i přesvědčením Moravan, který tvrdí i dokazuje, že nejlepší Pražáci pocházejí z Brna, používá ten pojem: Česko. Ve smyslu zeměpisném je to přirozeně Česko, ona horší část Čech připravená o Moravu, a ve smyslu mravně psychologickém takové to moravské vytahování. A přítelův legrační pojem mi připomenula nedávno paní z vesnice, kde pobývám, žena, s níž občas probíráme hospodářskou, politickou i jinou situaci. Obvykle uvede řeč: "Vám to můžu říct," a pak se rozhoví, škubajíc přitom pilně výhony kopřiv, aby přidala do brambor praseti. Minule mezi jiným povídala: "Byla jsem u sestry na Moravě. Ale tam spolu lidi jinak drží." Tak jsme se dostaly na Česko.

Tak se jedné paní, vybařené telefonem, což je na vsi vzácnost, znelíbilo, jak výtečně se místní mládež baví při bitu, a zavolala bezpečnost; přijeli, přepadli tu nevinnou, i když trochu hlučnou zábavu, vymlátili hospo-

du jako za starých dobrých časů hospodských rvaček, dobrých zajisté proto, že se tenkrát první do bitky nevmísily uniformy, a pak se omluvili: prý přijeli na udání. No a co? Závistivá paní si na bítové tancovačce ani příště neskočí; nanejvýš zas může jen dát vymlátit hospodu.

Či příběh jiný: bramborů se loni urodilo nečekáných a družstvo je vařilo kravám a slepicím na zimu v železné obludě, která dýmala v opuštěném sadu hned za zdí mého domu; pod kotlem se topilo briketami, jež se, složeny na volné hromadě, komusi velice hodily. Avšak v sadu má též za plotem své posady se slepicemi a kotce s králíky místní traktorista, který nechává tu havěť hlídat psem. Loni to byl nádherný vlčák. Když jsem letos přijela, vlčák už nežil. Nedovedl pochopit, že má štěkat, jen jsou-li ohroženy pánovy slepice; štěkal i na zloděje briket, a ten ho otrávil.

Tak tedy má Česko podobu hanebných činů, plynoucích z vypočítavosti, malodušnosti, chamtivosti, podráznictví a závisti, té zejména; závist je nejčeštější, na tom se shodnou všichni Češi.

Avšak Česko může mít i podobu poctivějš-

ší. "Evino", kárala mě má dobrá teta, ona, jež ovládala mé dětství, "ty jsi tak hloupá!" A vždy se zasmála krátkým, odsuzujícím smíchem. "Nesmíš každému hned věřit." A taky se zlobívala: "Jak to - dala jsi! Nikdy nikomu nic nedávej! Tobě taky nikdo nic zadarmo nedá." A též mě poučila: "Nikdy nevíš, koho kdy budeš potřebovat;" a ovšem též naopak. Závis-ti však je její česko ušetřeno, neboť říkává: "Co mám, to mám. Nikomu jsem to neukradla, nikdo mi na to nepřidal a od nikoho nic nepotřebuju." Zásady nejvyšší obezřelosti: Nejdřív počkej, nezadej si, nezačni si, obejdi, nevstup, vyhni se, uхни, přečkej, neboť hlavou zeď neprorazíš; a též nedej, a když, tak jen z ručky do ručky, něco za něco, nic za nic, bližší košile, pro své všechno, pro cizí až co oni, co tě nepálí, nelži, nekraď, ale přetvařovat se smíš; neboť jsme malí a slabí a nikdo nás neochrání, neochráníme-li se sami.

Mravní milníky mého dětství, tak důvěrně mi známé jako ona měkce zvlněná krajina, do níž vrostly, kotliny malého obzoru, tvořeného vyvýšenými lesy, cesty lemované zlatými mochnami, úvozy zdobené lupinou a šíp-

kovými keři, kraj prosycený nejprve vůní plavných bezů a později mateřídoušky, v lesích utopené tiché rybníky. Sebezáchovná mravopochestnost těch, kteří nemají nic zadarmo, lidí, kteří jen trvají, avšak neškodí, netyjí z nikoho a ničeho. Mravopochestnost, která mě první naučila nemít ráda mocipány, ať se jmenují a vládnou kdekoli. Protože krčila by se ta moje dobrá staruška, která nikomu nikdy vědomě neublížila, kdyby se neměla před kým krčit? A byla by její úvaha tak vypočítavá, kdyby nemusela počítat?

Nejodpornější snad ale je čeko, když má podobu chvástavé zbabělosti, která se přimazává. Zde skutečně vždy vzpomenu na Moravany, kteří zůstali poslední a věrní u té zdi.

Jedno takové česko mě onehdy navštívilo na chalupě. Usadilo se v mé přívětivé kuchyni a koukalo přes můj modrý stůl na mou umně uvázanou šálu, a vedli jsme hovor. Nejprve radostně oznámilo, že dítě se konečně díky jarním událostem dostalo na vysokou školu; mohla jsem ovšem říci, že dítěti, a nejen jemu, měl jistě pomoci otcův hbitý podpis pod dokument, který hanil události, jež on teď tak chválí, ale mlčela jsem; grandovství nemá rozlišovat

mezi statečností například munga a strachem myši, a^llespoň tak mě to učili. Projevila jsem radost: je konečně potěšitelné, když se na vysokou školu dostane dítě chytré, byť po rodičích před režimem provinilé, a nikolí čísi husa, po členství preferovaná.

Poté si česko postěžovalo, že už není, jak bylo na jaře; Praha se nudí a je mrtvá. /Rozuměj: ona Praha mezi Jindřišskou a Národní, kde se česko i nadále pohybuje,/ A dobře, že já trávím čas na venkově. Alespoň se nadýchám čerstvého vzduchu.

"Já se nenudím nikde," řekla jsem skromně. "Není čas."

A česko si vzdychlo: "Jo, na jaře! To si lidi rvali prohlášení mluvčích z rukou. Půjčovala se na hodinu, na dvě, přes noc. Všechno to trvá moc dlouho," řeklo česko poučně.

"To ano," řekla jsem, "je září a ti dva sedí pořád ještě ve vězení. A to nepočítám ty, kteří zůstali bez práce."

Česko pokývalo účastně hlavou a vysvětlilo mi, že ono je na tom taky velice špatně; starost o razítko a o prokázání příjmu a daní a s nemocenskou, kdyby zůstal ochořen.

Zase svou nechut' zdvořile spolкну a čas-

ko mě informuje, že cosi natočili s kýmisi, ale nevysílalo se to, protože tam je jmenován kdosi... a cosi. A pak praví, ta nula, ten sopel z nosu: "Oni to beztoho hrají na obě strany."

Na to já trochu ostřeji, to že nevím, to že se snadno poví, já vím jenom, že ten, o kterém právě hovoří, je muž velice velkorysý. A na vědoucí úsměv té myši, co loví v suterénech, dodám: "Alespoň mně jednou pomohl."

Česko zastříhalo ušima: já že bych měla přístup do přízemí? A možná i výš? A já v tom postrehla možnost, jak se mu strašlivě pomstít. A v něm, který tam byl přítomen, jsem se náhle a bez rozmyslu rozhodla pomstít například i oněm literárním podnikatelům, kteří se cítí být ohroženými opozičníky jen tím, že přečtou fejeton Pavla Kohouta, jak byl vystěhován; anebo jiným, kteří si bez ustání srdceryvně stěžují, jak musí mravně trpět svou dvojakostí, která jim vynáší slušné živobytí.

A má vlídná, bílomodrá kuchyň s podlahou právě čerstvě vydrhnutou se začala proměňovat ve snobský salón a já, která se nejlépe cítí v kůži dobrého děvčete, které nikomu neublíží, začala tuhnout ve velkosvětskou dámu. Tlacha-

la jsem, jak dámy tlachají, salón mi rezonoval, a česko zprvu nepochopilo, oč jde, a horlivě přizvukovalo. A já se vytahovala s noblesou anglické lady, která má přístup ke královskému dvoru - a česko začalo pomalu splaskávat a vadnout, až nevydrželo a za hanbené se vyplížilo z mé venkovské kuchyně, nasedlo do trabanta a odejelo.

Já ti dám, mít syna na vysoké škole i díky těm zavřeným, a znevažovat je!

A nyní se omlouvám kamarádům, že jsem brala jejich jméno, ale nikoliv nadarmo, a též se přiznám k tomu, že jsem použila jedné tetiny rady: jak ty nám, tak já tobě. Ani kafe jsem tomu chlapovi nenabídla.

Říjen 1977.

Ivan Kadlečík:

Neumriem cez prázdniny

Podstatné meno smrť je vlastne sloveso. A ničoho sa netreba báť, veď umrieme.

Pod nohama mi chrúpišťa - nech idem kdekoľvek - kosti mojich predkov, vo štvrtine dlane mám položené teplé a krehké kostičky potomkove, chodivšieho už do školy tou istou cestou ako ja s dedom v štyridsiatom piatom /aj vtedy tu už - všetko je inak - boli Rusi/ a do tej istej triedy, akoby to ktosi nárokom /s akými významami/ naaranžoval: učí ho súdružka učiteľka, čo chodila so mnou do tej istej prvej triedy. Každá banalita, čo sa od rána prihodí, je zároveň mýtus, a naopak: predhistorický, vznešený archetyp sa uskutočňuje v tej najbanálnejšej a nervóznej každodennosti. Ithaca, kde si? V Ithake je smrť.

Ideme teda do školy, kde sme kedysi ráno spievali Aj již vychází slunéčko, chvál Pána hned zrána, potom na konci vyučovania Ajnyní sedel na chýli. Ajnyní je iste nejaký anjel, ale čo je to ta chýla? Až po rokoch,

keď sa čas, ako krčah nachýlil, som zbadal piesnivú pravdu tiesne či tiesnivú pravdu piesne: Aj, nyní se den nachýlil a slunce zapadá...

Ideme tedy do školy opäť. V čase a v kraji cibule, burčiaku, chryzantém: "Chryzantémy, biela, biela karavána, po cestách a po súmraku roztáraná, ponorená do vzlykov" /Milan Rúfus/. Ale vzlyky sú aj od cibule. O burčiaku a chryzantémach som báseň čítal, no o cibuli, čo rovnako dáva život, nie.

Ideme teda, ideme, na križných cestách sa za čas rozdvojíme. So vztýčeným palcom imperátora sa na pozdrav rozlúčime pri "svätom Jankovi" alebo na námestí s dominantou luteránskeho kostola, čo sa rúti dolu brehom ako príval, ako povodeň a zlievan, ako lavína, a dosť vysoké vrchý sú mu po členky - aspoň tak je urbanisticky riešený. A ja, roky chodievajúci po zbytočných mestách, kde aj súkromie je anonymné, tu odrazu mením spôsob chôdze: odišla prázdna a asfaltová rovnosť chrbtice, s pokorou a múdrosťou sa do úvahy berú nerovnosti terénu - tu každý krok treba uvážiť, nuž chápem /na ich zemi/ prísnosť svojich predkov na správne hrboľatej ceste.

Ideme teda, ideme, pri dvoch kostoloch /modernom a gotickom/ a jednej krčme /pravekej/ sa načas rozdvójime a Telemachos z ničoho nič mi vraví:

- Keď vyrastiem, stanem sa tebou a ty sa staneš mnou!

Vo vlnobití a cirkulácii ducha, Odyseus, zmietame sa hore-dolu, kade-tade sa moceme a motáme cez generácie semien a tvarov. Ithaca, kde si?

A Telemachos zrazu:

- Keď s mamou zomriete, s kým budeme?

" Sami.

- Nevadí, veď v sobotu a v nedeľu si už len čosi zjeme, ale horšie by bolo, keby ste zomreli cez prázdniny.

Lebo cez prázdniny nechodia do školskej jedálne, chápem. Nuž tak, citlivé svetlo slnka moje malé, pokúsim sa ti sľúbiť, že nezomriem cez prázdniny, aj keď tá prestarnutá a večne mladá smrť krúži ustavične okolo nás ako mesiac, odvracia a navracia svoju tvár vyškerenej lebky či nádhernej chryzantémy. Vždy, keď sa moje mŕtva a chorá a ustrašená matka o mňa všetkého bála, povedal som jej, že mne sa absolútne nič nemôže stať, čo je

fakt. A predsa sa mi všeličo stalo: oženil som sa, bol som vylúčený zo strany, bol som hlúpy, chorý, mladý, opitý...

A Telemachos:

- Prečo ma tie včely štípu, keď ujo, ktorému tie včely patria, je tvoj kamarát?

A všeličo sa mi, mama, stalo: bol som zalúbený, vzdelaný, múdry a lživý ani kniha, prepustený zo zamestnania, smutný a bláznivý, sebavedomý i maličký, vypočúvaný u policajtov...

A Telemachos, cestou do školy:

- Skús, či mi bije srdce, tuším nie!

Skúsim. Ach, bije, bije, panebože, ten najväčší zázrak! Syn potom počúva srdce moje.

A:

- Aj tebe bije! Keby sa všetky srdcia dali dokopy, bolo by ich počuť od kostola už po náš dom.

A všeličo sa mi, mama, predsa len stalo: bol som celkom triezvy, nezamestnaný i prácou zavalený, zlý i pekný, slávny i zaľbudnutý a osamelý, lenivý aj pracovitý, statočný, klamajúci i oklamáný - a skoro vždy pravdivý. Dosť, lebo adjektív je veľa, no pravdivé je len podstatné meno Byť; byť bez prívlastku,

teda čisto ako smrťina práca. Smrť, aká je vlastne vaša neúnavne zahalená tvár? Nepoviete, mlčky výrečná...

A šesťročný Telemachos:

- Keď je Pán Boh chorý, ale to vyzerá so svetom!

A predsa, smrť, zdá sa mi, že som už kde-si videl vašu tvár: je to čosi medzi cibuľou, mesiacom, kosťou a chryzantémou, a také mnohovárne, ako náš večný život. Potykajme si teda, moja; moja najjedinejšia istota. Napíšem ti esej, zatelefonujem ti, dám si od teba zaplatiť pol deci, odveziem ťa v trabante a keď budeš veľmi zlá, pošlem na teba svoju temer storočnú tetu Margitu...

A Telemachos:

- Ujo C. už na nás aj dávno zabudol - v tom hrobe.

Lebo zabúdanie je matkou múdrosti. Iba na smrť nemožno zabudnúť, veď sa nám okrem nej nikdy nič iné vlastne nestane, mama moja mŕtva. Lebo nech sú búrky, starosti, sklamania, vášne, fízli, peniaze, ženy, alkohol, politiky, úspechy, režimy, priatelia, človeka znevažujúce noviny, knihy, ktoré píšeme /svoje/ či predávame /cudzie/, strany a nábožen-

stvá, choroby a morálna špina, korupcia - našťastie je tu naša súkromá, apolitická a verná pramatka všetkého živého: smrť, čo nás jediná a skoro naveky ochráni od všetkého zlého; len ona dovoľuje Byť. Podstatné sloveso je Smrť. Vďaka jej za krátke prázdniny, zvané život. Veď bez neho, bez života, by bola smrť len hlúpym vtípom. A naopak: a večne:

= Tatičko, keď ty zomrieš, ja pôjdem predávať knihy namiesto teba. Alebo pôjde mama; keď ona zomrie, pôjde Martin, potom Ivo...

Pukanec

od Pamiatky zosnulých po Narodenie 1977

Ivan Klíma:

Proces s Hutkou?

Původně jsem uvažoval o tom, že bych dal dohromady psaní a pak je zaslal nějakému činiteli a vyložil mu, kdo je Jaroslav Hutka. /Vždyť činitel, i když třeba činí na kulturních rolích, si sotva našel kdy čas si ho jít poslechnout./ Kdo je a co znamená pro úroveň českého nekomerčního písničkářství, co pro moderní přednes české lidové písně a co úhrnem pro své - zvláště mladé - posluchače. A co tedy takový proces asi způsobí v myslích statisíců jeho posluchačů. Upozornit je na to, že tedy se prvně chystají postavit před soud tvorbu. A že soud, jak absurdní, a nikoliv kritika, nikoliv veřejnost musí rozhodnout, zda Hutka patří k čelným osobnostem našeho kulturního života či nikoliv.

Jenže nerad píšu dopisy vůbec a dvakrát nerad činitelům. A kterému z nich vlastně /abych náhodou nenatrefil zrovna na toho, kdo dal k celému stíhání podnět/? A jak zjistit, aby dopis vůbec dostal a natož četl?

A potom: přítel Jaroslav věří v osud určující řeč hvězd. Nemohu říci, že sdílím jeho víru, ale sám jsem se kolikrát přesvědčil, že člověk v dané chvíli není s to rozpoznat znaménko u osudových zlomků vlastního života. To, co se v okamžiku prožitku jeví jako katastrofa či pád, může se brzy ukázat jako počátek vzestupu - a naopak. A potom - osud si někdy vybírá jednotlivce, aby jejich rukama /či na jejich bedrech/ poposunul o kousek balvan, který dusí celé společenství.

Snažím se představit si, co se stane, budou-li Jaroslava Hutku soudit anebo dokonce /proti všemu zdravému rozumu/, odsoudí-li ho.^{x/}

On, který složil a přezpíval na sta písniček od lidových balad po lyrické, humorné a protestní písně, který už dneska ve svém žánru patří ke dvěma či třem nejpřednějším zjevům v naší zemi, se stane symbolem umlčovaného umění. /Mohli si vůbec pro své cíle vybrat nevhodnější objekt než zpěváka a au-

x/ Pro nezasvěcené: rozhodne-li soud, že Hutka nepatří k čelným osobnostem kulturního života, zpochybní i jeho nárok na smluvní odměnu 400 Kčs, kterou za koncert přijímal.

tora tak mladého, tak opravdového, tak nadaného a tak oblíbeného?/ Stovky pásků s jeho písněmi, které už dnes kolují, se změní v tisíce či desetitisíce. Lidé budou poslouchat jeho písně s rozechvěním a novým vhladem. Slovo umělce, který je umlčován či podrobován násilí, vždy nabývá na působivosti.

Jeho osudu si pochopitelně všimne řada spřízněných duší u nás i mimo hranice naší země. Vyjdou konečně, byť jen v cizině, dlouhohrající desky i s jeho vlastními písněmi. Paní Baezová, Bob Dylan či Yves Montand zařadí v překladu jeho písně o Sokratovi, Havlíčkovi či církevních tatících do svého repertoáru a osud naší země a jejích pokrokových umělců se tak opět dostane do vědomí posluchačů na celém světě. /I když snad v jiných souvislostech, než by si přáli ti, kteří si vymysleli proces./

Nepochybně si tito zpěváci povšimnou, zač byl jejich kolega odsouzen. Pochopí, že byl pohnán před soud za to, že přijal /podle smlouvy/ honorář, který, ať počítám, jak počítám, dělá v přepočtu něco přes dvacet dolarů, tedy asi tolik, jako činí denní podpora v nezaměstnanosti amerického nekvalifikované-

ho dělníka. Že celková částka, kterou přijal za několik set /!/ svých koncertů, na nichž se vystříдалo na desetitisíce nadšených a zcela dobrovolných diváků, se rovná asi tisíci dolarům /to je pětina nebo snad desetina částky, kterou oni dostávají za jeden jediný koncert!/, že za tuto částku, kterou mu vyplátily socialistické organizace ne ze svého, ale jako nepatrný díl vstupného, které vybraly na jeho koncertech, byl souzen /a snad i odsouzen/, ovšem se zdůvodněním, že jeho tvorba mu nezakládá právo řadit se mezi čelné osobnosti.

Naštěstí jeho tvorba bude jím i světové veřejnosti známa, a tedy její posouzení nebude už v ničem záviset na nějakém anonymním byrokratickém hodnotiteli. A o výsledku toho hodnocení nemám pochyby! Nebylo by to poprvé, kdy útok vedený proti umělci a jeho dílu ve snaze umlčet je, pomohl naopak uvést toto dílo ve známost. A může vůbec nevyzpytatelný osud přinést dokonalejší důkaz o poměrech, v nichž žijí a tvoří čeští umělci? Kdyby kdokoli z nich něco podobného sepsal, opatřil příklady a sehnal stovky souhlasných podpisů, nedokáže nikdy dosáhnout tak otřesné přesvědčivosti, jakou může přinést takový proces.

Neboť proces si moc uspořádá sama. Důkazy proti sobě /v domnění, že je přináší proti básníkovi a zpěvákovi/ sesbírá a nabídne ona sama.

Možná, že ti, kteří rozhodli nabídnout světu tento důkaz, nevědí, co činí. Anebo naopak dobře vědí, co činí /proč by i oni nemohli mít skrytý a potutelný zájem předvést před světem pravý stav věci v naději, že se tím více projeví jeho neudržitelnost?/, v obou případech se naskýtá otázka, zda jim v tom bránit.

Mohlo by se zdát, že v těch úvahách byl zcela cynicky pominut pojem spravedlnosti.

To však není vina této úvahy. Kdo zná písně Jaroslava Hutky a smysl, či přesněji nesmysl obvinění proti němu vznášených, chápe, jak marné, ne-li dětinské by bylo zmiňovat spravedlnost.

Praha 7.listopadu 1977

Pavel Kohout:

Zpráva

o bitvě o pohled z okna

První sled státu dorazil na Hradčanské náměstí ve středu 11.5.77 v 7.30: když mě Edison Venor naposled venčil v parku, vyhříval se na lavičce starší muž v montérkách s odřenou taškou; za pár minut mi kdosi neznámý poslal zprávu, že je to úřední otvírač dveří. Před osmou dorazila motojednotka, složená ze tří stěhovacích aut; symbolicky zaujala postavení před Vojenským muzeem, kde jsou dokumentovány i jiné významné bitvy našich ozbrojených sil.

Má žena se naposled na Hradčanech vykoukala a já oholil. Došla naše pečovatelka s posledními rohlíky. Naposled jsme si uvařili kávu i čaj. Posadil jsem se k otcovu psacímu stolu, abych u něho napsal nadlouho poslední slova. Deset minut před devátou k nám přišel poslední Vaculík jako zástupce světového tisku, aby mohl objektivně vyličit první exekutivní vystěhování socialistického spisovatele;

o tom později. Naposled jsme usedli kolem vinného stolku, abychom typicky slovanským způsobem uctili chvíle nevinnosti, které jsme u něho za 13 let strávili s rodinou i přáteli. Přesně v 9.00 zabouřily motory.

Všichni jsme se naposled políbili a popřáli si dobrý let. Naposled jsme otevřeli okno a pohlédli z něho na město i na Hrad. Soused byl doma. Zazvonili. Problém, jak v tuto chvíli uklidnit svou ženu, jsem vyřešil už před týdnem, místo sedativ jsem jí teď podal prstýnek, který jsem nazval Stěhovák: v secesním fasování ruský granát. /Záměr vyšel: celý den byla z prstenu rozčilenější než z události./ Pak jsem naposled otevřel i dveře, které si po stoleté službě nezasloužily poznat páčidlo.

V čele útočného družstva /asi 14 hlav/ stáli před otvíračem muži zákona, budící respekt už svým vzrůstem a výzbrojí - a to jsme se měli teprve z protokolu dozvědět i jejich bojová jména: nadstrážmistr Spratek a rotmistr Kouša. Komandu však velel soudní vykonavatel Šetelík, týž, kdo nám 5.května doručil výměr, aby se přitom zkušeně rozhlédl, kolika bude třeba beden. Je to sporný muž, do jehož

tváře se zapsalo nejedno utrpení, dokonce i vlastní. Kdo nám vstoupí do prádelníku, vstupuje jaksi i do rodiny a smí se těšit našemu zájmu. Zjištěno, že vinou nepochopení vlastní rodiny je u soudu doma i jako strana; v práci však oblíben, když překonává osobní slabost pevností služební: považován za jedničku ve stěhování cikánů.

Teď nám skoro pateticky přednesl rozhodnutí soudce Bažila o zamítnutí odkladu. Formulace budily dojem, jako by na Hradě hořelo a soused potřeboval ihned náhradní byt v blízkosti pracoviště. Pak jsem byl vyzván, abych se neprotivil. To jsem ani neměl v úmyslu a šel sdělit své ženě, že máme návštěvu. Úderná skupina zatím bez boje obsadila předsíň a zvědavě se rozhlížela, neboť většina byla u nás poprvé; na těch byl patrný údiv, že luxusní apartement, o němž se tolik mluví, má jen pokoj a kuchyň. Za vykonavatelem stála pěkná dáma středních let, která na mne hleděla s rozrušením. Nyní se představila jako emisárka národního výboru /dle protokolu s. Alena Kludská/ a nabídla nám spolupráci. V krátkém proslovu jsem nastínil nezákonnost i nesmyslnost jejich akce a skončil omluvou, že nemíníme spolupracovat na vlastní popra-

vě; dovolí-li nám vzít si nejnnutnější potřeby a papíry, odejdeme ihned a přenecháme byt jejich společné péči, jelikož nejsme popelnice, aby nás pan primátor šiboval, kam se mu zlíbí.

Jako by Macbeth s chotí propadli náhle filantropii, začali nám zmocněnec soudu a vyslankyně Prahy vemlouvavě domlouvat, že jde o náš majetek, a oni jsou prodchnuti úmyslem přemístit jej bez škrábnutí. Ujistili jsme je, že se do jejich úmyslu ne~~chc~~em ani trošku mísit, aby si zachoval čistý žánr a zůstal tím, čím je: násilím. Tak nám, naléhali, ukažte aspoň, co má pro vás cenu! Vědomí, říkal jsem, že neustoupíme zlému. V tu chvíli zde opět stála Lady M., přinejmenším z mcenského újezdu. Takový jste byl vždycky! zvolala s. Kludská, pozér a hochštapler. I k nám do Dismanova souboru jste se vetřel podfukem, když jste nesložil zkoušku z recitace.

Zamrazilo mě! Má pravdu! A naneštěstí jsem sám uvedl do oběhu příběh, jak jsem se v roce 1943 přimkl ke skupince úspěšně vyzkoušených /stál v ní i Karel Kyncl!/, ze které mě předtím vyřadila zoufalá tréma.

Hle, jak dlouho se s námi táhnou naše viny! A vy, zeptal jsem se Alenky /musel jsem jí tak kdysi říkat/, jste zkoušku udělala? Ano! odpověděla hrdě. Pak je divné, řekl jsem, že já jsem už třicet roků u divadla a vy..., ale, utěšil jsem ji hned, spravedlnost existuje, můžete-li zato dnes zbavit Hradčana mých statků i ostatků. Nato jsme odešli. Edu odnesl už napřed světový reportér Vaculík, protože, jak vysvětlil, se na to styděl dívat. Od té doby slibuje své zážitky vypsát ve fejetonu Senoseč, jakmile ho stud přejde. Na schodišti stál půltucet baličů v overalech, které viditelně prožívaly premiéru. Pozdravil jsem, ale nikdo na mě nepohlédl. Jelikož si dodnes nasadím sem tam ze zvyku růžové brýle, chápal jsem to taky jako výraz rozpaků slušných lidí; i k tomu se vrátím.

Dál moc nevím, protože jsem šel rovnou do blízkého bytu, půjčil si gauč a už v deset dopoledne usnul, což je vrchol mého stresu. Ale řada přátel, kteří s mou ženou naposled usedli U labutí, poznala v mnoha pasantech své vyšetřovatele; vytvořili pěší most mezi naším domem a štábem, řídícím operaci nejspíš z některé lokality ministerstva vnitra

mezi Barnabítkami a Kapucíny, kterých přibývá úměrně k úbytku původních obyvatel. V protokolu zaznamenáno, že v našem skromném bytě byl sám náčelník MS VB /jediný bezejmenný/, což je zřejmě nová služba veřejnosti. Snad jemu můžeme děkovat, že akci asistovalo celý den několik vozů Veřejné bezpečnosti /aby se nám nic neztratilo/. A těším se, až promluví archiv, který dobrodinec to platil.

Kolem poledne mě vzbudily známé úzkostné zvuky a opravdu, byla to má milá tchyně. Ještě jednou zašla do našeho bytu, zrovna když baliči udělali objev, který je pobouřil. Jak je zvykem baličů, dali o něm sepsat policejní protokol a pořídit obrazovou dokumentaci. Tehdy má tchyně odběhla, aby mi řekla, že jsem ztracen. A proč, zeptal jsem se, bych nesměl mít v zásuvce pásku s hákovým křížem? V tu chvíli však nebyla přístupna úvahám o občanských svobodách, protože se upřímně bála o muže, který se jí stará o dceru. Dobře, řekl jsem jí, ač jsem byl původně zvědav, zda přítal Jan Zelenka odvysílá v televizi odhalení mé nacistické minulosti, ať to víš: byl jsem 5.května 1945 v rozhlase a ta páska je kořist, kterou jsem později potřeboval ke zvláštním

účelům; požádej, ať ji otočí naruby. Dosáhla toho až po delším jednání a páska obklopena kordonem, aby ji snad nespolkla. Už často mě napadlo, že ruka, vodící nitky mého osudu, patří nápaditému režisérovi: před muži od soudu i policie a především před Alenkou jako korunní svědkyní se objevila nášivka s rázítkem Čs. rozhlasu a textem: REKVIZITA DISMANOVA SOUBORU.

Odpoledne jsme hledali šoféra, který nás doveze na Sázavu. Výběr ztížen tím, že většině přátel už řidičský průkaz vzat, a zbytek se ho cestou s námi prakticky vzdával sám. Poznal jsem dávno, že za jistého stavu společnosti je i drobná úsluha činem stejně statečným, jako jindy zalehnutí kulkometné střelny, a obdivuji spoluobčany, kteří mi dodnes opravují sekačku, schovávají žitnou mouku, anebo se mnou dokonce pro nic za nic vlídně hovoří, ač byli StB vážně varováni, že je pracující odvrhnou od srdce stejně spontánně a nelítostně jako mne. Hrdinové se přihlásili tři a z obklíčení nás nakonec vyvezl Rudolf Slánský; měl štěstí; byl pouze identifikován a foukal.

Teprve když jsme opouštěli město, jsem

si všiml, že zhasínající den patřil nejspíš k nejkrásnějším v tomto roce. Dosud neobydlený, ale už deprimující panelákový útes Jižního města a náš vůz, zavalený věcmi, které jsme vzali jednak promyšleně, jednak automaticky jako při požáru /všechny nás jak obłudný ježek zraňovala španělská trojnožka/, to vše mě přeneslo do bradburyovského světa, zničeného moderní válkou. Pozoruhodné, že stejnou paseku umí nadělat ze života ješitná moc, aniž teče krev. Usměvavé líce takových fašácků jako jsou pan Málek, Kučera a Šetelík dokonce šokují víc než zavilý výraz mlátičů prostě proto, že budí iluzi spravedlivějších časů a lepšího vychování. Proč vlastně, snažil jsem se pochopit, zvolila moc ze všech variant naší dehradčanace tu nejnešikovnější, která odhaluje mstivou prolhanost. Protože, řekl náš šofér, vás osobně nejvíc zasáhla. Přišlo mi, že režim, který dá přednost privátní revanši, trpí zhoubným pocitem méněcennosti. Ale co: mají své doktory!

Když jsme v~~e~~šli do zahrady, nastal okamžik pravdy. Zde byl ten dům, milý mi dvacet let hlavně tím, že v něm nelze bydlet pořád. Teď tu stál v celé funkcionalistické kráse

Bauhausu, kterou obdivuji, ale necítím, se svými tenkými betonovými zdmi a jednoduchými okny /neboť majitel měl zimní vilu o sto metrů níž/, už jednou záhadně zapálená, aby se stal domovem mé rodiny i mých rukopisů. Slunce zapadlo a bylo chladno. Má žena usedla na lehátko a ve vteřině usnula se psem v nohách. Zapojil jsem přenosný televizor, aby sem vyslal jakékoli znamení života. Vyhřezlo šumění a kmitající šmouhy. Vyšel jsem a pohlédl na střechu. Velký trubkový stožár byl zlomen vedví a mnohoprvková anténa připomínala zřícený letoun. Vypnul jsem přístroj, patrně na delší dobu, neboť můj zdejší opravář nedávno dal přednost víře, varován, že poslouží-li ještě jednou mně, nebude smět už nikdy beztrestně sloužit svému Bohu, kterého náš stát nemá na výplatní listině. Ale Rudolf se projevil jako rozený psycholog: ihned zahájil opravu a mne zapojil jako pomocníka; když jsem podesáté lezl po strmém žebříku na střechu /styděl jsem se mu v takový den říct, že trpím závratí/, zapomněl jsem úplně, co mě postihlo navíc. Odjížděje, zanechal nám nejen obrazy a zvuky ze světa lidí, ale i vědomí, že věci jsou lepší než před hodinou, což dů-

kazem, že volný pád zastaven.

Přibližně v tu dobu vyšel na sídlišti Lhotka sejmut na balkón pleny spisovatel Gruša a spatřil, jak šířením pluje zvláštní konvoj: za vozem VB dva stěhováky a na konci opět sanitka /kdybychom se snad přišli oběsit tam/. Stát nacpal do bytu, co mohl, ale došlo na má slova: mnohé se nevešlo. Zbytek tedy dopraven dál, do jakési sklepní místnosti v Bráníku, o níž pozdější dekret netaktně prozrazuje, že je vyčleněna z bytového fondu pro vlhkost. Tam uložil stát mých 5000 knih, z nichž první zakoupil pradědeček, i můj archiv, dokumentující 33 let mého socialistického spisování. Jsou tam dodnes.

Tako obyvatelé domu v Praze 1, Hradčanské náměstí 1, v něm zůstali, pouze mladý právník, který se zavázal stěhovat současně s námi, aby dal akci punc legality, získal za to nový byt, aniž rodiče opustili starý. Naše dveře zatlučeny prkny, která hned první noc kdosi odstranil. To bude Kohouta zatraceně mrzet! reagoval na telefonické hlášení národní výbor, než zjistil, že to patrně jen někdo z baličů si tam něco zapomněl - nejspíš už před lety. Sem patří zpráva náhodného svěd-

ka, jak soudní vykonavatel, napaden, že jiné exekuční stěhování nemá dost lidí ani beden jako u nás, vykřikl na svou obranu - Jenže Kohout měl baliče z vnitra!

Prkna pak přitlučena znovu a za nimi zůstal náš boiler, naše vana, naše umyvadlo a jiné cennosti, které zcizeny bez ruměnce. A protože ješitná moc bývá i zpupná, nedodáno akci ani za šest měsíců zdání nezbytnosti: místo osmi oken, ze kterých zářil a hrál život, zeje na Prahu dodnes osm černých děr jako symbol zas jiného pojetí lidské existence. Avšak stará pravda, že každý rub má i líc, se potvrdila i tentokrát. Celková bilance bitvy vyhlíží takto:

Ztráty: 1. Pohled z okna. 2. Byt, ušitý na míru, kam se vešlo všechno a všichni a kde mi šlo, nač jsem sáhl, od Augusta po Ubohého vraha. 3. Případné další škody, které se potvrdí nebo ne, až nám pan primátor povolí směnu a my se zas vybalíme. 4. Milé hospody, tiché parky, plynové lampy, léčivé prostředí poslední vesnice v Praze. 5. Zbytek víry v zdravý rozum moci, o slušnosti nemluvě.

Nálezy: 1. Tři prsteny, které dávno odepřány a nalezeny za zbouraným ostěním. 2. Štra-

páční bedny. 3. První úřední soupis našich movitostí, obsahující přes tisíc položek od "1 obraz Chagall" až k "1 žaludková podprsenka" /?/; tu preciznost pak bohužel zpochybňuje položka "69 balíků a krabic neznámého obsahu" - za ty už předem neberu odpovědnost, kdyby se v nich jednou našly zas třeba zbraně. 4. Román, který jsem nebyl s to dopsat a poslat pět let, až teď, když jsem měl potřebný čas i dopal. 5. Vědomí, že nás nezlomilo, když nám vzali, co jsme měli nejradši, takže teď už si můžou vzít spánembohem všechno.

Facit: Místo usedlíků, přivázaných k známým místům a věcem, mají teď dva ptáčky s kartáčkem na zuby. Místo v jednom bytě, odkud už nás vybírali poslepu jak z klece, budou nás teď hledat a hlídat ve všech, kde nás kdo nechá postupně přezimovat. Místo občanů, spokojených aspoň s pohledem z okna, mají teď další dva, nespokojené už s ničím, kterým se nařto stýská tak, že se tam budou chtít vrátit. V kampani o našem bytě se jeden komentátor vtipně podivil, proč nechci bydlet rovnou na Hradě. Není to nápad mého srdce, ale za dané situace ho nechci vyloučit. Uvážím-li, že za 59 roků od zrození

státu je tam z osmi uživatelů právě sedmý, který byl nejdřív taky nepřítelem lidu, mám dobrou šanci.

11.11.1977 - půlrok po exekuci

Lenka Rimplová:

Za prací

/zpráva/

Z vyprávění babiček a paní učitelek víme o tom, jak na začátku století táhli naši dědečkové a pradědečkové do Ameriky za prací. To by dnes věru nešlo, protože, jak všichni víme, v Americe je nezaměstnanost a tato velmoc má sama co dělat, aby nakrmila své hladové krky. Ne tak u nás. Pracovních příležitostí je spousta, stačí nahlédnout do inzertní rubriky denního tisku. Máme volná místa pro odborníky na úrovni vysoké i nízké, pro síly kvalifikované i nekvalifikované.

Tohoto léta jsem se octla v situaci, kdy jsem byla nucena do příslušné rubriky nahlédnout a hledat. Pokud možno práci nekvalifikovanou zase jinak. Tedy uklízečka. Je to poctivé, bohulibé zaměstnání, kterým nelze ohrozit chod státu; jak jsem se tehdy domnívala.

V prvním podniku, do kterého jsem zabrousila, seděla velice milá, hezká paní

kádrovací středního věku, tzv. mateřský typ. Podlehla jsem jejímu vzezření a svěřila se. Chyba! Paní kádrovací se samou starostí zvrá-
snilo čelo a ona pravila, že ano, že jistě,
ať přijdu za týden.

Za týden byla opět hezká a milá, jen
vrásek na čele jako by přibýlo. "Řešili jsme
to s manželem několik večerů /jak se později
ukázalo, byl manžel ředitelem dotyčného pod-
niku/ a máme o vás starost. Víte, je to za-
peklité. Do našeho krámu /jednalo se o úklid
obchodu/ chodí mnoho cizinců a my jsme tu-
díž ostře sledovaní. Chápete, že se nemůže-
me vystavit nebezpečí zaměstnat osobu s ta-
kovým škraloupem. Prosím, nevykládejte si
to špatně, ale kdykoli byste cokoli potře-
bovala, finanční výpomoc, nebo cokoli jiné-
ho, obraťte se na nás. Můj muž by uvítal,
kdybyste k nám přišla na večeři." Poděkova-
la jsem, slíbila, že se ozvu, a šla. Za pra-
cí.

Další organizace byla reprezentována
panem kádrovacím. Ubezpečil mne, že ano, že
uklízečku potřebují. Poučena první zkušenos-
tí, nesvěřila jsem se, nýbrž jen zeptala,
zda si vyžádají kádrové materiály od předcho-

zího zaměstnavatele. Stín podezření se mihl přes jeho mužnou tvář. "Jste vyškrtnutá?" zeptal se vyděšeně. "Ne," zněla moje odpověď. "Podepsala jste dva tisíce slov?" zeptal se s hrůzou. "Ne," opakovala jsem. "No ták!?" dal se slyšet pan kádrovací s radostnou úlevou v hlase. Pomyslela jsem si cosi o tom, že pracovníky kádrového oddělení by bylo třeba školit častěji a důkladněji, a šla jsem.

Odradit se dát nemohu, potřebuji razítko do občanky - říkala jsem si cestou. Razítko je první krok ke klidnému a poctivému životu. Tedy třetí návštěva. Ano, uklízečku potřebují. Ano, kádrové materiály také. Tento pan kádrovací zřejmě při školeních nedřímá a vypálil na mne duchaplnou otázku: "Copak Charta?" "Ano," odpověděla jsem odevzdáně. "Děvče zlaté, chcete zbořit svět?" zeptal se pan kádrovací s povzdechem. "Ne, jen uklízet," odpověděla jsem snad trochu neadekvátně jeho vlídnosti. "Tak rád bych vám pomohl, ale víte, my spadáme přímo pod ministerstvo a jsme ostře sledovaní." Ujistila jsem ho, že chápu, a šla.

Pomalů jsem začala propadat skepsi a tu, kde se vzal, tu se vzal rarách. Vyšláp-

la jsem do dalších schodů, do budovy, o které i malé dítě ví, že je ostře sledovaná, a to samotným ÚV. Paní, se kterou jsem mluvila, jistě nebyla jen tak nějaká kádrovací, byla už přímo personální. "Nejste gravidní?" zněla první otázka. "Ne," zněla první odpověď. Paní personální přinesla dotazník. Podle počtu stran se mi zdálo, že jsem přijímaná přinejmenším na místo ministra obrany. Paní personální si mě zvědavě měřila pohledem. "Promiňte, ale vy nevypadáte jako uklízečka...", dala nahlas průchod svým úvahám. Napadlo mě, že tento národ si bude muset co nevidět poopravit tradiční představu uklízečky. "Nemáte vy nějaký škraloup?" vypálila od boku. "Mám," řekla jsem s radostí. "Vyškrtnutá?" "Horší." "Charta?" "Charta!" Ubohá paní personální, kdyby směla, pokřižovala by se. A pak už jen vzájemné omluvy. Ona, že mi nemůže pomoci, já, že jsem ji zbytečně zdržovala od práce. Vzpomněla jsem si na jasnozřivého strýčka z Kachlíkárny, který už tenkrát říkal: "Ubezpečuji vás, že místo psycholožky neseženete." Došlo na jeho šlova a ještě dál.

Nebuďte smutní, dobrý koheč všechno

spraví a tenhle příběh dobrý konec má. Časem jsem použila vlivné protekce a místo uklízečky jsem sehnala. Pan přijímající při přijímání pravil: "Já kdybych věděl, kde se to podepisuje, hned bych to podepsal." Ze samé vděčnosti jsem mu to neprozradila; aby nemusel také jít - za prací.

16.11.1977

Ivan Klíma:

Sůl nad zlato

Propuklo to jako jarní epidemie chřipky. Lidé se vrhli do obchodů a vykoupili koření a dokonce i sůl, když předtím byli učinili totéž s kakaem.

Takových epidemií už jsme zažili víc. Vždy, když se objevila nějaká fáma /pravdivá či nepravdivá/ o chystané měnové reformě, o zdražování či o hrozící válce. Z hlediska politického či sociologického má tento zjev jistý význam. Občan na rozdíl od pravidelných, vyžadovaných a kontrolovaných demonstrací souhlasu a nadšené důvěry v současnou moc tu k ní projevuje svůj spontánní a méně důvěřivý vztah. Nepochybně se v takových panických situacích uplatní i dlouholetá zkušenost občanů se zásobováním. Zkušenost praví, že člověk má kupovat, co zrovna dostane, a ne, co právě potřebuje.

Na druhé straně jistě i málo informovaný občan chápe, že nehrozí nedostatek soli. Vždyť sůl se sype v zimě na silnice a jen

slovenské zásoby soli stačí na staletí. Pokud se týká pepře, zdá se pravděpodobnější, že lidstvo kráčí vstříc éře, kdy mu bude chybět c o pepřít rozhodně spíš než č í m pepřít. Občan tedy nekupoval, protože by se bál nedostatku zmíněného zboží, ale z obavy před zdražením. Ceny koření /jako všeho ostatního zboží/ mohou jistě stoupnout. Ale zkušenost praví, že nové ceny obvykle nepřekračují dvojnásobek původní ceny. Při současných cenách koření i soli by se tedy mohlo jednat v podstatě o halířové položky. Navíc sůl, jak známe, vlhne a zkamení, koření vyčichne, člověk něco spotřebuje a něco po čase vyhodí. I když se zásobí na dva či tři roky, ušetří tímhle panickým nákupem dvacet či třicet korun ročně.

Na celé té situaci mě nejvíc zaujalo, že lidé, kteří často vlastní rodinné domy, auta, nemluvě o televizorech, automatických pračkách a jiných symbolech současné majetnosti, nemají v sobě dost sebeúcty, která by je přiměla, aby se nad tušenou lapálií s pepřem a solí povznesli, aby považovali za sebe n e d ů s t o ě n é obíhat krámy a skupovávat sáčky s pepřem a pytlíky se

solí a dávat tak demonstrativně najevo ubohou podstatu vlastní shánčlivé existence.

Chápu, že důstojnost dneska nepatří mezi požadované a oceňované hodnoty. Spíš naopak. Člověka, než mu poskytnou jen prostou možnost, aby si vydělal na obživu, nutí k mnoha nedůstojným aktům od ponižujících kádrových dotazníků až po účast na stejně ponižujících hlasováních či manifestacích. Přitom^{ho} vrhají do světa, v němž stále více platí heslo: urvi, co můžeš, a hlavně, jak můžeš! Do světa, v němž vládou protekce, korupce a nelegální privilegia. A zároveň ho připravili o všechny akty, jimiž kdysi mohl stvrzovat svoji občanskou a lidskou sebeúctu, i o možnost čerpat povzbuzení a podněty ze styku s živou kulturou, s reflexí, s osobitostí či tvůrčím činem. To všechno chápu, přesto mě při vlastně anekdotické epizodě se solí a pepřem smutně překvapilo, jak mnoho je těch, co se nedokáží vymanit z pokořující logiky konzumního světa, co si necení vlastní důstojnosti ani za dvacetikorunu.

A kladu si pochopitelně otázku: jak by asi jednali lidé, kteří rezignovali na vlastní důstojnost, ve skutečně kritické situaci

nebo při opravdovém nedostatku. Snad si tuto otázku položí i ti, kteří si přisvojují odpovědnost za správu této společnosti, a začnou konečně chápat, že podobné epizody neukazují jen poruchy ve sféře zásobování, ale především ve sféře hodnot.

20. listopadu 1977

Jan Moravec:

Boj o pohled z okna

/Pavlu Kohoutovi/

Měřeno ohlasem je domácí událostí číslo jedna neutronová bomba - ale to sem nepatří. Ostatně lidi lze vytřískat z bytů i jinak: například, že si StB usmyslí.

Je červenec a JUDr. Jedlička nám píše - co na základě udání ONV zjistili: "...byt užíváte, aniž Vám vzniklo právo jej užívat." Po sedmi letech považují náhle za nesnesitelné, že nejsem u pošty.

Z našich oken jsme se nikdy moc nedívali - na Pankráci je odevšad vidět vězení - ale teď najednou pociťujeme odhodlání bojovat i o tenhle skličující pohled, patří nám, je součástí našeho domova, máme přece právo dívat se svými okny, třeba i sklíčení!

Odpovídám obratem a zmiňuji se o svém otci, který nám tehdy "zajistil" bydlení: "...můj otec odešel z funkce ústředního ředitele spojů do důchodu, jeho početná stranická organizace se scvrkla na melou bez-

významnou skupinku v jedné zapadlé tábořské ulici a bylo po protekci! To ovšem fakticky znamená, že jsem byl tenkrát vlastně vlákněn do pasti protekčního poštovního bytu, v němž bylo nerušené bydlení garantováno pouze vysokým postavením mého otce. Anebo se snad cynicky počítalo s tím, že umřu dřív než půjde do penze?"

JUDr. Jedlička čte dopis se svíravým pocitem, že ho tímhle případem chtějí asi zkoupat: "...A tak se dostáváme k dalším změnám, které jsou v současné době jistě mnohem podstatnější: oženil jsem se s Martou Kubišovou, ta posléze podepsala Chartu 77 a já jsem se nepohodl s tajnou policií. Proto si myslím, že zkratka ONV je v podstatě StB a že je tedy na vás všech, abyste ochotně a bez protestu poslechlí."

Jedlička rozechvěle šmátrá po cigaretách, po chvíli si uvědomuje, že nikdy nekouřil a odevzdaně obrací stránku: "Přesto se mi zdá, vážený pane doktore, že Vaše 'ochota' není tak docela stoprocentní, a to je správné - já si také myslím, že je mnohem důležitější pro naši socialistickou společnost, aby vynikající zpěvačka zpívala,

než aby se kodrcala se stěhovacím vozem."

Jedlička horěčně hledá kopii svého dopisu a opravdu tam nachází neloajální formulaci: "...sdělte jaké opatření a v jakém termínu učiníte k nápravě současného stavu." Je to hrozné, vyznívá to skutečně tak! Jako by nám téměř přátelsky, i když strohou úřední řečí, naznačoval, že máme ještě možnost se o něco pokoušet, že se ti nahoře dají přece jen nějak ožulit, byť byl jejich příkaz k vystěhování jednoznačný. Vylekaný Jedlička bezmocně civí na nešťastnou větu, chvílemi se mu zdá, jako by nám spiklenecky poklepal na rameno a dokonce se zřetelně slyší, jak říká: "Je to zase jedna z těch pěkných sviňáren!" Ale to není všechno! Je to mnohem horší! Vždyť on po nás chce nápravu současného stavu!!!

Jedlička vyčerpaně pokukuje po své kanceláři a marně se snaží setřást mrazivý dojem, že se asi bude brzy loučit. Po chvíli ho nečekaně zaplaví blažený pocit - nemá podnikový byt, zůstane aspoň doma. Avšak vzápětí, jak už to s blaženými pocity dneska bývá, je všechno naopak. Nadměrnost! Mohou ho dostat přes nadměrnost! Blažený pocit však počouchle se vrací - má družstevní

byt, tam přece nějaký ten metr navíc nehraje roli. Nestačí si ani oddechnout a už je to tady znovu: co když loajální obyvatelé družstevního domu v obavách o své bydlení sepíší petici, že ho už nechtějí potkávat na společné chodbě?!

Přiznávám, že nevím nic o tom, jak bydlí JUDr. Jedlička, ale vím už dost o tom, jak může být zlikvidován kdokoli.

Jedlička stírá pot a vrací se k mému dopisu: "...Já ovšem opravdu nevím, co bych mohl udělat, abych zabránil té nečekaně zákonné činnosti orgánů 'ONV', a proto Vás musím poprosit o radu. Jako laik se domnívám, že se z právního hlediska nabízejí pouze tyto možnosti:

- 1/ Ukázněně byt vyměnit - to ovšem v tom případě, že bychom si mohli počínat jako nediskriminovaní občané;
- 2/ Nechat se vystěhovat exekučně do příkazového bytu jako Pavel Kohout - samozřejmě s ostudou před světovou veřejností;
- 3/ Přijmout Martu Kubišovou k poště - ostatně ve svém minulém zaměstnání ve Výstavbě sídlišť hlavního města Prahy byla jako sekretářka "za mimořádné pracovní

zásluhy v I.čtvrtletí 1974 jmenována
vzorným pracovníkem" a dostala poukázku
do Bílé Labutě na 50 Kčs;

- 4/ Přijmout k poště mne - při posledním vý-
slechu na ministerstvu vnitra mi stejně
vyhrožovali, že mě vyhodějí ze zaměstná-
ní...

Zatím mě už nic jiného nenapadá. Děkuji
Vám.

PS: Do Prahy se vrátím až - promiňte mi to
datum - 21.srpna.

Tak tohle ne! Tohle on na sobě nenechá!
ON totiž Jedlička ví své, jen ať to pěkně
rozhodnou na vyšších místech, stejně dneska
rozhodují o každém prdu, a teď by najednou
chtěli, aby si pálil prsty zrovna on, Jedlič-
ka! Ale na něho si nepřijdou, třeba se
všechno zase nějak zašmodrchá a oni budou
hned všude říkat: my nic, to Jedlička!

Můj dopis tak zmizel na celé tři měsí-
ce. Nejprve s naším vystěhováním spěchali,
ale pak se radili. Mezitím jediná stopa:
při 'ustavujícím' výsledku mé ženy, jímž
ji úřady potvrdily ve funkci mluvčí Charty 77,
byla zmínka také o mně - podívovali se, že
jsem zmínil identitu zkratek ONV a StB.

Nuže, musím tedy připojit i ŘPP /Ředitelství pošt Praha/, když už jim čtete dopisy.

Uradili se a přikázali JUDr. Jedličkovi, aby to dal k soudu. Sepisoval poslušně žalobu a pečlivě se vyhýbal mému dopisu /nebyl pravděpodobně schválen k veřejnému použití/ - a nakonec uvedl: "...pokus o smírné řešení zůstal bezvýsledný a odpůrci nadále užívají byt, aniž jim vzniklo právo jej užívat."

Soud bude za týden - bude podle střížen podle poslední módy.

Snad bude přesnější chápat také SOUD jako zkratku.

S speciální Ochrana U nikátní Dynastie.

Podivné dědictví nám zanechali naši otcové: domov, který obýváme, aniž nám vzniklo právo jej obývat.

23. listopadu 1977

Jaroslav Hutka:

Poprava květiny

aneb

Kdo řeže květy, jakých se dočká plodů?

/s přílohou/

My, kteří jsme po stupních "zkrachovan-
ců" dopadli až před vězeňská vrata, cítíme
zvláštní vzrušení, když zahlédneme počátek
vlastního příběhu. Člověk si klidně, plytce
a po svém pluje životem a najednou ho to
shodí pod hladinu. Začíná být ze společnos-
ti vyoperováván, pocítí nad sebou ošklivost
a lítost a padá. Poznává hloubku, nadýchne
temno a začíná vážit světlo.

Asi před rokem, když jsem šel ještě
hrát na Rychtu, mě zastavila na ulici dív-
ka zvukného hlasu. Prý jestli bych nezahrál
u nich ve škole, že by se poptala a řekla
mi. Poptala se a 31.ledna z toho bylo před-
stavení. I když byl leden, byla trochu hor-
ká doba. U školního vchoďu se mě několik
gymnazistek ptalo, jestli si nebhci přečíst

Chartu 77. Nechtěl jsem, neboť jsem ji už čet. "To je hrozný, už to čet kdekdo," stěžovaly si.

Pak začlo představení. Stará čistota, nová špína, mláděcí hravost, netrpělivá hlučnost chodeb a erotika těsně před zkalením - tak mi voní gymnázium. Tabule, která jde vyleštit do nevinnosti nebo pomazat hovenem. Och, až jsem se při tom slově zakuckal! Ale nepředbíhejme. Gymnazisté se mnou pěli staré lidové písně, zamýšleli se nad vážnými texty a smáli se těm legračním. Živě reagovali na Sokratův příběh, který jsem tehdy ještě pouze vyprávěl. Kdo mohl tušit, že tam bude Milan Klusák, syn ministra kultury, a bude si na Sokrata stěžovat tatínkovi? Když dny několikrát zatáhly oponu noci, začal se hledat viník. Já byl daleko, Sokrates po smrti, tak sáhli po dívce zvučného hlasu, Lilian Landové, a postavili ji na koberec. Jako by ona mohla za blbost Athéňanů! Ale mluvilo se o mně. Prý jsem rádoby umělec a že mi jako naivka skočila na špek a že chtějí magnetofonový záznam. Dala jim ho a věci se zdály usnout.

Přehoupnul se půlrok a z horské zimy se

stalo studené léto. Policie mě začala stíhat pro nedovolenou živnost, aniž si všimla autorského zákoníku, textu mých smluv a toho, že umění nejde znárodnovat, obzvláště když je lidové. Část mládeže pochopila, že jsem nezpíval pouze sám pro sebe a začla tatínkovi Milana Klusáka psát petice, aby se mě zastal. Liliánino gymnázium bylo na chmelu. Žák Novák se zašil do chmelového štábu a chodil po chmelnici s papírem bez textu pro úpis na nevyplněnou směnku "neutronky". Lilian chodila s textem pro ministra kultury. Novák jí říkal: "Podepiš mi neutronku, já ti podepíšu Hutku." Filozof Tomin psal v tu dobu dopis, kde srovnával zákaz neutronové pumy se zákazem mého zpívání a tvrdil, že aby mohlo být zakázáno první, musí být povoleno druhé. Novákovi se žáci posmívali a Lilianě ne. Tak si na ni počkal, za vraty jí nafackoval, a šel to žalovat panstvu. Takový malý český Novák.

Brigáda skončila a Lilian zase stála na koberci a už se mluvilo o vyhazování. Školní ředitelka pedagogicky vysvětlovala, že mě sice nikdy neslyšela a nezná mě, ale že se posmívám poctivé práci, a s tím že ona nemů-

že souhlasit. V čem se posmívám, neuvedla, ani proč ke slovu práce je tak nutný přívlastek poctivá. Na obvodním výboře svazu mládeže soudruzi Schmidt a Špírek pouštěli hrůzu a jen tak mezi sebou smutně prohodili: "Tak se mi zdá, že na celým tom chmelu víc lidí podepsalo Hutku než neutronku." Na Lilian vytáhli těžké vozatajstvo a podle zákeřných zásad moderní války se přesun konal tajně a za noci...

První schůze /přiložená/ se konala 15. listopadu. Před bezbrannou Lilian měla být do posledního okamžiku po novákovsku utajena, ale moták z vedlejší třídy ji varoval. Tedy školní předseda Vacek si ji tajně pozval do sklepa, ne kvůli fackám, ale aby jí oznámil, že ji zničit musí, a že jí radí bránit se, jak to jde. Kat řekl popravenci: nedej se, ale aspoň napni svaly na krku!

"A co se stane, když to třídní organizace neodhlasuje?" poptal se později tento podřízený Mydlář, nechtěje své řemeslo předat do cizích rukou.

"O to se nestarej, to je naše věc, aby to třídní organizace odhlasovala," odpověděl mocný obvodní inkvizitor, jist si tím, že

každého je možno o něco připravit.

Druhá schůze vyhřezla 21. listopadu v domovské třídě Lilian. Podle stanov má právo vyloučit člena jen základní organizace, tedy její třída. Zahájila předsedkyně spoluzáčka Holubová: "Neberte to jako mé osobní stanovisko, dostala jsem se do velmi nepříjemné a trapné situace, ale musím vám říci, že je nutno Lilian Landovou vyloučit ze SSM. Je naprosto zbytečné se tomu jakkoli bránit, je to pokyn shora a odhlasovat to musíme," promluvila hlasem ovce. Zbytek stáda tiše seděl v lavicích s představou, že by jinak mohl přijít o své humanitní vzdělání. Lilian zazněla zvukem ryzího kovu: "Sokrates, když šel od soudu, řekl, že lidé byli tak zaslepení nenávistí, že nebyli schopni a ochotni mu rozumět. Vy mi ale rozumíte a vaší nenávisti se nebojím. Bojím se vašeho strachu, a proto chci, abyste teď promluvili nahlas. Nestojím o takové projevy solidarity, jakých se mi dostalo po minulé schůzi, kdy mi lidé mezi čtyřma očima říkali, že mě mají rádi a že mi rozumí, že ale nemůžou nic dělat, protože se chtějí dostat na vysokou školu. Dnes jsem to já, zítra to může být kdokoliv další.

Strach dokázal, že se ničíme vlastní silou." Klasikové jistě ožili v hrobě, ale se spolužáky to nehnulo. Vešel pouze sklepní předseda Vacek, a i když mu slunce ještě nepředvedlo dvacet jar, promluvil temným hlasem byzantského středověku, že od vyloučení ji stejně nikdo neochrání, neboť vyloučena být musí. /Eventuálně bude k tomu účelu převedena do jiné základní organizace./

Poprava se konala následujícího slunečného dne, 22. listopadu. Předsedkyně spolužačka Holubová oznámila, že se musí zúčastnit všichni, nebo je čeká ředitelský postih. Zapomněla pouze dodat, že před pěti dny se slavil Den studentstva na památku zabitého Jana Opletala a dalších, kteří chtěli ubránit samostatnost a svobodu českých škol. Nad Lilian byl vyřčen ortel a soudruh Schmidt rozhodl po jezuitsku, že obhajoba se konat nebude, protože se konala včera. Sklepník Vacek pro jistotu ohlásil: "V momentě, kdy bude někdo hlasovat proti vyloučení, tak se ztotožňuje se vším, co soudružka /dosud?/ Landová kdykoliv a kdekoliv řekla, a bude proto také vyloučen."

Po přehlédnutí zvednutých rukou se dá

řít, že výsledek byl ohromující, neboť i teď se ukázal nezadržitelně vítězný postup demokratického centralismu. Vyloučení bylo jednohlasné i s těmi desíti, kteří podepsali petici ministři.

Když bylo po popravě, shlukli se spolužáci kolem Liliany a prosili ji o prominutí, slíbili jí vypracovat maturitní otázky i domácí úkoly. Musí to pochopit! Jedna z dívek chce na f i l o z o f i i a druhá na p r á v a . Jenom mi není docela jasné, co tam t e ě budou dělat. No co? Hospodář napřed pohnojí než zaseje, a tak se těch l e p š í c h zítřků nebojím.

24. listopadu 1977

Příloha

Z á p i s

z mimořádné schůze ČŠV SSM gymnázia Arabská
14, konané dne 15.11.1977

Přítomni:

ČŠV SSM - ss. Vacek, Almásky, Mráček, Janatová,
Blaháková, Langerová, Červinková,
Saturková, Kozáková

Výbor 13. ZO SSM - ss. Holubová, Němcová, Minaříková,
Hradiláková, Adámková

Za vedení školy - s. ředitelka J. Vorlíčková,
zástupkyně ředitelky s. Balcarová,
s. Vrbová

Předsedkyně ROH - s. Kotlabová

Třídní profesorka IV.b - s. Herbrychová

Členka 13. ZO SSM - s. Lilian Landová

Tajemník OV SSM pro střední školy - s. Špírek

Instruktor ZUČ - s. Schmidt

Omluveni: ss. Vančurová, Chládek

Program: Projednat chování a jednání s. Lilian Landové podle připomínek OV SSM
Praha 6

1. Zprostředkovala neideologickou akci v prostorách školy dne 23.1.1977, na které vystoupil zpěvák Jaroslav Hutka. Jeho vystoupení neodpovídalo zásadám socialistic-

ké kultury a působilo neideově na členy SSM gymnázia /připomínky OV SSM/

S. Schmidt doplnil záznam OV SSM:

- v průběhu akce nebyl dodržen dozor profesorského sboru. Programu byl přítomen syn ministra kultury Milan Klusák, který informoval svého otce a ten upozornil OV SSM na program,
- s. Janatová, která zastává funkci kulturního referenta na škole, byla pozvána na OV SSM, kde podala zprávu o vystoupení zpěváka Hutky,
- potom byla pozvána na obvod s. Landová, kde byla upozorněna, aby od takové činnosti upustila.

S. Schmidt dále citoval slova s. Landové, která si myslí, že vystoupení zpěváka Hutky je jediný způsob, jak podat kulturu mladým lidem, a že si není vědoma ničeho pobuřujícího.

2. Záznam OV SSM: V období letní aktivity na chmelu v létě 1977 zesměšnila podpisovou akci proti výrobě neutronové bomby a tím způsobila, že většina studentů k této akci přistupovala jako ke zbytečnosti.

S. Schmidt doplnil: při projednávání na OV SSM s. Landová řekla, že měla prázdniny a o politické dění ve světě se nazajímala a že prezident USA je natolik rozumný, aby věděl, co podpisuje a dělá.

Záznam OV SSM: na téže brigádě uspořádala pod-

pisovou akci za osvobození zpěváka Hutky. Prý je neprávem držen ve vězení, a to jenom proto, že on jako jediný šíří opravdovou kulturu umění.

S Schmidt záznam doplnil: Dopis byl adresován ministroví kultury a také odeslán. S. Schmidt se dotázal s. Landové, zda byl někým podepsán nebo jej dávala podepisovat dalším studentům.

S. Landová: Dopis byl podepsán asi 70 studenty.

S. Schmidt upozornil na to, že v sousední vesnici Veclově probíhala podobná akce mezi studenty gymnázia J.Keplera. Domnívá se, že studenti dopis podepsali, protože nevěděli, kdo je zpěvák Hutka a nebyli seznámeni s jeho činností.

S. Landová se v diskusi snažila objasnit své názory na interpretaci písniček a řekla, že si neumí představit, že zpěváci typu Gotta by měli být pravými představiteli současného umění. Dále řekla, že člen SSM by neměl být za své názory napadán.

S. Schmidt ji upozornil, že když se stane členem určité organizace, měla by prosazovat její cíle a dodržovat stanovy. S. Landová je členkou SSM, a jestliže tyto cíle a stanovy

porušila, je navrženo ji ze Svazu vyloučit.
S. Vacek, předseda ČSV SSM:

- souhlasím s tím, že akce se zpěvákem Hutkou, tak, jak byla popsána zúčastněnými, nebyla ideologicky na výši. Vystoupení jsem se nezúčastnil;
- ČSV SSM se dopustil chyby, že nezajistil dozor z profesorského sboru;
- dopis adresovaný ministerstvu školství si-
ce neviděl, ale ztotožňuje se s názorem s.
Schmidta.

S. Holubová, předsedkyně 13. ZO SSM: Prohlá-
sila, že nebyla přítomna na vystoupení zpěvá-
ka Hutky ve škole a chmelové brigády se ne-
zúčastnila. O jednání s. Landové byla informo-
vána s. Schmidtem, a proto se připojuje k
názoru s. Schmidta.

S. Landová odmítla tvrzení, že řekla, že kon-
certy Jaroslava Hutky jsou jediným způsobem,
jak podat kulturu dnešním mladým lidem, a od-
mítá tvrzení, že se o politiku nezajímá. V
době prázdnin byla mimo území ČSSR a neměla
příležitost sledovat vývoj událostí. Nesou-
hlasila s vyjádřením s. Schmidta o preziden-
tovi USA. Objasnila dále, že v dopise pode-
pisovaném na chmelové brigádě nebylo nic o
vyšetřování činnosti Jaroslava Hutky. Podle
jejího názoru, jestliže zpěvákovi vycházejí
deset let gramofonové desky, nemohou se je-
ho písničky během jednoho roku stát špatný-
mi.

S. Schmidt prohlásil, že se zpěvák Hutka bude těžko prosazovat ve Smetanové síni než-li ve školní jídelně. Při zjištění, že se projevuje na dvě strany, byl volán k odpovědnosti. Při vystoupení pro menší skupinu posluchačů používal protisocialistických textů, což si nedovolil při veřejných vystoupeních.

S. Landová: Jestliže zpěvákovi Hutkovi vycházely gramofonové desky, nemůže pochopit, jak se mohla jeho činnost tak dlouho přehlížet. Není si vědoma, že by vystupoval na dvě strany. Jeho koncerty jí připadaly vždycky stejně, jak pro 50 lidí, tak pro 250. Byl uznán jako výrazná umělecká osobnost. Dále s. Landová k akci na chmelu řekla, že někteří funkcionáři SSM věděli o akci, kterou zorganizovala, ale nikdo ji neupozornil, že dělá něco nevhodného.

S. Schmidt ji upozornil, že není oprávněna ke shromažďování podpisů k akcím, které jsou obráceny proti státu.

S. Landová objasnila svůj názor, že obsah dopisu není v rozporu se socialistickým státem, a seznámila všechny s přesným zněním odeslaného dopisu a dále doplnila, že tento dopis neměl nic společného s akcí, organizovanou ve vesnici Veclov.

Přesné znění dopisu:

Vážený pane ministře, dovoluji vám, abychom zaujali stanovisko k umělecké činnosti zpěváka Jaroslava Hutky. Myslíme si, že je přínosem pro naši kulturu, a byli bychom rádi, kdyby mohl vystupovat i nadále na odpovídající profesionální úrovni.

Na dotaz s. Schmidta odpověděla, že věděla, že dopis podepíše několik jejích přátel.

S. Schmidt požádal přítomné, aby se vyjádřili k jednání s. Landové.

S. Vacek: Osobně jsem se setkal se s. Landovou několikrát. Úspěšně vydala dvě čísla školního časopisu a není mi známo, proč dále přestal časopis vycházet.

S. Holubová: Její uvedenou činnost nemohu zcela posoudit. Účastnila se brigád, např. směny Národní fronty, zasloužila se o vydávání školního časopisu, který přestal vycházet pro základní materiální nedostatky, zúčastnila se společných akcí, např. První máj, splnila 15 konkrétních činů SSM, sběrových akcí a zúčastnila se dobrovolných vystoupení v mateřských školkách a nastudovala pohádku. Opět zdůraznila, že se nezúčastnila chmelové brigády.

S. Janatová, kulturní referent ČSV SSM: Vystoupení kytaristy Mertý se nemohlo uskutečnit a s. Landová navrhla náhradou zajištění zpěváka a kytaristy Jaroslava Hutky. Nevěděla jsem nic o Hutkových osobních kvalitách a vzhledem k jeho veřejným vystoupením jsem se nedomnívala, že by jeho vystoupení ve škole mohlo být v rozporu se socialistickou společností. Na představení jsem byla pouze deset minut a nemůžu tvrdit ani vyloučit, co o něm bylo řečeno. Dopis adresovaný ministrovi kultury mi dala s. Landová přečíst, bylo na něm už několik podpisů a neprovázela to žádným komentářem. Bylo mi vytýkáno, že jsem té akci měla zabránit, ale protože tam byli přítomni vyšší funkcionáři než já, a kdyby byl dopis závadný, zabránili by akci sami. Domnívám se, že akce na chmelu byla unáhlená a nepromyšlená a že s. Landová nemá právo zvat zpěváka Hutku do školy pod hlavičkou SSM.

S. Špírek řekl, že s. Landová prohlásila na jednání na OV SSM, že nemusí být členkou SSM.

S. Landová odpověděla, že přispěla k rozvoji SSM na škole dostatečně

- nikomu nevnucovala vystoupení Hutky na ško-

le, pouze navrhla ho jako náhradu za kytaristu Mertu,

- vystoupení Hutky bylo známo měsíc předem, takže se všichni mohli o něm dostatečně informovat
- zúčastnila jsem se asi 80 % jeho koncertů a nevšimla jsem si žádné dvoustrannosti jeho projevu, o politiku se nezajímám

S. ředitelka Vorlíčková: člen SSM a student školy se o politiku musí zajímat, protože má perspektivu být platným členem společnosti. Je nemyslitelné, aby se o politiku nestaral. S. Landovou vážou k J. Hutkovi silné citové vztahy a tím je ovlivněno celé její chování. Závažné je její jednání v době chmelové brigády proti výrobě neutronové bomby. Porušila stanovy SSM a v mnohém postupovala neuvážlivě a nezkušeně.

S. Herbrychová, třídní profesorka IV.b: S. Landová je komplikovaná dívka i povahově. Jedná velice impulzivně až zbrkle. Proto nelze její chování posuzovat vždy podle prvního dojmu, ráda "vylatí". Její vývoj je ovlivněn složitými rodinnými poměry, žije u babičky. Hledá citové zakotvení u člověka, na kterého by se mohla upnout a který by ji zaujal, protože toto citové zakotvení nenašla

ve své rodině.

S. Špírek: o jejím vyloučení bude rozhodovat základní organizace SSM.

S. Schmidt: OV SSM je toho názoru, že s. Landová porušila stanovy SSM a existují pouze dvě řešení, a to vyloučit, nebo nevyloučit.

Po kratší diskusi k návrhu OV SSM na vyloučení s. Landové ze SSM dal s. Schmidt hlasovat.

Pro vyloučení s. Landové ze SSM se vyslovilo 12 hlasů, proti vyloučení 1 hlas a hlasování se zdržel 1 hlas.

Zapsala 15.11.1977 s. Kozáková

Ověřil 18.11.1977 s. Vacek

Petr Kabeš:

Orientace apriori

na plánu prahy hle-
dám zase jedno místo
kam půjdu
/hledat místo/

oči ulpívají "Na krejcárku"
kříže ulic níž:
příčné "V domově" a "V bezvětří"
protínají "Strážní", "Na hlídce"

toto všechno mezi
Balkánem a Židovskými pecemi
přece na Žižkově pod
krejcárkem, jak jinak přece

Listopad 1977

Jiří Ruml:

Kdo vlastně zabil Archiméda?

Býval kdysi na plzeňské silnici v Holoubkově takový dost kuriózní firemní štít: ALOIS SVOBODA - HOLIČ A PODKOVÁŘ. Doplněný blýskavou puklicí a starou podkovou na důkaz, že to dotyčný myslí zcela vážně. Písmo nepřiliš umělecké, zato takové pöctivé, zřejmě jako ta Svobodova živnost. Říkám, že kdysi dávno, když byl ještě docela malý kluk, v době rozkvětu řemesel a živností, dnes byste tam takový firemní štít marně hledali. Živností vymizely a řemesla vzala za své. Svoboda taky.

Kam až může takový vývoj dospět, je nejlépe vidět na životě v Salamandriji. Psal jsem už o tamní Organizaci Všeobecného Blaha, která, abych tak řekl, pečuje o veškerý život v zemi, ale leccos jsem ještě zůstal dlužen.

Prapůvod má Salamandrije zřejmě v moři, jako veškerý náš život, což je patrné už z názvu samotného, podle Brehma dokonce zdvo-

jeného: Salamandra salamandra /maculosa/, neboli mlok skvrnitý, ale od doby, kdy její potomci definitivně vystoupili z vody na pevninu, se mnohé změnilo. Dokonce ani Karel Čapek by ~~se~~ v nich nepoznal vzory své někdejší inspirace. Vyspěli totiž natolik, že dnes nejsou prakticky k rozeznání od lidí. Jen některé prapůvodní znaky jim zůstaly zachovány, jako například slizká kůže a způsob organizování správního řízení. Nejsou také ochotní se hlásit k obojživelníkům, i když nemohou zapřít, že mají blízko k obojetníkům.

K dříve vzpomínanému pravidlu: Piš, jak slyšíš, a čti, jak umíš, přiřadili v Salamandriji ještě jednu důležitou zásadu - Mluv, jak musíš. Tím se poněkud liší od normálních lidských bytostí, které obvykle mluví, jak myslí. Ale to velmi úzce souvisí s přítomností a hlavně činností nesmírně agilní Organizace Všeobecného blaha.

Poněkud jsem však odbočil od původního tématu, totiž nedostatků řemeslníků. Zatímco v Salamandriji řemeslníků ubývalo, neustále rostl počet všelijakých tajemníků, dokonce též z řad řemeslníků. A takový tajemník

nejenže původní řemeslo nevykonává, má navíc i jiné potřeby. To není jako v Americe, kde tajemník KS USA Dennis /viz Rudé právo 1.12.1977/ bydlí ve skromném bytě v chudé čtvrti, vybaveném jen nejnutnějším nábytkem, jezdí do práce podzemní drahou a jeho žena si sama pere prádlo. Dokonce i plat mu byl snížen na 66 dolarů 90 centů týdně, což by zase mnohý tajemník v Salamandriji docela rád bral - pokud jde o ty dolary, jichž si tam jako platidla cení víc než vlastní měny.

Jinak ovšem v Salamandriji, aspoň podle oficiálních zpráv, život plyne vcelku slušně a radostně. Ba spíše radostněji. Jen bylo nejnověji doporučeno nenosit černé nebo růžové brýle, nanejvýš by snad prošla kombinace: jedno sklo růžové a druhé černé. Aby se však nenarušil základní princip, nesmí se přivírat jedno nebo druhé oko, neboť přivřením černého by si dotyčný mohl připadat jako v opiovém ráji a přivřením růžového by zase viděl úplně - nic. Tím byla v Salamandriji zásadně normalizována také optika.

Ve sféře časové posloupnosti pak salamandrijská optika vypadá takto: Organizace Všeobecného Blaha, která řídí veškerý život

v Salamandriji, si půjčí k mnohahodinovým pohovorům filozofa jen proto, že si dovolil hovořit s cizím hostem o svých názorech, s nimiž se oficiálně nesouhlasí. Krátce nato filozof zemřel. Za smrt filozofa je ovšem podle salamandrijských zvyků činěn odpovědným cizí host a nikoliv Organizace Všeobecného Blaha, třebaže poradí návštěv by mohlo ukazovat na odpovědnost opačnou. To je skvělý přínos k výkladu mnoha historických událostí. Tak třeba smrt Seneky způsobil ten, kdo mu poskytl možnost myslet, a nikoliv Nero, který mu přikázal spáchat sebevraždu. Sokrata zřejmě usmrtili tím, že ho naučili pít, a nikoliv kat, který mu podal číši bolehlavu. A také Archiméda nezabil nad jeho kruhy římský žoldák, nýbrž ten, kdo mu dovolil bádat nad čarami v písku. Noli tangere circulos meos! Salamandrijská Organizace Všeobecného Blaha by to přeložila asi takto: Ne, abys tančil u mé cirkulárky!

Čas od času se totiž v Salamandriji pořádají výchovné procesy. V zájmu pravdy třeba dodat, že se tím následujícím generacím poskytuje možnost odsouzené rehabilitovat. Někdy se to stihne i v rámci generace jedi-

né, potíží je pouze s těmi, kteří padli za oběť oné cirkulárce. Ti se ovšem musí rehabilitovat posmrtně, ale život v Salamandriji jde dál - a kdo chvíli stál, již stojí opodál. Na dotaz, kdo za to může, krčí Salamandrijští rameny: já nic, já muzikant - nebo aspoň příznivec zpěvu. Nikdo z nejvyšších s tím nemá nic společného, od toho jsou soudy, a ty jsou v Salamandriji nezávislé. Dokonce se tam mohou obžalovaní odsoudit sami a veřejně, neboť v Salamandriji je přece svoboda.

To není jako v Holoubkově, kde už dávno zmizel onen kuroózní štít: ALOIS SVOBODA - HOLIČ A PODKOVÁŘ. Tytam jsou živnosti i řemesla. A taky svoboda. V Salamandriji řeší takové případy jinak: oč méně je například pokrývačů, tím více je pokrytců. Vše je vlastně v pořádku. Aspoň v úředních výkazech.

4.prosince 1977

Lukáš Tomin /žák 9.tř.ZDŠ/:

Referát k ústavě

Každý týden máme hodiny občanské nauky. Tam se dovídáme, jak žijeme v blahobytu, štěstí, a vůbec máme se krásně. Hlavně však, že je nám dopřáváno všech svobod a práv. Ale vždyť to není pravda. Vidím kolem sebe každý den bezpráví. Táta odvečen z bytu při vaření snídaně, zákaz zpívání Jardovi Hutkovi, spousta lidí nesmí vykonávat své povolání atd. Každou hodinu občanské nauky ve mně narůstala chuť říct, jak to je, jak to vidím každý den. K tomu mi přišel vhod referát o zachovávání ústavy:

"Zachovávání ústavy je základní občanskou povinností. Celá společnost by se podle ní měla řídit. Jakmile bychom porušovali zákony, porušovali bychom společenský systém státu. Zachovávání ústavy však není pouze záležitostí běžných občanů; velmi důležité je, aby ústavu zachovávaly také policejní a ostatní státní orgány. Odpadla by tak veškerá policejní zvlá. Bohužel to mu tak ne-

ní, a to nejen v našem státě, ale téměř na celém světě. Je však smutné, že právě ve státě, který se nazývá socialistický, existuje hrubé porušování osobních práv a svobod policíí."

Po přečtení referátu nastala chvilka mlčení. Protrhla je paní učitelka: "Ale Lukáši, copak my máme policii?" - "My nemáme policii?" - "No samozřejmě, nemáme." - "Tak dobrá, opravím to. Naše bezpečnost se skládá z StB a VB."

Tedy: "...ze strany bezpečnostních orgánů... zvláště, páchaná na obyvatelstvu orgány VB a StB..."

"Státní tajnou bezpečnost musí mít ale každý stát." - "No, to jistě, bohužel, ale jistě uznáte, že by se tajná bezpečnost neměla dopouštět porušování lidských práv." - "A ty znáš někoho takového, kdo je takto postihován?" - "Takových znám, paní učitelko, desítky." - "Jak ty můžeš, prosím tě, někoho takového znát," - "Uvedu vám případ Petra Uhla. Před jeho bytem čekají jacísi muži a legitimují každého, kdo Petra navštíví. Že by horda teroristů převlečená za VB? Proč tedy nejsou podle zákona postiženi? Protože

to nejsou teroristi, nýbrž skuteční členové VB. Jakmile Petr vyjde z domu, nastoupí jiní ochránci spravedlnosti do šestsettrojky a sledují ho na každém kroku. Provedl snad něco, co by mohlo být označeno za trestný čin? Vůbec ne, normálně pracuje. Celý jeho přečin spočívá v tom, že k němu chodí přátelé na čaj a na pár slov." - "Od koho to víš, tohleto?" - "Já toho pána znám."

A pak se mlčelo až do konce hodiny.

Den nato jsme měli geometrii a zvětšovali jsme v poměru pionýrský znak. Z ničeho nic se ozval učitel: "Nojo, známý zpátečník Tomín! Eadši by zvětšoval americkou vlaječku."

Praha 4.12.1977

Jan Šimsa:

Smíření generací

Kniha Soudců,
6.kapitola

"Izraelci se dále dopouštěli toho, co je zlé v očích Hospodinových. Proto je Hospodin vydal na sedm let do moci Madiánských. Těžce doléhala ruka Madiánských na Izraele."

Lidé utíkali do hor, kopali jámy, jakési zmljanky, budovali záseky. Ale život šel dál. Museli opět do údolí a do rovin, museli sít, když chtěli sklízet a pást, když chtěli žít.

Jakmile obilí uzrálo a stáda se vzpamatovala, tu opět Madiánští a spolu s nimi Amalachetitští "rozbíjeli stany proti nim a ničili úrodu země až pocestu do Gázy. Neponechávali v Izraeli k obživě ani ovci, ani býka, ani osla. Přitáhli vždy se svými stády a stany. Přihnalo se jich jako kobylek takové množství, že je nebylo možno spočítat - ani jejich velbloudy. Přicházeli do země, aby ji ničili."

Čteme-li v Bibli o obsazení země, málokdy to trvalo krátce, "ne ihned býval konec". A obsazení a pokoření země nepřáteli je interpretováno jako důsledek toho, že synové Izraelští činili to, co je zlé v očích Hospodinových. Není vyloučeno, že se několik měsíců před obsazením snažili to nejhorší napravit - ale co dělali těch dvacet let předtím? Jak to vypadalo u soudů? Jak jednal mocný soused se sousedem chudým? Jak vládla pravda ve věcech veřejných? Jak se jednalo se služebníky? Jak byla země spravována?

A to třetí důležité je, že když byl Izrael od Madiánských úplně zbídačen, "volali Izraelci úpěnlivě k Hospodinu".

Další vyprávění ukazuje, jak se záchrana a náprava připravovala, jak prorok procházel zemí a kázal a možná i zpíval, aby lidé šli do sebe a nevymlouvali se na poměry, na tvrdou realitu.

Ale také vidíme, jak během těch sedmi let začali lidé rozdílně reagovat. Na svátečním dvoře Joase, proslulého vyznavače Hospodinova, se objevila socha Bálova a podle madiánského způsobu poutač v podobě

umělého háje. Joas se - podobně jako jeho vrstevníci - rozumně přizpůsobil tomu, s čím přišli Madiánští. V srdci zůstal Hospodinův a na dvoře měl Bálíka a posvátný hájek. Madiánští se s tím spokojili.

Syn Joasův Gedeon na to šel jinak. Začal se starat o své věci. Nevěřil ničemu, jenom tomu, co si sám udělal. Zastihujeme ho při kvařování. Chce vymlátit obilí na nezvyklém místě - v lisu na hrozny, aby je mohl odvézt a schovat před rekvizicí Madiánských. Nemyslí jen na sebe, ale na svou rodinu.

Neokázalý, realistický postoj vysvitá i z jeho nakvašené odpovědi poslu, který ho pozdravil: "Hospodin s tebou, udatný bohatýře!" "Dovol, milý pane, je-li s námi Hospodin, proč nás tohleto všechno potkalo? Kde jsou ty podivuhodné činy, o nichž nám vypravovali staří? Kolikrát jsme museli poslouchat: Vždyť nás Hospodin vyvedl z Egypta!"

Tomu synu Joasovu rozumíme. Copak my se neptáme, jak je to s tou pravdou, která vítězí? Nerozhoduje v životě národů spíše moc a síla než právo a spravedlnost? Jak se to srovná s tím, co jsme slyšeli v mládí od starší generace o Boží vládě nad světem,

o nutném vývoji ke spravedlivé společnosti a o nezadržitelném pokroku? A přitom se ta starší generace stejně jako Joasovi vrstevníci přizpůsobuje tomu, co se zdá ve světě silné a mocné aspoň navenek, a víru v pravdu, v pokrok a spravedlnost si schovává pěkně v soukromí.

Gedeon je však zaskočen poslovým apelem: "Jdi v této své síle a vysvobodíš Izraele z moci Madiánských. Já tě posílám!" Ví ovšem dobře, že jeho rodina je nejubožejší v celém kmeni a on v domě otcově ten nejméně významný.

Krok za krokem však poznává, že není nějaké objektivní, neosobní síly, která by zaručovala pravdě vítězství a dávala svobodě záruku. Naději může mít jen tehdy, když se do věci, do zápasu sám vloží, když půjde "v síle své", tak teprve pozná "sílu Hospodinu".

Neméně nás překvapí, co má Gedeon udělat jako první krok. Zbořit modlu na dvoře vlastního otce. Odstranit dvojí tvář našeho života. Báł byl symbol úrody, úspěchu, plodnosti a jakýmsi lokálním akčním rádiem, jakési místní panstvo, omezená veličina,

spojená ovšem s Bály a Bálíky ve všech oblastech země a života spíše psychologicky než organizačně. Bál na dvoře "vyznavače Hospodina", což je význam jména Joas, je symbol neupřímnosti a pokrytectví a jakéhosi alibismu či "rozumnosti a odpovědnosti".

Gedeon se domluví s partou a v noci porazí Bálíka a posvátný lesík rozseká na topivo a na stejném místě vybuduje stánek Hospodinovi.

Stará generace je pobouřena. To okupanty jen rozjitří. Takhle se nic nedosáhne. Je třeba pachatele potrestat. Až přijdou Madiánští, kteří to už určitě vědí, tak řekneme: "Ano, stalo se to, ale pachatel byl už potrestán, sami jsme to vypátrali." A obrátí se na Joase, ať má rozum a syna vydá. A teď nastane přelom. "Joas však odpověděl všem, kteří stáli proti němu: To vy chcete vést spor za Bála? Copak vy ho zachráníte?" A vysměje se Bálovi i bálovství i sobě samému, své polovičatosti, svému přizpůsobování. Joasův smích je nakažlivý - kouzlo Bála padne a opadává i strach a opatrnickví. Nastane smíření generací, spojí se mladí radikálové se zastánci klidné a rozšafné politiky.

V tom byl předpoklad osvobození. V jednotě starých s mladými a mladých se starými. Jednota generací spočívala na hlubším základě a obě generace musily uposlechnout výzvy a vyjít "ve své síle" ze svých pozic. Starší generace opustila vyčkávavou, přezimovací opatrnost, spojenou se dvojí tváří, se sochou Bálovou na dvoře "pro každý případ" a "nemůže to škodit". Mladí opustili zahleděnost do svých věcí, okouzlení prostým životem bez ideologie, kult toho, co "mám před očima", na co si "mohu sáhnout", popřípadě, co si "vlastními rukama udělám a o co se nikoho neprosím".

Smíření bylo nástupem k bojové jednotě. Byl to začátek bojů, které Gedeon vedl nikoliv vojenskými silami, nebo alespoň nikoliv nějakou přesilou či lepší technikou, ale "s pomocí Hospodinovou" prakticky bez zbraně - hlavně že měli trubky a rohy, džbány a š svíčky či pochodně a - už se nebáli Bálů ani Madiánských.

Gedeon a jeho druzi musili však sestoupit ke kořenům, začít znovu, poznat, kde se objevuje síla obnovení, znovu poznat, jak to bylo, když jejich praotce vyvedl Hospodín

z Egypta, a hlavně, jak souvisí vlastní síla s nadějí a odhodláním spolehnout na budoucnost, jež je doménou statečných. Dalo to práci, pravda zvítězila a mír trval po celých čtyřicet let.

Amen

Brno 5.12.1977

Jiří Ruml:

Zadržení a výslech disidenta Platóna

/z archívu salamandrijské OVB/

V archívním depozitu Organizace Všeobecného Blaha byl nedávno nalezen písemný a zvukový záznam pozoruhodného obsahu, poučný i pro naši žhavou současnost. Bližší časové a místopisné údaje se nezachovaly, pouze je zřejmé, že se to stalo kdysi kdesi v Salamandriji.

Jednoho podzimního večera byl spatřen na ulici před domem známého filozofa starší muž poněkud zvláštního vzezření, což upoutalo pozornost přítomných referentů, kteří střežili vchod do zmíněného domu. Na výzvu, aby se legitimoval, muž neodpověděl a chtěl do domu vstoupit, ačkoli byl upozorněn, že bude-li se domáhat účasti na zakázaném filozofickém semináři, musí být zadržen a předveden. To se také stalo.

Při výslechu vyšlo najevo, že dotyčný nemá u sebe průkaz totožnosti. Do protokolu uvádí, že se jmenuje Platón /sic!/, údajně

pochází z Athén, jeho rodiče byli příslušníky aristokracie /už to je podezřelé/, on sám je povoláním filozof /což nemůže nikoho řádně uživit/ a na otázku, kdy se narodil, říká: "Po skončení velké války mi bylo 23 let." - Ručním počítačem zjištěno, že právě dovršuje 55. rok věku. - Přítomný zapisovatel mimo protokol poznamenal: "Vypadá dědek starší, ale to asi dělají ty fousy a frňák má křivej jako ten herec, co jsme ho tuhle zašili." - Věk ovšem nemusí zcela odpovídat skutečnosti, neboť zadržovaný mluvil o jakémsi vítězství Sparty a podle toho se nedá přesně zjistit ani rok, tím méně datum.

Na otázku "s kým se stýká", uvádí řadu jmen: Sokrates, to je prý jeho učitel /nutno zjistit, zda ještě učí a kde/, Glaukon, Charmantides, Kleitofon /patrně přezdívký/ a dalších sedm nebo osm osob, z nichž některé se debat údajně neúčastnily.

Ď "Však von brzo vysype další," pravil jeden referent a druhý dodal: "Jsou to asi samí Židéci." - "Myslíš?" - "No podívej: Sókrates, Charmantides, to je jako Ábeles, Karpéles a Glaukhón, Kleifothón i

von sám Plathón, nic ti to neříká?" - "No-jo, němlich jako Khón." - "Saměj pěknej ptáček."

/Poznámka autora: Z rozhovoru vyplývá, že Salamandrijští dosud nezapomněli na příkoří, jehož se kdysi dávno dopustil židovský obchodník, když jejich prapradědečka prodal do londýnského muzea akvaristiky jako exponát./

Dotazem zjištěno, že dotyční se scházeli v domě jakéhosi Pořemarcha /jde zřejmě o krycí název, neboť žádný takový dům v našem městě neexistuje/ a hovořili o Ústavě. Není jasné, zda jde o současnou Ústavu země nebo o nějaký nový návrh ústavy, což by mohlo mít dokonce protistátní charakter.

- "Všechno svádí na svého učitele, asi ho moc nemiluje." - "Ten se mu poděkuje, až si ho pučíme." - "Jen aby nás tenhle nevochával, to známe: namočí druhýho a sám vyjede jako po mejdle." - "Však my to z něj dostanem." - "Pošlem na něj gorilku a puďem na kafe, von to z něj vymačká, když bude trochu řvát." - "Jen esli nebude vožralej." - "Tím líp."

Po delším zapírání zadržený přiznal,

že již před lety založil jakousi Akadémií /psáno salamandrijsky/, kde se pěstuje "kult Múz", jak uvádí doslova, a při křížovém výsledku dozrává i to, že založením Akadémií sledoval také politické cíle, zejména mu šlo o společenské poslání filozofů. Připomínáme, že od doby úplného zákazu všech podobných institucí a přísného výběru posluchačů legálních škol slouží zřejmě uvedený institut nezákonným seminářům, schůzím a debatám zejména mladých lidí, což je činnost veskrze ilegální a tudíž trestná.

- "Tak vidíš, jak to pěkně vyvalil." - "Že byl zase vzatej!" - "Plathón??" - "Né, Pěpík! Ale šlo to jako po másle." - "Nó počkejte, my vám tu Akadémií vosladíme, že vám přejde chuť študýrovat."

Výše jmenovaný dále uvádí, že psal vědecké knihy, a na požádání předkládá jejich cizí názvy: O statečnosti, O uměřenosti, O zbožnosti, O spravedlnosti a další. Není zcela jasné, zda tyto knihy vyšly v naší zemi oficiálně, a jestli kdysi vyšly, nejsou-li v současné době na indexu. Je ovšem podezření, že se rozšiřují zakázaným dovozem z nepřátelské ciziny anebo jako "samizdat".

- "Rozumíš tomu?" - "Jen ať to pěkně přeloží a řekne, co tím myslel." - "Podívej: O zbožnosti... to je mu podobný, a sám je žid." - "Náboženství je hašiš lidstva." - "Myslíš, že jede taky v drogách?" - "Ale ne, to řek ten oný... bazmek." - "Toho neznám." - "Ten oný, co napsal vo tom mamonu takovou tu tlustou knížku." - "S tebou je taky zábava, seš samá knížka."

Zadržžený Platón však neustále popírá, že je disident, a říká, že význam toho slova je mu neznámý, což je při jeho vzdělání přinejmenším nepochopitelné. Na dotaz, byli někdy v zahraničí, uvádí, že byl několi-krát na Siciliji /psáno opět salamandrijsky/ za svým přítelem Diónem /sic!/, kterému na oplátku poskytl asyl. - V této chvíli si zapísovatel ulevil: "Vodtud fouká vítr! Mafi-jáni!!" - Výpověď zadržného se neustále vrací k návrhu nové Ústavy, o jejímž skutečném zaměření svědčí citát, který dotyčný nadi-koval do protokolu: "Když jsem se díval na ten vír veřejného života, dostával jsem nakonec závrať; neustále jsem sice uvažovat o možnosti jeho nápravy, ale čekal na příhodnou dobu pro činné vystoupení. Konečně

však jsem usoudil o všech nynějších obcích, že všechny mají špatné zřízení, neboť soustavy jejich zákonů nelze skoro ani zhojit bez nějakého zvláštního opatření, podporovaného štěstím; a byl jsem přinucen říci k chvále pravé filozofie, že jen z jejího stanoviska lze dokonale uvidět spravedlnost života veřejného i soukromého, že tedy pokolení lidské nevyjde z běd, dokud se buď praví a opravdoví filozofové nedostanou k vládě, nebo náčelníci v obcích nějakým řízením božím se vážně neoddají filozofii." - Ten výrok možno považovat za doznání.

- "A máme ho!" - "Už je tam, už je tam!" - "Já ti dám filozofy!" - "~~Už~~ To by se vám hodilo, vy elitáři!!" - "Helemese holoubka, kam si namířil: rovnou do vlády!" - "A teď musíme dostat ještě toho Sókratesa!!"

Dále delikvent vypovídá, že jeho učitel a splůpachatel Sokrates prohlásil: "Vláda ve státě patří odborníkům." - I tento výrok názorně svědčí o nepřátelském smýšlení, namířeném proti státu, neboť současně hrubě uráží naši dnešní vládu.

Na otázku "co konkrétně z naší Ústavy neuznává?", odpovídá vyhýbavě: "Čeho se dě-

lá přes míru, rádo se zvrátí v pravý opak, jak při počasí, tak u rostlin i v tělech; a také tak - ne nejmenší měrou - v ústavách." A vzápětí se snaží celou výpověď zvrátit prohlášením, že Sokrates již nežije, čímž chce zřejmě svého společníka krýt. Dokonce jako důkaz svého tvrzení uvádí poslední výrok dotyčného před údajnou smrtí: "Ale už je čas, abychom odešli: já na smrt, vy k životu; kdo z nás jde k lepšímu, není známo nikomu, leda bohu." - Tato slova prý Sokrates řekl svým soudcům.

- "Nák se mi to nechce líbit, zas budem muset pro Pepíka." - "Počkej, už začínám kopírovat: ten jeho komplic je recidíva. Už byl souzencej a tenhle ho chce vytáhnout." - "Najednou! Napřed na něj nakydal a najednou... furt maj spolu náký dijalógy a najednou je mrtvej." - "Každej porád jenom: vést dialog, co by ty lidi eště nechtěli. Já bych jim dal dijalóg, že by na něj do smrti nezapomněli!" - "Pánbíčkář: kdo z nás jde k lepšímu, není známo nikomu, leda bohu! Divný lidi, ani toho našeho života si nevážej. Já zavolám Pepíka." - "Hele, abysme se nesešli... dáme ho za katr, třeba bude ráno

zpívat jinou." - "Myslíš, že změkne?" - "Es-li mu dočista nezměk mozek, tak tu smrt svýho kámoše vodvolá."

Zadržený Platón byl poté odveden do zajišťovací vazby. Napřed ho ofotografovali z profilu i en face, vzali mu otisky prstů a všechny věci z kapes, jichž neměl mnoho. - Těsně před vstupem do cely Platón pronesl slova svého učitele, jak sám zdůraznil: "Vědoucí člověk je silný, neboť učiní, co jest dobré, jestliže to ví." - Uniformovaný strážce, který za ním zavíral, komentoval tento výrok takto: "Jak seš starej, tak seš blbej, anebo holt neznáš lidi."

Tak se Platón ocitl ve společnosti tří osob: účetního, který inkasoval diety ze služební cest zemřelých spoluzaměstnanců, básníka, jehož jméno se objevilo pod zakázaným manifestem, a bývalého politika, který v tramvaji pozdravil jiného bývalého politika, toho času hlídaného.

Ráno všichni s úžasem zjistili, že Platón zmizel. Ihned bylo v Salamandriji vyhlášeno celostátní pátrání a u všech podezřelých domů, kde bydlí filozofové, byl zostřen dozor

pro případ, že by se podezřelý Platón chtěl
opět účastnit zakázaného semináře.

9.prosince 1977

Jaroslav Hutka:

Kdo je terorista?

/ke svatému Mikuláši/

Kdyby neměl Petr Uhl malého Pavlíčka a už tři měsíce ve dne v noci před dveřmi bytu uniformované policisty, tak bych se nestal andělem. Na Západě se rozmohlo svinstvo terorismu a naše policie postavila před byt usměvavého Uhla ostrahu. Do práce a z práce za ním chodí civilisté a na služební cesty za ním jezdí v autě. A to všechno proto, že bere vážně Marxovy revoluční názory. Ale to se snad u nás může, ne? I když, pravda, už za to pár let seděl. Chtěl bych se ho někdy zeptat, jak se může stát, když revoluce zamorduje předešlý řád, tak nedokáže uklidit jeho mrtvolu. A proč vypuká až tehdy, když už je minulý řád tak slabý, že by mu možná stačilo jen rozumně domluvit. Jistě mi pozitivě odpoví a každý si na závěr ponecháme ~~z~~ svůj vlastní názor a zůstaneme nadále přáteli. Není hádavý, pečlivě ctí sílu argumentů a požehnání tolerance. Nedovedu si předsta-

vit, že by tento svobodmilovný člověk si mohl natolik nevážit života druhého a neváhal zavraždit nebo vydírat kvůli prezenci nějaké své myšlenky.

Ale k terorismu. Je to moderní nemoc upečená na romantických kamínkách, kde se věří, že prosazovat svůj vůli se smí jakýmkoliv způsobem, a že to není darebáctví. Jakýsi bližní mi skočí do cesty, položí mi pistoli na břicho a řekne, že jestliže mu někdo ú p l n ě j i n ý nedá prachy nebo nevím co, tak že mě zastřelí. A já se modlím, aby tamten měl tolik odpovědnosti a dal mu ty prachy, protože já za nic nemůžu, já tady jen tak náhodou jdu.

Terorista je zbabělý příživník na nevinnosti a bezbrannosti. Ať jsou to cestující v letadle nebo autobuse, návštěvníci obchodního domu nebo obyčejní pěší chodci. Jsou přepaďnuti, eventuálně zabiti a odpovědnost se hází na o d p o v ě d n é lidi. Ke vzniku terorismu je potřeba bezbranný rukojní, někdo, kdo za něj cítí odpovědnost, a necita schopný všeho. Na tuto myšlenku mě přivedli v Bartolomějské ulici, když se mě ptali, jestli mám děti. Mám syna a chodí do

první třídy. A tak jsem musel poslouchat výčitky, že mu zničím život, že se nedostane do školy ani ke slušnému povolání. Já o tom rozhoduji? Prý ano. Svým postojem a svými názory. Jenže syn chodí do první třídy v Paříži! Tak se o tom přestalo mluvit. Bohužel ne každý otec má to "štěstí" a je známo, kam se váhy nakloní, když je někým na jednu miskou posazen osud tvého dítěte a na druhou tvoje svědomí.

Terorista je příživník na něčem, na čem nám záleží. A tak se může stát rukojmím i tvůj zájem, tvé vzdělání, tvé zaměstnání a tvá možnost bydlet. To všechno jde zajmout a vydírat na tom.

Dne 5.prosince chodilo po staré Praze mnoho Mikulášů, čertů a andělů. I my jsme vystartovali. Pavel Kohout byl Mikuláš, Pavel Landovský čert a já šel za anděla. Kohout, jako dochvilný a odpovědný člověk, proměnil oblečením kostýmu svou duši a začal všem říkat synu. Já držel v ruce paví pero a písal na dřevěnou flétničku nebeské melodie a Landák chrastil řetězem a hudroval: "Kde jsou ty děti?"

Na Prosek jsme dojeli za tmy. Chvíli

jsme bloudili mezi bbludnými panelovými ubytovny, jejichž život se skládá z toho, že autobus ráno sežere všechny obyvatele a večer je na tom samém místě vybleje. Ubytovny bez divadel, kostelíků, kavárniček, uliček, výloh, řemeslníků, bez lidských zákoutí, kde by mohlo dítě drobnohledně a přirozeně sledovat lidský život, jeho fungování a půvab, jeho neopakovatelnost. Vše je typizováno a zobecněno. Neosobní život, kde se může stát, že život jednotlivce je přehlédnut a scvrkne se na pouhý účel, na pracovní sílu, na jdoucí peněženku za temné noci. Tak by to možná mohlo fungovat navěky, nebýt dětí, které se rodí, které rostou, za které cítíme odpovědnost a u kterých tolik záleží na tom, kde vyrůstají. Jen jsme vystoupili z auta, shluklo se jich kolem nás za nesmírného řevu nejméně tři sta. "Hele, andělovi koukaj džíny." "Vole, anděl je nejlepší, je to správnej hároš." Rozhlédl jsem se přes hlavy dětí po té pustotě. Co tady celý den dělají? Jak to, že během jednoho okamžiku se jich může nakupit kolem nás takové množství? Dnes je tu věkový průměr deset. Za deset let to bude dvacet. Mysleli sociolo-

gové na to, co se stane, dřív než dal investor peníze na stavbu? Poučili jsme se z historie velkých amerických měst o vzniku mladistvých gangů na jejich periferiích? Otcové sem byli ubytováni a cítí odpovědnost k dětem. Pro děti je to už d o m o v . Budou cítit za tento domov odpovědnost k otcům? Kdo je to naučí? Zatím mě jen tahají za papírová křídla a nadšeně jásají, když tak důstojně kráčíme k jedné z hromad panelů, kde v sedmém patře bydlí malá Monika Ledererová. Tatínek je už po třetí za její život ve vězení. Tentokrát za to, že c h t ě l napsat knížku.

Zastavilo nás několik tatínků a maminek, že mají děti a že dají stovku, když se u nich zastavíme. Místo aby si nalepili fou-sy, raděj zaplatí stovku. Šli jsme pomalu do sedmého patra, pískal jsem k tomu na píšťalku, a bezvousé peněženky zůstávaly závis-tivě v patrech se stovkou v ruce.

Monika je krásné děvčátko. Pan Mikuláš zjistil, že se dobře učí, a tak dostala nadílku. Několik set dětí křičelo pod okny. Vyšli jsme na balkón. Nad Prosekem se rozezněl radostný dětský jásos, jen Mikuláš me-

zi Žehnáním trochu smutně prohodil: "Kdyby věděly, komu mávají." Děti, jako už po tolikáté, nevěděly. Já mával pavím perem a přemýšlel o rukojmích, terorismu, nevinnosti a odpovědnosti a o tom, jak žít ve světě, abych měl na duši, co mám na sobě.

Cestou dál se nám rozbilo auto. Musel jsem v andělském vlézt pod pekelný stroj a vyměnit hadičku. Mikuláš nachlazeně pokašlával a přešlapoval okolo. Zastavilo několik aut. Ne, že by andělovi pomohli, ale že mají doma děti a že dají stovku. Oni prostě neumějí vyvážit na miskách vah štěstí dítěte a své svědomí. Mají jen tu stovku, které se jim dostalo za převrácení vah. My pokračovali k Uhlům. Vešli jsme do domu. Do čtvrtého patra jsme nestylově vyjeli výtahem. Když jsme otevřeli výtahové dveře, začalo se blýskat. Satání /sorry, překlep/. Státní bezpečnost měla na schodech fotografa. Před dveřmi stály dvě dvoumetrové uniformy s hnědýma očima. Čert chtěl zazvonit. Policista zahradil zvonek tělem a řekl: "Napřed ukažte občanský průkaz!" "Na co? Takovej zákon neznám. Jdem dělat dětem Mikuláše!" našťoval se čert. "Občanský průkaz!" pravil ne-

ústupně jednobarevný kostým k našim barevným. Fotograf na schodech blýskal jako před bouří. Pískal jsem na dřevěnou píšťaličku nebeské melodie a vyhýbal se ďábelským intervalům. Petrova žena slyšela na chodbě hluk a otevřela s Pavlíčkem na ruce. Dvouletý chlapeček se rozplakal. Táta Petr ale nebyl doma. K o h o tedy hlídají? Zamrazilo mě. Celý den na to myslím.

Policie, když začla hlídat domov malého Pavlíčka, rozhodla, že k nim do bytu nesmí víc jak tři osoby. My byli tři, takže jiní tři museli na dobu nadílky na chodbu. "Ale já tam mám rozkojené dítě!" říkala vycházející dívka a zapínala si blůzu. Hnědooký zákon v zeleném suknu byl neústupný. Na chodbě nastala tlačení a my vešli dovnitř. Na pohovce leželo úplně malé dítě a vedle se posadila Hanka s Pavlíčkem a oba nebyli k utišení. I čert sundal masku: "Pavlíčku, já nejsem žádný čert, to je jenom legrace," ale dítě plakalo dál. Jakýmsi smyslem cítilo přítomnost ďábla. Zcela neandělsky jsem si zapálil cigaretu a šel si do koupelny umýt ruce. Napadlo mě, že podle Starého zákona má i anděl právo na nenávisť. Jenom Mikuláš ne-

vypadl z role, utěšil Pavlíčka a dal mu dárky. Mezitím přijelo zdola několik dalších bytostí se služebním dotazem: "Co je to tu za bordel?" Tradiční lidový obyčej pojali po svém. Ale nikdo z tlačících se nevinných na chodbě necítil potřebu odpovídat. Stačilo se rozhlédnout.

Terorista je příživník na tom, co dává našemu životu smysl. Na nevinnosti, bezbrannosti a na svobodě.

Praha 10.prosince 1977

Jan Moravec:

Pohled z Okna

/ještě jednou Pavlu Kohoutovi/

První, co jsem koupil do nového bytu, nebyl stůl ani sůl /a byl bych vůl, kdybych kupoval triédr/, koupil jsem žaluzie, které stahují brzy zvečera, abych ten pohled ukrátil.

Náš byt - ne náš, to jsou jenom takové řeči - jejich byt, v němž jsme až do časů konstruktivního dialogu s vládou směli bydlet, má čtyři okna. Pohled z nich provokuje člověka k úvahám o počouchlé podstatě pocitu domova. Dívám se dojatě - už vlastně na rozloučenou - ven a vztekle si říkám, že se to tedy už dá přilnout opravdu ke všemu.

Pod kuchyňským oknem nevzhledné hrby plechových garáží, zrezavělé a obrostlé křovím, u nich polorozpadlý přístřešek únikové šachty protiatomového krytu, před léty nám vzali sklepy a připravili pro nás betonovou alternativu domova, v níž pravidelně vyměňu-

jí konzervy. Teď už si ovšem na žádné z nich nepochutnáme - stěhují nás z bytu i z krytu. Ale kdoví, jestli nás tajně nevystěhovali z krytu mnohem dřív, třeba jsme s tím útočištěm už dávno neměli počítat, proč by se na mstu mělo zapomínat zrovna při rozdělávání posledních přídělů? Perspektiva neutronového výronu nás ovšem v tomto smyslu jaksi usmírjuje: jim zbývá ještě výsada smět si dolézt pro smrt do suterénu, my zůstáváme v postelích.

Věžička bezbranného krytu patří už následující válce, do protějšího domu stříleli v posledních chvílích té minulé, krátká dávka a dlouhá neschopnost, a lidé si v osmašedesátém mysleli, že se tady v srpnu taky střílelo.

Vedle postřeleného domu proti oknům ze tří našich /jejich/ nadměrných kamrdlíků stojí dům, který válečný čas krátkých dávek přežil bez úhony, za časů dlouhých neschopností ho však třicetileté vítězné lijáky oloupaly jako cibuli.

Napříč ulicí čas od času cupitá - celá taková divně nevzhledná - místní aktivistka SČSP a v bezohledně krátkých sukních se sna-

Ží dodat našemu pohledu z okna sexuální obsah. Jinak je ovšem zdravě sebekritická a svou lásku ohleduplně cílí k eroticky nenáročné mocnosti. Snad jednou se zdálo, že se chce pokusit o nevěru: v minisukních, punčochy na gumu do půli stehů se vyzývavě vyhoupla na náš /jejich/ kuchyňský stůl - ale v začervenalých prstech jenom žmoulala lístky na ruské filmy po dvou korunách. Nesvedla mě, nijak jsem o ní zvlášť nepřemýšlel, ale teď vím, že v mém pocitu domova je zakleta navždycky - s dojemnou malou aktivistkou s kuřecí hrudí odcupitáme spolu na věčnost. Pocit domova je rozhodně bláznivější než láska. Dojatě čumím ven a pro stromy a pro slzy nevidím les, ale jenom špinavou ulici zastřenou skličující šedí, temné asfaltové chodníky rámované ubohými travičkami zarostlými lebedou a pestrými od papírů, kdybych vyšel za noci a kopal, našel bych podivný poklad: malé bílé dlažební kostky a jiné do modra složené do mozaiky - chodník je prostě jinde než se nám snažili namluvit!

V hlavě mi hučí oficiální rada: - Nejde o to dívat se na věci černými nebo růžovými brýlemi, ale marxisticko-leninským

pohledem, komplexně, ve vývojové dialektice, podle objektivních kritérií... - snažím se, zkouším to i se zelenými brýlemi proti slunci, stavím se na hlavu, ale nijak to, zdá se, nepomáhá, a já stále jenom cítím neblahou sílu toho pocitu, který nás váže k domovu, byť je ubohý, zanedbaný, lživý a obsazen cizinci. Když je deštivý den, je to zlé, když zasvítí slunce, je to ještě horší: všechno rázem zalehne stín sousední věznice. Pocit domova je rozhodně bláznivější než láska. Budou nás odtud násilím stěhovat a mně je to líto, co lidí peláší z Pankráce při první příležitosti, já si tady odkroutil skoro celou čtvrtku a přesto půjdu nerad.

Poslední dobou jsme často s Pavlem Kohoutem na sebe mávali s kopce na kopec - jeho představoval slávu a potenciální pád, můj kopec pád, ale potenciální slávu. Vystěhovali ho, a vystěhují i nás, potáhneme své domovy jako maringotky a budeme se toulát klidným podhradím - a páni budou dál skákat sem a tam po našich kopcích, dál budou vykukovat z mých cel a z Pavlových noblesních oken, dál potrvá jednota kopců, jeden bez druhého

nemyslitelný jako ňadra ženy, neboť žádné z nich není ve vztahu k tomu druhému méně významné, existují svorně vedle sebe v harmonické stejnosti jako výraz Stvořitelovy estetické /politické/ vůle. A není v lidské moci věnovat se pouze jednomu z nich a druhé trvale ignorovat. Takový milenec by byl podivín.

Pankrác 10.prosince 1977

Daňa Horáková:

Ach, ti frajeři

Teď snad už můžu přiznat, že jsem si tenkrát řekla: tak, a už toho mám dost. Jak k tomu ty ženský přijdou, aby se takhle trápily? To bylo v pátek, když přišla Zdena Tomínová a vypověděla, jak jí odnesli Julu. Pár dní předtím Juliána Jirousová vyprávěla, jak je s Magorem odvedli a on už se nevrátil. A ještě předtím Evička Landovská šplouchala vodou do telefonu, protože zrovna koupala kluka, a říkala, je to dobrý, peněz máme pět set korun, a my stejně jíme polívky, zatímco Landák tou dobou už jedl z ešusu.

Cožpak ty mužský, říkala jsem si, nemají v těle kouska rozumu. Když už se pletou do politiky, tak proč se žení? Proč jen se nezřeknou potěšení, že se /klidně?/ můžou kdykoliv, odkudkoliv a jakkoliv vrátit k té, na kterou ze všeho nejdřív zapomenou, jen co se vrhnou do svých nebezpečných hrátek o systém či s režimem, a proč si, ksakru, to své poslání nesnesou, neunesou a vůbec nenesou sa-

mi? Jsou to prostě břídilové a slaboši, a žádní proroci či revolucionáři, natož pak chlapi, co něco vydrží.

No ale budiž, rozhodla jsem se po chvíli, koneckonců to už asi bude tak, že když je člověk ženská, tak nemůže čekat zázraky úplně od každého mužského. Takže prosím: ať se žení, ať se pletou do politiky, ale /jestliže opravdu nemůžou jinak/ proč /když už jsou v tom/ alespoň občas nezamyslí? Proč předem nezhodnotí situaci, nevymyslí plán, nerozvrhnou síly a nezvolí nejlepší možnou taktiku? Proč tak ležérně, tak amatérsky improvizují a znemožňují tudíž svým uvědomělým ženským oporám, aby se ve své uslzené opuštěnosti mohly právem a s gustem vytahovat velikostí jejich činů? Proč, kruci, právě ženský musí tak prozaicky odtrpět zbrklé hrdinství svých mužů, místo aby - jsouce opuštěny - mohly /směly?/ hrdě nést svůj mučednický úděl ženy, cílevědomě obětující své já cílevědomému géniu svého muže? Proč jen ty mužský dělají takové zbytečnosti? A proč potom jejich manželky prázdnými nocemi a upachtěnými dny splácejí onu jedinou chvíli, kdy se ten její odreagoval, prachobyčejně

odreagoval /a kamarádi aby mu pak z toho udělali politikum/.

Neboť: musel se ten Landák opít? Jistěže nemusel. Kdo se už, vezmeme-li v potaz normální, slušné a hlavně rozumně uvažující lidi, opije zrovna v předvečer dne, kdy jeho kamarády čeká nesmyslný proces? Musel ten Jirous lézt do klubu Svazu socialistické mládeže necelý měsíc po výstupu z kriminálu a pustit se do horlivců, kteří s falešnou učeností podbízelí obrazy jeho kamaráda přízni lhostejného publika? Nemusel, protože kdo už, vezmeme-li v potaz vzdělané, v Čechách vychované a plnokrevné lidi, poleze do klece ke lvům, které jejich láskyplní ochránci už několik let krmí karotkou a petrželí. Nu a musel se ten Jula nechat odvléct? Nemusel, protože vezmeme-li v potaz dějiny filozofie, tak takhle se prostě problémy neřeší a koneckonců ani nevyřeší. Je přece daleko potřebnější dělat to, co on tak umí - věci vidět, promyslet a vyslovit, čili říkat pravdu /do očí/, a ne se vztekat. Protože co jiného ti tři vlastně udělali, než že se naštváli a řekli si: tak a už je toho dost.

Povolily jim nervy a teď spoléhají na bezvýhradné pochopení svých žen. Navíc se místo omluv vymlouvají. To je ale nadutost, ospravedlňovat nedostatek prozíravosti a slabší nervovou konstituci poukazem na úmornost situace, stěžovat si na poměry, svalovat vinu na dobu. Tohle si tak dovolit ženská! Cožpak už někdo někdy viděl nějakou ženskou, která by se odvážila ohánět se objektivními skutečnostmi, když zrovna neměla chuť anebo energii uvařit, porodit či utěšovat pána chotě. Nějaké poměry a nějaká doba vždycky byly, jsou a budou. A když si s touhle prostinkou skutečností nějaký ten hysterický /potřeštěný/ falokrat neví rady, nechť se laskavě odebere do hospody poradit se s kamarády, nebo ať si pořídí koníčka, anebo ať se klidně plete dál, co čeho si zrovna zamane, ale sám. Na svůj účet. A ne na úkor člověka, kterého má rád, a snad i nejraději, protože tenhle člověk ty jeho podivné veřejné výkony splácí klidem, talentem či dokonce zdravím. Jsou to prostě frajeři. A jejich ženy chudinky.

Proč oni jen tu naši dobu, zdejší poměry a hlavně svou situaci berou /pořád

ještě a navzdory všemu/ tak strašně vážně?
Proč se s tak dychtivou /dětsky úctyhodnou/ vehemencí otloukají o kulisy a perou se stíny? No proč, protože si namlouvají, že ve svých mužných rukou drží zodpovědnost za všechno - dějinami počínaje a počasím konče. Jsou to prostě frajeři. A já jsem zrovna dneska ochotná připustit, že frajerů je třeba - už kvůli inspiraci. Ale jen zřídka, a i tehdy jen tak na špetku nože, pro chuť. Protože s frajerem v jistém věku se už prakticky nedá dělat vůbec nic, natož pak s ním žít.

Takže já být ženská, tak si vezmu někoho úplně jiného.

P.S. Vzala bych si mužskýho s velkým zadkem. Protože, jak říkávala moje babička, velký zadek, holka, to je domov. Mužskej, co ho má, doma sedává, co ho nemá, ten se toulá.

11.12.1977

Miloš Rejchrt:

Co je pravé náboženství?

/kázání/

Náboženství čisté a neposkvrněné
před Bohem a Otcem totož jest:
Navštěvovati sirotky a vdovy a
ostříhati sebe neposkvrněného
od světa.

Epištola Jakubova, 1, 27

Jeden moudrý člověk kdysi prohlásil, že náboženství je opium lidu. Mnozí to po něm dodnes opakují a vytýkají náboženství, že odvádí člověka od plnosti pozemského života, od lidských strastí, od spravedlnosti pro tento svět. Náboženství prý sabotuje snahu o uskutečnění ráje na zemi. Je útekem ze světa skutečnosti do světa snů a zbožných přání. Otročí jakémusi bohu na úkor starosti o člověka.

A skutečně: rozhlédneme-li se po všech-
lijakých náboženstvích, sákáme-li se s ná-
boženskými fanatiky, kterým náboženství za-

tvrdilo srdce a zamlžilo rozum a otupilo svědomí, musíme uznat, že na tom výroku je něco výstižného. Ale jak je tomu s křesťanstvím? Jak je tomu s evangeliem Ježíše Krista? Je-li náboženství opium, pak křesťanství ve světle dnešního textu není náboženství, neboť není opium.

Obviňování z náboženské narkomanie může být oprávněné, kde se jedná o deformace víry a o bludy, v nichž třeba právě my vězíme až po uši. Ale je-li normou křesťanské víry duch Písem svatých a zjevení Boha v Ježíši Kristu, potom zásvětnictví a nezájem o člověka pro samou službu mimosvětskému bohu nelze křesťanství vyčítat.

Jeden filozof se pokoušel vystihnout, co je náboženství, a došel k definici: "náboženství je pocit závislosti", snad na nějaké vyšší bytosti. Z tohoto pocitu roste a vyvěrá uctívání dotyčné bytosti, obřady a bohoslužby. Všichni bohové všech náboženství žádají pocty, oběti, pochlebování. Jenom Bůh Izraelský, otec Ježíše Krista, do jejich společnosti nezapadá. Jeho výrokem je: "Nenávidím, zavrhl jsem svátky vaše, aniž sobě chutnám slavností vašich. Odejmi ode mne

hluk písní svých, ani hudby louten vašich nechci poslouchati." Na rozdíl od jiných bohů, kteří vyžadují pocty a oběti, tento Bůh protestuje, když se kvůli němu konají obřady, a je zle rozkacen pro chvalozpěvy. Hněvá se. A to proto, že těmito obřady se něco zakrývá, kamufluje, zamlčuje.

Tedy to, že náboženství může být opiem, není něčím horším, věděl první ne Karel Marx, to dávno věděli už starozákonní proroci, koflíky s opiem vyráželi lidem z ruky, i těm, kteří si upřímně mysleli, že samotnými náboženskými obřady slouží Hospodinu. A možná i dnes v naší církvi nanejvýš nutně potřebujeme, aby někdo hlasitě křičel, že se ukájíme odvarem z makovic, chlácholíme se náboženstvím, zatímco Hospodin ví o nešlechternostech našich, o velikých hříších našich a už vyřkl slovo soudu. Právě náboženství, pravá zbožnost vůči Hospodinu znamená především mít v nenávisti zlé, milovat dobré, dopomoci k spravedlnosti slovu /Amos 5,15/. Náboženské obřady, ty snad mohou být také, ale jedině jako přídavek, je-li naplněn prvotní požadavek Boží vůle. Pisatel Jakubovy epistoly vystihuje tuto pravdu konkrétním pří-

kladem: Náboženství pravé /a můžeme přeložit i pravý obřad, pravá bohoslužba/ a neposkvrněné je navštěvovat sirotky a vdovy v jejich soužení. Tedy žádné vzletné řeči, zásvětnické obřady, spekulace, ba ani vážná bohoslovecká práce. Péče o sirotky a vdovy. Tyto dvě skupiny postižených, to je s p o d i n a s v é d o b y . Lidé uvržení nejen do hmotné bídy, bez živitele a bez sociálních jistot, ale také vydaní na pospas zvůli, bezpráví, surovosti a právu silnějšího. A to slovo navštěvovat má mnohem širší rozsah než jen přijít na kus řeči. Znamená i starat se, mít v péči. I v dnešní době je tato výzva naléhavá ve svém původním, nepřeneseném významu, i když sirotci mají střechu nad hlavou. Jak se doba mění, jiní lidé zaujímají roli tehdejších sirotek a vdov. Lidé na okraji společnosti, opuštění, někdy i zatracení, vydědění, ztroskotanci, uražení a ponižovaní. Ty je třeba mít v patrnosti, ty je třeba navštěvovat ve vší významové bohatosti toho slova. To je oběť líbezná Bohu, ta mu lahodí víc než vůně tučné obětiny. To je bohoslužba pravá, kristovská, nenábožen- ská, bez opia.

Jak je to potom s našimi bohoslužbami, s nedělním shrňomážděním? Znamená to, že to jsou zbytečné, rozptylující ceremonie? Pak-liže pravou službou Bohu je služba bližnímu, stačí snad mít dobré srdce, sympatii k lidem a místo bible heslo: "Vše pro člověka a jeho blaho." K čemu kostely? - Snad přece jen nebude nutné bohoslužby rušit, snad i ten název může zůstat. Ale jen tehdy, budeme-li vědět, že účast na bohoslužbě není službou Bohu. Jsou Boží službou nám. Jsou to chvíle k našemu prospěchu, nám darované. Mohou nám pomoci, aby naše služba Bohu ve všední den byla trpělivá, velkorysá, aby měla dlouhý dech.

Bohoslužba pravá je tedy "navštěvovat sirotky a vdovy". A ještě něco dodává pisatel: zachovat sebe neposkvrněného od světa. Málokteré slovo bible bylo tak často nechápáno a zkreslováno jako právě toto. Většinou se jím zaklínali ti, kteří zaměnili zvěst evangelia za snůšku zákazů a předpisů. Pro mnohé křesťany čistota od světa znamená uzavřít se mezi stěny pobožné rodiny či modlitebny, nencetij příliš krátké či dlouhé sukně, někdy nemít dlouhé vlasy, jindy krát-

ké, nenosit fousy nebo zase nosit fousy. Něco však ti, kteří kladou důraz na tyto věci, přece jen vystihli. Totiž to, že křesťanství znamená životní styl nebo snad spíše životní rod, zrození, přerození. Znamená jiný život než ten běžný, je odpovědí na výzvu "Vyjděte z Babylona", vydělte se. Svým životním stylem, způsobem myšlení se křesťan vyděluje ze svého okolí, a v neposlední řadě zachovává čistotu srdce i rukou. V čem tato neposkvřenost od světa spočívá?

Jak Jakubova epištola uvádí, příkladem světského chování, kterého je třeba se vystríhat, je upovídánost. Stojí to hnedle v předchozím verši: Domnívá-li se kdo, že je zbožný, a nedrží jazyk svůj na uzdě, klame sám sebe. A jistě se tím míní víc nežli jen pavlačové klábosení. Jde tu o projevy a mluvu, které neplnou ze srdce, rozcházejí se s tím, co třeba skutečně člověk prožívá, cítí, a za čím stojí.

Další a podstatnou složkou světskosti je vlastnost, o které píše Jakub ve druhé kapitole: "Vstoupil-li by do vašeho shromáždění muž se zlatými prsteny a v drahém rouchu, a vstoupil-li by též chudás v omše-

lém šatě, jestliže bys řekl tomu v nádherném rouchu: Ty seš pěkně zde, a chudásovi: Stůj támhle, neocitli byste se sami se sebou v rozporu?" Arciže ocitli. Protože nadbíhání majetnému, mohoucímu, mocnému, to patří k životnímu stylu světa. Patolízalství vůči mocným a pohrdání bezmocnými, tím si křesťan nemá špinit ruce. Přilnutí k věcem, i to docela moderní honění se za korunou, a sebevědomí, které narůstá s majetkem, toho má být křesťan čist.

Závist, chtivost, namyšlenost, nezávazné mluvení, snaha zalíbit se mocným, nezájem o ponížené, to jsou kapky té velké špíny světa. A tady je rozhodně třeba netáhnout jha s nevěřícími, zachovat se neposkvrněným od světa. Zachovat si svérázný, čistý životní styl.

Srdce čisté stvoř nám ó Bože a ducha přímého u vnitřnostech našich, ať dokážeme Pánu sloužit v jeho nejmenších pravě a bez poskvrny. Ať dokážeme nebýt ze světa a přitom být světu solí.

Amen

14.12.1977

Ludvík Vaculík:

První sníh

Napsal jsem knihu, má sedm listů, letěl jsem si ji dát svázat, přijdu ke knihárně a tam na prahu vidím - zní to neuvěřitelně - kravinec. Ještě se z něho pařilo. Poznal jsem, že tam byl Martinovský, usmál jsem se, obrátil a šel domů. Sedím doma, vážu knihy a venku padá sníh.

Celý rok si s Karlem Kosíkem říkáme, jak si na podzim půjdeme do Kunratic nakoupit nových růží. Karel má katalog Kordes. Jsou v něm růže fantastických barev - jako například šedá, i názvů - jako například Konrád Adenauer. Půjčil mi ho, ale jenom na týden, protože je to vzácnost. Dvakrát mu ho ukradli poštovní policajti, nakonec si ho musel nechat z Německa poslat po člověku.

Než jsme se domluvili, podzim pokročil. Na růžové plantáže přijeli jsme osaměle, a jak jsme se blížili k pusté boudě, zřejmě i marně. "A jé, už je po všem!" pravil Karel. Pocítil jsem se tím vinen. Z šedého nízkého

nebe musí začít padat sníh. Bouda kupodivu šla otevřít a v ní zavalitě seděla mladá žena, nabitá do prošíváné kacabajky. Vzal jsem na sebe tíhu hloupé otázky slovy: "My jdeme nakupovat růže, ale nějaké pěkné a zvláštní." Žena vstala od papírů popsaných sloupci číslic jistě o růžích a řekla: "Co by to mělo být?" Karel Kosík radostně rozrouroval katalog Kordes a pravil: "Něco tady z toho..." Žena pohlédla z dvou metrů na fantastické barvy katalogu, pak oknem na své záhony pustého trní a bez námahy řekla: "To je Kordes, že. Měli jste přijít tak před měsícem." - "A vy snad jste to měli?" zeptal jsem se mrzutě. Žena zdálky podle barev jmenovala z Karlová katalogu růže, které jsme mohli mít. Karel ukázal na hnědooranžovou florbundu jménem Bonanza: "Tuhle taky?" Žena přikývla. "A Golden Gate?" zeptal jsem se já. "Goldn Gejt taky," opravila mě decentně. Zahradníci totiž, abyste věděli, jsou dvojího Monu: jedni čtou název růže Spek's Yellow tak, jak vidíte, kdežto druzí v jistotě, že angličtina se přeci vyslovuje jinak, říkají Špeks Jelof. Přistupujeme-li tedy k zahradníkovi, zjišťujeme opatrně nej-

dřív, ke kterému klonu patří. Zmýlíme-li se, budeme - ať umíme anglicky či ne - vypadat jako blbci vždycky my. Poznámka na okraj: i kdybyste měli státníci z angličtiny a zahradník tři roky večerní jazykovky, stane se vám u růže Paul's Scarlet Climber zvláštní věc. Všecko půjde správně a vzdělaně až po slovo Climber: tu ten z vás, na koho to slovo padne, uhne pohledem i českou hubou a řekne - Klimbr! Tak účinkuje staleté promoření němčinou. Promoření a vypořádání se s němčinou takové, že urozenou bílou Frau Karl Druschki nepojmenuje dokonce ani v její přítomnosti jinak než - Družka.

"A tuhleto Bronze-Masterpiece jste taky měli?" zeptal se Karel. Zahradnice přikývla, Karel na mne vyčítavě pohlédl, katalog Kor-des povadl mu v ruce. Zamyslel jsem se a pak se neúplně zeptal: "Jak to, že jste to měli?" Mínil jsem tím naťuknout, zda se snad tyto mezinárodně registrované růže dovážejí. "To všecko pěstujeme," řekla žena. "Přijďte v létě, když kvetou. Vyberete si, poznáčíte si jména a na podzim je dostanete". Karel užasl. "To skutečně je možné?" Já jsem se zeptal: "A co vám tu ještě zbylo?" Ochotně pozvala

nás ke svému trní do zimy a větru.

Koupil jsem si Kordesův pnoucí Goldstern a Golden Shower. Dále jsem měl vymyšlenou růži fantastické barvy i názvu - šedomodrý Kölner Karneval: měli ho poslední dva keříky. "Tu oranžovou Valencií nemáte," řekl správně Kosík. "A Pascali ovšem taky ne," dodal. Žena v dřepu přivazovala jmenovky k mým růžím. "Ještě dvakrát Gruss an Heidelberg," požádal jsem. Vytáhla ze země dva Kordesovy proutky. Vítr lomcoval katalogem v Kosíkově ruce, listy divoce lítaly, ale ať Kosík vyslovil cokoli, netrefil se. Začínalo to už být trapné. Bylo naprosto nutné, abych i já aspoň jednou střelil vedle. Udělal jsem to najisto: "Ale ten Konrád Adenauer nemáte!" Zahradnice se usmála na svůj věk informovaně. "Ani v létě nebude, že," pravil jsem nespokojeně pro Karla. Vítr sněhověj se už dopálil, prudce otevřel katalog jinde a připlácl list na Karlův noc. Karel Kosík list odlepil, přečetl si ultimátum a poslušně si poručil Königin der Rosen. Měli ji! Königin der Rosen je krásná růže, lososově červená, se žlutým rubem. V Anglii, kde titul královny byl už obsazen, nazvali růži

Colour Wonder. Mně uschla potvora loni pod holandským názvem Koning de rozen.

Opouštěli jsme růžovou plantáž hlavně s velikými nadějemi v příští jaro, léto, podzim. A jeli rovnou ke svým zahradám růže hned zasadit. Sotva jsme to udělali, začal padat sníh, a padá. Vážu knihy a občas pohlédnu do večerní ulice. Sníh víří kolem svítilen. Praha duní něžněji.

Nevím, jestli jsem o tom měl psát. Co když jsou Kordesovy růže taky chráněny nějakým kopyrajtem a náš stát dostane pokutu?

Vlastně ať. Protože náš stát zasluhuje pokutu. Čím dál víc věcí, které si kdysi slavně vzal za úkol, musíme si dělat sami. Důležité zásilky už dávno nesvěřujeme jeho poště, ale raději vandrovním krajánkům. A teď si i knihy budeme vázat. Už jenom nadává a všude zavazí.

Zrovna přišel náš Jan a střásá sníh z mého starého klobouku. Vrátil se z návštěvy od Tomina, který místo nevrlého státu radostně doma vykládá mládeži řecké drama. Hledím na svůj docela efektní odložený klobouk v synově ruce a vzniká ve mně rozlada. "To je můj klobouk," pravím také nevrle. "Ano, já

si ho vážím," zní drzá odpověď. "Nezeptal ses mě," říkám a nedůtklivost hňupa ve mně χ kručí jak ve státním aparátě. "Ach, jak tu chybu napravíme?" praví syn. Uvažuju chvíli. Pak pravím: "Uděláš mi jógu!" Položím rozumně hlavu na zem, on mě zvedne za nohy, opře mě o skříň a odchází do kuchyně najíst se.

V zavřených očích mi pořád víří zářící sníh.

Praha 19.prosince 1977

Eva Kantůrková:

Fejeton vánoční

Tak zas máme vánoce! A významné, neboť jsou desáté od těch, pro něž bylo odloženo svržení Antonína Novotného. "Povídejte si, co chcete, soudruzi," pravila z vysoké tribuny členka úvé Ladislava Besserová, "dělejte ze sebe uvědomělé soudruhy. Já to řeknu naplno. Vy víte, že jsou vánoce, že tady jsou soudružky, které mají hlavu v pejru z toho, jak si doma zabezpečí své rodiny atd., a já myslím, že je k tomuto třeba také přihlížet." "Viz stenografický zápis Zasedání ÚV KSČ dne 19. - 21. prosince 1967./ Nádherná záminka pro nedokonání palácového převratu, hodná onoho muže, který se sesazení bránil. Ale že nerozumná síla vždy nakonec jedná proti sobě, i Antonín Novotný tím, že oddálil za pomoci svých věrných své sesazení, učinil zá čas vánoční proluky čas dalšího prohloubení krize; doba se otevírala závažnějším dějům, než jen sesadit z funkce Prvního jednoho diktátora, drama se odmítlo stát provinční fraš-

kou, chlácholenou dlouhým stínem mocnosti, a "lednové plénium", ono slavné lednové plénium, jež vyneslo do čela strany i země Alexandra Dubčeka, se pak nestalo tečkou za krizí uvnitř moci, ale otevřelo a pojmenovalo krizi celé společnosti. Avšak přece o cosi se Antonín Novotný zasloužil: o jedny krásné, vzrušivé vánoce!

Nepsala bych o tom, kdyby aktéři vánoc 1967 ještě žili; ale jsou mrtvi, jejich vzpomínky spálil žár krematoria a dosvědčující dokumenty jsou nejspíše také zničeny. Podávám vlastní svědectví. Per rollam stíhalo per rollam, schůzka schůzku, a vše se dělo velice tajně; "naš člověk" pracoval tu i tam, a v tom krásném propletení, charakteristickém pro diktaturu, nikdo dost dobře nevěděl, který z těch "našich mužů" je skutečně náš a který je k nám nasazený; telefony byly odposlouchávané, ale některé důležité pásky se podařilo smazat; slídilo se, donášelo, jednalo, získávalo i vyhrožovalo; soudruhu Prvnímu vánoční kapr nechutnal a onen ohrožený muž dal na svou ochranu příkaz k výstražné mobilizaci záložních důstojníků; jeho nejbližší a nejdůraznější oponenti pak pro jis-

totu celé svátky nespali doma. I veliké děje se skládají jen z tříště drobných činů, majících původ v záměrech zcela jiných, omezenějších, než do jakých dalekosáhlostí nakonec vyústí, a tak i o vánocích 1967 se vedla bitka zdánlivě jen o to, jak donutit Antonína Novotného svolat hned po Novém roce druhou polovinu zasedání ú vě. A kdože nakonec docílil, aby se plénum sešlo už třetího ledna? Drahomír Kolder, ano, on. Tak se vlastní činy vysmekají lidem z rukou; neboť usiloval by Drahomír Kolder, jemuž se veřejnost pak tak málo odměnila, a jeho pomocník Radko Kaska, který se později stal ministrem vnitra, o radikální odstranění soudruha Prvního z funkce tajemníka, kdyby věděli, k čemu skutečně se čas otevírá? Koneckonců, odpověď na tuto otázku není příliš důležitá, ale historik nechť jejich zásluhu zaznamená.

Ano, byly to krásné vánoce, když Drahomír Kolder nutil Antonína Novotného, aby pracoval na vlastním pádu; je to deset let a člověk maně srovnává. Při srovnání je desetiletá doba právě dost dlouhá na to, aby člověk změnil názor. Mám to za moudré, neboť co nám zůstalo od tamtěch vánoce k těmto?

Jen vystřízlivění a snaha vytrvat.

Avšak mylili bychom se myslit si, že uplynulé desetiletí ustrnulo do zkameněliny; to jen tak na první pohled vypadá. Čas se přece pohnul, i když zrovna oponou netrhá. Někdo poví, že k horšímu; ale i to je změna. Jiný se i nadále pídí po bludičkách ztracených nadějí a sbírá střepey svých rozbitých hrnců; asi i to je třeba. A další skládá kamínek ke kamínku, sbírá stovku ke stovce, aby bylo pro děti vyhozených a nezaměstnaných chartistů, opisuje jedno prohlášení za druhým, fejeton za fejetonem; to asi potřebujeme zejména. A opět jiný tříská z dějů vlastní slávu, ale to též patří k životu. A když uvážíme, kolik děl vzniklo, nebudeme mít to desetiletí za tak marné; i přesto, že žádné z těch děl k tiskařské černi ani nepříčichlo. A ovšem několik mužů, kteří byli považováni za velké, se zlomilo; ale jiní zas vztyčili hlavu za ně. Svět jde dál. My též.

Ale máme vánoce! To bychom se měli chvíli pozastavit, zamyslet se, zavzpomínat. Na oněch deset let, ale zejména na ty, kteří jsou s nimi nejvíce spjati. Tak koho pozdravíme v tom vlídném čase, komu připijeme

na zdraví, komu zanecháme volnou židli u štědrovečerního stolu?

Ovšemže nejprve vzpomeneme mrtvých; těch, kteří nám dali život a kteří nás do života uvedli, i těch, kteří za nás učinili to nejtěžší; odmítli uhnout před pravdou a zemřeli při tom. Pak vzpomeneme všech vzdálených. Těch ve vězení. Co jim asi dali k svatvečeři? Trochu rybí polívky a nemastnou vánočku. Ale možná jim dovolili balíček. A šest kroků od okna ke dveřím, šest kroků od dveří k oknu. Tak jako bychom tam byli s vámi! A vzpomeneme i vzdálených tam venku. Bůhví proč musím myslet zrovna na to, že většinou odešli ze země už v tak velice dospělém věku, že je neobklopují malé děti, k nimž by se o vánocích přimkli. Tak jako byste tu byli s námi! A dovolme si - jsou přede vánoce! - i něco sentimentality: Jako byste s námi kráčeli přes Karlův most a na Hradčany, právě napadl bílý sníh. Křupe pod nohama ve veselém mrazíku a na Malostranském náměstí voní jehličí nerozprodaných smrčků. Koledy sice na pražských ulicích slyšet nejsou, ale to bychom si zazpívali sami. Tak na zdraví! Naříkám na shledanou.

A v dobrém vzpomeneme i na své vztahy nevydařené: na nenaplněné, zmarněné lásky, na zklamaná přátelství, na ztráty, o nichž víme jen my sami; na muže a ženy, které jsme letmo potkali cestou, cosi pro nás znamenali, ale nestačili jsme se s nimi zastavit; na jiné, kterým jsme důvěřovali a oni nás zradili; ano i na ty.

A vzpomeneme i na své nepřátele. Na jejich přeplněné stoly a neklidné, pokoutní duše, na nízkost, s níž se nám odvažují vládnout; vzpomeneme na ně, neboť vánoce nejsou jen připomínkou zrození naděje, ale i Herodesa-krále, chystajícího se tu naději zavraždit.

A ovšem pomyslíme i na sebe navzájem, na to, že jsme s existencí dokázali uhájit i právo na svobodný názor, což je vůbec to nejvíc, čeho se dá v této zemi dosáhnout. A na tuto zemi pomyslíme, na to, jak velice se podobá maličké Judeji, utopené v obrovitosti římského císařství, Judeji, hájící si svébytnost jediným: věrným příklonem k Zákonu Mojžíšovu. Kdoví, budeme-li v pravdě stejně vytrvalí, zda z tohoto středu Evropy nevzejde obrození civilizace, která vzala svůj

vznik s narozením Kristovým.

Vždyť co je potřebí k tomu, aby si lidstvo uvědomovalo, že je nejen početné a chce se mu jíst, ale že je též nositelem jakési kultury? Aby mu to neustále kdosi připomínal, byť hlasem slabým a umlčovaným. A možná právě to je posláním malých národů, utopených v pořádcích nastolovaných velmocemi: aby lidstvu připomínaly jeho lidství. A možná ničím jiným se malý národ nemůže stát velkým.

Tak jen si připomeňme tu krásnou báj, že v jedličkách se narodil člověk, budoucí spasitel, který se vystaví oběti nejvyšší, aby jiné povznesl; my v Čechách těmto věcem tak dobře rozumíme! Avšak - a to připomínám jen plaše - neupínejme své naděje jen ke svým spasitelům; my v Čechách mnohemu rozumíme, ale též se rádi dáváme v těchto těžkých věcech zastupovat svými Jany. Pokusme se být - v tom desetiletí, jež se před námi nově otevírá - odhodlanými Jany sami v sobě.

Veselé vánoce!

22.prosince 1977

Jiří Ruml:

Což takhle dát si senát...?

/Pod stromeček ústřednímu řediteli ČST/

Milá naše Televize! Nedávno jsi nadhodila otázku "Kdy jsem se cítil nejšťastnější". Rovnou jsem si odpověděl: právě v ten den, 17.prosince 1977, kdy mne po celý večer provázeli tři protagonisté současných televizních pořadů. Herec sice se skromností jemu vlastní uvedl, že má sedm dětí, ale i zbývající dva, autor a dramaturžka, mají jistě svá vydání. Jen mne trochu zamrzelo, že v Bakalářích nehrála též hlavní představitelka předchozího seriálu, jistě by zvládla všechny tři role: Spravedlivou pokladní příjmo z listu i zkoušenou budoucí pedagožku a rodičku - už jednou přece kojila její jen o málo starší kolegyně v jiném úspěšném seriálu. Též zoufalá matka, vracející se ke svým třem dětem v třetím příběhu, by pro ni byla hračkou, jen si tuto vzácně morálně silnou ženu nedovedu představit, jak chce skočit z mostu, ale od toho je zase herečkou.

Nevím ovšem, proč se v těchto společensky závažných pořadech střídají vaši dva tři režiséři, avšak na druhé straně chápu, že každý si chce dneska vydělat na stromček. Zaráží mne také, že jste zvolili ten nepěkný cizí název: seriál, zvláště když má poněkud pejorativní nádech. Naproti tomu je zcela správné, že pouze jediný tvůrce se již po mnoho let vine jako červená nit všemi časů i situacemi. To zaručuje jistou kontinuitu. Každá doba má svého trubadúra a jaká doba - takový i trubadúr. Co na tom, jestli někdy zakolísá? Též doba je přece kolísavá a nikdo jí to nevyčítá, vždycky jen lidem! Tento autor má oproti jiným mnohé přednosti: dovede napsat dialog, což je u hry dost důležité, zná jadernou řeč lidu, umí vyhmátnout problémy, kterých je sice hodně, ale některé jsou přece jen závažnější, a to on zřejmě rozezná a náměty syje z rukávu. Jemu jistě stačí jen naznačit a už ví, co o čem psát. Troufám si tvrdit, že klidně zdramatizuje třeba telefonní seznam, statistickou ročenku, ba i politický úvodník, jak už několikrát dokázal.

Někdo možná řekne: dost už těch mora-

lit, ale můj názor je opačný: v dnešním zkaženém světě není moraliť nikdy dost. Jen ať pěkně každý vidí na obrazovce jako v zrcadle, jak se kolem nás hemží všelijací příživníčkové a přímo před naším nosem! Vše špatné pochází od lidí a to je třeba nemilosrdně tepat, aby pak naši nepřátelé nemohli vinit systém. A kdyby - i tento systém přece stvořili lidé a zvláště u nás, kde si přece vládnou lidé.

Co dnes lidé chtějí, když přijdou domů po těžké nebo odpovědné práci? Trochu té zábavy! Chtějí se od srdce zasmát různým těm legráckám, ale také se chtějí přímo programově vysmát všemu tomu škodlivému, co v nás ještě přežívá. A to by chtěl někdo našemu lidu vyčítat? On přijde utahaný ze zaměstnání, našťvaný z krámů, pomačkaný z dopravních prostředků a má tedy nárok vidět život i z té druhé strany, aby se zaslouženě pobavil. Může i občas zdravě zatrnout, jestli se jeho hrdinovi nestane nic ošklivého, ale musí vědět, že nakonec to s ním dopadne dobře. Někdo řekne: pohádka. Nikoli, vy škarohlídi - to je náš optimismus, kterého není nikdy dost. Nikdo pochopitelně nedokáže postihnout

život celý a ani by to nebylo správné, co by také z toho vzešlo? Roztříštěná mazanice hodná tak leda nějakého kvasi-umělce. My ten život známe a těch, kteří nikdy nepřijdou do krámu, nestojí ve frontách a nejezdí přecpanými autobusy, je nepatrné procento a těm bychom naopak brali nějakým dekadentním pesimismem jejich krásné iluze.

Navrhuji proto na příští rok jakousi přehlídku tvorby zasloužilého národního autora pod společným názvem: Muž na radnici vyznamenaný Řádem Rudolfa II. tři chlapy z Hamrů kvůli nejmladšímu zrodu ženy za pul- tem. Je to sice trochu dlouhé, ovšem plně to vystihuje celou bohatou tvorbu našeho autora a nikdo nemůže říci, že je to antikoncepční.

Dále bych si dovolil navrhnout několik dalších pořadů na pokračování, třeba již zmíněné dopravní prostředky, kde jsou si lidé zvlášť blízcí a dají se tam snadno navazovat známosti, nebo různé služby, kde se dá statečně odolávat nástrahám úplatků, či nějaké agitační středisko, kam se pořád hrne spousta lidí. A což takhle dát se senát, náš lidovoučkový senát...? I titulík je přitažlivý, natož pak obsah. Tak třeba možno roze-

hrát třeba takovouto situaci: Pohledná přisedící se zakouká do přísného prokurátora, předseda senátu ztěžlí potažkuje svody zapišovatelky a půjčené sekretářky jako objektivní veřejnost v jednací síni neustále koketují se strážnými, což jsou pořízkové. Takže suma sumárum - do zdůvodnění rozsudku možno směle zahrnout i viny neprokázané nebo v přelíčení vyvrácené, či dokonce i ty, které se v procesu vůbec nevyskytovaly. Aktéři a úřední svědkové takového počínání zajisté diskrétně pomlčí, co viděli a slyšeli. Ti, pro které se takové zdůvodnění vlastně dělá, do soudní síně stejně nepřijdou. Aspoň prozatím. Že je tož málo hodnověrné? Ono by se pár takových případů našlo při troše dobré vůle, kterou jistě autor má. A jsou i jiné příběhy a právě ony nesmírně obohacují náš dnešní život.

Vím, chce to hodně píle a zručnosti, ale obé přece autor již prokázal a mohl by dokonce založit jakousi tvůrčí dílničku, samozřejmě socialistickou, kde by rozdělil úkoly a pak jen umělecky poopravoval detaily. To dělávali i věhlasní malíři, že měli své žáky - specialisty: jeden dělал pozadí, dru-

hý ornamenty, třetí ruce, čtvrtý nohy atd. atd. Mistr sám pak vtiskne jen podobu. A přidá sem tam nějaké ty žertovné drobnokresby, jako třeba menší vady na kráse, které má přece každý, jak hřeživě lidsky řekla Žena za pultem koktavé zelinářce s poukazem na svůj velký zadek. Nikdo nemůže být úplně dokonalý.

Najdou se jistě různí klevetníci, kteří řeknou, že bychom nejraději celý program zaserialovali, ale na ty nedejte. Ať autor a jemu podobní píší, dokud dobré duše v televizi od takových tvůrců berou. Myslím, pochopitelně, tyhle pořady. Spokojenost z dobře vykonané a společensky tak záslužné práce - je nemine.

Ale nějak jsem se rozpovídal a štědrá večeře je už na stole. Chtěl bych proto tak nějak z hloubi nitra popřát: Nesmělému zákazníkovi, aby mu chutnal smažený kapr od Ženy za pultem. Jenom, probůh, aby mu nezaskočilo. Kost v krku je prevít.

Přítel

24.12.1977

Zdeněk Klement:

Tuzex

/fejeton pamětníka/

Jako zednický učeň jsem vyslechl před vánocemi roku 1959 rozhořčené nadávky svého mistra na Tuzex. Mistr se rozčiloval v dřevěné boudě, kolem které padaly velké bílé vločky na rozkopanou stavbu, a my učni jsme seděli na lavici proti němu, celí bílí ve svých mundúrech jak právě zrození andělé. Ani jsme nedutali. Mistr odkrajoval unaštěným nožem kousky špeku, vkládal si je mezi chléb a vztekal se. To za Gottwalda, blýskal očima, jsem jako úderník bral údernické poukázky. A za ty se už dalo něco koupit na volném trhu, mimo lístky, to byla výhoda pro dělníky, mimo nás se k těm poukázkám pomalu nikdo nedostal. Ale dnes? Kdosi odkudsi získává poukázky do Tuzexu a našinec si může jen za jeho výkladem utřít hubu! Holandské kakao, skotská vodka, uherský salám, to všechno je jen pro některé, kteří mají flek u koryta a bony ve výplatě. Jo, panstvo bylo,

je a bude...

Tímto výrokem tehdy mistr skončil a zasytil se chlebem. A na nás, mladičké stavaře staveb socialismu, jeho výlev velmi zapůsobil. Po dlouhou dobu jsme si potom říkali panstvo, zvláště když padala klec a my se k ní hnali po lešení s pokřikem: Panstvo, nasedat, jede se do Tuzexu!

To slůvko Tuzex, končící kouzelnou slabikou ex, skočilo mezi nás jako pozdrav z jiného světa a začalo nám do myšlení drápkat. Do myšlení opojného jak alkohol: I jabčák jsme popíjeli s výkřikem: Panstvo, až na ex! Bylo to v těch zjitřených letech - aspoň pro nás - po Expu 58, kdy jsme se učili čmárat do ligrůvky bruselské příčné čárky, tu ztepilou ozdobu putyk a kulturních domů. Ty chvíle kosočtverců! Odněkud, zřejmě z podhoubí socialistických vztahů, se mezi nás vyrobily tuzexové slečny, a to v takovém počtu, že se dostaly i do noticек denního tisku. Denní tisk - dnes vidím, jak hluboce je s nimi spřízněn - tištěn v noci! A tuzexovým slečnám se tehdy v naškrobených spodničkách leskly polokoule víc než ony koule z Atomia, měly je spojené rychlovýtahem citů a my jen

zírali na tu modernost a pouze čichali vůni zahraničních parfémů, nedostupnou. Tuzex, ten byl prostě tuze ex!

A ta slabika ex nemínila zmizet v exilu, naopak, začala se rvavě exponovat mezi námi. Z jednoho ministra se stal exministr a exemplární mukl, z jednoho prezidenta exprezident a z jednoho státu execírplac. A v té záplavě ex - při transkripci do azbuky se x mění v ch - Tuzex vzkvétal. Až po určité mez.

A na tu mez jsem letos, ve své mezní situaci pamětníka, narazil. Odborníci, lépe řečeno experti, doposud nezařazovali Tuzex do problematické škály našeho obchodu. Našeho ve smyslu národním, n.p., jako je n.p. Potraviny, n.p. Drobné zboží nebo n.p. Kniha. Sám se teď zarážím: neznělo by to nepřekonatelně blbě, n.p. Tuzex. Vždyť by to odrazovalo i případné p.t. zákaznictvo. A ostatně by to ani nešlo, neboť název Tuzexu je nesmlouvavě jasný: Tuzex, podnik zahraničního obchodu, ~~to dodnes nevím~~ Ovšem kterého zahraničního obchodu, to dodnes nevím, ale rozhodně je to podnik za hranicemi. Sám bych, podle skladby zboží, hádal na Neckermanna nižší jakosti.

Ale ať je majitelem Tuzexu kdokoliv - a že někomu Tuzex patří, jako každý obchod či provize z něho, je nepochybné - tak je to dle mého názoru majitel nejen podnikavý, ale i značně nevrlý, když nesnese ani ono obligátní "čs." před tím zahraničním obchodem. Jedině že by - doufám však, že tomu tak není - měl zásadní nedůvěru k "čs." výrobkům, zvláště v podnicích zahraničního obchodu. Ale vrátím se ke svým pocitům z mezní situace.

A nejsou to pocity ledasjaké. Vyplývají i ze spletné mezinárodní politické situace, v níž vše už pomalu souvisí se vším. Například vdovu po Mao-cetungovi zkritizovalo Všečínské shromáždění zástupců za nákladný výzkum výroby perpetua mobile. A já jsem objevil - v jedné mezní situaci, kdy jsem nemohl sehnat sůl pro svou početnou rodinu - základní pohyb našeho vnitřního čs. obchodu k perpetuu mobile. Vysvětlují:

Léta se už obyvatelstvu nedostává mnohého ze sortimentu zboží, i když podniky obchodu plní a úspěšně překračují plány tržeb. Není jiného východiska, než že se nedostatekové zboží dostává jako zakoupené osob-

ní vlastnictví do nákupních tašek prodávajících. Jsou přece nejlépe z nás všech vyškoleni na rozpoznání kvality zboží. Kředitelství jejich n.p. či představenstva l.d. jim za jejich znalosti a schopnosti odprodeje vyplácejí nejen mzdy, ale i prémie za plnění tržeb, a oni takto získané prostředky vrážejí do jimi prodávaneho zboží. Prostě aby plnili rok od roku vyšší plán obratu, vykupují sami tak rozsáhlý sortiment zboží, že se mi to množství až plete v hlavě.

Ale až doposud, tj. do letošní /zdánlivé/ mezní situace, to byly např. jízdní kola, polévkové talíře či toaletní papír, tedy věci, bez kterých se člověk jaksi obejde. Až letos to vzali pracovníci našeho socialistického obchodu pořádně, tj. zkušeně a odpovědně do rukou. Dle dosavadního průběhu bude náš "čs." pokus o první světové obchodní perpetuum mobile vypadat takto: Zaměstnanci obchodů budou ze své mzdy vykupovat důsledně veškeré prodejné zboží, toto budou za různá odškodnění přenechávat - třeba i s dovozem do bytu - jiným zájemcům. Příbuzní a známí budou mít přednost. /A ruku na srdce: kdo z nás nemá známého či příbuzného někde v ob-

chodě?/ Takto získávané prostředky odškodnění včetně nadzisku za ochotu budou zaměstnanci obchodu vrážet zpět do kšeftu, obrat bude takto stále vzrůstat a regály přitom už budou natrvalo zet prázdnotou.

Tomuto vývoji nasvědčují už dnes vyvěšené cedulky na vstupních dveřích do prodejen, na nichž je vždy uvedena adresa do soukromého bytu vedoucího pracovníka obchodu. I obyčejní prodáváci jsou vybavováni štítky se svým jménem, aby se předešlo případným trapným nedorozuměním, pokud zákazník není z příbuzenstva. A navíc: začíná se naplno používat tzv. "pravidel profesionální finty". Např. vedoucí prodejny potravin zjistí, že o jeho sortiment poklesl zájem mezi kolegy z jiných prodejen - nemá prostě co lákavého nabídnout za kožich duběňák či knihu západního autora. Dle "pravidel profesionální finty" zařve tedy na nic netušícího zákazníka /zákazník - význam od slova "zakazovati mu"/: Haló, vy tam, nehrabte se mi v té soli. Prodáváme jen kilogram na osobu! Výsledek je zákonitý: do tří dnů je několik krajů bez soli. A v následujících týdnech lze měnit sůl za zlato. Obdoby jsou možné s kořením,

tresčími játry, dámskými vložkami, kakaem, prostě, jak koho osvítl Duch Svatý. A tak se někdo, jako já, ocitne v mezní situaci, kdy se prochází v uctivém povzdálí kolem za-
drátovaných hranic, např. u Mikulova, a ří-
ká si: 2 km odsud v podnicích zahraničního
obchodu je soli dostatek. Neboť Tuzex sůl
nikdy neprodával, naopak, díky kvalitní kon-
kurenci výše uvedeného obchodování svůj sor-
timent zužuje.

S tímto tuzexovým i netuzexovým obcho-
dováním pochopitelně nepolemizují, neboť v
něm žijí. Pouze se ocitám v roli pamětníka,
kdy prodavači stáli o peníze nakupujících
a Tuzex byl oblažujícím rájem aspoň k pohle-
dům. "Pro pohled jediný u Tuzexu stál," jak
říkala výmluvně jedna zlidovělá píseň.

A ve své roli pamětníka jsem se letos
v tom předvánočním ruchu setkal před obchod-
ním domem Prior, pod sloganem "Prior je prv-
ní, Dior je druhý", se svým bývalým mistrem.
Notně z těch tun spolykaného špeku zestár-
nul a tak mě jen chabě oslovil: Ani tam ne-
choď. Přesáhlo to letos všechny meze, kakao
nemají ani v Tuzexu! A smutně pokyvuje hla-
vou zmizel v davu hrnoucím se ze dveří. A

mně z jeho sdělení, nostalgicky pamětnického, náhle oblil příval radosti: Že by už celý svět šel jedním směrem?

Rychle jsem si koupil večerník a mé uklidnění nelze popsat. Titulní straně dominovala zpráva: "Světová rada míru protestuje proti mírovým jednáním v Ismailii."

Vánoce 1977

Sergej Machonin:

Čechy, zimní pohádka

Příběh je skoro klasicky prostý a do-
jímavý ve své prostotě. Přihodil se mému pří-
teli a mně, když jsme spolu hlídávali v jed-
né galerii. Přítel, graduovaný člověk, PhDr.,
jak je u nás dnes v hlídačských kruzích mi-
lým zvykem, je literární vědec, rusista a
odborník na sovětskou literaturu dvacátých
let. Hlídali jsme tehdy ještě bez pomoci
automatiky, poplašných sirén atd., ale pev-
ně rozhodnutí nastavit příp. hruď příp. ve-
štelci, majíce ještě čerstvě napámemti nedáv-
nou krádež obrazů. /Věděli jsme, proč bychom
ji nastavili, protože jsme věděli, co hlí-
dáme. Měli jsme na to školy a dlouhý čas
noční. Kunsthistorici jednou zblednou, až
napíšeme, co jsme na těch nočních obrazech
ve svém rozjímavém čase uviděli./

Ale k příběhu. Začal před třemi lety,
a měl přirozeně hrdinu. Hrdina se jmenoval
René, a kdo by nyní očekával příjmení úměr-
né křestnímu jménu, např. de Altamira, zmý-

lil by se. V duchu té krásné věty tuším z Ilfa a Petrova, která zní: "Neříkejte mi ptáku ohniváku, říkejte mi prostě Ňuročko!", se náš René nejmenuje hrabě de Altámira, ale prostě Mucha. I když něco z té vznešenosti křestního jména na Reném Muchovi, marná sláva, přece jen ulpívá, a skoro nezbytně ho ponouká k aristokratismu v dikci, k nonšalanci v chování, k velkorysosti v činech. K tomu čest v obrýleném oku, serióznost stisku ruky, a sonorní, sonorní hlas.

Z vyjmenovaných vlastností přišla ke slovu nejdřív velkorysost. Jako odpovědný redaktor vydavatelství Filmového ústavu a zároveň též noční hlídač v naší galerii - snad z rozmaru, snad z nedostatečnosti redaktorského platu - navštívil kolegy hlídače jednoho dne k osmé večer ve službě, a nabídl mi překlad sovětské knihy Úvod do estetiky filmu od Vitalije Ždana, známé osobnosti na poli moderní estetiky.

Jak nezajásat nad tak pěknou prací a nepoděkovat za lask. nabídku! I když, bohužel, inkognito jako Chlestakov, ha, ha, chápejte mě - bral na sebe zadavatel riziko event. fatálních nepříjemností. Poměry pros-

tě nedovolují, aby někteří lidé v plném rozsahu uplatnili své znalosti a svá umění, uplatňují je tedy jen v částečném rozsahu. V našem případě v oboru hlídačství. René Mucha - a v tom je smysl jeho velkorysosti - pomáhá napravovat drobné přehmaty dějin, má je na zřeteli A/ nezištnou hmotnou pomoc sociálně slabšímu kolegovi, B/ povzbuzení jeho degradované osobnosti, a last but not least, C/ předpokládanou kvalitu díla.

Dojati jsme se dívali za odcházejícím dobrodincem - zde je právě místo na důkaz o dojemnosti příběhu - a všechno se nám na něm líbilo. Snad až na ten příliš sonorní a modulovaný baryton - připomínal mi, nevím proč, jeden labužnický hlas z prastaré obohrané desky s psíčkem, His Masters Voice, jestli se pamatujete. Ale každý jsme přece nějaký a kdo není bez chyby! Nahlédli jsme s kolegou litvědem do knihy. Zjistili jsme, že on je typem svého vzdělání k překladu kvalifikovanější, a tak se ho energicky ujal.

Klepal pak několik měsíců každou druhou noc, službu co službu, nešetře vlastních sil, jako datlík. Práce ho zaujala, a

při své notorické poctivosti kdeco ověřoval, hledal a vynalézal terminologické ekvivalenty pro nesnadné termíny obtížného odborného textu, srovnával, kontroloval. Chodil po knihovnách v čase zaslouženého denního spánku, kutal a překutával.

Dokutal s hřejivým pocitem, že dosud kupodivu nezapomněl své řemeslo, a hlavně s vidinou honoráře tak nezbytného k doplnění hlídačských patnácti stovek měs. Odevzdal rkp. v září 1974, a v listopadu mu René Mucha vyplatil zálohu Kčs 3.400. Kniha pak vyšla s hbitostí u nás běžnou za necelé dva roky v červenci 1976. Měla úspěch v odborných vědeckých kruzích a brzy se dočkala vrcholně pochvalné kritiky v RP.

Události prostého příběhu pak dostávají nezbytný spád, spějící k rozuzlení. Je ovšem nutno s omluvou referovat o nich v datech, číslech a suchých faktech, vymykajících se půvabu příběhu tak šťastně započatého:

V nelíčené radosti nad úspěchem knihy opomene zadavatel vyplatit zbývajících dvě třetiny honoráře. Překladatel urguje: v listopadu 1976 nesměle. V dubnu 1977 nesměle. V červenci 1977 nesměle. René Mucha: v listo-

padu 1976 mírně dotčen. V dubnu 1977 žasne nad překladatelovou neodbytností a "bere si čestně za své", že věc vyřídí. V červenci 1977 odvolává se na obtíže a bere si znovu čestně za své.

V říjnu 1977, kdy mi přítel přišel v tísni a skoro s omluvou sdělit, že po roce a čtyřech měsících dosud nemá honorář, jsem napsal René Muchovi dopis a dal mu naším společným jménem lhůtu do 10 dnů k "vyřízení věci". 22.října 1977 se René Mucha sešel s překladatelem a slíbil přinést dne 7.listopadu celý honorář i k nahlédnutí smlouvu /pro zjištění sazby za arch, která se mu v tom životním shonu vykouřila z hlavy/. Nepřišel a nepřinesl. Poslední písemnou urgenci dostal dne 11.listopadu 1977. A tak šlechtic René Mucha honorář za překlad knihy o 360 stranách - 19 archů krát 700,-Kčs za arch, rovná se Kčs 13.300,- minus záloha Kčs 3.400 zbývá Kčs 9.900,- minus daně a srážky, tedy přibližně něco přes 9.000,-, slovy devět tisíc za překlad vyšlý před půldruhým rokem, dodnes, do konce prosince 1977, nezaplatil.

Copak že si teď počít, klade se otázka, s Reném Muchou, přítelem chudých psů? Praš-

tit ho do aristokratických zubů plombovaných čtrnáctikarátovým zlatem? Vrazit ho do novin? Kterépak by tu zajímavou zprávu ze života naší společnosti nejradši otiskly? Říct mu černé na bílém, že ukradl bezbrannému člověku devět tisíc korun? Že je zloděj a darebák?

Chodím tu po staré české krajině. Padá drobný snížek a snáší se tiše na pole, na uschlé klásky loňské metlice, do loňských janovců, na stromy podél silničky a na lesy. Říkám si ta hanlivá slova: zloděj a darebák. Ale nejde to. Jak se snížek aype na tu trpělivou krajinu, něco se ve mně otáčí a pomalu se všemu mění proporce. Asi nejde o Reného Muchu. Je v tom klasickém příběhu nepravý hrdina, který si nezaslouží ani pohrdání. Spíš než darebák je jenom symptom, škaredé znamení, zduřenina doby.

Zlá to doba. V některých zeměpásech. V denním tisku se dočteš kupříkladu, že počet osob v NSR, které jsou postiženy diskriminačním zákazem výkonu povolání, již přesáhl 4.000! Ta hanebnost a barbarství, nenechat lidi vykonávat povolání pro myšlenky a názory, které zastávají! A co jich je, už

celé čtyři tisíce. Mělo se to pranýřovat na konferenci, svolané na 12. a 13. listopad do města Oldenburgu v NSR. Možná jim to v NSR ta konference zatrhla? Nevím, uniklo mi to v denním tisku.

Snížek se sype. Zimní pohádka, Heinrichu Heine.

I naše zimní pohádka má své, asi zasloužené, asi sobě úměrné průvodní jevy. Jednou se na ní vyrazí v podobě Karla Sabiny, postavy tragické, jak o něm napsal naposledy v krásném fejetonu Gruša, a jednou v podobě nuly s barytonem, jako v našem příběhu.

Chtěli jsme s tím k soudu. Ale kdo by žaloval? Překladatel, který není v tiráži a tedy prostě není? Bytuje přece v neexistenci a nemůže proto uplatnit ústavou mu zaručená lidská práva, která by v našem zeměpásu jistě úspěšně uplatnil - kdyby existoval! Zbaven právní podoby svého těla a ducha nemůže nic a nemá právo ani na právo. A pak, koho by žaloval? Naši Zimní pohádku?

Prosinec 1977

Ivan Kadlečík - Ladislav Považský:

Môj dom

/dva fejtóny a postskriptum/

1. Buržoázny svet ohromila táto podarená autorka /Hana Ponická/ tvrdením, že u nás sa niektorí spisovatelia museli chytiť "čakana a lopaty" a podaktorí živoria. Aká hrôza, aký horror plynie z tejto /nikde u nás neuverejnenej/ fantázie a výmyslovi! Nie náhodou neuviedla v tejto súvislosti nijaké meno. V zozname "zatratených" literátov nachádzame aj istého tiežspisovateľa z Martina /Ivana Kadlečíka/, ktorý dobrovoľne, z vlastnej iniciatívy zostal istý čas /5 rokov, 2 mesiace a 22 dní/ "nezamestnaný" a toto voľno využil na písanie ohováračských listov ich spoločnému priateľovi Ľudvíkovi Vaculíkovi a literárnych "útvarov" pre Jiřího Pelikána. Počas nezamestnanosti /kde sú úvodzovky?/ si postavil aj solídny domec. Zabudol si naň iba zavesiť svoje "zvony, o ktoré sa nebojí" /tak sa totiž nazýva jedna dobrá esej istého tiežspisovateľa z Martina/. Poč-

istým preto sa o ne nebojí, lebo vynášajú aj keď zvonia falošne, alebo vôbec nezvonia /prečo teda toľký strach?/. Vari by ho mala pani Ponická v novom sídle navštíviť, aby videla, čo všetko si u nás môžu "nezamestnaní" spisovatelia /tiežspisovatelia, nie?/ dovoliť.

2. V našej spoločnosti má každý občan právo na byt. Niektoré rodiny bývajú v družstevných alebo štátnych bytoch. Ale existujú u nás aj také, ktoré bývajú vo svojom vlastnom byte. Medzi nich patrí aj naša rodina. Náš dom má ešte len necelý rok, ale v jeho okolí už vyrastajú novozasadené kríky a stromčeky. Pred domom je malá predzahrádka. Cez ňu vedie štrkový chodník, po ktorom sa dostaneme do predizby. Za dverami je chodba do pravého uhla. Hneď naľavo je kuchyňa. Keď ideme rovno, dostaneme sa do najväčšej izby bytu. Vedľa nej leží spálňa. Je to malá, ale útulná izba. Ďalej máme detskú izbu. Posledná obytná miestnosť je otcova pracovňa. Neodmysliteľné WC a kúpeľňa je tu tiež. Za poslednými dverami sa skrýva schodište, ktoré vedie do pivnice. Tam sa nachádza komora, garáž, kotolňa a ešte jedna

izba, ktorá vedie na terasu. V záhrade sa môžeme spolu so psom vybehať, koľko chceme. No nie celá záhrada je určená pre naše zábavy. Asi jedna tretina je zrýľovaná a rastú tam jahody, mrkva a iná zelenina, ktorá je zdrojom vitamínov. Náš byt je priestraný a páči sa nám v ňom. Vždy, keď budeme od svojho domova ďaleko, zaradujeme sa, keď ho znova zbadáme.

P.S. Fejtón č.1 je úryvok z obsiahlejšej práce s. Považského v Pravde dňa 18.11. 1977. Fejtón č. 2 ako školskú slohovú úlohu napísal môj syn, žiak 7. triedy základnej deväťročnej školy. Radšej neporovnávajúci štýl, logiku ani pravdivosť oboch fejtónov, autor poznámok v zátvorkách a postskripta /Ivan Kadlečík/ je aspoň rád z nadeje, že generácia našich synov, hoci tiež číta noviny, bude - ako sa ukazuje - charakternejšia a inteligentnejšia.

P.S. Ak by mi tento fejtón čosi "vyniesol" /pravdepodobne len nepríjemnosti/, rád sa o honorár podelím so spoluautorom; ak sa mi podari zistiť jeho adresu.

I.K.

Pukanec 6.1.1978

Jaroslav Hutka:

Skutečná vina

Z jakýchsi pramenů se šíří informace, že trestní stíhání proti mně bylo zastaveno. Není to pravda. Pouze polehává. Třistastránkový spis, první obsáhlejší kritické dílo týkající se mé tvorby, leží u prokurátora a čeká na žalobu. Já se zatím psychicky připravuji na vězení.

Před měsícem jsem donesl prokurátorovi dopis, ve kterém jsem rozbořem autorského práva dokázal oprávněnost svého činění, že totiž: nakládal jsem se svým dílem způsobem, který jsem si zvolil, a to za odměnu. Abych to vysvětlil. Dílo vzniklo, protože se stalo vnímatelné /§ 9/. Dílo mám právo uveřejňovat jakýmkoliv způsobem /§ 10/. S dílem mám právo nakládat jakkoliv a jakkoliv o něm rozhodovat /§ 12/. Při každém užití díla mi náleží odměna /§ 13/. S pořadatelem jsem uzavíral smlouvy o vytvoření a šíření díla /§ 22 a 27/. Mé právo nesmí být dohodou stran ani vyloučeno, ani zkráceno /§ 14/. Daně mi str-

hával přímo poradatel /už nevím, který je to paragraf/. Dopis jsem donesl, popřál panu prokurátorovi hezké svátky, a nic se nestalo. Tak mi nezbývá, než dále přemýšlet o svém procesu a snažit se pochopit, za co SKUTEČNĚ budu souzen. Policie jde na mne s jasnou finesou, že vlastně jsem výkonný umělec. Že nevádí, že se jedná o mé dílo, ale že jsem je ZPÍVAL, a jelikož jsem nebyl zprostředkován agenturou, tak jsem lump. Začal jsem listovat v zákoně, abych se dozvěděl, jak to s těmi výkonnými umělci opravdu je. § 36 říká, že předmětem práv výkonných umělců jsou jejich umělecké výkony a že za užití výkonu patří výkonným umělcům odměna. Dobře. Přemýšlím, jestli je v tom nějaký háček, anebo jestli je to myšleno tak, jak je psáno. Čtu tedy vysvětlivky: Výkonnými umělci ve smyslu § 36 a následujících jsou osoby, které uskutečňují umělecké výkony, jimiž se provádí literární nebo jiné umělecké dílo. Právo výkonného umělce vzniká okamžikem, kdy je umělecký výkon ve vnímatelné podobě objektivně vyjádřen. Vznik práva není závislý na splnění jakékoliv formální podmínky. Pokud jde o obsah práva výkonného umělce,

platí plná obdoba obsahu práva autorského - § 12. /Tedy si mohu o svém vlastním výkonu rozhodovat jakkoliv./ Dále mám právo na nedotknutelnost svého výkonu, na jednání, které nesnižuje hodnotu mého výkonu, a na odměnu za každé jednotlivé užití svého výkonu. Na závěr podle § 39 se ustanovení § 6 až 9, § 12 a 13, § 14 odst. 1, § 15 odst. 3, § 19 až 23, § 26 a 27, § 29, § 32 odst. 1 a 2 a § 34 vztahují obdobně na výkonné umělce a jejich výkony, jako na autory. Tedy ať o tom přemýšlím jakkoliv, právo je na mé straně, a tak co ještě chtějí?

Věci nesou často hlubší tajemství a je nutno ho hledat a vyslovit. Možná, že ho ani právníci zcela nenahlédnou, protože zde mohou působit síly, které vznikly pohybem zcela jiných struktur a množinových mocností. Svou činnost jsem podle autorského zákoníku vysvětlil, ale paragraf o nedovoleném podnikání nade mnou stále visí, tady se musím dopátrat, v čem SKUTEČNĚ nedovoleně podnikám. Už několik let se Státní bezpečnost snaží rozprádat se mnou diskusi o mých písních, o mých projevech, o mém myšlení a o mých názorech a najednou mi bylo řečeno, že honoráře,

které беру, mi nepatří, protože nemám kvalifikaci a nezprostředkovává mě státní agentura. Ale to přece není moje povinnost! Prý je, a dokonce je o tom přesvědčen i Mladý svět ve své anketě o Zlatého slavíka. Tak si znovu sedám nad autorský zákoník a hledám a nemohu to tam najít. Přece si to zcela nevymysleli! Jak tak listuji všelijakými dalšími vyhláškami a ustanoveními, narážím na dvě z nich a začíná se mi to celé osvětlovat. Jedna mluví o sazebníku **ESTRÁDNÍCH A VARIETNÍCH UMĚLCŮ** a ve druhé se praví, že **ESTRÁDNÍ A VARIETNÍ UMĚLCI** mají povinnost být zprostředkováni státními agenturami. Ale já nejsem ani estrádní a varietní umělec, a přesto jsem obviněn: Ano. **PROTO JSEM OBVINĚN!** Když úřady tvrdí, že **VŠICHNI MUSÍ BÝT** pod agenturou, vlastně tím říkají, že **VŠICHNI MUSÍ DĚLAT** estrády a varieté, a kdo to nedělá, ten přestupuje zákon. Estráda je estráda, varieté je varieté a umění je umění. Soudný člověk estrádu a varieté, tyto pozůstatky buržoazní kultury, za umění nepovažuje. A je to, jak vidíte, povinné. Z toho by logicky plynulo, že **UMĚNÍ** je nezákonné a každý, kdo **NEBUDE** estrádním a varietním uměl-

cem, se může dočkat toho, že bude obviněn z § 118 - nedovolené podnikání - a bude vyškrt-nut ze Zlatého slavíka. Takže když nahlédnu na utajenou podstatu mé viny, nacházím ji v tom, že jsem dělal umění, a výška trestu se bude zřejmě rozhodovat podle kvality. Teď mě obešla hrůza. Kritiky za celých deset let byly velice pozitivní, obě LP desky úspěšné a ve všech anketách jsem se umisťoval hodně vysoko. Dokonce i Státní bezpečnost mluvila uznale o kvalitě mého díla, pouze jsme se ne-dohodli o tom, čemu oni říkají drzost. Teď se mi bude hodit posudek soudního znalce umění JUDr. Schauera a ministerstva kultury podepsaný panem Hrabou, že co dělám, vlast-ně za nic nestojí, ale to možná neobstojí, protože se to neopírá o žádná fakta. Zbývá mi tedy poslední zoufalá možnost všech pro-vinilců, učinit spontánní přiznání a věřit, že pro soud to bude polehčující okolnost. A tak si připravím obsáhlé přiznání, že jsem opravdu a z duše nechtěl a nedělal estrády ani varietní show, ale snažil se celou svou bytostí dělat umění, a to co nejlépe. A tak mě suďte.

7.ledna 1978

Václav Havel:

§ 202

Byla nedělní půlnoc a my hledali s dvěma přáteli v Praze podnik, kde bychom si mohli dát sklenku vína. A kupodivu jsme ho našli: nejen, že měl otevřeno i v neděli, ale dokonce až do jedné hodiny! Byl zamknut, jak to bývá, tak jsme zazvonili. Nic se nestalo. Po další chvíli jsme se odvážili decentně zaklepat na dveře. Zase nic. Když už jsme chtěli odejít, dveře se náhle otevřely, ne ovšem kvůli nám, ale protože vrchní vypouštěl ven nějakého svého přítele. Využili jsme příležitosti a zdvořile se zeptali, zda by nebylo uvnitř pro nás místo. Vrchní se ani nemáhal nám říct, že mají obsazeno nebo, že už není na hosty zvědavý nebo že tam pouští jen známé nebo cokoliv jiného, vůbec nám neodpověděl, ani hlavou nezakroutil, ani se na nás nepodíval a dveře nám zabouchl před nosem.

Až potud není na té příhodě zajisté nic pozoruhodného: takové nebo podobné věci se

dějí v Praze každou noc u dveří většiny z těch několika málo hospod a vináren, které tam ještě pro normálního občana zbyly.

Zvláštní je to, co následovalo: já dostal vztek. Říkám-li, že to je zvláštní, pak proto, že nejsem vůbec vzteklý člověk a že takové náhlé záchvaty vzteku, kdy se mi zatmí před očima a jsem schopen dělat věci, jaké nikdy nedělám a jaké se ke mně vůbec nehodí, se mně zmocňují opravdu vzácně, řekl bych, že tak jednou za sedm až deset let. Příznačné přitom je, že tenhle vztek nikdy nevyvolají nějaké významnější věci /jako třeba, že mě zavřou, že mě veřejně pomluví, že mi vezmou byt apod./, ale vždycky jen úplné nicotnosti /na vojně mi kdysi voják Ulver podrazil žertem nohu a já ho začal z ničeho nic bít/. V tomto směru byl můj záchvat před tou vinárnou věren mé osobní tradici.

Nevylučuji, že nicotnost, která mě tak rozčílí, hraje často jen zástupnou roli a že to takříkajíc odnáší za všechny ty velké věci, které mě rozčilit nedokážou. Možná je kdesi v podzemí mé klidné duše nějaká tajná baterie, která se pomaloučku nabíjí, a když potenciál této v skrytu nastrádané popuze-

nosti dosáhne určité hladiny, stačí první maličkost, pohár přeteče a všechno se to najednou vybiije se zdánlivě zcela nepřiměřených důvodů. A nevinný šprýmař Ulver je krutě ztrestán za to, že musím dva roky někde stavět a zase bourat pontonové mosty.

Dostal jsem tedy vztek a začal zběsile kopat do dveří té vinárny /kupodivu se jim nic nestalo, byly zřejmě z velmi tlustého skla/. Mé jednání bylo přirozeně nesmyslné a odsouzeníhodné. Počínal jsem si jako pobuďda. Můj rozum to věděl, ale na mé počínání neměl v té chvíli sebemenší vliv.

Je pravděpodobné, že ty dveře hrály asi stejně zástupnou roli jako před léty vojín Ulver. Zřejmě to dostávaly za všechnu tu zpupnou prezíravost, pohrdání, ponižování, hrubost a neúctu, které dnes provázejí stále častěji anonymního člověka na jeho pouti životem. Dostávaly to za čekání na úřadech, ve frontách u bochodů, za všechny ty instituce, které neodpovídají na slušné dopisy, za všechny ty strážníky, kteří už nedovedou na občana promluvit jinak, než jako zupák na pucfleka, za celé to podivné spiknutí fízlů a vekslačů, které vytlačilo z noční

Prahy její někdejší bezelstné veselí. Dostaly to snad i za ty hochy, co kopou do Ladislava Hejždánka a kroutí ruce Tominovic dětem na schodech u Uhlů. Dostaly to za všchnu tu panskou nadutost úředních osob a vystrašenost osob neúředních, nadutost a vystrašenost, které se pomalu, ale jistě rozlévají do všech sfér současného života a nenápadně znelidšňují nejrozmanitější životní vztahy a prostředí. Byl to zkrátka výtrysk bezmoci člověka, jemuž se do jeho malého ponížení zkratkovitě promítlo všechno to velké a komplexní ponižování, které ho v životě obklopuje.

To všechno přirozeně můj pobudovský čin neomlouvá, spíš naopak: takhle se celé té situaci přece nečelí, takhle se jí podléhá. Jenomže lidé nejsou nadlidé a nelze se tudíž divit, že jim občas prasknou nervy. Zvlášť když jim je pořád někdo napíná.

Co následovalo, není nijak překvapující: vrchní /chlap jako hora/ vyběhl na ulici, chytil mě za límec a za pomoci svého přítele mě vtáhl do vinárny, kde mě oba začli tlouct, křičíce cosi o tom, že jsem hajzl a že zavolají policii, která mi dá do držky. Jelikož můj vztek se už dávno vybil, zach-

val jsem se realisticky, to jest zbaběle: nebránil jsem se. Svému realismu vděčím za to, že je to po chvíli přestalo bavit, vykopli mě zpět na ulici a já z toho vyšel bez úhony. Má poněkud zbrklá vzpoura proti malému ponížení /že nám vrchní neodpověděl/ zůstala tedy bez vážnějších následků jen proto, že jsem mlčky přijal ponížení daleko větší /nechal se ztlouct/.

Co by se ale stalo, kdybych se byl zachoval jako muž a bránil se?

1/ Zaplatil bych za to především asi onou daní, kterou se obvykle za takovou mužnost platí: přišel bych o ucho a několik zubů, měl bych přeražen nos a ruku, na očích bych měl monokly a na kabátě krev.

2/ Závažnější by ovšem bylo, že jako tan, kdo všechno začal svým kopáním do dveří, bych byl zřejmě obviněn, obžalován a tudíž i odsouzen pro výtržnictví podle § 202 tr.z., takže bych měl na krku už druhou podmínku /pokud to vůbec jde a nebyla by z toho rovnou basa na dobu součtu obou trestů, navíc s tou výhodou pro ně, že bych tentokrát nebyl "politický"/.

3/ Ve Večerní Praze by vyšel fejeton o

povědeném bojovníkovi za lidská práva před vchody do pražských vináren.

4/ Mnoho rozšafných lidí by řeklo: to má z toho, že se chová jako pobuda.

Nic z toho se tedy nestalo. Ale já pochopil, že § 202 číhá na každém rohu a že v každém z nás má svou větší či menší diplomatickou misi. Pochopil jsem také začarovaný kruh, do něhož může temperamentnějšího člověka ten paragraf uvrhnout. Všimněme si:

1/ První fáze: rozmach všeobecného ponižování vytváří příznivé podmínky k tomu, aby takovému člověku jednou povolily nervy a dopustil se mírného "výtržnictví".

2/ Jakmile se mu to stane, je vystaven ze strany těch, kdo ho ponižovali, novému a daleko horšímu ponižování a nedokáže-li se chovat "realisticky" jako já, brání se. Tím se ovšem dopouští podstatně vážnějšího "výtržnictví" /ne-li dokonce "útoku na veřejného činitele"/.

3/ Až je potrestán jakkoliv, triumfuje opět ponížení, tentokrát nejhorší. Jde-li o člověka opravdu temperamentního, ocitá se tím na nejlepší cestě k nějakému supervýtržnictví, jehož následky se bojím domyslet.

Kde to má všechno konec?

Není přízrak tohoto začarovaného kruhu jedním ze způsobů, jak lidi vést k žádoucím "realismu", včetně rezignace na vlastní důstojnost a čest a přijetí dnes téměř oficiálního morálního příkazu "nehas, co tě nepálí"? /Jeden přítel byl svého času odsouzen za výtržnictví proto, že dal políček člověku, který urážel jeho dívku./

Každý ví, že se lidé nemohou libovolně navzájem fackovat a beztestně rozkopávat dveře vináren. Přesto mi je ten § 202 podezřelý. Mluvil jsem o něm nedávno s jedním právníkem, a ten mi řekl, že je to "import z východu", který u nás nemá právní tradici. Není to sice paragraf politický, ale je dítětem určitého způsobu vládnutí. S politickými paragrafy má ostatně leccos společného:

1/ Je gumový: výtržnictvím může být v podstatě cokoliv, prohlásí-li o tom někdo, že ho to pohoršilo /pravý ráj pro udavače/.

2/ Způsob jeho užívání závisí víc, než je zdravo, na dobovém politickém a duchovním klimatu. /Kdyby se byl Ivan Jirous v roce 1963, kdy zahajoval první výstavu Jiřího Laciný, choval desetkrát nápadněji než v roce

1977, kdy mu zahajoval jinou výstavu, nikoho by tehdy nenapadlo ho posílat do vězení pro údajné výtržnictví, jak to udělali teď./

3/ Snadno může být a také často bývá využíván k politické represi. Některé případy přece známe z vlastního okolí: je třeba odsoudit nekonformní kapelu? Obviní se z výtržnictví! Je třeba zabránit tomu, aby se skupina mladých lidí u někoho scházela? Stačí přece zavřít hostitele za výtržnictví - nějaká skutková podstata se už vždycky vymyslí a nějaký "pohoršený" svědek se taky snadno najde! Je třeba potrápit nějakého chartistu? Stačí ho přistihnout, že se trochu víc napil a pak se mu udělalo v prázdné tramvaji špatně - a už tu je výtržnictví! /Kolik by bylo asi "výtržníků" v kruzích establishmentu, kdyby ten paragraf tímto způsobem uplatňovali i na sebe! Anebo naopak: co by nám asi zbylo z meziválečné avantgardy, kdyby tehdy existovala dvěstědvojka a kdyby jí tehdejší buržoazní moc takhle politicky využívala?/

4/ Záleží na úplné libovůli moci, kdy podle něho vynese obvinění a kdy ne. /Když například bude ředitel významného pražského

závodu hlučet na Václavském náměstí a mne to pohorší do té míry, že na něj podám trestní oznámení, na prokuratuře se tomu jen zasmějí anebo - což je pravděpodobnější - to pošlou rovnou Martinovskému do jeho sbírky dokumentů proti mně. Budu-li tam však hlučet já a udá to dotyčný ředitel, je velmi pravděpodobné, že budu obviněn z výtržnictví./

5/ Snadno může být a také často bývá využíván k osobnímu účtování: stačí, když pan A., nepřítel pana B., má dobrou pozici a řekne, že byl pohoršen chováním pana B - a pan B může mít na krku dvěštedvojku /třeba jen za to, že nadával na šéfa nebo na poměry, že užil hrubé slovo, že se jinak šatí, že má jiné obyčeje, že si zpívá na schodech nebo že tam jeho pes štěká/.

Vše nasvědčuje tomu, že § 202 /našeho trestního zákona/ vznikl a vyvíjel se jako jeden z těch nesčetných nástrojů, jimiž drží centralistická moc /původně zřejmě carská, dnes i naše/ občany v trvalém šachu. Lidé si ce o tom paragrafu moc nevědí, ale neomylně ho cítí ve vzduchu. Je to paragraf, který je věrným zrcadlem moci, která je nejraději, když se lidé moc nestýkají /pokud nejde ov-

šem o styk, který ona organizuje a kontroluje/, když pokud možno nikam příliš nechodí, a pokud už někam jdou, když se tam chovají tiše, nenápadně, pokorně. Moci, které vyhovuje, když se lidé navzájem pozorují, hlídají, když se jeden druhého bojí. Moci, která chápe společnost jako poslušné stádo, jehož povinností je, aby bylo permanentně vděčné za to, že má to, co má.

Zajímalo by mě, kolik lidí sedí ve vězeních za § 202 a za co konkrétně tam všichni jsou. Nikdo z nich není považován za politického vězně a nic se vlastně o nich neví. Konkrétní fakta o aplikaci tohoto paragrafu by nám řekla o poměrech v zemi a o povaze společenské moci možná víc, než co nám o tom říkají známá fakta o aplikaci politických paragrafů. Co víme o tom, kolik drobných projevů občanské nespokojenosti bylo tímto způsobem snadno a rychle pomstěno; kolik osobních účtů, maskovaných servilní loajalitou, bylo tímto způsobem vyřízeno; kolika bezmocným a bezbranným lidem byl zničen život za hloupost, jakých člověk mocný může udělat za den bezpočet; kolik je mezi těmi odsouzenými typických obětí mocenské svévole

a perzekuční praxe moci, která nesnáší jakýkoliv osobitý projev či vzdor, jakékoli vymknutí ze standardního způsobu života, chování a myšlení? Ale nejen to: lze vůbec nějak odhadnout, jak tento paragraf celkově přispěl k nivelizaci, uniformitě, zbezbarvení a zmrtvení života? Jak se zasloužil o rozkvět uduševňování, o rozmach sobecké konformity, lhostejnosti, obecné vystrašenosti a o úpadek spontánní radosti ze života? Jak se zapsal do atmosféry světa, v němž žijeme?

Znovu opakuji, že kopat do dveří vináren se nemá a že každá společnost se musí nějak bránit proti pobudům, kteří takové věci dělají. To je jedna věc.

Ale všudypřítomná, kdykoliv proti komukoliv použitelná a totálně kluzká dvěstědvojka - navíc v jejích rukách - je věc druhá.

Kolem politických procesů je moc práce a moc hluku. Nikdo jim taky moc nevěří. Dvěstědvojka je po všech stránkách schůdnější: kdo by se koneckonců zastával nějakých pobudů?

Její možnosti jsou přitom téměř neomezené: jednou bude třeba stačit jen nepatrný

úsměšek, málo hlasité "hurá", okamžik pode-
zřelého zamyšlení, jiná barva vázanky.

Je to rozhodně perspektivní paragraf.

Je to takříkajíc paragraf budoucnosti.

Paragraf roku 1984.

Na sklonku roku 1977 mi prošlo - byť
těsně a za dost smutnou cenu - kopání do dve-
ří vinárny. Prošlo by mi letos?

17.1.1978

Jaroslav Hutka:

Řád ztracené boty

V pátek 6.ledna 1978 filozof Ladislav Hejdlánek ztratil botu. Stalo se to na dvoře. Byl vytažen ze zaměstnání, tažen za rukávy montérek po zemi, kopán, a tak ztratil botu, kterou už nenašel. Státní bezpečnost ho táhla na výslech. Byla jedna hodina. Kdyby někdo filmoval, co se dělo dalších osm hodin, tak natočil příběh, o kterém by se jistě diváci dohodli, že patří do doby trochu jiného socialismu. Na filmu by se objevil i policejní kameraman, který nafilmoval ubohou a směšnou ruinu člověka - podívej, diváku, jak vypadá ten mluvčí Charty 77! Odporné, viď!

Tentýž den, rok předtím, byli nafilmováni jiní čtyři. Dva spisovatelé a herec. Vezli svou petici do vlády, ale než dojeli, byli dovezeni do úřadoven ministerstva vnitra a petice jim byla odebrána. Proto se asi vláda nedozvěděla, že jí občané vezli nějaké psaní, a tak nedošlo k žádanému dialogu. Zato začala nová kapitola dialogu občanů s po-

licií. Ze společnosti se oddělila dvě tělesa značné váhy a začla, těsně k sobě přimknuta, kroužit kolem sebe. Těleso Státní bezpečnosti a Charty 77. Možná jsou to jen rub a líc naší národní měny. Možná je to ono biblické oddělení noci ode dne, aby už déle nebyla tma nad propastí. Možná je to utkání ducha a hmoty. Nevím. Ale fauluje se v něm! K prvnímu výročí zabavení Textu Charty 77 vezeného vládě byl policií zkopán její mluvčí dr. Hejránek. Předešlý mluvčí, profesor Patočka, šel z výsledku do nemocnice, kde zemřel. Tehdy i spisovatel Pavel Kohout utržil pár kopanců. Podivné argumenty pro dialog. Ale kopnout do mluvčího ve výroční den Charty je víc než symbolické. Charta také žádala svobodu od strachu. Snad k tomu teď dojde samo od sebe, protože se zdá, že brzy už se nebudeme mít o co bát, že bude ztraceno vše. Že projdeme tou podivnou mezí, za kterou se dá už jen získávat. Ale stejně. Kopat do filozofa ve dvacátém století - vlastně proč ne? Už se to dělo. Nevím, kde pořád беру dojem, že zrovna takhle století by mělo být nějak lidsky posvátné. Snad se mi to zdá proto, že v něm lidé tak strašně trpěli. Děly se dvě

nejděsnější války. Epiktetos tvrdil, že vše, co lidé dělají, dělají proto, že to považují za dobré. Každý však vidí dobro v něčem jiném, a to je celá tragédie. Ale přece jen. V lidském světě platí jakási dohoda, alespoň vkusu, že kopat do filozofů není dobré. Ale jak vidět, jsou lidé, kteří to za dobré považují. Jinak by to nedělali. Je to dobro mocnějšího. Kdo považuje moc za dobro, musí mít dojem, že vždy, když moc a sílu předvede, děje se dobro. Proto mocní s nelibostí nesou na tomto světě přítomnost nesilného podivína, který mluví o krátkosti života, o vesmíru, času a relativitě věcí, o pošetilosti a moudrosti, o marnosti a smyslu krásy i života, o iluzi moci, o pomíjivosti síly a nutnosti zastat se slabých a bezbranných. Který mluví o tom, že hodnota není ve věcech, ale v člověku. Takovému podivínovi říkáme filozof. Jde životem na vlastní pěst a nastavuje zrcadlo. Říká, že skutečný zápas se odehrává v srdci a skutečná moc je ve vidění. Vymyslel pravdu, to podivné slovo, které znamená hledat a tvořit takový svět, ve kterém by byl život méně marný. A zde se cítí vyznavač síly ohrožen, protože se na světě objevilo cosi, co

nejde ani přikrýt, ani se toho zmocnit. Filozof odhaluje pravdu, ale ta, když je jednou vyslovena, není už ovladatelná ani skrze filozofa. Stává se skutečností, prochází neporušena staletími i režimy, a to je ke vzteku. Filozofa lze napojit jedem, přibít na kříž, upálit na hranici nebo nakopnout, ale pravda se už dávno rozběhla, rozsvětlila se, setkala se se skutečností a spojila se s ní v jeden celek.

Dialogy s policií jsou dlouhé, podrobné, mysticky obsáhlé, nelogické a plné nebezpečných úskalí, děsivé i humorné, ale hlavně vnucené a bezvýchodné. Nikdo, kdo vejde nebo je přinesen či přivlečen, neví, jestli tento den nebo tento rok dojde domů. Nikdo z nás si není jist, když zazvoní zvonek u dveří, jestli je to poštačka, kama(rád nebo policie. Vstoupili nám do života a my jsme vstoupili do života jim. Vzájemně o sobě píšeme. Naše psaní má literární úroveň a touhu osvobodit člověka od stresu, strachu a nepravdy. Policejní psaní nemá literární ambice, je to předstupěň vezení, nahání strach, uvádí nás do stresu a nepravdivého vnímání skutečnosti. My se bráníme. Žijeme život, snažíme se na

něj dívat a podávat.svědectví. Vidím, že snové historické doby, kdy filozofie byla tak srostlá se životem, že vyznavače síly a moci doháněla k šílenství, nepominuly. Sebevzdělávání je spojeno s nebezpečím, poezie a zpívání je spojeno s nebezpečím, jít si svou cestou je spojeno s nebezpečím, žádat dodržování platných zákonů je spojeno s nebezpečím. Musíme za to platit omezením, sebezapřením, utrpením a odvahou. Ano. Věci samy o sobě nemají hodnotu. Jsou zhodnocovány velikostí oběti, jakou je za ně člověk ochoten dát. Žijeme zase ve velké době. Začínáme být ochotní za knihy, názory, postoje, pravdy, krásu a vzdělání dávat i život. Žití se nám přestává slévat s jeho formou, a le spojujeme ho s jeho obsahem a smyslem. Přestáváme filozofovat a tvořit pro úspěch a odměnu, ale proto, aby byl život méně marný. Zase mezi námi žijí filozofové, kteří jsou ochotní pro svobodu svého vidění držet kopanec nebo víc.

Nedávno se mluvilo o tom, že Charta 77 má svou morální hodnotu proto, že je vykoupěna ochotou dnes už jednoho tisíce lidí trpět a vystavit se nebezpečí. Má svým obsahem nad-

národní a všelidské poslání i smysl, a proto by nemusela od dobrých lidí světa přou-
z e přijímat uznání a sympatie, ale sama
by mohla uznání vyslovit a udělit. I to je
určitá forma dialogu. Kdysi dávno ztratila
anglická královna na plese podvazek a trapas
byl vyřešen tím, že se v Anglii od té doby
dává Podvazkový řád. Je to řád královský a
přitom velmi lidský. Proč by Charta nemohla
udělovat Řád ztracené boty? Botu ztratil
filozof tážený policií po dvoře. To už samo
v sobě obsahuje, komu a za co by se dával.

17.ledna 1978

František Pavlíček:

Na okraj NOVÝCH POVĚSTÍ ČESKÝCH

aneb

StBÁJE

Pražská televize nadělila vytrvalcům rozlehlou dramatickou epopej o kupectví a lásce. Zhlédl jsem z ní jen zlomek, zainteresován opožděným chýrem, že původcem toho opusu není oficiálně uváděný autor, nýbrž já. Ta zpráva by měla mít pevný fundament, protože pochází z okruhu StB, která - jak správně napsal Ludvík Vaculík - ví všecko. Navíc nebyla šířena v masových sdělovacích prostředcích, které by možná oslabily její věrohodnost, nýbrž byla pološeptem sdělena solidnímu člověku. A já teď dumám, jestli StB tímto způsobem ukládá o mou dobrou pověst, anebo má záľusk na Dietla. Nezasnoubila totiž naše jména poprvé. Už před půldruhým rokem mi uprostřed úředního jednání jeden z nich pohleděl pronikavě do očí a pravil: "Říkejte si o naší soudobé kultuře, co

chcete, ale to jistě nepopřete, že takový HAMR v televizi je veliké dílo." Doprovodil to nepochopitelným mrknutím. Odpověděl jsem mu, že dost dobře nevím, proč bychom měli debatovat o kultuře nebo o televizních seriálech ausgerechnet na vnitru, a bylo mi řečeno: "Člověče, když si představím, co byste z takového námětu udělal - dyť je to věčná škoda." A opět náznak mrknutí - takové ty chlapsky důvěrné grimasy, jako že mezi námi děvčaty a co si budeme tento. Nepochopil jsem, a to asi byla chyba. On zase nedokázal pochopit mé ujištění, že právě v těchto časech píšu jenom to, co budu moci kdykoli podepsat svým plným jménem. A že právě proto nestojím o možnost publikování stůj co stůj - např. ve službách propagandy. Každý z nás za těch 7 - 8 roků mohl dosáhnout generálního pardonu - samozřejmě za přesně stanovenou cenu. A jestliže jsem nebyl ochoten zaplatit tu cenu přímo z ruky do ruky, nevím, proč bych ji měl platit s přírážkou a prostřednictvím prostředníka? Vrtěl hlavou. Možná mi opravdu nerozuměl. V jeho oku jsem viděl perspektivu dospělého nadhledu.

Za půl roku, při sérii domovních pro-

hlídek v mém bytě i venku na chalupě, jevíli vyhledavatelé živý zájem zejména o rukopisy mých divadelních a televizních her z posledních let a o kritické články nebo poznámky o našich divadlech a televizi. Kde nic není, tam nebere ani smrt, natož StB, a tak si odnesli jen rukopisné torzo jediné divadelní hry.

A pak už to šlo ráz na ráz. Zavřeli mě a "zaručené prameny" se daly slyšet, že u mne při domovní prohlídce byl zabaven kompletní rukopis televizního seriálu Antonína Dvořáka MATKA a já že jsem se přiznal k autorství. Pustili mě - a začala kolovat opravená verze, podle níž jsem doznal, že jsem - skryt za Dietlovým jménem - napsal MUŽE NA RADNICTVÍ. Podle jedné varianty této verze jsem právě za tento čin byl zatčen a vzat do vazby. Podle druhé jsem za skutek tak záslužný naopak byl z vazby propuštěn.

Zmínil jsem se jednou o této ideové dvojakosti pánům z StB. Nebyli ani dost málo překvapeni. Jeden z nich mi s pobaveným úsměvem položil otázku: "Která z těch dvou alternativ by vám byla příjemnější?" Čtverák. Mému ujištění, že jsou mi obě fuk, asi neuvě-

řil. Právem. Ale jak odpovědět na otázku, jestli byste dali přednost tomu, aby vám vypíchlí oko vidlemi, místo aby vám tento orgán vyloupili nožem?

Uplynul další půlrok a já jsem na jeho konci prozrazeným tvůrcem nového cyklu televizních dramát. Jako by nestačilo, že jsem pro nic za nic vyfasoval 17 měsíců ztráty svobody s podmíněným tříletým odkladem. Nebo jsem je přece jen dostal za toho MUŽE NA RADNICI? A co když při projednávání mého odvolání k Nejvyššímu soudu ČSR mi za ŽENU ZA PULTEM naparí totéž tuplem a naostro? Tady už přestává sranda. Na štěstí ještě StB neví, že jsem sepsal TOBĚ HRANA ZVONIT NEBUDE a ZA VOLANTEM NEPŘÍTEL, dost možná i DNY ZRADY, 37⁰ VE STÍNU a kdoví, jestli ne dokonce KREMELSKÝ ORLOJ. K NOCI NA KARLŠTEJNĚ jsem se zatím nepřiznal z čistě ideových důvodů.

Nejvíce mě zajímá jedno: vymýšlejí si ve služebnách ty chýry proto, aby mě před důvěřivými dušemi shodili jako spisovatele, anebo chtějí v nich vyvolat závist představou balíku, který jsem zato inkasoval? Anebo jsou ještě rafinovanější a naznačují: hleďte, před veřejností dělá charakter a potají je ocho-

ten sesmolit za pár tisícovek kdejakou šuf-
lárnou?

Asi to tak zkoušejí s každým. Vzpomínám si, že pokaždé, když mě vyslýchali, došlo mezi řečí i na někoho z mých přátel nebo dokonce na některého z mužů, kteří se mezi lidmi těší obecné vážnosti. Tak jsem se dozvěděl, že jeden prý mě ošklivě pomlouvá, druhý hanebně zneužívá mé důvěry, třetí je provokatér, čtvrtý agent CIA, pátý hlava teroristického spiknutí atd. - vše ve stylu Václava Kopeckého, který v 50.letech jednu z budoucích obětí dokonce nařknul ze zavraždění vlastní matky. V této práci se vyznají, to se jim musí nechat. Spoléhají se prostě, že když se jejich řeč naďme do neuvěřitelných rozměrů, většina normálních lidí si řekne: "Na tom skutečně něco bude, takhle nestydatě lhát by se přece neodvážili." A to je právě omyl. Už jim na ten špek skočila spousta lidí. Někdy i celé státy. Ba kontinenty.

Ale to už jsem se dostal moc daleko, mně šlo spíš o náš malý svět, ve kterém se pokoušejí udělat z nás, když ne víc, tak aspoň bezděčné kolportéry svých nehorázných fikcí. Občas se jim to povede, když trefí

třeba na někoho, kdo nějakou tu StBáji vyslechne s nepřiznanou vnitřní úlevou, protože cítí, že by se mu jednou mohla hodit - ať jako lék na morální kocovinu nebo jako omluva pro začínající rezignaci.

Ale už dost, vraťme se ke svým psacím stolům. Musím fofrem dokončit úpravy posledních čísel svého 30dílného seriálu o případech MAJORA ZEMANA. Jistě jste z dobře informovaných kruhů slyšeli o tom, že herecký protagonista řečeného cyklu kvůli urychlenému dokončení této fušky mě byl osobně urgovat až v Ruzyni. Jak jsem své nezapomenutelné setkání s ním interpretoval já, tím se nedejte pomýlit.

Douška:

Bůh je můj svědek, že jsem jubilejní rok chtěl začít usilovnou prací na Chvále prostopášnosti. K těmto řádkům mě vlastně donutil - kdo? Rozeberte se v tom sami, soudruzi! - Jak pravíval Jiří Hendrych v blahé paměti.

Ledén 1978

Daňa Horáková:

Nuže ples

Dvě hodiny jsem se kulmovala, hodinku líčila a pár dní těšila. Nakonec jsem se navoněla a šla se na sebe koukat do zrcadla. Bylo to dobré. Takže jsem si spokojeně - byť mírně rozechvěna - sedla a čekala. Nu a pak přijel Milan Machovec s taxíkem a slušivým, plnoštíhlým motýlkem. Mladý taxikář v žertovném rozmaru a Milan v málem slavnostním rozpoložení si vyprávěli o slečnách, já ztrnule seděla vzaďu a mlčela, abych se nepocuchala. Na schodech budou nehybně postávat livrejovaní sluhové v parukách, v šatnách budou šumět kožichy, všude tiše voní tisíce svící, chodbami vanou nedočkavé melodie. A samozřejmě čumilové. Ples vlastně začíná už před vchodem. Soustřeďuji se. To abych z ekvipáže vystoupila s elegancí vlastní opravdovým dámám. Dojeli jsme.

U ohrady před domem postávají esenbáci. A také muži v tmavých oblecích. Kde mají dámy? Zhlédnu pana Baťka. Chci se s ním uví-

tat, ale on jako by nenápadně míjí a špitne, jděte dál, takže vcházíme. Uvnitř zase ti podivní muži výrazem tváře připomínající ty přede dveřmi. Pořadatelé přece touhle dobou bývají mírně rozjaření! Jdeme nahoru. Šaty si přidržují dvěma prsty asi jako filmová Nataša. Na konci čtyři rozkročení pořadatelé. Kdosi kohosi napomíná: nezdržujte provoz, Jděte domů. Slyším Otku Bednářovou, že má právo jít dál. Usmívám se, samozřejmě zdvořile, a podávám vstupenku jednomu z pořadatelů. Vytrhne mi ji z ruky, prohlásí, že má účast na plese je nežádoucí, ať jdu domů, jiný muž u stolu s dřevěným šuplíkem z něho vytáhne dvacetikorunu a strčí mi ji do ruky. Proč mám jít domů?

Otce někdo tvrdí, že si tady takovou verbež nepřejí a že si svůj socialismus nabourat nenechají. A shora seběhne muž, popadne ji a mne za ramena a sestrkuje nás se schoďů. Potácím se na podpatcích, na které nejsem zvyklá, ale také pod rukou, která zřejmě není zvyklá na to, doprovázet ženu. Vidím přicházet přátele. Milan naléhá, abychom šli do kavárny v přízemí. Kolem houstnou pohledy mužů, srocujících se do jakéhosi útvaru.

Vcházíme do kavárny. U dvojřady prostředních stolů pro čtyři sedí zase ti podivní muži po třech a pijí mlčky pivo. Sotva do-
sedneme, stojí u vedlejšího stolu, kde veče-
ří dva mladíci v džínkách a normálně dlouhých
vlasech, dva uniformovaní příslušníci a za
nimi pán s fotoaparátem. Vyfotí ty dva, zle-
gitimují, odvedou. Asi bychom se měli bavit
a smát. Neustále nás však míjejí muži, co
střídají ty, kteří už dopili. Přichází bodrý,
zarudlý tlouštík a opře se oběma rukama o
naš stůl: Tak co, pane Němec, kdypak si po-
slechneme nějakou tu vaši přednášku o lid-
ských právech? Jirka klidně: My se známe? Pa-
ne, říkám, rušíte nás při večeři, a to se ve
veřejných místnostech nedělá. Milan mě chytá
za ruku, abych mlčela. Pomalu na mne padá
děs. Asi už nemyslím.

Donesli šunku, vypila jsem skleničku ví-
na. Jíme. Objevuje se fotograf. Neschovávám
obličej, jenom se za ním užasle otáčím. Ješ-
tě snímček a s úsměvem děkuje. Připadám si
jak užovka hypnotizovaná krajtou. Je tohle
snad přírodní zákon stíhající méněcenné? Ne-
bo spíš lidský úděl slabých?

Jeden z těch podivných mužů vrchního

upozorňuje, že už by nás měl konečně zkasírovat. Pavel Kohout nestačil dopít ani kavárenskou dávku kafe: Tak co, holky, to jste si moc nezatancovaly! Váháme, co dál. Kam se vejde - s nimi. Zůstáváme s Milanem poslední a já jdu do šatny pro kabáty, беру i jeho, protože telefonuje. V prázdné restauraci stojí šest mužů s pořízkem v rudé kravatě v čele. Působí profesionálně. Ten s kravatou mě postrkuje. Nešahajte na mě, ohražují se co nejdůstojněji. To vy šaháte na mě, křičí, aby ho slyšeli. Vona je vožralá, slyším zezadu. Neotočím se. Co kdybych si zapamatovala jeho tvář a potkala ho na ulici. Určitě bych ho automaticky pozdravila, a to přece nemážu. Ale to už mě vraží do dveří.

A před nimi je ticho a polotma a podivný klid. Půl hodiny po zahájení plesu. Nad schodištěm pět rozkročených mužů, pod ním půlkruh mužů v dvojstupu. Jak jsou stejní! S šedivou punčochou přes obličej a v ní otvor pro oči. Začali povykovat. Zaslechnu jen: Ty couro jedna neprovdaná! Vycházíme na ulici. Nic nechápu. Pořád ještě jsem navoňená, pořád ještě mi sluší nové šaty, boty, botičky drží v kramflecích.

Z řady temných postav se směrem k nám vydal muž. Když mě mine, otočí se a mlátí mě do zad. Zůstávám stát. Nevím, jak jít. Proti nim? Milan jde pro esenbáka. Konečně něco normálního. Jdu tedy za ním. Ten muž mě napadl, legitimujte ho! Esenbák vykročil. Reaguje na rozkaz a já umím poručit, ale sroční civilisté ho bleskurychle vtlačují zpátky na jeho místo u silnice. Aha, dopravák. Kdo-si říká, abych se rozešla. S kým? Civilista, který za rozpřaženými rukama zadržuje houf šedých mužů s planoucíma očima, říká: Jménem zákona. Co vy mi máte co říkat jménem zákona, když jste v civilu? Proboha, tak já už se s nimi handrkuju. Tobě se legitimovat nebudu, odpoví, pohybem ruky přivolá esenbáka, hlavou pohodí směrem ke mně. Esenbák řekne: Jménem zákona, neopustíte-li prostor, bude proti vám použito mírných forem násilí. Už se stalo, upozorním ho a otočím se k nim zády.

Pod divadlem vidím lidi, kamarády. Přecházím k nim, opatrně, abych na té setsakramentské dlažbě náhodou nekřopýtla a nestržila ostudu. Ale třesu se. Strachy? Ne, to snad ještě není strach. Nasedám do taxíku, vedle sedí paní Ledéřerová; má krásné, dlouhé šaty.

Dovolím se, šáhnu na ně. Odjíždíme a mluvíme o počasí.

Odkládám si v šatně smíchovské kavárny. Je skoro prázdná, až na dva muže v šeru. Číšník staré školy vlídně přináší kávu. Sedím, kouřím. Cítím bolest v zádech. Ale vlastně ji zatím spíš pozoruji a hýčkám. Patří ke mně? Odkdy? Objednávám druhou kávu. Nehýbu se. Sedím s kouskem ledu v hlavě místo v srdci. Co to udělali? Kdo dělá takovéhle věci? Vidím před sebou tvář jednoho z nich. Krásnej, černovlasej, třicetiletý kluk. Elegantní. Ten taky? Ale vždyť s ním bych si docela ráda zatancovala!

Tak už dost. Vstanu a sejdu dolů do vinnárny, vím, že tam budou kamarádi. Jsou vzrušení, dohadují se. Vyprávím, popisují: buldózer s tváří člověka s rudou kravatou na místě šaltipáky, ulička hajnby, směsice poslušnosti, nenávisti a řemesla. A vtom se mi zdá, že se vracím z kina. Ale znejistím: byl to velkofilm nebo groteska? Dychtivost v očích drancujících vojáků. Odvaha vyšponovaná přídělem alkoholu. Ženy násilněné žoldnéři. Poplivaná, zurážená nobilita. Otroci mstící svou nesvobodu, dav rozběsněný dočasně pro-

půjčeným právem rozsápat krále. Zánik. Civilizace? Hrouť se pod náporom slabochů, reagujících na rozkaz. Rozpadá se pod výkonem zvířat, nástrojů. Ne, chce se mi zařvat, ani zvířat, ani nástrojů. Lidí.

Naráz prudce procitám. Ledová střešina vypadla. Vždyť to byli normální mužský, co napadali ženy, aby zasáhli jejich muže. Obvyčejní chlapi, co nadávali mužům, aby se dotkli jejich žen. A to vše vášnivě. A mechanicky. Instrukce splynula s instinktem. Konečně zase chápu: byl to pogrom.

Je čas jít domů. Otvírám kabelku, zavádím o přeložený list tuhého papíru: můj taneční pořádek, vlastnoručně malovaný. Pěkně ho zmuchlám.

9.2. 1978

Pavel Hruží:

/A zatiaľ čo Vy/

/Níže uvedený dopis potrebuje slovo vysvetlení: Požádal jsem pisatele, aby mi ve svém městě zaopatřil trochu slunečnicových semínek pro ptáky, protože sám jsem jednou viděl, jak babky na trhu tam prodávají všechno, a dále, protože město je obklíčeno lesy, aby vyhledal místní sekýrářství a vybral mi sekýru, tesařskou. A konečně, aby mi poslal fejeton. Níže ocitovaný list je vlastně obšírné odmítnutí té poslední žádosti. Rozhodl jsem se, bez vědomí pisatele, seznámit s ním autorstvo i příznivce fejetonů, abych nezůstal tak sám trčet hloupě nad tímto: Jeho důvody, proč nepíše fejetony, znějí pádněji než ty, pro něž my je píšeme. - L.V./

Ludvo môj,

syn mi má už osem mesiacov a ešte nesiď! Dúfam, že to neberieš ako fór a nezačneš sa chechtať ako moji známi, keď sa im žalujem. Uvádzam tento nárek ako dôkaz, že oď

životných osudov závisí hierarchia hodnôt. Riť Paľovu ma teraz zaujíma literatúra a feuilletony. Zastavil som sa v Pukanci na pol deci a zistil som, že ani tamojší knihkupec už nemá k tomu ďaleko. Alebo len zo zdvorilosti fintoval. V každom prípade však veľmi pozorne sleduje obrat /svoj/ a usiluje sa plniť plán. Čudoval by som sa mu, keby s toľkými knihami na krku ešte aj dačo písal. Nuž je píšmak profík, alebo na veky zostane amatérom. Keďže sa písaním uživiť neviem, venujem sa práci, ktorú mám. Vstávam o pol piatej, do pol šiestej už behám po revíre a štukám vypínačmi, znepriateľujúc si tak kolegov, ktorí by radi aj počas tzv. plošnej regulácie boli v teple a svetle a ktorí len čo zavriem dvere sťukajú naspäť. Pri takýchto prekáračkách nabehám po celom areáli priemerne 4.800 krokov, potom si zastanem k hodinám a pozerám, o koľko som prekročil povolený odber. S rukou na hlavnom vypínači čakám inšpektora. Ak príde, vyhodím všetko aspoň na štvrthodinu, ak nepríde nevyhodím. Podobne sa mi vedie po obede. A zatiaľ čo vy lotri nedbajskí svietite vo všetkých miestnostiach a vyhrievate miestnosti ešte aj televízormi, ja sa

ukladám k snom o trojmesačnej zrážke z platu a o racionalizácii, potom vyskočím, potme /aby som nevyšiel z cviku - a nezobudil kvičiakov/ si pofajčím a skontrolujem domáce spotrebiče, aby som opäť pokojnešie zaťažil lehovisko. Popritom prikrývam, kŕmim, držím na odgrgnutie, prebaľujem plienky a čudujem sa, že som sa nerúdil iba kvôli takýmto veciam. Soboty a nedele sú najhoršie - garígha - ó, bēda, povedal by Karl May. Niet kútika v tomto byte, čo by nebol dokonale ozvučený a preplnený, ešte aj do hajzla, kde si vydychujem s hvezdárskou ročenkou, počuť otázky - ako keby som bol už naozaj celkom nepostrádateľný.

Ak by si mi aj teraz chcel niečo vravieť o degradácii a zhadzovaní, degradoval by som Ťa na ignoranta a zhodil zo schodov.

Všetko voľno, čo mi zostalo, oferujem čítaniu a hĺbaniu nad márnosťami svetskými. Niet krajších chvíľok. Martiňovského kolega Babilonský ma už dávno necháva na pokoji, ani mráčik neprelietne v tej chvíli cez môj vyrovnaný parsún.

Jedným z výsledkov tohoto hĺbania je aj detská stolná hra - ĽAHKÁ ATLETIKA!!! Skôr

než ju zrealizujem pre vlastné potešenie /tj. nikdy/, chcem zažiadať Úrad pre patenty a objavy o autorské osvedčenie. Už som sa v tomto zmysle aj zatúlal na Václaváku do príslušnej budovy, ale buď nebola príslušná, alebo ma nerozumeli, lebo keď som nevedel vysvetliť po slovensky, čo chcem, pokúsil som sa po česky, aby ma rozumeli. A naďalej neviem nič. Najmä to, či na hračky a hry sa osvedčenie vôbec dávajú. Nezdá sa mi logické, že by mal niekto patent na Člověče, nezlob se! alebo na lízaný mariáš, ale nejde o to, čo sa mi vidí a čo nevidí. Nesmierne chcem vedieť, či by mi priznali oficiálne autorstvo za nápad kuchyňského atletického desaťboja /vrátane behu cez prekážky a skoku o žrdi, čo je najťažšie/.

Keďže už dávno viem, že neviem vysvetlovať, musím kvalitu nahrádzať množstvom a potom píšem takéto dlhé voloviny a stávam sa prozaikom.

A tak skrátka, lebo viac už vytmaviť neviem: prosím Ťa, Ľudvík, skoč, ak budeš mať chuť a príležitosť, aspoň do knižnice Úradu, a spýtaj sa, či a síce:

- možno získať osvedčenie pre takúto

detiskú hru?

- ak áno, ako?

Nepochybujem, že budeš mať pritom zába-
vu, nuž by Ťa to nemuselo až tak zaťažiti. Je
mi jasné, že by na to mal stačiti párslovný
telefonát, ale neviem pristi na tu náležitú
vetu,

Ho pl a! Už som myslel, že zemetrasenie

Nič sa ne_má robiť na doraz.

ktorou by som sa na to opýtal, aby sa neo-
zvalo: "Cco prosím? Ještě jednou, buďte tak
laskavi!"

Čím skôr budem mať jasno v tejto veci,
tým skôr budem môcť pristúpiť k poslednému
bodu môjho životného programu, tj. k ucele-
nej teórii pulzácie vesmíru, menovite k pro-
blému opätovnej reaktivizácie hviezdnej hmo-
ty, ktorá napokon všetka uviazne v čiernych
dierach. Tým skôr, že sa mi zdá, akoby som
tam už bol uviazol - ale to naozaj len tak
mimochoodom. Už sa teším, že Ťa kvôli tomu
ako osemdesiatročného kmeťa vydurím do Ondře-
jova.

15.II.78

Milý Ludwig,

Dnes má môj druhorodený osem mesiacov a ešte furt neseďí. Vnes aspoň trochu svetla do mojho temného života a zisti mi preboha, ako je to s tým autorstvom na hračky! Veď hádam ešte máš porozumenie pre slabôstky ľudské.

P.S. Zlomyselne si predpokladal, že aj u nás máme sekýrářství. Máme, ale podľa pravo-
pisnej úpravy z roku 1933 je to sekírarstvo. Toľko ma po dva týždne sekírovali, že som napokon siahol po pamiatke na prastarú matku, možno Ti poslúži. Osaď si ju sám a osličkou prejdi po brite, je to naostrené len na surovo. Inak je to toporček len pre kršiakov /podľa poslednej prav. úpravy pre ľavákov, čo však považujem za bohemizmus/, tak pozor na hánky!

Aj semiačko bohužiaľ patrí do rezortu sekírarstva, preto Ti ide až teraz. Dúfam, že otec nebeský zachoval Vašich ftákov pri živote - rovnaký úfung mám aj ohľadne Vášho zdravia a spokojnosti. Ako odmenu žiadam, aby si sa naďalej poobťažoval fejtónmi, ak Ti dáke ostanú, a s úctou sa znamenám

Paľo

Alexandr Kliment:

Prší v plátech

Prší. Jsou vidět jednotlivé kapky, které čárkují vzduch. Kapku za kapkou nepočítám, ani bych to nedokázal. Pozoruju, vnímám, sdílím déšť. Je to pro mě vždycky událost. Vždycky řeknu: Vidíš, už zase prší.

Ale teď chci SIS /sine ira et studio, tedy bez hněvu a zaujetí/ popsat jeden jev, který nazývám "srocení lidu", protože pojem "fronta" mi zní příliš válečně a "masová účast" příliš do živočišné výroby. A je to přece lidský jev.

Na první srocení lidu pamatuju, když hořel dům. Úzkou uličkou se tlačil dav, aby se dostal na výhled a mohl pozorovat požár. Podobné srocení bylo, když řekou šly ledy a byla otázka, jestli s sebou vezmou i most, na němž uvízl naložený povoz. Též vidím procesí rychle se sbírající na kopec, kam se zřítíla tři žlutá letadla vykonávající skupinovou akrobacii. To je srocení k živlům a pohromám.

Když umřel prezident Osvooboditel, na

hradčanském nádvoří vlály pruhy černé látky jako půlnoční strop a lid se tiše posunoval smutečním meandrem až od Lorety. Pohřeb prezidenta Budovatele osvětlovala jako chladné svíce blýskavá zrcátka. Kdo se přišel srotit pozdě, aby vůbec viděl přes mahagonové hřebeny davu, pozoroval lažetu aspoň podle zákona dopadu a odrazu. Poslední cestu prvního dělnického prezidenta taky oblehla mračna lidu, pamatuju na to přesně. Z povinnosti vojáka tomu lidu sloužícího velel jsem tenkrát jednomu z tanků armádního konduktu. Též vzpomínám, za jakého mocně účastného doprovodu byla přenášeny básnické pozůstatky Karla Hynka Máchy na Slavín a jak jsme se krok za krokem a hodinu za hodinou v mnohostupech posunovali přes Staroměstské náměstí a Železnou ulicí ke Karolinu, abychom tiše prošli kolem imaginárně hořící rakve Jana Palacha. To je srocní k hrobům.

Když přijela německá branná moc, ve špalírech stály zaťaté pěstě. Když přijeli gardoví tankisté generála Leljušenka, pršely šežíky. Když přistáli výsadkáři maršála Brěžněva, město je zalehlo otázkou: počemu. To je srocní ke vstupu armád.

A manifestace, demonstrace, mítingy, průvody, slety, sjezdy, spartakiády, První máje. Sled chorálů, slovník hesel, galerie symbolů, skandování, potlesk. Královský lev s korunkou, svatováclavská orlice, lev lidu s hvězdou peticípou. Kde domov můj. Nedej zahynouti. Nuž vzhůru, psanci této země. Vyhrňme si rukávy. Vojenské přehlídky, volby, ohňostroje. To je sročení k událostem.

Také jsi v dlouhých zřetězených řadách čekal na vajíčka, hovězí žebro, citrón, mýdlo a brambory. Na třešničky a gumu do kalhot. Vzpomínáš si, že se na jeden žádaný automobil v jisté pražské pasáži čekalo ukázněně víc než den a noc a členové rodin se tu střídali na skládacích židličkách, aby to vydrželi aspoň vsedě. Co to píšu, obyvatelstvo se vrství už dávno zase k jiným předmětům, a když v určitou hodinu pozoruju takový pěkně vystavený obchoďák, v němž lidsky oblečený prvek kmitá jako zvířený prach ve skleníku plném harampádí, mám také takový pocit, že se jedná o sročení lidu. To je sročení k nutným i zbytečným věcem.

Je také sročení k potřebám života, z nichž uvádím tři nejdůležitější. Roje polo-

hladových či polosytých strávníků v hygienicky zařízených jídelnách pro hromadné občerstvení. Mezi dlaždičkami lesklou hmotou z PVC a pod blýskavými zářivkami zvoní, cinká a mlaská všeobecný konzum. Pak vidím pojízdný WC, maringotku s řádnými odděleními pro obě pohlaví a zástup trpělivě posunující svoji nedočkavost ke schůdkám opatřeným bezpečnostním zábradlím. Jen si nemůžu vzpomenout, kde to bylo. U cirkusu? Nebo na nějaké lidové slavnosti? A kdo by si myslel, že se před úlem lásky taky nesmršťuje chumel nápadníků, podléhá jen optickému klamu. Jsou sice neviditelně rozptýleni jako pel v jarním povětří, ale jejich kolektivní potřeba zbavit se samoty je postřehnutelná proti světlu jako hustá moskytiéra zachycující reflex duhy. Další srocní k potřebám života zaznamenávám, jako je například potřeba včas se odněkud někam dopravovat a tedy namačkat se do autobusu; potřeba se pohybovat nebo na pohyb se dívat, to je taneční parket a sportovní stadion.

Nejpestřejší je srocní k zájmům. Dlouhé a trpělivě udržované magistrály gramotného lidu směřují k pultům knihkupectví. Těžko

vyjmenovávat tituly. Tak bys nevyjmenoval stanice a staničky, jimiž bez zastávky projíždí dálkový vlak. Tak tu jen míjejí hroby, bohové a učenci, hotely, letiště a exotické země, opožděná politika, knižní láska a bystrý detektiv. Bokem stařenky a staříkové pod penzí zatím od oběda vyhlížíjí kamelota, až přinese ještě teplý večerník. Je přeplněn velechrám. Parník se potápí pod nákladem výletníků. Určitě se v zemích koruny české za tisíciletí nevyučilo tolik klenotníků, kolik lidu se srocuje při pohledu na korunovační klenoty českých králů. A když nad Prahou visel výjimečný stav po atentátu na Heydricha a až na Václavské náměstí doléhala ozvěna výstřelů rychlých poprav, hned za rohem, v Krakovské ulici se srotil tisícíhlavý zástup filatelistů, kteří si pospíšili, aby se i na ně dostala černá smuteční známka s posmrtnou maskou zastupujícího říšského protektora. Ze zájmu se srocují zástupy také k hudbě, zvláště když diriguje génius, který přiletěl vlastním letadlem, které umí pilotovat. Umění může být pyšné. Národní umělci jsou vskutku národní. V úžasném rozměru, rozptylu a spektru je prokazována mnohoúčastná přízeň obrazům.

Jan Zrzavý, Jakub Šikanedr, Josef Lada. Mystický symbol mučedníka, buržoazní manýrismus akademika, pohádková prostota vesničana. Nabito. Diváci všech vrstev, tříd, věku, pohlaví. Jsou tu všichni. A jak jsou nadšeni.

Celkem vzato: Je to srocení k čemukoli. Čeština má krásnou možnost dokonalé volby mezi dokonavostí a nedokonavostí. Přesněji tedy dodávám: je to srocování, a můj dojem je takový, jak říkají Angličané: prší v plátech.

Pondělí 20.2.1978

Jan Trefulka:

Černí ptáci

Kdyby měl člověk soudit podle povídek a fejetonů zanícených milovníků přírody, musel by předpokládat, že sotva pohlédne na jihomoravské nebe, spatří tam hejna divokých husí, labutí, volavek, sluk, bukačů, kormoránů a orlů – a kdyby vědecké kapacity jednou provždy nevykázaly ptáka Noha do říše pohádek, letěl by nad lednickými rybníky jistě také, s uloupeným brněnským krokodýlem v zobáku.

Když se však podívám z okna, vidím, že skutečnost je jako vždycky docela jiná: brněnské nebe je v zimě v létě plné černých ptáků, a to ještě přivandrovalých, jimž slouží moravské luhy, vísky a města jenom jako přechodné bydliště.

Na počátku zimy přilétají od severovýchodu nauspořádaná, neorganizovaná mračna havranů, v houfu, ale každý sám pro sebe se svým vlastním strachem z mrazu a hladu. Na rozdíl od galsky temperamentních vrabců, jihoslovensky sentimentálních hrdliček a sici-

liánsky agresivních kosů chovají se havrani, přestože jsou tu cizinci, takřka po moravsku. Jsou především nesmírně opatrní, pokud nevědí určitě, že se něco smí. Když jim hodím na sních kus loje nebo staré buchty, přelétají to místo hodnou chvíli, napřed nenápadně, vysoko, potom níž, až konečně nějaký odvážlivec přistane opodál a krok za krokem se bokem blíží ke kýženému soustu. Často je kruhem obejde, aby si prověřil, že to není past. Nakonec udeří zobákem, uchopí kořist a pryč, do bezpečí, do soukromí. Váhavci, osmělení tím, že se mu nic zlého nepříhodovalo, nalétají pak blíž, až jsou si úplně jisti, že je dovoleno si zobnout. Pak ovšem vypukne nelítostná bitva o žvanec, slabší neslabší, sirota nesirotta, drzost a silný zobák vítězí. Když je po hodech, černé hejno se zvedne a jenom neúspěšní nešikové ještě nějaký čas smutně obcházejí místo, kde leželo žrádlo, táhnou za sebou letky po zemi a krákají, což asi v tomto případě znamená morální rozhořčení, že nepřišli včas a kolegové jim nenechali ani drobeček.

V květnu přiletí černý rorýs, aby poškrábal bleskovými kresbami brněnskou oblohu v létě, ale ten jako by ani nebyl náš, třebaže

zde hnízdí. Toho neživí trpělivost a čekání a opatrnost, ale dovednost, ten se nikoho nebojí, ten ví, že ho potřebují, že za něj nikdo mouchy chytat nebude, a už proto ho musí nechat na pokoji. A tak nekráká jako pohoršený severovýchodní vašnota, nýbrž vesele a svobodně výská.

Ale do rorýsů je ještě daleko, havrani navečer odlétají k Židlochovicím a brněnská obloha na předměstí je pak pustá a šedá jako dno pohozeného džbánu. Bohužel jenom ve středu města ji oživují přívětivá oka televizních kamer, která s četných sloupů shlížejí na občany a slouží tím veřejné i jiné bezpečnosti. Není jistě náhoda, že jsme se právě v Brně i po technické stránce přiblížili světu vědeckofantastických románů, když jsme jej v jiných oblastech dokonce už předběhli. Například od té doby, co jsem podepsal Chartu 77, jíž jsem se legální cestou dožadoval plnění práv a svobod, zakotvených v československých zákonech, nechali nějačí anonymové odpojit mému tatínkovi telefon, vyhodit ženu ze zaměstnání, synovi zabránili studovat a před týdnem mi nechali vzít pas. Podle čs. ústavy a mezinárodních smluv nepřípustné represálie pokrý-

vají zdáním legality tak vážené instituce a vážení úředníci, jako jsou náčelník Krajského odboru pasů a viz v Brně a náměstek ústředního ředitele spojů v Praze i hodnostáři vysokých škol. O takových rafinovanostech se autorům sci-fi jaktěživ ani nesnilo. Jistěže mít nebo nemít telefon a pas, dostat se nebo nedostat do zaměstnání a ke studiu, které člověka baví, jsou konec konců v měřítku problémů, které mají rodiny vězněných, lapálie. Ale rád bych se někoho zeptal, jak to bude dál. Není snad možné, aby to nikdo nevěděl. Kancelář pana prezidenta mi na tuto otázku neodpověděla, buďto tedy uznává mé stanovisko a nemůže s tím nic dělat, nebo jím nestojím za odpověď. Ať tak nebo tak, nikdo se mi nemůže divit, že mám v této věci havraní myšlenky.

Stejně mi však bude líto, až ti velcí černí ptáci s jarem odletí. Onehdy jsem viděl jednoho, jak před Státním divadlem hrabal ve vysypaných odpadcích. Vypadal tak pracovitě, tak starostlivě, tak lidsky! Jenomže potom jsem si zas vzpomněl, že za mého mládí havraní v městě nebyvali – proč se sem vlastně nastěhovali a co od toho očekávají? Jestli je nakonec nepřilákal slib ze známé sborové pís-

ně: Raďuj se, raďuj se, lačný havrane, lahůdky, lahůdky se ti dostane. Tím zrádcem vlasti budeš se pásti? Asi nevědí, že na sliby a silná slova o svých bližních jsme byli my v Čechách a na Moravě vždycky velcí kabrňáci. A většinou se nikdo neodvážil zeptat, jestli je v nich aspoň zrnko pravdy.

Krááá!

V Brně 20.února 1978

Ivan Kadlečík:

Fejtón

Fejtón o ničom je veľmi ťažká téma, aj keď Nič je dnes veľmi príznačné - okrem novín, výročí a hlásení. Na mojom vidieku sa celkom nič nedeje. Ľudia si pomaly bohatnú či robia svoje veci a na všetko ostatné kašľú. Mrzne a ulica je prázdna ako pohár. Nalejem si, píšem, namočiace pero - obrazne - do vlastnej krvi a dobrého svokrovho vína; to víno je nové. Sýkorky ticho dzobkajú hovädzí loj zavesený na slivke; pod oknom nám teraz stojí slivka, vraví syn, v meste nám tam stál autobus. A mne sa tu zlepšil zrak.

Odchádzajúc z mesta, kde som bol "postihnutý", navštívil som očnú lekárku, vraj občas všetko dobre nevidím. Predpísala mi pekné okuliare, s ktorými som sa sem presťahoval a našel si aj zamestnanie. No tu akosi okuliare nepotrebujem, lebo odrazu vidím: oveľa lepšie - aj zďaľky - vidím aj to mesto a jeho prázdne intrigy, vydávajúce sa za dianie. A ešte som si svoje smysly predĺžil aj o psa,

teda o ňuch, aby sme spolu lepšie cítili to, čo okolo nás páchne.

Ten pes je veľmi neurčitý bastard. Sedí pri mne, keď málokedy píšem a má ma rád, Mľadá mi priamo do očí a ja ho strážim, aby mu nikto neublížil, chudákovi, čo ho ešte televízia nenaučila ideológiu nenávisť. Lebo pes je hnusné zviera: dá sa zneužiť pre policajné účely a chyťá zlodejov trafik, kým veľkých zločincov nezaňuchá. Je príliš verný, až podlízavo, tomu, kto dá žrať a kto mu sem-tam jednu vrazí. Leží mi pri nohách, líže ruku i nohu, mlčí, nepíše a nechce byť predsedom ani tajomníkom ani pddplukovníkom ničoho, dobrý pes.

V jednom fejtóne som napísal, že raz chcem mať krásneho a zlého psa. Nie je síce až taký krásny ako plány, slová a teórie, a už vôbec nie je taký zlý ako naši ľudskí priatelia. Pekný zbastardený pes. Nie je jednostranný ako čistokrvniak, nepokazený pedagogickou drezúrou, súťažami, výstavami a bodovaním, ale zmiešaný z prvkov, ktoré nevyhnutne musia prežiť; úbohé bastardstvo ho núti mať svoju - nie nacvičenú - inteligenciu. Je to len prostý a statočný pes: rýchly, vitálny,

bystrý a zdravý s teplúčkou, neumývanou kožušinou. Ihlovými hryzákami mi ohmatáva nohu: nedajbože, ak nimi sekne!

Chceli sme ho nazvať proste Pes alebo Kamoš náš, lebo v súčasnej situácii sa už temer každý tak nazývať radšej bojí, ale veľmi mladý syn, teda ešte svojej hlavy chlap, jednoducho nariadil, že to bude Haro - Hariño.

Každý robí, čo môže, a tu sa nič nedeje. Kým rozliční fízli kade-tade obťažujú priateľov a známych, aby zistili moje tzv. zisky a inú "trestnú činnosť", ja zatiaľ zadarmo a z vlastnej pasie píšem tento fejtón, lebo mrzne: keď prestane, pôjdem kopať záhradu, sadiť kvety a kríky a stromy, aby "moje" sýkorky, hýle, drozdy a ďatle mali kde hniezdiť. Sýkorky na slivke dzobkajú na konári zavesený loj, aby prežili a mohli na jar a v lete ničť škodcov, teda byť - podľa nás - užitočné, hoci ich užitočnosť spočíva len v tom, že chcú žrať, tj. žiť.

Inak sa nič nedeje a ja so psom len počúvame ticho. V tom tichu je februárové praskanie dreva stromov a šumenie ich miazgy v bielej záhrade pod bielym Slnkom, ba aj moje srdce rozbúrené, a je aj hlboký organový tón

/nenaladený/ odkvapovej rúry na dome, keď prší či príde odmák: hučí to a duní a ja presne viem, bez novín, čo sa deje a je nové a čo je správne a dobré ako moja žena.

Odrazu mám chuť uprostred toho činného ticha rozprávať sa s prítomným psom Hariňom alebo neprítomným Bohom ako dobrý knihkupec, účtujúci so svojimi dňami; modliť sa, teda šumieť, ako strom, šumieť krásnymi slovami o tom, čo je a čo príde, čo sa naozaj deje... A napísať o tom skro všetkom, i keď na písanie sa umiera; ak aj nie, sú z toho u nás aspoň ťažkosti.

V Pukanci na Mateja 1978

Jan Moravec:

Neodstranitelná cedule

Když odjíždíte z Prahy směrem na Kálín, stojí tam v zatačce cedule, opuštěná v čase i prostoru, vhodná pro každé výročí, ale i pro všechny ty kratičké - dnes už možná jenom několikahodinové - nevýroční chvíle, obklopena neutrálními dopravními značkami hlásá před víkendem Ať žije KSSS a po víkendu svým rubem Ať žije KSČ. Je to ve své podstatě neodstranitelná cedule.

Kdo by se také odvážil? A kam by asi šel se svými připomínkami? Ještě tak natřít čerstvými barvami jako svatého Antoníčka anebo aspoň obrátit - KSČ před víkendem a KSSS po víkendu - o tom by se snad dalo ještě mluvit, protože změna je život a u takových cedulí není přece rub a líc jako není ve vesmíru nahore a dole. Mohl by snad někdo vůbec kdy říci třeba, že cedule působí divně a chtěně a že jaksi prozrazuje okázalou horlivost, která je vlastně podezřelá! Jak by to někoho mohlo napadnout?! Copak takové nápisy mohou uhnás ješ-

tě působit divně a chtěně? Copak může působit divně a chtěně voda, vzduch nebo slunce? Za kým by asi šel takový šťoura? Jistě by na sebe upoutal pozornost a riskoval by, že se o jeho názorech začne pochybovat všeobecně; co to může být za člověka, jaký má ve skutečnosti vztah k našemu zřízení, když se mu nelíbí taková cedule, chtěl by tam snad vidět Ať nežije KSČ?! Ba ne, nestojí to za to do toho rejpat, ten, kdo tam ceduli vztyčoval, dobře věděl, že po něm něco zůstane, že ho přežije vlastní dílo - jako když zasadíte za syna strom.

A tak proudy aut plynou sem a tam, směrem ke KSSS i ke KSČ, nikdo už o tom osamělém výkřiku nepřemýšlí, má svých starostí dost, jenom cizinci hledající ve spleti neznámých silnic cestu k hlavnímu městu čas od času nervózně zastavují za cedulí a pátrají ve svých mapách po městě, které se jmenuje Ať žije KSČ.

Neodstranitelná cedule tak tiše čeká v zatáčce na svou autonehoďu, která jednou prorazí ten začarovaný kruh a vytvoří skulinku pro odvážný názor, že už není tak docela nutné investovat do její obnovy, je ovšem také možné, že se naopak podaří prosadit vybudová-

ní ještě mnohem větší cedule třeba s blikavými neónovými písmeny anebo dokonce se zlatými písmeny na suknu protkaném platinou - prostě podle finančních možností národního výboru.

Tuto budovatelskou možnost jsem až do dnešního dne pokládal za pravděpodobnější, avšak teď spíše pochybuji o samotné podstatě neodstranitelnosti cedule. Vyjeveně odkládám časopis Dikobraz číslo 3 a žasnu nad kurážným textem tajemnice jeho redakce Vlasty Smržové. Jindy tak zdravě loajální, náhle se odvážně rozhlíží po ulicích a z pozice své funkce energicky prosazuje uveřejnění nezkreslených výsledků svých kritických pozorování a drtí čtenáře nezvyklou upřímností. A šokovaný čtenář se pak samozřejmě ptá, co to má vlastně znamenat, kam až to může dojít?

Podle odvážné Vlasty Smržové zatím jistě až k tomu, že se už portréty Lenina nebudou servilně cpát i za výlohy Pohřební služby a hlavy státníků mezi podprsenky nebo vepřová kolínka, že se už nebudou vyhazovat peníze za monstrózní poutače a devastovat parky robustními konstrukcemi a plechovými prapory, že se nebudou promítat v prázdných biografech špatné ruské filmy a skladovat dlouho marně nabí-

zené špatné ruské knížky. Vlasta Smržová dokonce přímo cituje i názor své moskevské přítelkyně, která zprvu dojata množstvím akcí našich sdělovacích prostředků k Měsíci Československo-sovětského přátelství, dospívá záhy k psychologickému závěru: "Poslyš, vy, novináři, nás asi chcete lidem mermomocí zprotit, viď?" "Kdepak, milá Tamaro," uklidňuje ji vzápětí Vlasta, "to už je takový náš národní novinářský obyčej - kampaně, to je naše!"

Čtenář sice trochu zapochybuje, že by takové kampaně byly zrovna naše, ale přesto v něm nekompromisní pero Vlasty Smržové zanechalo strhující dojem, že se snad už konečně přece jenom něco děje.

Nebylo to věru nadlouho: ve výlohách už za pár dní znovu rozhrnuli podvlékačky a uzenky, aby získali místo.

A tak jezdím trpělivě dál kolem neodstranitelné cedule a myslím na Vlastu Smržovou, co asi chystá?

25.února 1978

Jaroslav Hutka:

Kočky

Byli jsme s Danou v Olomouci, a tak jsme přišli o ples železničářů s promenádní písní Padla facka, padla na sále.

Byli jsme v Olomouci a já se občas díval na bezhlavý zázrak televize, který jsem si k sobě domů, co by humanista, nepustil. Přes den jsem na rádiu sledoval záhadné šachy Sadata s Beginem, občas nerozuměl smyslu a občas slovu, protože se do toho pletla štvavá chrchlačka, neregistrovaná v mezinárodní ústředně spoju. Mezi tím jsem psal knížku. Mám teď spoustu času, přesně tak, jak jsem vždycky toužil. Trvalo mi to celých deset let, než jsem si vyzpíval tvůrčí dovolenou s neomezeným rozsahem. Byl jsem v půli stránky, když přišla Dana z nákupu a švihla prázdnou taškou do kouta. Já taková gesta sice nemám rád, ale nechodím nakupovat, tak k tomu mlčím. Schylovalo se k bouři a vypáдалo to, že pověst státu by mohla být v ústech hospodyňky ohrožena, tak jsme si vyjeli za město a slíbil jsem, že

ukážu pohádkovou rezervaci s jezerem, kde jsem se jako dítě naučil plavat a prožil šťastnější půli dětství, kdy tatínek už nebyl pronásledován v rámci vypořádání se s buržoazií a bylo mu umožněno bydlet zase ve městě a vyučit se soused^řem.

Když jsem potřetí zabloudil, začal jsem tušit, že i zde se za patnáct let budování, co jsem u toho nebyl, mnohé změnilo. Nové asfaltové silnice usměrňující svým povrchem rychlost auta na rychlost vyhlídkovou a moderní obluda fabriky, ve které už není vykořisťován člověk člověkem, ale naopak. Bylo pod mrakem, zima a mrtvo. Jezero bylo obehnáno plotem a cedulkami, za plotem opuštěná restaurace, loděnice, parkoviště a chladně působící betonový most. Přejít přírody v rekreační oblast. Na obrovské ploše zamrzlé hladiny ško-brtaly v dálce dvě děti na bruslích a na ploše šedivého nebe táhly jako husy za sebou helikoptéry s červenými hvězdičkami. Za půl hodiny jsme jich napočítali dvacet pět. Táhly jedním směrem, ale nevím, kterým. Brzy bude jako, i když hejno helikoptér jistě jaro nedělá.

"Na podzim potáhneme my," povídám s myš-

lenkou na různé zbraně, které krajinu i statky nechají, ale po lidech se ani nezapráší. Zhoubné, neviditelné, nezadržitelné a vše prostupující záření.

Šlapali jsem uschlou trávou poprášenou sněhem a vyplašili párek bažantů, posledních původních obyvatel. Ti, myslím, už ani léto nepřežijí. Ulomil jsem několik vrbových proutků pro štěstí a do vody. Mlčky jsme jeli domů a já dával pozor na silnici a na to, abych nevrazil do nějakého zeleného auta neelegančního tvaru, popsaného bílou cyrilicí. Mnohé se za ta léta změnilo. Už bych si tu asi nezvykl.

Dal jsem vrbové proutky do sklenice, sedl si k psacímu stroji a Dana šla zase nakupovat. Mají kdesi cosi dostat, a to se musí jít hned. Koukal jsem do stránky a nic mi to neříkalo, tak jsem vzal učebnici angličtiny. Je zajímavé, kolik věcí nejde pořádně přeložit. Třeba: I am free. Řeklo by se, že to česky znamená: Jsem svobodný, ale není to tak. Kdybych byl ono I am free, tak bych zpíval, co bych chtěl, a to veřejně, ale jelikož jsem jen svobodný, tak na veřejnosti nezpívám. Když holka řekne, že je free, tak to znamená něco jako, že není moc háklivá a že si dělá,

co chce, s kým chce. Kdežto když je holka svobodná, tak je sama, ještě nikomu nepatří a buď zůstane svobodná, nebo se vdá. Buď zůstane svobodný, anebo budu vystupovat na veřejnosti. Otočil jsem stránku. Budu free, a to někde, kde tomu rozuměj.

Dana se vrátila z nákupu s prázdnou taškou a měla na krajíčku. Sice tamto dostali, ale před obchodem byl kočárek a v něm strašně vrískalo nemluvně. Houkala ho a utěšovala, dokud nevyšla z obchodu maminka obtěžkaná dvěma nacpanými nákupními taškami a řekla srdečně: "Spasíbo vam, óčeň spasíbo."

Večer pukl ná kočičce první lupen a po půlnoci skoro všechny. Vypadalo to, jako by se skrze úsměv vyplazovaly stříbrné chlupaté jazyčky. Venku byla zima, ale kočičkám jsem už udělal jako, i když za cenu, že jsem je ulomil od kmene a tím je připravil o původní kořeny. Když budu trpělivý, tak až vylezou, pustí kořínek do vody a já pak zasadím proutky do nové půdy. Ujmouš se, akorát bude dlouho trvat, než se zase stanou velkou ťrbou se střapatou hlavou. Ale na podzim by už mohly být zakořeněné a připravené na první přezimování.

1.března 1978

Milan Šimečka:

Horská služba

Přehlížím roky svého života a snažím se vzpomenout si, kdy mi nějaká státní nebo lidská organizace naprosto nezištně pomohla nebo prokázala neočekávané dobrodiní. Dvakrát v životě jsem byl vyslán na rekreaci ROH do Krkonoš, předpokládám však, že jsem tato vydání už mnohokrát zaplatil svými příspěvky. Před několika lety mi hodlal národní výbor věnovat výbavičku pro nově narozené dítě, ale ukázalo se, že to byl omyl, nám se nic nenarodilo. Asi proto se ve mně v běhu života vytvořil ponurý dojem, že státní a lidské organizace sledují jiný účel než dobro člověka. V posledních letech jsem pak dospěl dokonce k přesvědčení, že se mi organizace státu a lidí snaží nějakým způsobem ublížit, že se mě snaží podvést, rafinovaně se vyhnout mým stížnostem, upřít mi má práva, že mi dávají najevo, že tu nejsou pro mne, abych je neobtěžoval, nevymýšlel si, a byl rád, že žiju. Taková zkušenost se v člověku ukládá ja-

ko nános v řece a chtě nechtě vám zakalí duši. Žijete sice normálně, ale se skličujícím vědomím, že nemůžete čekat nic dobrého ani od státu, ani od jiných organizovaných složek.

A přece, malověrní, není vše ztraceno! Bylo mi dopřáno poznat lidskou organizaci, která nejen, že dokonale funguje, ale zabývá se téměř výhradně pomocí těm lidským bytostem, které upadly do neštěstí. Poznal jsem ji díky tomu, že jsem upadl, když jsem bez překotnosti a spíše uvážlivě sjížděl na lyžích zalesněný svah na jižní straně Chlebu v Malé Fatře. Pak jsem o něco překotněji letěl na zádech dolů zrázem až k onomu stromu. Pak nastalo kosmické ticho. Kdybych se nestyděl, řekl bych, že se má duše vznesla nad prastaré hřeběty hor a shlížela nerozhodně na mou hlavu s řídnoucími vlasy na temeni a krví mokvajícím spánkem. Strážlivě řečeno - setkal se moje bytí na několik minut s nicotou. Doporučuji každému, je to poměrně jednoduché a užitečné pro život. Netrvalo to dlouho, ale jak už to bývá, zkušení horští vlci začali uvažovat o záchranné akci, agilní samaritánky se už radily telefonicky s lékaři, jiné vidě-

ly, jak člověk zdánlivě naprosto v pořádku padl najednou jak podřatý strom, a už bylo rozhodnuto odvézt mě neprodleně do nemocnice a už vyrazili do tichého po večera mužové Horské služby k mé záchraně.

A to je ta organizace, která zmírnila můj smutek nad neplodnou a formální organizovaností lidí, jak ji vídávám okolo sebe. Horská služba! Než jsem stačil strávit neúprosňý vpád nepředvídaných okolností do svého života, byli tu tři její muži v červených větrovkách. Byli statní, usmívali se a řekli, že tedy půjdeme. Trochu mě zamrazilo, ale když jsem pohlédl na jejich tváře, zavrhl jsem zvrácené myšlenky. Venku mě položili do saní, zabalili a přepásali a na hlavu mi přetáhli jakousi kapuci. Řekli mi, že mi bude dobře, teplo a abych se nebál. Neměl jsem v úmyslu bát se, jen jsem si vzpomněl v té chvíli na jiný transport jiného muže v Praze, o kterém jsem četl. Jak jsem tak ležel, přiklekla k saním ještě moje žena a políbila mě.

A pak už zatáhli za lano dobrovolníci a muži Horské služby obratně manévrovali saněmi na příkrém svahu. Sníh křupal pod sanicemi, dobrovolníci supěli a mně se zdálo,

že saně přímo letí na hřeben. Hleděl jsem na temnějící oblohu nade mnou, za které sem tam slétla vložka a rozpustila se mi na tváři. Desetkrát, možná dvacetkrát jsem viděl takovou záchrannou akci v televizi nebo i ve skutečnosti. Díval jsem se na to vždy takovým tím pohledem, jakým se díváme na cizí neštěstí a cizí bolest a cizí slzy, je to sice pohled lítosti a účasti, ale současně pohled provázený vědomím, že nám se nic takového nestane. A hle, najednou se vezu v těch saních! A už jsem na hřebenu, napravo je údolí Váhu a nalevo padají strmě sněhové svahy do Vrátné. Pomocné družstvo se rozloučilo a já zůstal s obdivuhodnou organizací Horské služby sám. Vůdce vytáhl anténu a ozvalo se šumění vysílačky. Opět mě trochu zamrazilo, ale byla to přátelská vysílačka. Ilja 7 volal Ilju 4 a oznamoval mu, že jsme dorazili na hřeben a že ze Žiliny může vyrazit rychlá sanitka.

Vrcholová stanice lanovky byla temná a ztichlá. Ale ukázalo se, že i tu má skvělá organizace svého muže. Její muž seděl v teplém kumbále, díval se na malou televizní obrazovku a ohříval si na kamnech konzervu. Kolik já už viděl takových chlapů, co si ohří-

vali konzervu, v jiných organizacích. Nic s nimi nehnulo, dokud ji nesnědli. Avšak tento Ilja vyskočil, zavolal jinému Iljovi kdesi dole, a lano se dalo do pohybu a sedačky lanovky se rozjely nad studeným světem sněhu, kosodřeviny a skal. Na sedačce mnou roztrásla zima a Ilja 7, který seděl vedle mne, se mě zeptal, zda by mi pomohla jeho větrovka. A tu jsem si zas vzpomněl na toho muže v Praze, jak jsem o něm četl.

Dole, ve štábu všech Iljů, mě uložili na pohovku. Zeptali se mě, jak se jmenuju a kde bydlím. To si zapsali a nic jiného už jim nebylo třeba. Ležel jsem a oni si tiše povídali. Jeden Ilja z velké dálky hlásil, že se někdo ztratil, ale že se čeká do osmi hodin. Chtělo se mi usnout pod ochranou této organizace, abych mohl snít o rozšíření její působnosti ve státě. Ale už tu byla sanitka a Iljové mi přáli brzké uzdravení. Snil jsem proto až v nemocnici: o tom, že by byly svěřeny Horské službě některé významné řídicí funkce ve státě, které byly kdysi vytvořeny také, aby pomáhaly člověku, ale přestaly v tomto smyslu poněkud fungovat. Představoval jsem si, že Horská služba ve funkci nejvyšší,

zvyklá pohlížet na svět z výšek, kde je pomstychtivost směšná, by dala příkaz k amnestii všech politických vězňů. Ilja 7 by volal Ilju 4, aby Landovského hned poslali do televize, aby se lidé po těch oslavách zase zasmáli.

Ilja 9 by třeba snížil dobu trvání vojenské služby na jeden rok a můj kluk by se za půl roku vrátil domů. Ilja 8 by pak vydal zvláštní nařízení o tom, že musí přestat všechna nespravedlnost vůči dětem a že od dané chvíle budou všechny děti považovány za sobě rovné. A pak by se už Horská služba zamíchala i do jiných věcí ve smyslu svého poslání. Ilja 1 by volal všem Iljům všemi vysílačkami a uložil by jim, aby ve styku s veřejností nelhali, nevykrucovali se a pravdou zvyšovali vážnost Horské služby. Dost velké množství členů by muselo být pověřeno přijímáním stížností na bezpráví a okamžitě by je vyřizovalo. Ilja 3 by dostal se svým štábem za úlohu obnovit veřejné mínění a občanskou mravnost. Všude by vyzýval lidi, aby se nebáli vyslovit svoje nejniternejší přesvědčení a zkušenosti, ke kterým dospěli. To by ovšem trvalo dost dlouho. Sami vidíte, že Horskou

službu by čekaly nemalé úlohy. Co třeba kultura? To je jinak řečeno také lidská bytost v nouzi. A co národní hospodářství? A co třeba...

Úrazové oddelenie OUNZ Žilina

Diagnóza: commotio cerebri

9.3.1978

Jaroslav Hutka:

Konvoj do Murmańska

Nadávka je hrdinství slabochů a opora zbabělců. Čtu po sobě tuto namyšlenou a mudrlantskou větu a říkám si: no jo. Každá moudrost se vztahuje k něčemu. Když je sama o sobě, je to jen aforistický pšouk.

Kdosi mi vyprávěl o Bělehradě a já šel po ulici domů a nadával. Pak jsem si přečetl jakýsi článek v novinách a tam také nadávali, ale na něco jiného, i když šlo vlastně o totéž. Halt jinak nadává pán v kočáře a jinak truhlář na dvoře, jinak nezaměstnaný, na kterého už práce nevybyla, a jinak ten, který práci nedostane, protože by ji dělal příliš dobře. A jinak ten, kdo nadávat smí.

V Bělehradě se jednomyslně shodli na tom, že se neshodli, a radostně si podali ruce. Cosi mi připomíná diplomatický výrok, že bezpečnost Evropy je upevněna. Slyšíce to, zachvíváme se v Čechách obavami. Už zbývá málo měst, abychom při vyslovení je-

jich jména necítili hořkost.

Celé odpoledne jsem nadával a večer se pustil do čtení válečných knih, protože to mě spolehlivě zavede ká zapomenutí a začnu dětsky blouznit v rámci bitevních strategií. Nejraději si vymýšlím dobývání a bránění hradů, bitvy s kopími a meči, kdy slabší, ale šikovnější a víc v právu, po strašně napínavých a strastiplných obrazech, početnějšího a blbějšího protivníka porazí. Pokaždé jsem vůdcem toho, nebo alespoň skvěle porádím vynález, pomocí kterého se vyhraje. Ale vybral jsem si tentokrát pitomou knížku. Z minulé války a z moře. Konvoje do Murmańska, tajemné tím, co vozily, neboť ve škole nám říkali, že američtí generálové si přáli něco jiného, než jak to na východě dopadlo. Po dějepisu jsem míval touhu se ptát. Možná lodě nevozily zbraně do Murmańska, ale z něj pryč. Ptával jsem se otce, ale ten mi vždy říkal, že o to ať se nestarám, že to jednou pochopím, zrovna jako to, proč on, když je odborník na nábytek, dělá natěračce. A já se chtěl ptát, proč chodí volit, když ho označili za nepřítele, a proč nám prohrabali ve sklepě uhlí a ptali se na zlato, když nemáme

ani na mlíko. Ale neptal jsem se. Vymýšlel jsem si válečné příhody o dobývání hradů, které jsem ubránil, a o hrstce partyzánů v lese, kteří porazili pancéřovou divizi. Otec nikdy nenadával. Je to mírný a spravedlivý člověk a zdá se mi, jak tak tiše po odpoledních sedával a kouřil jednu za druhou, že také snil.

Seděl jsem nad knížkou z minulé války a z moře a nemohl se začíst. Mám v sobě také něco z matky, která uměla třísknout nádobám a vyhodit pány ze dveří, i když vím, že v našich krajích to, co udělá ženská, se může mužskému nevyplatit. Také jediná rozumná válka byla dívčí válka a jediný hrdinský epos v lidových písních je ženský epos. Ale kruci fix, čert už to všechno vem!

Takový konvoj, to je hejno bezbranných, pomalých a bachratých lodí, po vrch naložených čímsi strašně důležitým. Okolo konvoje krouží několik rychlých obrněných a po zuby ozbrojených lodí, které vezou jenom samy sebe, a když by šlo o to, dokázaly by kdejakému lapkovi pěkně zatopit. Při jednom konvoji přišla zpráva, že na blízku jsou lupiči pod hladinou i na hladině. Admirálové sečetli

kanóny a řekli si, že kdoví, jak by to dopadlo, a po anglicku se ztratili. Naloženým bachratkám vzkázali, ať se do Murmańska dostanou, jak chtějí. Četl jsem to ještě jednou a nechtěl věřit svým očím. Bachraté lodě se jako popletené ~~z~~ kachny s přistřiženými křídly rozprchly na všechny strany a jedna po druhé šla ke dnu. V té chvíli mě přestal zajímat výsledek války. Zavřel jsem knihu a zasnul se. Začal se mi odvíjet příběh lodi, která až po palubu byla naložená tanky a ze žádného z nich nemohla vystřelit, protože to byla loď nákladní a jenom to vezla. Námořníci se sešedli kolem kapitána, zastavili motory, otevřeli si láhev rumu a čekali na torpédo. Padla moc. Už byli opilí, vytáhli mapu, a začli si na ní ukazovat, vyprávět si o ženskéjch a tančírnách, o tichých domcích na kraji města, o dětech a životu na vlastní pěst. Natočili motory a hrnuli se nocí k jakémusi břehu, kde prodali železo do sběru a z těch peněz žili do konce života spokojeným životem sedláků, kteří nechodí s pány na led.

Ráno jsem vstal a šel si pro další potvrzení k žádosti o vystěhování. Paní mi řekla, že dlužím státu daně a že mi potvrzení

nedá. Já říkal, že nic nedlužím, že stát spíše dluží cosi mně, ale když mi ona to potvrzení dá, tak že to na státu vymáhat nebudu. Že jsem se urazil, mám vztek, a jdu jinnam. Řekla mi, že je jenom úřednice a že s tím nemůže nic dělat, že to není v její moci. Prokurátor mi řekl, že můj proces také není v jeho moci. Všichni jsou tu nemocní. Mám platit něco, co jsem už zaplatil, a vracet cosi, co nikomu nedlužím. A tak nevím, jak jim vzkázat, že chci pryč a ať po mně nic nespravedlivě nevymáhají, nebo začnu vymáhat, co patří mně, a nikdo mě už odsud nedostane.

10.března 1978

Rudolf Battěk:

V předjaří o chůzi

/Radostně naladěn připisuji tento fejeton pánům Václavu Havlovi, dramatickému spisovateli v Praze, Jaroslavu Kukalovi, dramatickému dělníkovi tamtéž a Pavlu Landovskému, dramatickému umělci a spisovateli rovněž tamtéž za jejich dramatický a nebývale dlouhý návrat z železničářského plesu - v české plesové sezóně dosud ojedinělý a nezaznamenaný./

Včera jsem dopsal něco jako úvod do politického dospívání, ale protože na moji vlastní dospělost žena dodnes shlíží s jakousi nordickou superioritou, musel jsem vyslechnout poznámku: "Prosím tě, když už se musíš vypisovat, nemohl bys o něčem, z čeho by na míle nečouhala tvoje sociální nezařazenost, tvoje intelektuálně postižená osobnost, tvoje "opposition face", tvoje policejní kontaktáž a..." To stačilo, abych večeri jen tak olíznul, díval se delší dobu chladně do prázdna a - myšlenkově se načuřil. A když se nedovečeřenej mužskej "zamyslí", ne-

lze předem nic odhadnout...

Naše životy mají dimenzi obyčejna a zvláštna, všednosti a kuriozit. Vždy mne spíše přitahovaly ty kuriozity, ale moc dobře vím i o těch obyčejnostech, o nichž se dá napsat nevšedně a třeba i kuriózně. Psaní o všednostech by mi Oni jistě tolerovali, ba dokonce podporovali. /Nějak je, soudruhu majore, vyžít nechť musíme!/. A tak si teda přečtete, nelze-li nic užitečnějšího, moje předjarní chodecké sentence, v nichž jsem se vyhnul všem zvláštnostem své sociálně politické pozice.

V posledních letech si dovedu vážit chůze nějak podstatně víc než v minulosti. Nikdy jsem nebyl vášnivým chodcem, výletní procházky jsem v mládí neměl nijak v lásce a ani později, kdy jsem pěšky prošel kus své domoviny i ciziny, jsem se nestal principiálně milovníkem pěší turistiky. Závodní chůzi jsem přitom neodsuzoval ani nezesměšňoval, aniž bych ji začal sám pěstovat. Ovšem chození mi nikdy nepůsobilo žádné obtíže, nevzbuzovalo ve mně nechuť či odpor, nermoutilo mě a nevyvolávalo nostalgický smutek při srovnávání různých jiných prostředků pohybu

a chůzí.

Přitom podotýkám, že na mé chůzi není nic neobyčejného. Mám zcela nezávadný a nenápadný občanský nášlap obou chodidel bez zbytečného noblesního vypínání nártů či vysouvání holenních kostí. Také vrzání kolenních pouzder není mou specialitou. A už vůbec nezaznamenáte na posunu mých dolních končetin podagristické podklesávání nohou či nadsazování zadnice po několika krocích. Také cupitavě křepčité hopsání, jak je rády napodobují rozené naivky, ve mně nenašlo obdivovatele. Ba ani rytmické vysouvání kyčlí, jež s necudnou troufalostí provozují při chůzi ženy milostné a lísavé, mě nevzrušuje, byť přiznávám, že taková troufalost má něco do sebe. Zcela chladným mě nechává šoupavá pooperační chůze rekonvalescentů. To už mnohem víc dovedu ocenit nonšalantní držení těla mladých cikánských matek, pohybujících se s okouzlující i rafinovanou nenuceností levhartic /z Velhartic/.

Tím ovšem nechci říct, že já sám se sunu jako buldog nebo doga se s třídavým nadnášením jednoho ramene a prolamováním hřbetu. Moje chůze je typická právě svou atypič-

ností. Mám téměř normotvorný krok, a kdyby to neznělo moc nadýmavě, řekl bych, že má chůze by se mohla stát měrnou jednotkou chození. To zní dost nejasně, ale jsem přívržencem představy, že měření ladnosti, půvabu a krásy krásných noh a jejich pohybů by se měla věnovat větší pozornost než dosud, a v rámci nějaké obecné teorie by se mělo zavést měrné hodnocení atributů chůze.

I když rozhodně nejsem chodecký dobrodruh, mám někdy rád krokové variace, chození v nejasných konturách, různé poskoky a výskoky, křepčení v prolamovaných stínech mizejícího dne, prudké měnění rytmu, lehké úhyby a úklony, a to vše v pohybu plynoucích kroků, kdy tělo chodce je nadlehčováno silou, jež se rovná lehkosti, s níž jedna noha přenáší váhu těla na nohu druhou. Tento zdánlivý plagiát páně Archimeda je výsledkem mého bděle zkoumavého i vřelého vztahu k chůzi, již se ve skutečnosti zabývám od své ho jedenáctého měsíce, v němž jsem poprvé okusil slast samonosnosti svých dolních okončetin a s chechtotem, pro mne tak příznačným, jsem přešel prvé dva metry z rukou otce do náruče jásající matky. Takové haló

a radostné jajkání jsem v rodině od té doby neslyšel, ale o to víc jsem se potom již sám věnoval rozvoji této nepostradatelné tělesné schopnosti, v níž jsem v posledních letech dosáhl nebývalých pokroků.

Jednou z modifikací chůze je běh. Je to rychlá, rychlejší, nejrychlejší chůze. Pro takovou prudkou a vysilující chůzi se necítím vždy dost silný a připravený. Není to také potřebné a ani zdravé hnát se tryskem, cvalem či kalupem. Proč? Snad za cílem často nejasným nebo špatně odhadnutým nebo dokonce nedosažitelným? Sám někdy chodívám bez cíle, jen pro své potěšení z pohybu nohou, z pocitu unášení těla kupředu i kyvadlového pohybu paží. Při chůzi nikdy nepiji, je to krajně nepohodlné. Přívrženci hesla "co krok, to hlt" pijí ovšem často a ze zásady a především vsedě, aniž by toho moc nachodili. Moje chůze je proto střídavá, nekymáková, chodím bez hole, bez ~~čů~~ chůd či berlí, ba ani o zeď se zbytečně neopírám, i když je po ruce.

Konečně nelze pominout, že v chůzi se vždy zračí duševní stav člověka. Odpovídá to také členění chůze podle okolností, za nichž jdeme; pak můžeme rozeznávat chůzi pro-

cházkovou, spěšnou, pohřební, sportovní, slavnostní /parademars/, nesmělou, opatrnou, až opatrnickou. Také podle fyziologických znaků lze chůzi lišit; pak hovoříme o chůzi medvědí, pačaté, tvrdé až těžkopádné, šmatlavé, lehké, těhotné, svíravé, vzosné až hrdé, rozcapené, mladistvé, pooperační, diarické, křečovitě až enonální, vyznačující se rychlým šoupáním podrážek o dlažbu.

Nemluvě o tom, že každý krok má svoji rychlost a dynamiku, má i váhu a barvu a dokonce i chuť. Ano, i chuť, neboť například zrakový vjem či představa maorských žen pohybujících se na pláži korálového ostrůvku nabývá pro mne chuti dozrávajícího banánu na mandloňových listech s květy aloe. Ty metafo-ry, ty metafo-ry! Ale jedince pohrávajícího si se širokou škálou možností svých kročejů nenechá tento existenciální modus člověka - homo pedestrianensis /jestliže jdu, cítím, že jsem/ - vlažně netečným nebo povýšeným.

Z toho, co jsem napsal, můžete mít jen mlhavě zamženou představu o tom, jak kouzelně si někdy chodím, vykračuji si, nesu se, vznáším se, lépe řečeno přenáším své tělo v ladně vlnitých pohybech z polohy předně-

levonožní do polohy předněpravonožní, jako by barometrický tlak 750 mm rtuťového sloupce i gravitace zemská byly jen dotěrným hmyzem, ztěžujícím mým nohám kroužení vzdušných křivek, obloučků, vlnovek, krokových axel-paulsenů, poskokových lutzů či švihových ritterbergů.

Jsou okamžiky, kdy se stávám zosobněnou představou "jdoucího vězně myslivého". Taková chůze je pak samá zámlka, vykřičník, pomlčka, otazník či středník, je nevyvážená až nevýrazná. Vždy se zpravidla po chvíli vzpamatují a snažím se nasadit noblesní držení těla, zachováváje exemplární grácii kabalerů z Granady a okolí, což lze přirovnat k pohybům toreadora před rozzuřeným býčkem a naplněnou arénou.

V Praze 13.března 1978

Pavel Kohout:

Přijde jaro, přijde?

/feuilleton/

Ja zákon přílivu a odlivu, praví moudrý Shake ústy Brutovými. Avšak letošní střída zimy a jara v přírodě i společnosti probíhá chaoticky. Státní pořadatel plesu mi vrazí jednu takovou, že vezmu druhou o schod, a vzápětí přináší pošta pozvání do státních lázní. Jak na zavolanou, protože na Sázavě praštivě mrzne a bytové směny dosud nedocíleno, ač první z našich stěhováků, s. Kučera z ONV P 1, již za katrem pro machinace. Odjíždíme tedy z našich skladů k třinácti pramenům a v patnáctiposchoďovém teple si libujem, jak jsme skryti v anonymitě léčících se zástupů. Kéž, doufá má žena a spolupacientka, nám dlouho vydrží!

Ráno jdu na krev a divím se, že jsem píchán napětkrát. Když mám zbrocen rukáv i nohavici, sestra vypění: To je z toho, že kvůli vám máme školení, člověk se pak samou

snahou netrefí. Školení chápu, ale snaha?? Brzy nevydrží další jazyk, tentokrát obslužný: Jsem kverulant, bylo školení, který si věčně stěžuje po celém světě; je třeba perfektním výkonem zdravotnickým, stravovacím i ubytovacím nedat mi záminku, zato osobní styk budiž neosobní: zdvořilý, ale chladný.

Odevzdávám papírek a usedám mezi dvacet čekajících v odborné vyšetřovně. Obvykle uchvátán, vychutnávám čekání, když si je mohu dovolit. Otvírám Pintera a vytahuji brýle, tu voláno mé jméno. Lékařka podá perfektní výkon zdravotnický a pak praví neosobně: Stejně mám nejradši Dobrou píseň. Ale to, já zaraženě, jsem snad napsal lepší věci... Snad, říká zdvořile, ale chladně, jenže při té jsem se vdala. Obdobně ke mně promluvil loni v chartím lednu major Svoboda v Ruzyni. Škoda, řekl, ještě k tomu dva svazáci a tak se potkáváme! Zrovna mi ale přišlo víc líto, že má žena čerstvě kulhá. To jsem ovšem netušil, že kdesi bolestně sténá pokousaný příslušník, který ji, až se mu v září uleví, zažaluje.

Teď máme únor a výtržnice, která kmitá mezi vězením a blázincem, opadla v tichou

vodu, pije poslušně dvakrát za den Vřídlo a jednou denně v něm plave. Plave, jak žije: loudavě a bezcílně. Já se rozhodnu uplavat pro zdraví dvacet tisíc metrů v minerálce. Štvu se tedy den za dnem k cílové pásce čtyř-
 stého bazénu, zatím co kolem kypí život. I počemu vy ně govoritě po ruski? ptá se plavec obrostlý perziánem, kypré neplavkyně, která se drží v brouzdališti. On porad něco povídá, zazpívá na mě Moravanka, a já mu nerozumím. Překládám. A tož to u nás umí tata, já zatím nemosím. Nada učiŕsja, říká huňatec, vot eto, napriměr, bažejn. Plavu pryč.

4.března si vycházíme na láhev sektu, protože dnes máme s Klímou světovou premiéru. S námi ji má Franz Kafka a jsme na tom všichni tři stejně: neuvidíme ji. Druhý den na kolonádě neznámý muž: Představení, mistře, bylo turbulentní, ale režisér nedokázal gradovat, takže zájem publika po přestávce opadal; konec však přišel včas, aby výsledný dojem byl vcelku příznivý. Žasnu. My zde, usmívá se, sledujem všecho, kýve hlavou kamsi k Chebu, nedávno paní Kubišovou, viděl jsem ji naposled jako děvčátko a taková je z ní krásná žena, a hlavně opravdovská

slavice, neleká nás dneska emigrací a zítra kozáčkem. Vyřizuji.

Konečně útok společenské zimy: od sousedního stolu se v jídelně otáčí chmurný ramenáč. Tak co, pane redaktore, ptá se zavile, chutná u nás, chutná? Nejsem redaktor! A copak? Spisovatel, teď zavile já. Tak nám něco napište, volá za mnou jízlivě. Začíná to, věští má žena, už ti nedá pokoj. Druhý den po masáži: balík v houni na sousedním lůžku je on. Ježíšmarjá, pane K., radši bych facku držel, dyť já myslel, že jste nějaký škrabal vod nich! - Tím jsem už byl. Však čím jsem byl, tím jsem byl rád.

Zima se nevzdává: jdem do lesní restaurace na pstruha s přáteli, kteří nám velmi přirostli. Oznamují odlet do teplejších krajů, holandských, a kdo by se jim divil, když ani dvě elpíčka nemažou cejch příživnictví, a přece: jeho múzický intelekt, její jadrná krevamlíkost, to vše má být uměle přeneseno, když je nejvíc živeno géníem tohoto kuriózního loci, a když nejvíc okysličuje nás ostatní. Jámu obsadí časem nová sazenice, třesu se víc o strom: zakoření? A: kde seženu tak krásného anděla? Na včera padlém sněhu leží

pancíř sazí zelektrárny Vřesová. Podle zpráv má se na předměstí otvírat povrchový velkodůl. Vřídlu postavili mramorový chrám a přitom ztratilo tlak, klenba násobí zplihlost gejszíru. Přežijí Vary rok 2000? Známa městská funkcionářka už bije na poplach: proč se tu smí léčit lidé jako K. a jeho ž.? Nestačí nám jedno poučení. Instruktory tiší pléna: že i takovým je dovoleno užívat dobrodiní lázní, je důkaz naplnění třetího koše až po okraj. Ani zmínka, že jsme samoplátci.

Prodloužení léčby, původně jisté, nicméně nemožné. Přejímám papíry: vyredukováno a vyplaváno šest kilogramů, co bylo rozkolísáno, ustáleno, co pochroumáno, vyhojeno, až na stařecké změny. Děsím se. Terminus technicus, těší mě primář, začínají od třicítky. Doporučuje léčbu opakovat. Byli jste tu, chci vědět, s námi jako s pacienty spokojeni? Ano, tvrdí. Nedá nám za rok tím košem? Vracíme se z lázní holokrajem, ale když zastavím a přistavím se, pozorují na stromě pnutí pupenců. Přijde, raduji se, už jde! Zatím však Sázava jako vždy do krokusů neobyvatelná a u přátel momentálně plná. Na scéně našeho života návštěva staré dámy,

která nás už dostala z nejjedné bryndy. Zde klíče! Ale na tenhle gauč se při vší skromnosti nevejdeme! Vytahuje zasunutý spodek, vystlaný tenkým slámníkem. Usínám v šupletí s pocitem, že hlouběji klesnout nemohu.

Omyl, můj volný pád nebere konce, zřídka-kde potrestán za ranou poezii tak všestranně. Po noci na slámě zkusíme vytemperovat Sázu a výsledkem rýma jak trám. Léčí mě zábal i zpráva vskutku jarní: ministr vnitra pustil můj plod do světa studovat hotelerii. Pravda, byli jsme šestnáct let rozvedení a právo není dar, ale nemohu nekvitovat, když se v nenormálním čase někdo zachová normálně. Anebo, našeptává neufackovatelný optimista ve mně, je to závan nových poměrů? Přestanou se vršit následky návratem k příčinám? Či to pro jednodušost podtrhnem a začnem znova? Vytrhuje mě povědomý zvuk. Přišlo jaro? Hledím z okna a pod břízemi místo krokusů příslušník.

Zítra v devět nula nula bude mi zodpovězen můj dopis ministru vnitra z ledna. Podpis nečit. Divné pozvání, když ani nemám komu se omluvit, že zrovna kýchám a kašlu. Ale já ani nechci. Silou zvědavosti

jsem ráno skoro zdrav. V Bartolomějské 10 jsem ještě nebyl. Kdo to bude? Otvírají se poslední dveře a opravdu, překvapili mě: čeká tu na mne živý major Jirsák, jako by právě vystoupil z obrazovky. Vítá, nabízí kávičku i cigaretu, což s díky odmítnu. Pak dostane jeho zrak televizní přísvit a hlasem, kterým kárává řidiče bílé škodovky či vyhlašuje celostátní pátrání po neplatících výživných, mně oznamuje, že můj dopis ministru mi nebyl než záminkou, jak opět pošpinit naši vlast v zahraničí, jeho tón /balíky/ neslušný a obsah /Hejdánek/ nepravdivý. A co těch pět předtím, ptám se, které jsem mu psal v roce 1976 a nepublikoval, kdy ty budou zodpovězeny? Major Jirsák neví. Neví ani podplukovník Čermák. Prosím, aby vyřídili šéfovi, že jsem celá leta vždy znovu připraven vést smysluplný rozhovor, ale tenhle to zase nebyl. Tak zas příště.

Z Bartolomějské k příteli, který právě úspěšně složil reparát z kriminálu. Je ostříhán hůř než minule, ale má neskonale lepší náladu. Zato jeho komplic si tentokrát uhájil knír, ale do duše se mu vkradla chandera po ruské babičce. I on touží po ve-

selejších krajích, a kdo by mu vyčítal, když má zatýkač vepsán ve tváři, ale: kde vezmu tak strašného čerta? Přidhází můj zdravím a spokojeností kypící vrstevník i nakladatel a mně připadne, jak jsme proti těm mladíkům nedospělí: o ten kriminál, kterým, jak řekl první tajemník hned ve svém inauguračním projevu, u nás projde každý slušný člověk. Štěstí, že jsme s Vaculíkem slušnosti moc nepobrali.

Je 20.březen, poslední den zimy a den posledního fejetonu v ročníku. Přesně před deseti lety večer a v noci jsem mluvil vedle prvního tajemníka na mítingu v Parku kultury. Když jsem to na něho teď řekl v Bartolomějské, pravil pplk. Čermák: vidíte, paneK., že když dva dělají totéž, není to totéž! Hledím z vypůjčeného okna nad kopulí Muzea, ale k Parku nedohlédnu. Hustě sněží. Přijde?

20.3.1978

M e n n ý r e g i s t e r

B a t t ě k Rudolf
 Č e r n ý Václav
 D o b r o v s k ý Luboš
 G r u š a Jiří
 H a v e l Václav
 H o r á k o v á Dana
 H r ú z Pavel
 H u t k a Jaroslav
 C h r a m o s t o v á Vlasta
 K a b e š Petr
 K a d l e č í k Ivan
 K a l i n o v á Agneša
 K a n t ů r k o v á Eva
 K l á n s k ý Mojmír
 K l e m e n t Zdeněk
 K l i m e n t Alexandr
 K l í m a Ivan
 K o h o u t Pavel
 K o m á r k o v á Božena
 K r a t o c h v í l Jiří

K u s ý Miroslav
L e d e r e r o v á Ela
M a c h o n i n Sergej
M a š í n o v á Jelena
M l y n á ř Zdeněk
M o r a v e c Jan
P a v l í č e k František
P i t h a r t Petr
P o c h o p Zdeněk
P o n i c k á Hana
R e j c h r t Miloš
R e k t o r i s o v á Miroslava
R i m p l o v á Lenka
R u m l Jiří
Š i m e č k a Milan
Š i m s a Jan
T o m i n Julius
T o m i n Lukáš
T r e ř u l k a Jan
V a c u l í k Ludvík

O b s a h

L. Vaculík: Předmluva /30.3.78/	1
L. Vaculík: Jaro je tady /21.3.77/ ...	5
I. Kadlečík: Čím by bol život /8.4.77/	12
M. Šimečka: Pozitívny fejtón /30.4.77/	18
P. Kohout: Bitva o pohled z okna /5.5.77/	24
J. Moravec: Zákaz pro Martu /17.5.77/	30
E. Kantůrková: Nedokončený koncert z Vídně /29.5.77/	36
J. Moravec: Dezinformace /29.5.77/ ..	43
V. Chramostová: "Může se stát, že na pravdě má rovněž někdo zájem" /květen/	49
E. Ledererová: Na perutích lásky letěl jsem /1.6.77/	56
H. Ponická: Na slovensku je dobre /15.6.77/	63
J. Tomin: Jsem jenom vrátná /14.6.77/	70
P. Pithart: Páteční úklid /17.6.77/ .	76
E. Kantůrková: O tesklivosti slunovra- tu /23.6.77/	84
M. Kusý: Sugestivne otázky /15.7.77/ .	91
M. Kusý: Trik s káblom /20.7.77/	97
I. Klíma: Letní návštěva na Choďsku /1.8.77/	105

J. Šimsa: Provazochodci /3.8.77/	111
L. Vaculík: Letní tramvaj /10.8.77/ ..	118
L. Vaculík: Letní tramvaj /pokračování/ /11.8.77/	124
J. Trefulka: Závisti /16.8.77/	133
J. Hutka: Mám s ním starosti /17.8.77/	138
E. Kantůrková: Požehnaný čas léta /17.8.77/	142
L. Vaculík: Jonáš a obluda /23.8.77/ .	149
M. Klášenský: Barevné jsou šňůry aut /30.8.77/	161
L. Dobrovský: Budeme taky křičet /5.9.77/	166
J. Šimsa: Kázání pro Václavíka /10.9.77/	171
Z. Mlynář: Podzim ve Vídni /23.9.77/ .	179
V. Chramostová: Paní Malé /25.9.77/ ..	185
J. Hutka: Chorál /28.9.77/	192
M. Rektorisová: Povídání na kočku /29.9.77/	196
V. Černý: K výročí smrti T.G.Masaryka /září 77/	202
E. Kantůrková: A umíráčkem mi nezazvoní /září 77/	211
H. Ponická: Celkom skazený kocúr /září 77/	217
B. Komárková: Dvojí setkání /1.10.77/	222
J. Hutka: Cestou za Quijotem /4.10.77/	231

J. Gruša: Nevěsta na prodej /5.10.77/	236
Z. Pochop: Omelette surprise /7.10.77/	244
J. Mašínová 11.X.1977 /11.10.77/ ...	249
E. Kantůrková: Dialog z jedné strany velice upřímný /12.10.77/ ..	259
P. Kohout: Zasloužený pohřeb /14.10.77/	268
J. Moravec: Kretén na kladině /18.10.77/	275
J. Hutka: Proces /21.10.77/	280
P. Kohout: Výslech svědka /21.10.77/ .	287
J. Kratochvíl: O myších a lidech /25.10.77/	296
H. Ponická: Kocúr sa napravil /30.10.77/	304
A. Kalinová: Vierka čiže ženský princíp /říjen 77/	311
E. Kantůrková: Jedno takové česko /říjen 77/	316
I. Kadlečík: Neumriem cez prázdniny /2.11.77/	323
I. Klíma: Proces s Hutkou? /7.11.77/ .	329
P. Kohout: Zpráva o bitvě o pohled z okna /11.11.77/	334
L. Rimplová: Za prací /16.11.77/	347
I. Klíma: Sůl nad zlato /20.11.77/ ...	352
J. Moravec: Boj o pohled z okna /23.11.77/	356
J. Hutka: Poprava květinčky /24.11.77/	362

P. Kabeš: Orientace apriori /listopad 77/	378
J. Ruml: Kdo vlastně zabil Archiméda? /4.12.77/	379
L. Tomin: Referát k ústavě /4.12.77/ .	384
J. Šimsa: Smíření generací /5.12.77/ .	387
J. Ruml: Zadržení a výsledk čisidenta Platóna /9.12.77/	394
J. Hutka: Kdo je terorista? /10.12.77/	403
J. Moravec: Pohled z okna /10.12.77/	411
D. Horáková: Ach, ti frajeři /11.12.77/	416
M. Rejchrt: Co je pravé náboženství? /14.12.77/	421
L. Vaculík: První sníh /19.12.77/	428
E. Kantůrková: Fejeton vánoční /22.12.77/	434
J. Ruml: Což takhle dát si senát /24.12.77/	441
Z. Klement: Tuzex /vánoce 77/	447
S. Machonin: Čechy, zimní pohádka /prosinec 77/	455
I. Kadlečík-L. Považský: Moj dom /6.1.78/	462
J. Hutka: Skutečná vina /7.1.78/	465
V. Havel: § 202 /17.1.78/	470
J. Hutka: Řád ztracené boty /17.1.78/	482
F. Pavlíček: Na okraj Nových pověstí českých /leden 78/	488

D. Horáková: Nuže ples /9.2.78/	494
P. Hruží: A zatiaľ čo vy /14.-15.2.78/	501
A. Kliment: Prší v plátech /20.2.78/	507
J. Trefulka: Černí ptáci /20.2.78/ ..	513
I. Kadlečík: Fejtón /25.2.78/	518
J. Moravec: Neodstraniteľná cedule /25.2.78/	522
J. Hutka: Kočičky /1.3.78/	526
M. Šimečka: Horská služba /9.3.78/ ..	530
J. Hutka: Konvoj do Murmanská /10.3.78/	537
R. Battěk: V předjaří o chůzi /13.3.78/	542
P. Kohout: Přijde jaro, přijde? /20.3.78/	549
Menný register	557
Obsah	559

